

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı**

**KADIN HÜKÜMLÜLER: CEZAEVİ YAŞANTISI VE TAHLİYE SONRASI
GEREKŞİNİMLER**

Semra Saruç

Doktora Tezi

Ankara, 2013

**KADIN HÜKÜMLÜLER: CEZAEVİ YAŞANTISI VE TAHLİYE SONRASI
GEREKİNİMLER**

Semra Saruç

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı**

Doktora Tezi

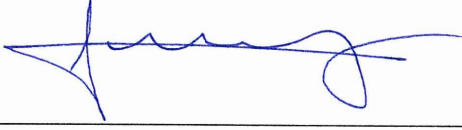
Ankara, 2013

KABUL VE ONAY

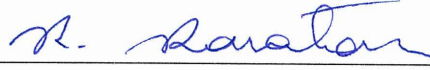
Semra SARUÇ tarafından hazırlanan “Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı ve Tahliye Sonrası Gereksinimler” başlıklı bu çalışma, 07.01.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Sevil ATAÜZ (Başkan)

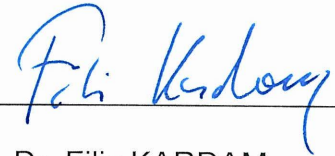
Prof. Dr. Sunay İL (Danışman)

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ

Doç. Dr. Özlem CANKURTARAN ÖNTAŞ

Doç. Dr. Filiz KARDAM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

07.01.2013

Semra SARUÇ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde birçok kişinin emeği bulunmaktadır. Öncelikle doktora tez çalışmasına başladığım ilk günden itibaren beni destekleyen, konu açısından oldukça zorlayıcı olan “ kadın hükümlüler” ile çalışmam konusunda beni yüreklendiren değerli danışmanım Prof.Dr. Sunay İL’e çok teşekkür ederim.

Nitel çalışma konusunda engin bilgilerini her zaman benimle paylaşan, niteliksel çalışma heyecanından güç aldığım, kendisini tanımaktan ve aynı zamanda tez izleme komitemde olmasından mutluluk duyduğum sevgili hocam Doç. Dr. Filiz KARDAM’a minnettarım.

Yaptığı katkı ve geri bildirimlerle çalışmamı şekillendirmemde önemli bir rolü olan aynı zamanda tez izleme komitemde yer alan değerli hocam Doç.Dr. Özlem CANKURTARAN ÖNTAŞ’a çok teşekkür ederim.

Veri toplama sürecine benimle birlikte katılarak bana yol arkadaşı olan, kendisini tanımaktan ve birlikte çalışmaktan keyif aldığım sevgili Deniz ZEYTİNOĞLU’na teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Araştırma izninin alınması ve görüşme formunun kabul edilmesi esnasında çaba sarf eden Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü çalışanlarına ve araştırmanın uygulaması sırasında ellerinden gelen desteği ve ilgiyi gösteren cezaevi yönetimleri ve çalışanlarına müteşekkirim.

Araştırmama gönüllü olarak katılan ve gerçekten zorlayıcı olan yaşamlarını bana açarak hikâyelerini benimle içtenlikle paylaşan hükümlü kadınlara sonsuz teşekkürler. Umarım bu çalışma ile onların ihtiyaçlarını gerektiği şekilde ortaya koyabilmişimdir.

Tahliye olmuş olan eski hükümlü kadınlara ulaşabilmem ve onlarla görüşme yapabilmem için uygun ortam sağlayan Keçiören, Etimesgut ve Polatlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlerine, mesleki ve profesyonel çalışmalarını ve bakış açılarını benimle paylaşarak araştırmama katkıda bulunan akademisyenlere, cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarına ve vakıf müdürlerine çok teşekkür ederim.

Çalışma boyunca sürekli yabancı literatürü takip etmek durumundaydım. Yabancı yayınların çevirisi konusunda yaptığı özverili katkılar için arkadaşım Saniye ÇANCI ÇALIŞANELLER'e çok teşekkür ederim.

Son olarak zorlu tez sürecinde yanımda olduklarını her zaman hissettiren ve hoşgörülerini esirgemeyen aileme, eşime ve varlığıyla yaşantımı daha da anlamlı kılan sevgili oğlum Deniz'e sonsuz teşekkürler...

Ocak, 2013

Semra SARUÇ

ÖZET

SARUÇ, Semra. *Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı ve Tahliye Sonrası Gereksinimler*, Doktora Tezi, 2013

Bu araştırmanın amacı, kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşam gereksinimlerinin ortaya konmasıdır. Bu çerçevede kadın suçluluğunun Türkiye'deki genel karakteristik özellikleri ile kadınların cezaevi sürecinde ve tahliye sonrasındaki ihtiyaçlarının kadınların anlatımlarıyla tanımlanması amaçlanmıştır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçlarına yönelik hizmet önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmada nicel ve nitel yöntem bir arada kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri Türkiye'deki kadınlara yönelik cezaevleri olan Ankara Kadın Kapalı, Adana Kadın Kapalı, Bakırköy Kadın Kapalı, Çifteler Kadın Kapalı, Bozkurt Kadın Açık ve Sivas Açık Cezaevinde bulunan tahliyesine bir yıl ve daha az süre kalmış olan toplam 240 kadın hükümlü ile görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın nitel verileri ise cezaevinden tahliye olmuş olan 5 eski hükümlü kadınla yapılan görüşmeler ile kadın ceza infaz kurumunda çalışan 2 sosyal hizmet uzmanı, 2 akademisyen ve 2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıf Müdürleri ile yapılan profesyonel görüşmeler olmak üzere toplam 11 derinlemesine görüşme ile toplanmıştır.

Görüşmelerde kadın hükümlülerin sosyo demografik özellikleri, suç ve cezaevi deneyimleri, cezaevindeki yaşamı ve sağlık durumu, hükümlü kadınların cezaevinde iken dışarıdaki yakınları ile ilişkileri, salıverilme sonrasına ilişkin duygu ve düşünceleri ile salıverilme sonrası ihtiyaç duyulan hizmetler ve tahliye sonrası yaşantıları, hükümlü kadınların içerisi ve dışarısı hakkında düşündüğü zorluklar incelenmiştir. Tahliye olmuş eski hükümlü kadınlarla yapılan görüşmelerde kadınların tahliye sonrası yaşamı ve ihtiyaçları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte sosyal hizmet uzmanları, akademisyenler ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürleriyle yapılan görüşmelerde ise kadın suçluluğu ile ilgili

tespitler ve kadın hükümlülere tahliye sonrasına yönelik verilebilecek hizmetler tartışılmıştır.

Araştırma sonuçları doğrultusunda kadın suçluluğunun çok sayıda değişken ile ilişkili olduğu, genel olarak literatür ile paralel doğrultuda özellikleri olduğu ortaya konmuştur. Genel olarak araştırma grubuna bakıldığında kadın suçluluğunda aile çevresi ve kadının yaşadığı deneyimlerin belirleyici unsur olduğu görülmektedir. Bu özellikler arasında özellikle kadının aile yapısı ve içinde bulunduğu çevre, çocukluk çağı deneyimleri, evlilik yaşantısı, şiddet görme durumu, madde bağımlılığı, yoksulluk gibi unsurların kadın suçluluğu açısından önemli olduğu görülmüştür.

Kadınların işlediği suç türü en fazla sırasıyla hırsızlık, uyuşturucu ile ilgili suçlar ve adam öldürme suçudur. Hükümlü kadınlar en fazla maddi sıkıntılar nedeniyle suç işlemişlerdir. Suç işleme nedenleri açısından bir başka önemli bulgu, adam öldüren kadınların şiddet-dayak-istismar ve namus yüzünden suç işlemeleridir.

Kadınların suç işleme nedenleri, hapsedilme sıkıntıları, rehabilitasyon ihtiyaçlarının ve aynı zamanda tahliye sonrası ihtiyaçlarının cinsiyete göre değişebileceğini göstermiştir. Kadınların yaşam öykülerini incelendiğinde kadınları suça iten nedenlerin birden çok değişkenin etkisiyle oluştuğu görülmüştür. Çalışmadaki bulgular kadın suçluluğunun yoksulluk, madde kullanımı, aile içi şiddet, istismar, işlevsiz aile gibi birçok etkeni barındırdığını göstermiştir. Dolayısıyla kadınların gerek cezaevindeki gerekse tahliye sonrasındaki ihtiyaçları da çok boyutlu bir hizmet yapılmasını gerektirmektedir. Çünkü kadın hükümlülerin tanımladıkları ihtiyaçlara bakıldığında bu ihtiyaçların birçok hizmetin bir arada sağlanmasını gerektirdiği görülmüştür. Bu hizmetler, madde bağımlılığının önlenmesi, ruh sağlığının tedavi edilmesi, aile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine yardımcı olunması, barınma, sosyal ve maddi yardım yapılması, mesleki gelişiminin sağlanması gibi çeşitlilik göstermektedir.

Mevcut sistemde ise kadın hükümlülere yönelik tahliye sonrası hizmetlerin olmadığı anlaşılmıştır. Özellikle tahliye sonrası kadın hükümlüler açısından çok önemli olan izleme ve destekleme hizmetlerinin yapılamadığı görülmüştür.

Araştırma bulguları doğrultusunda kadın hükümlülere yönelik cezaevinde uygulanacak rehabilite edici hizmetlere yönelik öneriler, tahliye sonrası hizmetlere yönelik öneriler, ceza infaz sistemini düzenleyici hizmetlere yönelik öneriler ve koruyucu/önleyici hizmetlere yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: kadın suçluluğu, kadın hükümlü, cezaevi, rehabilitasyon, tahliye sonrası ihtiyaçlar.

ABSTRACT

SARUÇ, Semra. *Female Convicts: Prison Life and Post-Release Needs*, PhD Dissertation, 2013.

This research aims to display the post-release living necessities of female convicts. It discusses the general characteristics of female criminality in Turkey and the needs of female convicts both during the conviction and in the post-release period through the narratives of the female convicts. This research also aims to develop service proposals in line with the needs of female convicts in the post-release period.

In this research, quantitative and qualitative methods are used together. The quantitative data has been collected from 240 female convicts imprisoned in Ankara Female Closed Prison, Adana Female Closed Prison, Bakırköy Female Closed Prison, Çifteler Female Closed Prison, Bozkurt Female Open Prison and Sivas Open prison. These convicts, who are going to be released in one year or less than one year, have been interviewed to collect the quantitative data. For the qualitative data, 5 former female convicts, 2 social workers working in female prison, 2 academicians, and 2 directors of The Foundation of Social Assistance and Solidarity have been interviewed in depth.

The interviews focus on the socio demographic characteristics of the female convicts, women's experience of crime and penitentiary, their daily living and health conditions in the prison, their relationship with the relatives outside the prison, their feelings and opinions about the post-release period, their post-release needs and lives, and their thoughts about the difficulties in the prison and the life after the prison. The interviews aim to display the needs and lives of the female convicts in the post-release period. The interviews with the social workers, academicians, and the directors of The Foundation of Social Assistance and Solidarity aim to discuss the findings about female criminality and the services which can be provided in the post-release period.

The results of the research show that female criminality is related to several factors and that it is parallel with the related literature. The research group displays that

women's family and their own experiences are determining factors in female criminality. It is seen that the structure of the family, the environment, childhood experiences, married life, experience of violence, substance addiction, and impoverishment are important factors in female criminality.

The types of crime frequently committed by women can respectively be cited as follows: burglary, narcotics related crimes, and murder. Female convicts commit crime mostly due to financial troubles. Another important finding in relation to committing crime is that women commit murder because of violence-beating-abuse and honor.

Women's reasons for committing crime and incarceration problems display that women's needs for rehabilitation and their needs in the post-release period vary in accordance with their gender. Women's life stories show that women have several reasons for committing crime. The research findings also indicate that female criminality is associated with many factors such as poverty, substance use, domestic violence, abuse, and dysfunctional family. Hence, women's needs during the incarceration and the post-release periods require a multi-dimensional service structure, which will provide these needs all together. These services show variety such as preventing substance use, mental health treatment, helping in regenerating family relations, helping in providing shelter, social and financial issues, and support in professional life. It is found that in the existing system, there are no services for female convicts in the post-release period. It is observed that post-release monitoring and supporting services for female convicts have not been provided.

In accordance with the findings of the research, this dissertation suggests recommendation about rehabilitative services in prison, recommendation for post-release services, recommendation for regulatory services in criminal justice system and recommendation for protective/preventive services for female convicts.

Key Words: female criminality, female convict, prison, rehabilitation, post-release needs.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xvi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xvii
EK ÇİZELGELER LİSTESİ	xviii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	7
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
1.5. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI.....	8

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. KADIN SUÇLULUĞU OLGUSU VE GENEL KARAKTERİSTİĞİ.....	10
2.2. DÜNYADA KADIN SUÇLULUĞU	11
2.3. TÜRKİYE'DE KADIN SUÇLULUĞU.....	14
2.4. KADIN SUÇLULUĞUNU AÇIKLAYAN TEORİLER.....	20
2.4.1. Geleneksel Teoriler	20
2.4.2. Feminist Teoriler	26

2.4.2.1. Özgürleşme Teorileri	27
2.4.2.2. Ataerkillik ve Suç.....	29
2.4.2.3. Centilmenlik Teorisi	30
2.4.2.4. Güç-Kontrol Teorisi.....	31
2.4.2.5. Ekonomik Teoriler	31
2.5. FEMİNİST KRİMİNOLOJİ.....	33
2.5.1. Suçun Mağduru Olarak Kadınlar	37
2.5.2. Suçlu Olarak Kadınlar.....	41
2.5.3. Ceza Adalet Sistemi Çalışanları Olarak Kadınlar.....	41
2.6. SOSYAL HİZMET VE KADIN SUÇLULUĞU	43
2.7. CEZAEVİNDE TAHLİYEYE HAZIRLANMA ÇALIŞMALARI.....	45
2.7.1. Cezaevlerindeki Rehabilitasyon ve Tedavi Programları.....	46
2.7.2. Tahliyeyi Planlama	51
2.8. TAHLİYE SONRASI KADIN HÜKÜMLÜLERİN İHTİYAÇLARI.....	53
2.8.1. Fiziksel ve Ruhsal İhtiyaçları.....	57
2.8.2. Barınma	59
2.8.3. Ailenin Yeniden Birleştirilmesi	60
2.8.4. Sosyal Destek Sistemleri	62
2.8.5. İstihdam.....	64

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	67
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	68
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	71
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	73
3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	75

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. HÜKÜMLÜLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE

İLİŞKİN BULGULAR	80
4.1.1. Hükümlü Kadınlar ve Sosyo Demografik Özellikleri.....	80
4.1.2. Hükümlü Kadınların Çocukluk Çağı Deneyimleri	87
4.1.2.1. Fiziksel ve Cinsel İstismar	89
4.1.2.2. Çocuk Yaşta ve Zorla Tanımadığı Birisiyle Evlendirilme.....	90
4.1.2.3. Yoksulluk	91
4.1.3. Hükümlü Kadınların Fiziksel Şiddet ve Cinsel İstismar Görme Durumları	92
4.1.4. Hükümlü Kadınların ve Ailelerinin Madde Kullanma Durumları.....	99
4.1.5. Hükümlü Kadınların Ailesinde Hükümlü Bulunma Durumu	101

4.2. HÜKÜMLÜ KADINLARIN SUÇ VE CEZAEVİ DENEYİMİNE

İLİŞKİN BULGULAR	103
4.2.1. Hükümlü Kadınların İşlediği Suç Türü.....	103
4.2.1.1. Hırsızlık.....	106
4.2.1.2. Adam Öldürme.....	108
4.2.1.3. Uyuşturucu İle İlgili Suçlar	109
4.2.2. Hükümlü Kadınların Suç İşleme Nedenleri, Teşvik ve Yardım Alma Durumu	110
4.2.3. Hükümlü Kadınların Suçu Yönelttiği Kişi.....	114
4.2.4. Hükümlü Kadınların Cezaevinde Kalacağı/Kaldığı Süre ve Pişmanlık Duyma Durumu.....	116
4.2.5. Hükümlü Kadınların Suç İşlediği Yaş ve Daha Önceki Suçluluk Deneyimi	118
4.2.6. Ailenin ve Arkadaşların Suça Tepkisi.....	121

4.3. HÜKÜMLÜ KADINLARIN CEZAEVİNDEKİ YAŞAMI VE SAĞLIK DURUMLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	124
4.3.1. Hükümlü Kadınların Cezaevinde Zamanını Geçirme Durumu	124
4.3.2. Hükümlü Kadınların İhtiyaçlarının Cezaevinde Karşılama Durumu.....	129
4.3.3. Hükümlü Kadınların Cezaevinde Karşılaştığı Zorluklar	131
4.3.4. Hükümlü Kadınların Cezaevi Yaşantısından Öğrendikleri.....	134
4.3.5. Hükümlü Kadınların Sağlık Durumu	137
4.3.6. Hükümlü Kadınların Cezaevi Rehabilitasyon Programlarına Katılma Durumu ve Programları Faydalı Bulma Durumu.....	139
4.4. HÜKÜMLÜLERİN DIŞARI İLE İLİŞKİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	146
4.4.1. Hükümlülerin Cezaevinde Ailesiyle Yaşadıkları Zorluklar ve Dışarıdan Maddi ve Manevi Destek Alma Durumu	146
4.4.2. Hükümlü Kadınların Ziyaret Edilme Durumları.....	148
4.5. HÜKÜMLÜLERİN SALIVERİLME SONRASINA İLİŞKİN DUYGU VE DÜŞÜNCELERİ İLE İHTİYAÇ DUYULAN HİZMETLER VE TAHLİYE SONRASI YAŞANTILARINA İLİŞKİN BULGULAR	151
4.5.1. Hükümlü Kadınların Tahliye Edilmesine Kalan Süre ile Tahliye Planı Yapma Durumu.....	152
4.5.2. Tahliyesi Yaklaşan Hükümlü Kadınlarda Gözlemlenen Özellikler.....	155
4.5.2.1. Gelecek Kaygısı ve Korku	155
4.5.2.2. Toplumaya Uyum Sağlayamama Korkusu	156
4.5.2.3. Aile İlişkilerini Düzenleme İle İlgili Kaygılar	157
4.5.3. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrasında Karşılaşacağını Düşündüğü/Karşılaştığı Güçlükler.....	160
4.5.4. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası İhtiyaç Duyacağını Düşündüğü/İhtiyaç Duyduğu Gereksinimler	162
4.5.4.1. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Barınma Durumu	168
4.5.4.2. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Çalışmayı Düşünme/Çalışma Durumları	172

4.5.4.3. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Sosyal Destek Sistemleri	174
4.5.5. Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrasına İlişkin Beklentileri.....	177
4.5.6. Hükümlü Kadınların Salıverilme Sonrası Toplumsal Yaşamda Karşılaşacağını Düşündüğü/Karşılaştığı Zorluklar	179
4.6. SOSYAL HİZMET UZMANLARI, AKADEMİSYENLER VE SYDV MÜDÜRLERİ BAKIŞ AÇISIYLA CEZAEVİ SÜRECİNDE VE TAHLİYE SONRASINDA KADIN HÜKÜMLÜLERE YÖNELİK YAPILABİLECEK HİZMETLER.....	183
4.6.1. Cezaevlerinde Kadınlara Yönelik Yapılabilecek Etkinlikler	184
4.6.1.1 Hükümlü Kadınların Kimlik Gelişimi İle İlgili Etkinlikler	184
4.6.1.2. Hükümlü Kadınlara Meslek Edindirme İle İlgili Etkinlikler.....	185
4.6.1.3. Bireyselleştirilmiş Hükümlü Programları	186
4.6.1.4. Cezaevlerinde ve Tahliye Sonrasında Ruh Sağlığı Tedavisi/Psiko Sosyal Destek	190
4.6.2. Tahliye Sonrasına Yönelik Yapılabilecek Düzenlemeler	193
4.6.2.1. Kurumsal Geçişte Geçici Barınma Yerlerinin Oluşturulması	193
4.6.2.2. Tahliye Sonrası İzleme.....	194
4.6.2.3. Ekonomik ve Sosyal Yardım Desteği	196
4.6.2.4. İstihdam Desteği	198
4.6.3. Ceza İnfaz Sisteminde Yapılabilecek Düzenlemeler	200
4.6.3.1. Cezaevlerine Alternatif Yöntemlerin Kullanılması	200
4.6.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ceza İnfaz Sistemine Dâhil Edilmesi	203
4.6.3.3. Kadını Anlayan Bakış Açısı ve Kadına Yönelik Koruyucu Önleyici Yaklaşım.....	205
4.6.3.4. Türkiye'ye Özgü Ceza İnfaz Politikalarının Üretilmesi	207
4.6.3.5. Ceza İnfaz Sisteminde Kadın Suçluluğu İle İlgili Araştırmaların Desteklenmesi.....	208

BÖLÜM V

DEĞERLENDİRME SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. DEĞERLENDİRME	210
5.1.1. Kadın Suçluluğuna İlişkin Değerlendirme.....	210
5.1.2. Kadın Hükümlülerin Tahliye Sonrası İhtiyaçları ve Kadın Hükümlülere Sunulan Hizmetlere İlişkin Değerlendirme.....	217
5.2. SONUÇ.....	226
5.3. ÖNERİLER	227
5.3.1. Cezaevinde Uygulanabilecek Rehabilitasyon Edici/İyileştirici Hizmetlere Yönelik Öneriler.....	227
5.3.2. Tahliye Sonrası Hizmetlere Yönelik Öneriler.....	231
5.3.3. Ceza İnfaz Sistemini Düzenleyici Hizmetlere Yönelik Öneriler	232
5.3.4. Koruyucu Önleyici Hizmetlere Yönelik Öneriler.....	233
KAYNAKLAR	235
EKLER.....	252
EK 1. Ek Çizelgeler	252
EK 2. Görüşme Formu.....	315
EK 3. Tahliye Sonrası Yarı Yapılandırılmış Kadın Hükümlü Görüşme Formu	330
EK 4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Cezaevinde Çalışan Uzmanlar İçin).....	333
EK 5. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Vakıf Müdürleri İçin).....	335
EK 6. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Akademisyenler İçin).....	336
EK 7. Görüşme Yapılan Kadın Hükümlüleri Tanıtıcı Bilgiler.....	337
EK 8. Adalet Bakanlığı İzin Yazısı	340
EK 9. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı İzin Yazısı	342
EK 10. Özgeçmiş	344

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1	: Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Yıllara Göre Dağılımı	14
Çizelge 2	: 31.12. 2010 Tarihi İtibariyle Tüm Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Kadın Hükümlü Mevcudunun Ceza İnfaz Kurumu Statülerine Göre Dağılımı	15
Çizelge 3	: Ekim 2010 İtibariyle Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Kadınların Yaş ve Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı.....	18
Çizelge 4	: Araştırma Yapılan Ceza İnfaz Kurumlarındaki Kadın Hükümlü Sayısı.....	69
Çizelge 5	: Araştırma Verileri Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler	76
Çizelge 6	: Hükümlülerin Salıverilme Durumunda İhtiyaç Duyacakları Gereksinimlerin Öncelik Sırasına Göre Dağılımı	163

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1	: Kadın Hükümlülerin İşlediği Suç türü.....	105
Grafik 2	: Hükümlü Kadınların Cezaevinde Zamanını Geçirme Durumu	125
Grafik 3	: Kadın Hükümlülerin Cezaevinde İhtiyaçlarının Karşılandığını Düşünme Durumu	130
Grafik 4	: Hükümlü Kadınların Cezaevi Yaşantısından Öğrendikleri	134
Grafik 5	: Hükümlü Kadınların Yaşadıkları Sağlık Sorunları.....	137
Grafik 6	: Hükümlü Kadınların Cezaevinde Alabileceği Programları Faydalı Bulma Durumu	142
Grafik 7	: Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrasında Alabileceği Tedavi Programları Faydalı Bulma Durumu.....	143
Grafik 8	: Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Karşılaşacağını Düşündüğü Zorluklar	161
Grafik 9	: Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrasına İlişkin Beklentileri	177

EK ÇİZELGELER LİSTESİ

Ek Çizelge 1	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	252
Ek Çizelge 2	: Hükümlülerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	252
Ek Çizelge 3	: Hükümlülerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı.....	252
Ek Çizelge 4	: Hükümlülerin Suç İşledikleri Yerlere Göre Dağılımı.....	253
Ek Çizelge 5	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu	253
Ek Çizelge 6	: Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Bir İşte Çalışan Hükümlülerin Çalıştığı İşler.....	253
Ek Çizelge 7	: Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Bir İşte Çalışmayan Hükümlülerin Nasıl Geçindikleri.....	254
Ek Çizelge 8	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önceki Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	254
Ek Çizelge 9	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girdikten Sonra Medeni Durumlarındaki Değişime Göre Dağılımı	254
Ek Çizelge 10	: Evli Hükümlülerin Eşlerinin Çalışma Durumu	255
Ek Çizelge 11	: Araştırmaya Katılan Evli Hükümlülerin Eşlerinin Çalıştıkları İşler.....	255
Ek Çizelge 12	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önceki Ekonomik Durumlarının Dağılımı	255
Ek Çizelge 13	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Sosyal Güvencelerinin Olma Durumu	255
Ek Çizelge 14	: Hükümlülerin Çocuklarının Olma Durumu	256
Ek Çizelge 15	: Hükümlülerin Çocuk Sayısına Göre Dağılımı.....	256

Ek Çizelge 16	: Hükümlülerin Çocuklarının Velayetlerinin Kimde Olduğunun Dağılımı	256
Ek Çizelge 17	: Hükümlülerin Çocuklarına Kimlerin Baktığının Dağılımı	257
Ek Çizelge 18	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Çocuklarına Ceza İnfaz Kurumunda Bakma Durumu	257
Ek Çizelge 19	: Çocuklarına Ceza İnfaz Kurumunda Bakan Hükümlülerin Bakma Sebeplerine Göre Dağılımı	257
Ek Çizelge 20	: Hükümlülerin Kendi Çocukluğunu Kimlerle Geçirdiğinin Dağılımı	258
Ek Çizelge 21	: Hükümlülerin Yetişme Çağlarında Kurum Bakımında Kalma Durumlarına Göre Dağılımı	258
Ek Çizelge 22	: Hükümlülerin Çocukluk Çağı Boyunca Etkilendikleri Herhangi Bir Sarsıntı Verici Olay Yaşama Durumu.....	258
Ek Çizelge 23	: Hükümlülerin Çocukluk Çağı Boyunca Etkilendikleri Sarsıntı Verici Olayların Dağılımı	259
Ek Çizelge 24	: Hükümlülerin Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Durumları.....	259
Ek Çizelge 25	: Hükümlülerin Kendilerine Uygulanan Fiziksel Şiddeti Kimin Uyguladığı	260
Ek Çizelge 26	: Hükümlülerin Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Cinsel Şiddete Maruz Kalma Durumları	260
Ek Çizelge 27	: Hükümlülerin Kendilerine Uygulanan Cinsel Şiddeti Uygulayanlara Göre Dağılımları.....	261
Ek Çizelge 28	: Hükümlülerin Madde Kullanma Durumları ve Başlama Yaşı Ortalamaları.	261
Ek Çizelge 29	: Hükümlülerin Ailelerinde Suç İşleyen Kişilerin Olma Durumu	262

Ek Çizelge 30	: Hükümlülerin Ailelerinde Suç İşleyen Kişilerin Hükümlüye Yakınlık Durumları	262
Ek Çizelge 31	: Hükümlülerin Ailelerinde Suç İşleyenlerin İşledikleri Suçlara Göre Dağılımı	262
Ek Çizelge 32	: Hükümlülerin Ailesinde Belirtilen Alışkanlıkları ya da Rahatsızlıkları Olan Kişilerin Bulunup Bulunmaması Durumuna Göre Dağılımı	263
Ek Çizelge 33	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Buldukları Ceza İnfaz Kurumu	263
Ek Çizelge 34	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Bulunma Nedenleri	264
Ek Çizelge 35	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Suç İşleme Nedenleri	264
Ek Çizelge 36	: Hükümlülerin Suç İşlerken Teşvik ya da Yardım Alma Durumlarına Göre Dağılımı	264
Ek Çizelge 37	: Hükümlülerin Suç İşlerken Teşvik ya da Yardım Aldıkları Kişiler	265
Ek Çizelge 38	: Kişiye Karşı Suç İşleyenlerin Suç İşledikleri Kişiye Yakınlık Derecelerine Göre Dağılımı	265
Ek Çizelge 39	: Hükümlülerin Suçu Yöneltiltikleri Kişinin Cinsiyetine Göre Dağılımı	265
Ek Çizelge 40	: Hükümlülerin İşledikleri Suçtan Dolayı Pişmanlık Duyma Durumu	265
Ek Çizelge 41	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Pişmanlık Duyma Nedenleri	266
Ek Çizelge 42	: Hükümlülerin Toplam Hüküm Sürelerine Göre Dağılımı	266
Ek Çizelge 43	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Yatacağı Sürelere Göre Dağılımı	266
Ek Çizelge 44	: Hükümlülerin Suç İşledikleri Yaşlara Göre Dağılımı	267

Ek Çizelge 45	: Hükümlülerin Daha Önceden Her Hangi Bir Suçtan Hüküm Giyme Durumlarına Göre Dağılımı	267
Ek Çizelge 46	: Hükümlülerin Daha Önceden Tutuklu/Hükümlü Olma Nedenlerine Göre Dağılımı	267
Ek Çizelge 47	: Hükümlülerin Daha Önceki Hükümlülüğünde Cezaevi Eğitim Programından Yararlanma Durumu	267
Ek Çizelge 48	: Hükümlülerin Daha Önceki Hükümlülüğünde Cezaevi Eğitim Programından Yararlananların Aldıkları Eğitim Programları.....	268
Ek Çizelge 49	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ailelerinin Suç İşlendikten Sonra Hükümlüye Tepkileri	268
Ek Çizelge 50	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Arkadaşlarının Suç İşlendikten Sonra Hükümlüye Tepkileri	268
Ek Çizelge 51	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Belirtilen İhtiyaçların Karşılandığını Düşünmelerine Göre Dağılımı	269
Ek Çizelge 52	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Zamanı Nasıl Geçirdiklerine Göre Dağılımı	269
Ek Çizelge 53	: Hükümlülerin Sağlık Durumlarına Göre Dağılımı	269
Ek Çizelge 54	: Araştırmaya Katılan Kişilerin Şu Anda Var Olan Sağlık Sorunlarına Göre Dağılımı.....	270
Ek Çizelge 55	: Hükümlülerin Rahatsızlıklarına Yönelik Ceza İnfaz Kurumunda Tedavi Görüp Görmediklerine Göre Dağılımı.....	270
Ek Çizelge 56	: Hükümlülerin Buldukları Ceza İnfaz Kurumunda Hastalandıklarında Rahatlıkla Doktora Gidip Gidememelerine Göre Dağılımı.....	270
Ek Çizelge 57	: Hükümlülerin Kadın Olmalarından Dolayı Buldukları Ceza İnfaz Kurumunda Cinsiyetlerine Yönelik Herhangi Bir Zorlukla Karşılaşma Durumu	270

Ek Çizelge 58	: Hükümlülerin Şimdiki Hükümlülükleri Süresince Herhangi Bir Ceza İnfaz Kurumu Programına Katılma Durumları.....	271
Ek Çizelge 59	: Hükümlülerin Şimdiki Hükümlülükleri Süresince Katıldıkları Programların Dağılımı	271
Ek Çizelge 60	: Hükümlülerin İhtiyaçları Olduğunda Onlara Destek Olan Kişilerin Olup Olmadığına Göre Dağılımı.....	271
Ek Çizelge 61	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin İhtiyaçları Olduğunda Onlara Destek Olan Kişilerin Dağılımı.....	272
Ek Çizelge 62	: Hükümlülerin İhtiyaçlarını Karşılama İçin Dışarıdan Maddi Destek Alıp Almadıklarına Göre Dağılımı.....	272
Ek Çizelge 63	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin İhtiyaçlarını Karşılama İçin Dışarıdan Maddi Destek Aldığı Kişilerin Dağılımı	272
Ek Çizelge 64	: Hükümlülerin Kendilerine Gönderilen Parayı Ceza İnfaz Kurumundaki İhtiyaçlarını Karşılama İçin Yeterli Bulma Durumu	272
Ek Çizelge 65	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ailesiyle Zorluk Yaşama Durumunun Dağılımı	273
Ek Çizelge 66	: Hükümlülerin Hükümlülüğü Süresince Ailesiyle Karşılaştığı Zorlukların Dağılımı.....	273
Ek Çizelge 67	: Araştırmaya Katılan Hükümlülere Manevi Yönden Destek Olan Kişilerin Dağılımı.....	273
Ek Çizelge 68	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Hükümlülük Süresince Ziyaretine Gelen Yakınının Olma Durumu.....	273
Ek Çizelge 69	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ziyaret Eden Yakınlarının Dağılımı	274
Ek Çizelge 70	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ailelerinin Buldukları Ceza İnfaz Kurumuna Rahatlıkla Ulaşabilecek Mesafede Olma Durumu	274

Ek Çizelge 71	: Hükümlülerin Salıverilmelerine Kalan Sürenin Dağılımı	274
Ek Çizelge 72	: Hükümlülerin Salıverilme Sürecini Değerlendirmek ve Planlamak İçin Ceza İnfaz Kurumu Çalışanları ile İletişime Geçme Durumları.....	274
Ek Çizelge 73	: Hükümlülerin Salıverilmeleri İle İlgili Ceza İnfaz Kurumu Yönetimi Tarafından Kendilerine Yönelik Bir Salıverilme Planı Geliştirilip Geliştirilmediğine Göre Dağılımı.....	275
Ek Çizelge 74	: Hükümlülerin Salıverilmelerinden Sonra Kendi Hayatlarına İlişkin Plan Yapma Durumları	275
Ek Çizelge 75	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Salıverilmelerinden Sonra Kendi Hayatlarına İlişkin Yaptıkları Planların Dağılımı	275
Ek Çizelge 76	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Salıverilmelerinden Sonra Kendi Hayatlarına İlişkin Plan Yapmama Nedenleri	275
Ek Çizelge 77	: Hükümlülerin Salıverilme Durumunda Güçlüklerle Karşılaşıp Karşılaşmayacaklarını Düşünmelerine Göre Dağılımı	276
Ek Çizelge 78	: Hükümlülerin Salıverilme Durumunda Karşılaşacağı Güçlüklerin Dağılımı.....	276
Ek Çizelge 79	: Hükümlülerin Salıverildikten Sonra Çalışmayı Düşünüp Düşünmeme Durumlarına Göre Dağılımı	276
Ek Çizelge 80	: Salıverildikten Sonra Çalışmayı Düşünen Hükümlülerin Yapmak İsteddiği İşlerin Dağılımı.....	276
Ek Çizelge 81	: Hükümlülerin Salıverildikten Sonra Çalışmama Nedenleri	277
Ek Çizelge 82	: Hükümlülerin Salıverildikten Sonra Yaşayacağı Bir Yerin Olma Durumu	277
Ek Çizelge 83	: Araştırmaya Katılan Kişilerin Salıverildikten Sonra Yaşayacağı Yerlerin Dağılımı.....	277

Ek Çizelge 84	: Hükümlülerin Salıverilme Sonrası Kimlerle Yaşayacağını Dağılımı	278
Ek Çizelge 85	: Hükümlülerin Salıverildikten Sonra Günlük Gereksinimlerini Nasıl Karşılamaı Planladıklarının Dağılımı	278
Ek Çizelge 86	: Hükümlülerin Salıverilmelerinden Sonra Çocuklarının Kendileriyle Yaşama Durumunun Dağılımı	278
Ek Çizelge 87	: Hükümlülerin Çocuklarının Salıverilme Sonrasında Kendileriyle Yaşamama Nedenleri	279
Ek Çizelge 88	: Hükümlülerin Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Hakkında Bilgileri Olup Olmamasına Göre Dağılımı	279
Ek Çizelge 89	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Alabileceği Programların Salıverilme Sonrası Kendileri İçin Faydalı Olduğunu Düşünme Durumları	279
Ek Çizelge 90	: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumundan Salıverilme Sonrasında Alabileceği Tedavi Programlarını Faydalı Bulma Durumu	280
Ek Çizelge 91	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Karşılaştıkları Zorluklar	280
Ek Çizelge 92	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Öğrendiklerinin Dağılımı	281
Ek Çizelge 93	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumundan Çıktıktan Sonrasına İlişkin Beklentileri	281
Ek Çizelge 94	: Hükümlülerin Salıverilme Sonrası Tekrar Toplumsal Yaşama Katılırken Güçlüklerle Karşılaşacağını Düşünme Durumu	281

Ek Çizelge 95	: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Salıverilme Sonrası Toplumsal Yaşama Katılırken Güçlkle Karşılaşacağını Düşünenlerin Düşündüğü Güçlükler.....	282
Ek Çizelge 96	: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Eğitim Düzeyleri Arasındaki Farklılık	282
Ek Çizelge 97	: Hükümlülerin Suç İşledikleri Yaş İle Ceza İnfaz Kurumunda Bulunma Nedenleri Arasında Farklılık Olup Olmadığı.....	284
Ek Çizelge 98	: Hükümlünün İşlediği Suç Türü ile Suç İşlenen Yerleşim Yerleri Arasındaki Farklılık	285
Ek Çizelge 99	: Hükümlülerin Suç Türü İle Gelir Düzeyleri Arasındaki Farklılık.....	287
Ek Çizelge 100	: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Suçu Yönelttiği Kişinin Cinsiyeti Arasındaki Farklılık.....	289
Ek Çizelge 101	: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Ailesinde Hükümlü Bulunması Arasındaki Farklılık.....	290
Ek Çizelge 102	: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Uyuşturucu Kullanıp Kullanmaması Arasındaki Farklılık.....	292
Ek Çizelge 103	: Hükümlünün İşlediği Suç Türü Açısından Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme Durumu Arasındaki Farklılık.....	294
Ek Çizelge 104	: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılmasına Maruz Kalma Durumu Arasındaki Farklılık	296
Ek Çizelge 105	: Hükümlünün İşlediği Suç İle Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından İtilip, Tartaklanma Davranışına Maruz Kalması Arasındaki Farklılık.....	298

- Ek Çizelge 106** : Hükümlünün İşlediği Suç İle Yakınları Ya Da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tekmeleme, Sürüklenme ya da Dövülme Davranışına Maruz Kalma Arasındaki Farklılık 300
- Ek Çizelge 107** : Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılması Davranışına Maruz Kalması Arasındaki Farklılık 302
- Ek Çizelge 108** : Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Cezaevinde Zamanını Atölyede ve Diğer İşlerde Çalışarak Geçirme Arasındaki Farklılık 304
- Ek Çizelge 109** : Hükümlünün Sosyo Demografik Özellikleri İle Cezaevinde Zamanını Atölyede Çalışarak Geçirme Arasındaki İlişkiler 306
- Ek Çizelge 110** : Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Cezaevinde Zamanını Kitap, Gazete Okuyarak Geçirme Arasındaki Farklılık 307
- Ek Çizelge 111** : Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Cezaevinde Zamanını Hiçbir Şey Yapmadan, Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme Arasındaki Farklılık 309
- Ek Çizelge 112** : Hükümlünün Sosyo Demografik Özellikleri İle Cezaevinde Zamanını Bomboş Yatarak Geçirme Arasındaki İlişkiler 311
- Ek Çizelge 113** : Hükümlülerin Bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu İle Aile Yakınlarının Ziyarete Gelmesi Arasındaki Farklılık 312
- Ek Çizelge 114** : Hükümlülerin Mevcut Hastalıkları İle Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Geçirdiği Süreler Arasındaki Farklılık 312

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dünya genelinde erkek suçlu oranı kadın suçlu oranına göre daha fazla olsa da kadın suçluluğundaki artış tüm dünyada dikkati çeker düzeydedir. Kadın suçluluğu konusu literatürde birçok açıdan araştırılmış ve tartışılmış olsa da koruyucu, önleyici ve rehabilite edici hizmetlere yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Kadının aile içindeki konumu, işlevi ve rolleri göz önüne alındığında kadının hapsedilmesiyle yaşanan sorunların derinliğinin daha da arttığını söyleyebiliriz. Çoğu toplumlarda kadınlar ailelerini çekip çevirendir. Bu rolün aniden değişmesi aile içindeki dinamiklerin sarsılmasına ve çoğu zaman da onarılması tamamen imkânsız sorunlara yol açmaktadır. Bir başka deyişle kadınların hapsedilmeleri ile yaşadıkları sorunlar erkeklere göre daha derindir ve rehabilitasyon çalışmalarının başarısız olması da bunu destekler niteliktedir. Kadın her ne sebeple suç işlemiş olursa olsun, bu suçun cezasını çektikten sonra toplumsal hayatta da birtakım bedeller ödemek durumunda kalmaktadır. Hapishane sürecinden sonra yeniden toplumsal hayata dönüş birçok açıdan sancılı olmaktadır. İnfaz sürecinde sosyal destek sistemlerini kaybetmiş, aile desteğini yitirmiş, işini kaybetmiş olabilir. Dolayısıyla tahliye sonrası bütün bu sistemleri yeniden edinmek ve kısacası sıfırdan başlamak zorundadır. Bunun yanında işlediği suç nedeniyle damgalanma ve ayrımcılıkla da karşı karşıya olabilir.

Bireyin, ailenin ve toplumun refahına hizmet eden bir meslek olarak sosyal hizmetin çalışma alanı olan “suçluluk alanının” hedef kitlesi suçlular, aileleri, adalet sistemi ve ceza infaz sistemidir. Bu doğrultuda kadın suçluluğunun sosyal hizmet alanı için önemli çıkarımları bulunmaktadır (Laster, 2008: 5). Bunlar; kadın suçluların ıslahının önemli politika ve uygulamaları içermesi ve kadın suçluluğunun adli (forensic) sosyal hizmet uygulaması açısından önem taşımasıdır. Kadın suçlu nüfusunun artması, kadın suçlulara özgü ihtiyaçları ortaya çıkaracak yeterli tedavi programlarının ve modellerinin bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Toplumla başarılı bir şekilde yeniden bütünleşme, toplumda güçlü işbirlikçi çabalara ve profesyonel hizmetlere bağlıdır. Dolayısıyla bu

süreç sosyal hizmetin etkili uygulanabilmesi ile ve diğer yardım veren disiplinlerin birlikte ve bir arada çalışmaları ile mümkün olabilir.

Bu çerçevede bu çalışmada kadın suçluluğu konusu ve kadının tahliye sonrası ihtiyaçları, kadın deneyimleri göz önüne alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçlarını tanımlamak için bir yandan da kadını suça iten nedenleri ve cezaevi öncesini de ortaya koymak, tahliye sonrası ihtiyaçları kapsamlı olarak değerlendirmek açısından önem taşımaktadır. Bu da kadın hükümlülerin ihtiyaçlarının belirlenmesinde cezaevi öncesi yaşantısı ve cezaevi sürecinin birlikte ele alınmasını gerektiren bir yaklaşımı gerektirmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Suçluluk temelde bir erkek alanı ve erkek deneyimi olarak görülmüş ve bu nedenle kadın suçlular ve gereksinimleri suçluluk alanında görmezden gelinmiştir. Dolayısıyla suçluluk alanında yapılan düzenlemeler ve hizmetler de, kadın suçlular dikkate alınmadan gerçekleştirilmiştir. Hapishanelerdeki kadın mahkûm sayısının artması, infaz sürecinde ve tahliye sonrasında kadın hükümlüler için hizmetlerin görece azlığı feminist kriminologların dikkatini kadın hükümlülere ve bunların karşılaştıkları sorunlara çekmiştir. Özellikle tahliye sonrası için “tahliyeyi planlama”, kadın hükümlülerin yaşamlarını düzenleyebilmeleri açısından önemlidir. Çünkü hapishaneden tahliye olan kadınlar toplumsal yaşama geçiş aşamasında birçok sorunla karşı karşıya gelmektedirler. Tahliye sonrası hizmetlerin yetersizliği, işsizlik, kadınların sosyal güvencelerinin olmaması, sosyal hizmet ve tedavi programlarının olmaması ve hapishane süreci nedeniyle sosyal destek sistemlerinden yoksun kalmalarından dolayı birçok olumsuz durumla karşılaşmaktadırlar. Tahliye sonrası en fazla gereksinim duyulan, sosyal hizmetler ve sağlık bakım hizmetleridir. Sosyal güvencesi olmayan kadınlar tahliye sonrası toplumsal yaşama döndüklerinde gerekli sağlık bakımından yararlanamamaktadırlar. Kaldı ki çoğunluğu aynı zamanda barınma, işsizlik, sosyal desteğin olmaması gibi birtakım sorunlarla karşı karşıyadır.

Feminist kriminolojinin gelişimiyle birlikte kadın suçluluğu konusunda yapılan çalışmalar kadın sorunlarına ve kadın deneyimlerine “kadın bakış açısı” ile yaklaşma olanağı sağlamış, bu sayede kadın suçluluğu alanında belirli kazanımlar sağlanmıştır. Bu kazanımlar sayesinde kadın suçluluğunun tek bir nedenle açıklanamayacak bireysel, toplumsal ve kültürel özellikleri olduğu anlaşılmıştır. Aile içi şiddet, istismar, madde bağımlılığı, yoksulluk, içinde yaşanılan çevrenin özellikleri, kadın suçluluğuyla doğrudan bağlantılı olan olgulardır. Özellikle kadın suçluluğu içinde büyük bir yer tutan adam öldürme konusunun feminist kriminologlar tarafından “dayak yiyen kadın” olgusuyla birlikte değerlendirilmeye çalışılması, bu alanda özel düzenlemelerin yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Özellikle kadın hükümlülerle yapılan çalışmalar, kadınların kocalarını, sürekli dayak yedikleri için öldürdüklerini göstermektedir. Bu nedenle, çoğu kadının cezaevinde bulunma nedeni, kendisine şiddet uygulayan eşini ya da yakınını öldürmek olabilir. Dolayısıyla kadının işlediği suçta neden olan faktörler nedeniyle ailesinden kopması da kadının kayıpları arasındadır. Bazı kadınların tahliye sonrası gidecek yeri olmayabilir ya da ailesi tarafından dışlanmış olabilir. Genelde kadınların ailevi sorumlulukları erkeklere göre daha fazladır. Bazılarının bakmak zorunda olduğu çocukları vardır. Bununla birlikte sadece kadın olduklarından dolayı erkeklere göre gelirleri daha düşüktür, iş ve eğitim olanakları daha azdır. Bu nedenle aynı zamanda cinsiyete dayalı önemli kayıpları vardır. Dolayısıyla bütün bu olumsuz yaşam koşulları ve sosyal destek sisteminden yoksun olan kadınlar, salıverilme sonrasında toplumsal yaşamda daha incinebilir, ayrımcılığa uğrayabilir ve bu durumda yeniden suç işleyebilir konumdadırlar.

Kadın hükümlülerin tahliye sonrası toplumsal yaşama başlamaları için tahliye öncesi var olan kaygıları çerçevesinde gereksinimlerinin belirlenmesi, yeni bir yaşama donanımlı bir şekilde hazırlanmaları açısından önemlidir. Bu sayede, tahliye sonrası gereksinim duyulan hizmetlerin geliştirilmesi ve bu guruba yönelik güçlendirme stratejilerinin oluşturulması sağlanabilir. Etkili tahliye planı ve tahliye sonrası bakım sağlamak, ceza infaz sistemlerine yol göstermek açısından önemlidir. Bir başka deyişle kadın hükümlülerin cezaevi öncesi, cezaevi süreci ve cezaevi sonrasındaki yaşam anlatılarıyla “suç işlemeye götüren nedenlerin” ortaya çıkarılması, bu yaşantıların kadın

hükümlülerin tahliye sonrasındaki ihtiyaçlarıyla bağlantısının belirlenmesi ve ne tür hizmetlerin verilebileceğinin ortaya konması açısından önemlidir.

Disiplinler arası bir çalışma alanı olan ve bilgi birikiminin henüz yeterli düzeyde olmadığı kadın suçluluğu konusunun sosyal hizmet disiplini açısından araştırılmasının, tahliye sonrasında suç tekrarını önlemede ve azaltmada önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte kadın suçluluğunun giderek artan bir olgu olması, araştırmaların genelde erkek suçluluğu üzerinde yoğunlaşmış olması, kadınların daha çok mağdur olmaları nedeniyle suç eylemine karışmaları ve bundan dolayı birtakım kayıplarının olması, bu kayıpların tahliye sonrasında da kadın hükümlünün toplumsal yaşama katılımını olumsuz yönde etkilemesi araştırmacının dikkatini çekmiştir. Bu çalışmanın temel sorunu, kadın suçluluğu, kadın hükümlülerin cezaevi sürecindeki ve tahliye sonrasındaki ihtiyaçları ile ilgili bilimsel bilgi yetersizliğidir. Bu çalışma ile kadın hükümlülerin cezaevi süreci ve tahliye sonrasındaki yaşam gereksinimlerinin belirlenmesine ve uygun hizmet önerilerinin geliştirilmesine çalışılmıştır. Bu çalışma ile kadın suçluluğunun nicel boyutu ortaya çıkarılmaya çalışılırken aynı zamanda kadınların tahliye sonrasında toplumsal hayata katılmaları için gerekli olan ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanabilmesini sağlayacak hizmetler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı, kadın hükümlülerin cezaevi sürecinde ve tahliye sonrasında toplumsal yaşamda ihtiyaç duyacakları/duydukları gereksinimlerin ve hizmetlerin, kadın hükümlüler ve profesyoneller açısından değerlendirilmesidir.

Çalışma, hem cezaevindeki hükümlü kadınları hem de tahliye sonrasında eski hükümlü kadınları hem de profesyonelleri kapsamaktadır. Bu nedenle araştırmanın amaçları da bir arada ele alınmıştır.

Araştırmada öncelik olarak, Türkiye’de Kadın Ceza İnfaz Kurumlarında hükümlü olarak bulunan ve tahliyesine bir yıl ve daha az zaman kalmış olan kadın hükümlülerin, mevcut kaygıları çerçevesinde tahliye sonrasına yönelik ihtiyaçlarının betimlenmesi

amaçlanmıştır. Araştırmanın bu amacı ceza infaz kurumlarında bulunan kadın hükümlülerden toplanan nicel verilerin değerlendirilmesi ile ele alınmıştır. Bu amacı desteklemek amacıyla cezaevlerinden tahliye olmuş olan eski hükümlü kadınların tahliye sonrasında ihtiyaç duydukları gereksinimlerin neler olduğunun, kadınların tahliye sonrası yaşam deneyimleriyle ortaya konması açısından tahliye olmuş eski kadın hükümlülerle niteliksel görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci amacı, kadın suçluluğu alanında çalışan meslek elemanlarının, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) Müdürlerinin ve akademisyenlerin kadın suçluluğuna bakışı ve kadın hükümlülerin ihtiyaçlarına yönelik yapılabilecek düzenlemeler ve hizmetlere ilişkin değerlendirmelerinin belirlenmesidir. Bu kapsamda kadın ceza infaz kurumlarında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, SYDV müdürlerinin ve akademisyenlerin, kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçları ve yapılabilecek hizmetler hakkında değerlendirmeleri niteliksel çalışma ile ele alınmıştır. Bu kapsamda her iki amaç doğrultusunda incelenen değişkenler şu şekildedir:

• **Kadın Hükümlülerin genel özellikleri**

- Kadın hükümlülerin çocukluk çağı deneyimleri
- Kadın hükümlülerin fiziksel ve cinsel istismara ilişkin değerlendirmeleri
- İstismar ile kadın suçluluğu arasındaki ilişki
- Kendilerinin ve ailelerinin madde kullanımı
- Kadın hükümlülerin ailelerinin genel karakteristikleri

• **Kadın hükümlülerin suç deneyimi**

- Kadınların işledikleri suç türleri
- Kadınların suç işleme nedenleri ile suç işlerken teşvik ve yardım alma durumu
- Kadınların suçu yönelttikleri kişiler
- Kadın hükümlülerin cezaevinde kaldığı/kalacağı süre ve pişmanlık durumu
- Kadınların suç işledikleri yaş ve önceki suçluluk deneyimleri
- Ailenin ve arkadaşların suça tepkisi

- Kadın hükümlülerin suç deneyimi ile bazı sosyo demografik özellikleri arasındaki ilişkiler (yaş, eğitim durumu, yerleşim yeri, gelir düzeyleri, yaşadığı fiziksel şiddet, madde kullanımı, ailede hükümlü bulunması, suç işleme nedenleri, önceki hüküm giyme durumu).

- **Kadın hükümlülerin cezaevindeki yaşamı ve sağlık durumu**

- Kadınların cezaevinde zamanını nasıl geçirdiği
- Kadın hükümlülerin ihtiyaçlarının cezaevinde karşılanma durumu
- Kadın hükümlülerin cezaevinde karşılaştığı zorluklar
- Kadın hükümlülerin cezaevi yaşantılarından öğrendikleri
- Kadın hükümlülerin sağlık durumu
- Kadın hükümlülerin cezaevi rehabilitasyon uygulamalarından yararlanmaları ve bu programları faydalı bulma durumu

- **Kadın hükümlülerin dışarıdaki aile üyeleriyle ve arkadaşlarıyla olan ilişkisi**

- Aileleri ile yaşanan zorluklar ve dışarıdan maddi ve manevi destek alma durumu.
- Hükümlü kadınların ziyaret edilme durumu

- **Kadın hükümlülerin tahliye sonrasına ilişkin duygu ve düşünceleri ile tahliye sonrası yaşantıları**

- Tahliyeye kalan süre ve tahliye planı yapma
- Tahliyesi yaklaşan hükümlü kadınların özellikleri
- Tahliye sonrası karşılaşacağını düşündüğü/karşılaştığı güçlükler
- Tahliye sonrası ihtiyaç duyacağını düşündüğü/ihitiyaç duyduğu gereksinimler
- Kadın hükümlülerin cezaevi sonrasına ilişkin beklentileri
- Kadın hükümlülerin toplumsal yaşamda karşılaşacağını düşündüğü/karşılaştığı zorluklar

- **Sosyal hizmet uzmanı, akademisyen ve SYDV Müdürlerinin kadın suçluluğuna bakış açıları ile cezaevlerinde ve tahliye sonrasında kadın hükümlülere verilebilecek hizmetlere ilişkin değerlendirmeleri.**

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kadın suçluluğu alanında yapılan literatür çalışması sırasında karşılaşılan önemli bilgi eksikliği, Türkiye’de kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçlarının ne olduğu, tahliye sonrası yaşantılarının nasıl olduğu ve kadın hükümlülere tahliye sonrasında sunulan hizmetlerin neler olduğuna ilişkindir. Türkiye’de gerek erkek suçluluğu gerekse kadın suçluluğu alanında hükümlülerin tahliye sonrası yaşantılarına ve ihtiyaçlarına yönelik araştırmaların son derece sınırlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın belirtilen bilgi eksikliğini giderecek olması önemine işaret eder.

Araştırmanın bir başka önemli katkısının, kadın suçluluğu alanında “tahliye sonrası verilecek hizmetlere” ilişkin olduğu düşünülmüştür. Ceza adalet sisteminde mevcut hizmetlerin neler olduğu incelenerek bu süreçte sistemdeki eksikliklerin neler olduğunun saptanması, kadın suçluluğu alanında verilen hizmetlerin güçlendirilmesi için öneriler geliştirmeye katkı sunacağı düşünülmüştür. Bir başka ifadeyle kadın hükümlülerin ihtiyaçlarının ortaya konması, bu ihtiyaçlar doğrultusunda kadın hükümlülere yönelik hizmetlerin geliştirilmesini sağlayacağı düşünülmüştür. Araştırmanın bulguları, mevcut ıslah sisteminde henüz yer almayan tahliye sonrası kadın hükümlülere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilebilmesi ve hizmet önerilerinin oluşturulması açısından önemlidir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın sınırlılığını, uygulama aşamasında hükümlü kadınların gereksinimlerini hissetme düzeyleri ya da ifade etme güçlükleri oluşturmuştur.

Araştırmanın bir başka sınırlılığı; uygulama aşamasında cezaevinden tahliye olmuş olan eski kadın hükümlülerin iletişim bilgilerine Adalet Bakanlığı tarafından izin verilmemiştir. Cezaevinden tahliye olmuş eski kadın hükümlülere SYDV’ları aracılığıyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle tahliye sonrası görüşme yapılan eski kadın hükümlü sayısı SYDV’larından yardım alan eski hükümlülerle sınırlıdır.

1.5. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Kadın Hükümlüler: Araştırmanın yapılacağı cezaevlerinde, mahkûmiyet kararı verilmiş olup cezalarını tamamlamakta olan ve tahliye olmalarına bir yıldan az süre kalmış olan kadınlar.

Kadın Ceza İnfaz Kurumları: Araştırmada yer alan kadın mahkûmların kaldığı, sadece kadın mahkûmlar için yapılmış olan cezaevleri; Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumu ve Denizli Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Kadın suçluluğu konusunda var olan literatür (Richie, 2001; Petersilia, 2001; Wilkonsan, 2004), hapisneden tahliye olan kadınların çoğunluğunun aynı dezavantajlı çevreye ve zor şartlara, temel sorunlarının altında yatan nedenlerin ele alındığı herhangi bir hizmet almadan geri döndüğünü vurgulamaktadır. Bu çalışma, hapisnede kalan ve hapisneden tahliye olmuş olan kadın hükümlülerin, tahliye sonrası yaşama ilişkin ihtiyaçlarının, kadın sorunlarının daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini savunan feminist yaklaşım çerçevesinde incelenerek, tahliye sonrasına yönelik sunulabilecek hizmetlerin değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Ceza infaz süreci ve sonrasında yapılacak hizmetler birçok kurumun birlikte çalışmalarını gerektiren bir durumdur. Dolayısıyla ceza infaz sisteminin, sosyal hizmetlerin, kolluk güçlerinin ve sağlık sisteminin bir arada disiplinler arası bir çalışma içerisinde olması, kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçlarını belirlemek ve buna yönelik hizmet ve programları geliştirmek açısından önemlidir. Kaldı ki sosyal devlet anlayışı suça yönelmiş kişiler için refah yaklaşımını benimsemektedir ve bu yaklaşımda amaç, suça yönelmiş bireylerin toplumsal hayata üretken ve uyumlu bir şekilde katılıp toplumla bütünleşmelerini sağlamaktır. Dolayısıyla bu popülasyonun toplumla bütünleşmesinin sağlanabilmesi için birtakım sosyal destek sistemlerine, hizmetlere, politikalara ve etkili tahliye planlarına gereksinim duyulmaktadır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesinde kadın suçluluğu olgusu ve genel karakteristiği, dünyada ve Türkiye’de kadın suçluluğu olgusu, kadın suçluluğunu açıklamaya çalışan geleneksel kuramlar ile feminist kuramlar, araştırmaya temel olan feminist kriminoloji incelenmiştir. Bu kuramların bir arada verilmesinin, kadın suçluluğuna bakışı göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmüştür. Kuramsal çerçevede ele alınan diğer konular ise, sosyal hizmet ve kadın suçluluğu, cezaevinde tahliyeye hazırlanma çalışmaları ile tahliye sonrası kadın hükümlülerin ihtiyaçlarıdır.

2.1. KADIN SUÇLULUĞU OLGUSU VE GENEL KARAKTERİSTİKLERİ

Tarihsel süreç içerisinde kadınların erkeklere oranla her zaman daha az suç işlemeleri kadın suçluluğu olgusunun göz ardı edilmesine ve kadın suçluluğuna istisnai bir durum olarak bakılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla suçla ilgili her yaklaşım erkek suçluluğu olgusunu, yapılan çalışmaların çoğunluğu ise erkek suçluları incelemeye ve açıklamaya çalışmış, kadın suçluluğu erkekler için üretilen yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultudan hareketle feminist araştırmacılar için suç ve kadın suçluluğu kavramları ise anlamını ataerkil yapı içinde bulmakta, kadın suçluluğu ile ilgili sorunlara getirilen çözüm önerileri, ataerkil sistemi değiştirmeye veya dönüştürmeye yönelik çözüm önerileri ile uygunluk göstermektedir (Canay, 2004). Feminist araştırmacılara göre kadın suçluluğu ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalardaki sorun, bu çalışmaların sadece ataerkil değerler doğrultusunda yapılmış olmaları değil aynı zamanda bu çalışmaların kadının görmezden gelindiği, kadın yaşantılarının değerlendirilemediği bir yöntem sorunu da taşıyor olmasıdır. Dolayısıyla kadın suçluluğu ile ilgili yapılacak çalışmalarda, gerçek bilgiye ulaşılabilmesi için feminist araştırma yöntemleri de önem taşımaktadır.

Suç, evrensel, genel ve sosyal bir olgu olup içinde meydana getirdiği toplumun şartlarına ve bulunulan zamana göre bazı özellikler içermektedir (Dönmezer, 1994). Kadın suçluluğu ise süreç içerisinde kadının toplumsal hayatta aldığı rollerin değişmesi ve gelişmesi ile birlikte değişim göstermiştir. Bu değişimin en önemli etkisi kadının işlediği suç türlerine olmuştur. Adler (1975) kadınların işlediği tipik suçları, çocuk düşürme, yeni doğan bebeği terk, istismar, fahişelik, hırsızlık, mağaza hırsızlığı, madde suçları, terörizm ve çocuk/yaşlı ya da hastaları kasten öldürmek olarak sıralarken bu suçların çok fazla güç gerektirmediğinden tipik kadın suçları olduğunu vurgulamıştır. Fakat kadınların işledikleri suçlar zamanla erkek suçlarına benzemeye başlamıştır. Eskiden kadın suçluluğuna özgü suçlar; çocuk düşürme, yeni doğan çocuğu öldürme, zehirleyerek adam öldürme, hakaret gibi suçlar tipik kadın suçları olarak görülmekte iken yeni dönemde kadın suçluluğu tipolojisi de değişim göstermiştir. Kadınların işledikleri yeni suçlar; büyük mağazalardan hırsızlık, çek suçları, dolandırıcılık,

çocuklara karşı kötü muamele, küçükleri fuhuşa teşvik, uyuşturucu maddeler ticaretinde yer alma, suçta yataklık, adam öldürme gibi suçlardır (Dönmezer, 1994: 127).

Kadın hükümlülerin profiline bakıldığında, kadınların sosyal ve ekonomik olarak marjinalize oldukları ve çoğunlukla aile üyeleri ve yakınları tarafından mağdur edildikleri göze çarpmaktadır. Pollock'a (1998) göre kadın suçluların bağımlılık, suçluluk ve ihmalin ortaya çıkmasında kışkırtıcı cinsel ya da fiziksel istismar deneyimleri bulunmaktadır. Kadınların yaşamlarında istismarcı aileler ve şiddete dayalı ilişkiler suç işleyen kadınların hayatlarında ortak konular olarak görülmektedir. Önemli sayıda çalışmada bu tür ilişkilerin kadınların şimdiki ve gelecekteki davranışları üzerinde etkili olduğuna vurgu yapılmaktadır (Brown ve ark. 1999; Brandley ve Davino, 2002; Almeda, 2005; Belknap ve Holsinger, 2006; Byrd ve Davis, 2009). Dolayısıyla kadın suçluluğu çalışmalarıyla, kadınların sapkın eylemlerine neden olan şiddet, yoksulluk, ensest, istismar, eğitim eksikliği, yargılamanın yetersizliği ve akıl hastalıklarının etkileri hakkında içgörü kazanılabileceği gibi ayrıca kadın suçluluğu ile ilgili önleyici tedbirler ve çözümler geliştirilebileceği düşünülmektedir.

2.2. DÜNYADA KADIN SUÇLULUĞU

Günümüzde halen kadınlar erkeklere oranla daha az suç işlemektedirler. Dünyadaki tüm ülkelerde kadın suçlu oranı erkeklere göre düşüktür. Fakat kadınların işlediği suç türleri bakımından ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Kadın suçluluğunun ve kadının hapsedilme oranının en yüksek olduğu ülke Amerika'dır. 2004'te Amerika'da toplam hükümlülerin % 7'sini kadınlar oluşturmaktadır. Amerika'da 1990 yılından beri kadınların ceza infaz sistemindeki popülasyonu % 25 artış gösteren erkeklerle karşılaştırıldığında % 48 artmıştır (Greenfield ve Snell, 1999). Dolayısıyla kadınların 1990'dan beri hapsedilme oranı erkeklere oranla iki katı artış göstermiştir. Bu oranın artma nedeninin kadınların madde kullanımı ve madde ile ilgili suçlar kaynaklı olduğu vurgulanmaktadır. 1980'lerde Amerika'da uyuşturucu ile ilgili yasaların değişmesiyle birlikte bu suçlara yeni kadınsı suçlar eklenmiştir. Örneğin 1997'de kadınların çoğunluğu madde ile ilgili suçlar nedeniyle tutuklanmıştır (Chesney-Lind ve Pasko, 2004: 213). 1982'den 1991'e kadar kadınların madde ile ilgili suçlardan tutuklanma

oranı (bulundurma ve ticaretini yapma) yaklaşık % 82 düzeyinde bir artış göstermiştir. ABD’de 1980’lerde cezaevlerindeki hükümlülerin uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle cezaevinde bulunma oranları % 6 iken 2002 yılında bu oran % 22’ye yükselmiştir (Mellow, 2008: 239) ve kadınların uyuşturucu ile ilgili suçları işleme oranları ise hızla artmaya devam etmektedir (Greene, Haney and Hurtado, 2000).

ABD’de hükümlü kadınların işledikleri suç türleri incelendiğinde sırasıyla *şiddet suçları* (% 33; cinayet, kasten adam öldürme, silahlı soygun, saldırı suçları), *uyuşturucu ile ilgili suçlar* (% 31.5), *mala karşı işlenen suçlar* (% 28.7, hırsızlık, mağaza hırsızlığı, dolandırıcılık suçları), *kamu düzenine karşı işlenen suçlar* (% 6.1, fahişelik gibi) şeklinde sıralandığı görülmektedir (Belknap, 2007: 193). Amerika’daki kadın hükümlülerin profili ise yoksul, çoğunlukla yüksek suç oranı olan çevrelerde yaşamakta olup eğitim düzeyleri düşüktür. Bununla birlikte fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar mağduru olup uyuşturucu ya da alkol kullanmaktadırlar (Belknap, 2007: 194). ABD’deki hapsedilmiş kadınların bir başka özelliği ise daha çok kaotik aile ve çevreden gelmiş olmalarıdır. Glueck’lerin 1934 yılında ABD’de 500 suçlu kadınla yaptıkları çalışmada suçlu kadınların yaşadıkları fiziksel ve maddi koşulların olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Bu kadınların çoğu yoksul, anne ve babalarının öğrenim düzeyi düşük ve kalabalık ailelerden gelmişlerdir. Bunun yanında kadınların çoğunluğunun ailesi parçalanmış ailedir (Glueck ve Glueck, 1974: 23’den akt. İçli, 2007: 331).

Avrupa Birliği ülkelerinden İspanya’ya baktığımızda, 2002 yılında İspanya’da toplam 51,882 cezaevi nüfusunun, 47,750’si (% 92) erkek ve 4132’si (% 8) kadınlardan oluşmaktadır. Bu oranlar Avrupa Birliği ülkeleri çerçevesinde hem toplum hem de kadın oranları açısından en yüksek oranlardır. Dahası cezaevindeki kadın popülasyonu toplam cezaevi nüfusunun % 9’unu oluşturarak tüm Avrupa Birliği ülkeleri arasında Portekiz’den sonra kadın hükümlülerin en fazla oranını teşkil etmektedir. Portekiz’de bu oran % 10’dur. Bu iki ülkenin kadın suçluluğu oranları diğer Avrupa Birliği ülkelerinden oldukça fazladır. İsveç’te bu oran % 5,7, Almanya’da % 4,3, Belçika’da % 4,3, İngiltere’de % 4,1, İtalya’da % 4, Fransa’da % 4, Yunanistan’da % 3,7, İrlanda’da % 2,3’tür (Council of Europe, 2001’den akt. Almeda, 2005: 184).

Kadınlar arasında artan uyuşturucu kullanımı son yıllarda kadın suçluluğunda önemli bir unsur olmuştur. Kadın hükümlüler arasında ise uyuşturucu kullanma ve uyuşturucu ile ilgili suç işleme oranı her geçen gün artmaya devam etmektedir. Bu durum özellikle batıda daha fazla görülmektedir. Birçok çalışmada ve birçok cezaevi istatistiklerinde kadınların uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle cezaevlerinde olmalarında bir artış olduğunu göstermektedir. Bunda kadın mahkûmların önemli bir kısmının uyuşturucu bağımlısı olmasının da etkisi bulunmaktadır (Almeda, 2005; Eastal, 2001; Davis ve ark, 2006). Özellikle uyuşturucu ile suç arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan çalışmalar yapan kriminologlar 1970'lerden beri yoksulluk ve uyuşturucu kullanımının kadın suçluluğunda temel etkenler olduğunu iddia etmektedirler (Feinman, 1986'dan Akt. Davis ve ark, 2006: 203). Uyuşturucu ile ilgili tutuklanmaların artması, hapishanelerde uyuşturucu bulundurma ve dağıtma suçu ile hüküm giyen kadın oranının artması, suç işlenen zamanda uyuşturucunun etkisi altında olma durumunun artması, kadın suçluluğunda uyuşturucunun etkisini göstermesi açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır (Davis ve ark, 2006: 203).

Diğer gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarda da kadın hükümlüler erkek hükümlülerden suçun niteliği açısından farklılıklar göstermektedir. Daha çok şiddet suçları işleyen erkeklerle karşılaştırıldığında, kadın hükümlüler, şiddet içermeyen madde ya da mala karşı suçlar işlemektedirler (Greenfeld ve Snell, 1999). Oysaki Amerika'da kadın suçluluğu tablosunda son yıllarda işlenen suçun niteliği açısından farklılıklar yer almaktadır. Özellikle ABD'de kadınların işlediği şiddet suçlarında ve uyuşturucu ile ilgili suçlarda artışlar yer almaktadır. ABD'de kadın ve erkeğin işledikleri suçların niteliğine bakıldığında, erkeklerin % 52,4'ü şiddet içeren suçlar (cinayet, adam öldürme, ırza geçme, cinsel saldırı, soygun, saldırı ve diğer şiddet içerikli suçlar), % 18,4'ü mala karşı işlenen suçlar (hırsızlık, mağaza hırsızlığı, motorlu taşıt hırsızlığı, dolandırıcılık ve diğer mala karşı suçlar), % 18,4'ü uyuşturucu ile ilgili suçlar, % 9, 2'si kamu düzenine yönelik suçlar (alkollü araç kullanma, silah, ahlaki suçlar gibi) işlemişlerdir. Kadınlar ise % 35,6'sı şiddet suçu, % 29'u mala karşı suçlar ve % 26,9'u uyuşturucu ile ilgili suçlar ve % 7,2'si kamu düzenine karşı suç işlemiştir (Bureau of Justice Statistics, 2010). Bu bulgulardan hareketle Amerika'da kadınların

işledikleri suçların nitelik açısından erkeklerin işlediği suçlara benzediğini söyleyebiliriz.

2.3. TÜRKİYE’DE KADIN SUÇLULUĞU

Türkiye’de yaşanan kentleşme süreci, kadının toplumsal yaşama katılmasına ilişkin olarak Türkiye’nin her yanında aynı etkileri oluşturmamıştır. Öğün’e (1990: 50) göre kırsal kesimdeki geleneksel değerler kadını suçtan uzaklaştırırken, kentsel bölgelerdeki kadınlar ise yoğun bir değişime tanık olmuşlar ve farklı davranış ve tutumlara yönelmişlerdir.

Aşağıdaki çizelge 1’de son on iki yıllık dönemde Türkiye’de kadın ve erkek tutuklu ve hükümlülerin dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 1: Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Yıllara Göre Dağılımı

	Hükümlü		Tutuklu		Hükmen		Toplam
YILLAR	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Toplam
2001	26.286	903	25.267	1.136	-	-	53.592
2002	29.428	1.037	22.197	927	3.651	144	57.384
2003	31.273	1.054	24.613	970	4.024	153	62.087
2004	25.086	780	24.914	1.023	3.988	145	55.936
2005	24.117	670	24.089	930	4.303	212	54.321
2006	25.481	781	31.303	1.315	8.977	305	68.162
2007	36.379	1.072	34.353	1.527	14.271	548	88.150
2008	43.578	1.367	36.446	1.651	16.866	581	100.489
2009	54.619	1.676	36.585	1.708	18.444	629	113.661
2010	61.738	1.987	32.631	1.471	20.401	724	118.952
2011	72.318	2.335	31.333	1.474	17.113	648	125.021
2012	86.474	2.791	31.926	1.818	-	-	123.009

Kaynak: Ceza Tevkifleri Genel Müdürlüğü

Çizelgeye göre Türkiye’de kadın hükümlüler, toplam hükümlülerin yaklaşık % 3’ünü oluşturmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye genelinde de kadın hükümlü oranı erkeklere göre oldukça azdır. Fakat kadın tutuklu ve hükümlü oranı son on iki yıl içerisinde her yıl düzenli bir şekilde artmıştır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadın hükümlü sayısı erkeklerden çok daha azdır. Türkiye’de kadın hükümlü sayısı, toplam hükümlü sayısının % 3’ünü oluşturmaktadır. Bu istatistikler doğrultusunda Türkiye’deki bazı araştırmacılar bile (Soyaslan, 2003: 90), prensip olarak Türkiye’de erkek suçluluğundan bahsetmenin daha doğru olduğunu ileri sürmektedir. Yani bu durum, kadın suçluluğu oranının düşük olmasının, böyle bir olgunun var olduğu gerçeğinin ülkemizde göz ardı edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Çizelge 2’de Türkiye’de Aralık 2010 itibariyle tüm ceza infaz kurumlarında bulunan kadın hükümlü ve tutuklu mevcudunun ceza infaz kurumu statülerine göre dağılımı yer almaktadır. Çizelgeden de anlaşılacağı üzere kadın hükümlü sayısı 2023 olup, kadın tutuklu sayısı kadın hükümlü sayısından daha fazladır. Türkiye’deki tutuklu hükümlü oranı hem kadın hem erkek suçluluğu açısından çok fazla olup bu durumun ayrıca değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çizelge 2: 31.12. 2010 Tarihi İtibariyle Tüm Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Kadın Hükümlü Mevcudunun Ceza İnfaz Kurumu Statülerine Göre Dağılımı

Ceza İnfaz Kurumu	Tutuklu Kadın	Hükmen Tutuklu Kadın	Hükümlü Kadın	Toplam
Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	1.402	725	1.752	3.877
Açık Ceza İnfaz Kurumu	-	-	271	271
Toplam	1.402	725	2.023	4.160

Kaynak: Ceza Tevkifleri Genel Müdürlüğü

Türkiye’de son yedi yıldaki erkek ve kadınların işledikleri asayiş suçlarının dağılımı incelendiğinde, incelenen yılların hepsinde mala karşı işlenen suçların diğer suçlardan fazla olduğu görülmektedir (İçli ve ark, 2011). Bununla birlikte Türkiye’de tüm suç türleri açısından bakıldığında da erkeklerin suç işleme oranları kadınlardan daha

fazladır. İçli ve arkadaşlarının çalışmasında mala karşı işlenen suçlar arasında kadınların en fazla işledikleri suç türü hırsızlık (% 42,8) ve gasp (% 34,1) olduğu görülmüştür. Hayata karşı işlenen suçlarda ise adam öldürme ve yaralama suçları gelmektedir. Kadınlar öldürme suçunu yaralama suçuna oranla daha fazla işlemektedir. Bununla birlikte erkeklerde kadınlar gibi yaralama suçlarını, öldürme suçlarına oranla az işlemektedir (İçli ve ark. 2011: 257). Kadınlar erkeklere oranla, öldürme suçlarını fazla işlemelerine karşın yaralama suçlarını daha az işlemişlerdir.

Türkiye genelinde hükümlü ve tutuklu kadınların işledikleri suç türleri incelendiğinde de, TÜİK'nun 2008 verilerine göre 2008 yılında ceza infaz kurumlarına giren 2.674 kadının çoğunluğu *mala karşı işlenen suçlardan* hükümlüdürler. Bunlar sırasıyla İcra iflas Kanunu'na muhalefet (784), dolandırıcılık (571), hırsızlık (373), sahtecilik (78), gasp (49), zimmet (8) gibi suçlardır. Bu suçları *yaralama* (177) ve *adam öldürme* (149) gibi şiddet suçları takip etmektedir.

Türkiye'de Adli Tıp Kurumu'nda yapılmış olan çalışmada ise, kadınların en fazla adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs ve yaralama, yangın çıkarma, gasp ve hırsızlık suçunu işledikleri tespit edilmiştir. Adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçunun işlenme nedeni olarak ise, ahlaki sebepler, hastalıklar, aile içi geçimsizlik, çıkar çatışması ve fiziki saldırıya uğrama gibi sebepler gösterilmiştir (Balcıoğlu ve ark, 2004: 14). İçli ve arkadaşlarına (2011) göre ise kadınların öldürme suçunun arkasındaki faktörler, şiddete maruz kalma, taciz ve tecavüze uğrama, evlenme vaadiyle tecavüz etme veya uzun süreli medeni nikâh kıyılmadan alıkonma şeklindedir. Bu durumlar söz konusu olduğunda kadın yaralayıp gözdağı vermek yerine kararlı bir biçimde kendisine bu davranışları yapanları öldürme yolunu seçmektedir. Bu çalışmaya göre Türkiye genelinde öldürme olaylarında failin mağduru tanınması söz konusudur. Balcıoğlu ve arkadaşlarının bir başka çalışmasında da kadın hükümlülerin erkek hükümlülere göre daha problemleri bir geçmişlerinin olduğu belirtilmiş olup parçalanmış aile, eğitimsizlik, bozuk aile ilişkileri, kişilik, cinsiyetçi tutumlar, aile yapısı, sosyal destek ve kontrol eksikliğinin kadınların suç işlemelerine neden olduğu ileri sürülmüştür (Balcıoğlu ve ark. 1997: 5).

Türkiye’de gittikçe yaygınlaşan suçlardan birisi de uyuşturucu madde ticareti, alım satım ve kullanılmasının artmasıdır. Bu suçlarda da kadının rolü gittikçe artmaktadır (Soyaslan, 2003: 91). Türkiye’de uyuşturucu suçları, suç türleri arasında yıllar içerisinde hızlı bir artış göstererek ikinci sıraya yerleşmiştir. Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 2008 yılı verilerine göre uyuşturucuya bağlı suçlardan ceza infaz kurumlarında 15.447 kişi bulunmaktadır. Geçmiş yıllarla kıyaslandığında uyuşturucuya bağlı suçların özellikle 2005 yılından itibaren ciddi şekilde arttığı görülmektedir (Adalet Bakanlığı Ar-ge Merkezi, 2008: 11). Uyuşturucu ile ilgili suçlar her iki cinsiyet açısından karşılaştırıldığında (2008: 35) uyuşturucuya bağlı suçlar söz konusu olduğunda erkeklerin kadınlardan çok daha fazla uyuşturucu suçları işledikleri görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre kadın ve erkek arasında hem uyuşturucu ticareti yapma nedenleri hem de uyuşturucu kullanma nedenleri arasında temel bir fark saptanmıştır. Uyuşturucu ticareti yapma nedenleri açısından bakıldığında kadınlar için en baskın neden uyuşturucu madde temin edebilmek iken erkeklerde en baskın neden olarak arkadaş etkisi gösterilmiştir. Kullanmaya başlama nedenleri ise kadınlar için en fazla neden bunalımdan kurtulma iken, erkekler için merak ve özentidir.

Türkiye’deki kadın suçlu profili incelendiğinde, genel olarak kadın suçluların, 22–50 yaş grubunda, öğrenim düzeyi çok düşük, okuma yazma bilmeyen veya okuryazar olup bir okul bitirmemiş olan, evli ve zina, hırsızlık, adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçu işleyen kişilerden oluştuğu görülmektedir (İçli, 2007: 344).

Çizelge 3’te Türkiye’de ceza infaz kurumlarında bulunan kadınların yaş ve öğrenim durumu dağılımı yer almaktadır. Buna göre kurumlardaki kadınların çoğunluğu 21-39 ve 40-64 yaş grubu arasında, okuma yazma bilmeyen ve ilkokul mezununun çoğunlukta olduğu eğitim seviyesi düşük kişilerden oluşmaktadır. Bu veriler İçli’nin tespitleriyle de paralellik göstermektedir. Erkek hükümlülerle karşılaştırıldığında, ceza infaz kurumlarındaki erkek profili, çoğunluğu 21–39 yaş arasında ve ilkokul mezununun çoğunlukta olduğu kişilerden oluşmaktadır. Kadın ve erkek suçluluğu yaş ve öğrenim durumu karşılaştırıldığında benzerlikler göstermektedir.

Çizelge 3: Ekim 2010 İtibariyle Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Kadınların Yaş ve Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Tutuklu	Hükmen Tutuklu	Hükümlü	Toplam
12 ve 17 Yaş Arası (Çocuk)	51	7	7	65
18 ve 20 Yaş Arası (Genç)	137	47	47	231
21 ve 39 Yaş Arası (Genç-Orta Yetişkin)	930	503	1.215	2.648
40 ve 64 Yaş Arası (İleri Yetişkin)	390	165	669	1.224
65 ve 79 Yaş Arası (Yaşlı)	10	5	34	49
80 Üstü (İleri Yaşlı)	0	0	0	0
Yaş Grubu Bilinmeyen	12	2	4	18
Toplam	1.530	729	1.976	4.235
Öğrenim Durumlarına Göre Dağılım				
Okuma yazma bilmeyen	272	115	319	706
Okur yazar olup bir okul bitirmeyen	108	54	148	310
İlkokul Mezunu	397	266	679	1.342
İlköğretim Mezunu	51	24	73	148
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	146	79	190	415
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	247	98	262	527
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	125	36	97	258
Yüksek Lisans Mezunu	2	0	1	3
Doktora Mezunu	0	0	0	0
Öğrenim Durumu Bilinmeyen	131	50	200	381
Toplam	1.479	722	1.969	4.170

Kaynak: Ceza Tevkifleri Genel Müdürlüğü

Türkiye’de kadın suçluluğu alanında yapılmış olan çalışmalarda kadın suçluluğuna özgü vurgulanan bir başka önemli unsur “kadının suçu yönelttiği kişi” ile ilgilidir. Erkek hükümlülerle karşılaştırıldığında kadın suçluluğu açısından farklılıklar olduğu söylenebilir. Kadın, genelde suçu en yakınlarına yöneltirken, erkek daha çok “uzaktan tanıdık” ya da sadece “tanıdık” diye nitelendirdiği kişilere suçu yöneltmektedir. Türkiye’de yapılan birçok çalışmada kadınların suçu yönelttiği kişiyi tanıma oranı erkeklerden daha yüksektir (İçli, 1992; Balcıoğlu ve ark, 2004; Yağmur, 2005; Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009). Balcıoğlu ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında adam öldürme suçu işlemiş olan erkek hükümlülerin suçu yönelttiği kişiyi tanıma oranı % 45 iken adam öldüren kadın hükümlülerin suçu yönelttiği kişiyi tanıma oranı % 75 düzeyindedir. Aynı çalışmada adam öldürme suçu işlemiş olan kadınların büyük bir çoğunluğu eşlerini, sevgililerini, çocuklarını ve kendilerine sarkıntılık eden kişileri öldürmüşlerdir. Kadınlar suçlarını daha çok evde işlerken, erkekler daha çok sokakta

suç işlemektedir. Dolayısıyla Türkiye’de özellikle kadınların suçu yönelttiği kişiler genellikle en yakınları olarak göze çarpmaktadır.

Türkiye’de kadın hükümlülerle yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, genelde suçluluğun nedenleri, suçluluk profili, bazı değişkenlerle ilişkisi, cinsiyet karşılaştırması, hapishaneye uyum sorunu, infaz sürecindeki sorunlar, suçlu davranışın ölçülmesi ve suçlu davranışın açıklanması ile ilgili yapılan çalışmalardır (İl, 1990; Ögün, 1990; Özcan, 1996; Balcıoğlu ve diğ, 1997; İçli ve Ögün, 1999; Yağmur, 2005; Çoban ve Akgün, 2011). Özellikle İçli’nin (2007) suçluluk ile ilgili yapmış olduğu çalışmalar önemlidir. Fakat, suç işlemiş kadınların tahliye sonrası gereksinimleri, ne gibi hizmetlere ihtiyaç duydukları, toplumsal yaşama geçişte hangi zorluklarla karşılaşacaklarına yönelik çalışmalar yetersizdir ve buna yönelik rehabilitasyon programları da mevcut değildir. İl’in (1990) “Türkiye’deki Kadın Suçluların Genel Özellikleri ve İnfaz Sürecindeki Sorunları” adlı çalışmasında tahliye sonrası yaşama ilişkin boyutlar ele alınmış ve buna göre kadınların tahliye sonrası için plan yapmadıkları ortaya çıkmış ve bunun gerekçesi olarak ta “bilmiyorum”, “şimdiden düşünmek istemiyorum”, “kendime güvenmiyorum” şeklinde gerekçeler sunmuşlardır. Bununla birlikte aynı çalışmada kadınların tahliye süresi yaklaştıkça bu döneme ilişkin sıkıntılarının da yoğunlaştığı saptanmıştır. Hükümlü grubuna yönelik yapılan çalışmalar genelde cezaevi bünyesinde oluşturulan ve son yıllarda Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde verilen hizmetlerle sınırlıdır. Dolayısıyla kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaç ve gereksinimi olduğu hizmetler hakkındaki bilgi sınırlı olup bu konuda bilgi gereksinimine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki bölümde geçmişten günümüze “kadın suçluluğu olgusunu” açıklamaya çalışan teoriler incelenecektir. Bu teorilerin incelenmesinin, kadın suçluluğuna bakışı ve geçmişten günümüze yaşadığı değişimi analiz etmek açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

2.4. KADIN SUÇLULUĞUNU AÇIKLAYICI TEORİLER VE YAKLAŞIMLAR

Geleneksel olarak kadın suçluluğu ile ilgili teoriler biyolojikten psikolojiğe ve ekonomikten sosyal teorilere doğru bir çeşitlilik göstermektedir. Kadın suçluluğu ile ilgili literatürün çoğunluğu, kadın suçluluğunu, kadınların sapkın hareketlerine odaklanarak açıklamaya çalışmaktadır. Bu da kadın suçluluğunun “geleneksel kadın rollerine uygun davranmama” şeklinde tanımlanmasına neden olmaktadır. Bu başlık altında kadın suçluluğunu biyolojik cinsiyet bağlamında açıklayan geleneksel suç teorileri ile kadın suçluluğunu toplumsal cinsiyet bağlamında açıklayan feminist teoriler incelenmiştir.

2.4.1. Geleneksel Teoriler

Kadın suçluluğu alanında ilk çalışmalar 19.yüzyılın sonları ile 20.yüzyılın ortaları arasında yürütülmüştür. Bu dönemde en fazla öne çıkan araştırmacılar ise, *Cesare Lombrosso* ve *William Ferrero* (1895), *W.I.Thomas* (1923, 1967), *Sigmund Freud* (1933) ve *Otto Pollak* (1950, 1961)'tır. Bu çalışmalar kadın suçluluğunun “biyolojik determinizm” ile açıklandığı inancına dayanmaktadır. Bu inanca göre erkekler mantıklarıyla, kadınlar ise biyolojik yapılarıyla hareket ederler (Belknap, 2007: 32). Erkek suçluluğunu açıklamak için oluşturulan teoriler uygunsuz ve başarısız bir şekilde kadın suçluluğunu da açıklamaya kalkışmışlar ve bütün klasik teoriler kadınları görmezden gelmişlerdir.

Kadın suçluluğunu açıklamaya çalışan klasik teorisyenler, kadının suç işlemesini, yanlış yola sapma ya da kendilerinin doğal kadınsı rollerine başkaldırma olarak gördükleri için suçlanmışlardır (Klein, 1980: 72'den akt. Belknap, 2007: 33). *Cesare Lombrosso* ve onun evlatlık oğlu olan *Ferrero*'nun “Kadın Suçlu” (*The Female Offender*) adlı kitapları kadın suçluluğunu “soyaçekim” ile açıklamaktadır. Soyaçekim, bazı sapkın davranışların erken insan gelişiminde soyaçekim ile geldiğini açıklayan bir kavramdır. Lombrosso ve diğer pozitivistlere göre kadınlar temel biyolojik farklılıklarından dolayı erkeklere oranla daha az suç işlemektedir, çünkü kadınlar zeka ve duygusallık bakımından erkeklere göre daha az gelişmiştir (Davis ve diğerleri, 2006: 194).

Lombrosso'ya göre yasalara uyan normal vatandaşlara göre sapkınlar daha az gelişmişlerdir (Smart, 1976: 31'den akt. Belknap, 2007: 33). Lombrosso ve Ferrero kadın suçluluğunu kadınların erkeklere oranla daha az gelişmiş olmaları ile açıklamaktadır. Lombrosso "Kadın Suçlu" adlı eserinde kadın suçluluğunu fahişelikle ifade eder ve Lombrosso'nun kadın suçluluğu çalışmalarının çoğunluğu fahişelikle ilgilidir. Ona göre fahişelik, kadın suçluluğunu temsil eden gerçek kadın suçudur ve annelik duygularının eksikliği ile karakterizedir (Burkhead, 2006: 51).

Sigmund Freud, kadın davranışını kadınların erkeklerden anatomik olarak daha aşağıda olduğu inancıyla açıklamaktadır. Bir başka deyişle Freud, kadının suçlu davranışını "penis kıskançlığı" gibi bir yaklaşımla açıklamaya çalışır. Freud'a göre penis kıskançlığı her iki cinste de olmasına karşın kadınlarda daha fazladır ve sapkın kadın, erkek olmak isteyen kadındır (Belknap, 2007: 35). Freud, feministler tarafından erkeksi bir önyargıyla taraflı davrandığı için eleştirilmiştir. Feminist yazarların en büyük itirazları Freud'un erkekleri kadınlara değer biçmek için ölçü olarak kabul etmesi ve bu bağlamda kadınları az gelişmiş küçük erkekler olarak nitelendirmesi olmuştur (Flowers, 1987: 94'den akt. Canay, 2004: 45).

Thomas, Lombrosso'nun suçluluk tanımlamasını geliştirmiş ve suçluluğu biyolojik anormallikten ziyade sosyal olarak etki edilmiş patoloji olarak tanımlamıştır (Belknap, 2007:34). Thomas'ın "Uyumsuz Kızlar" adlı kitabında yaşam öykülerinden hareketle ulaştığı tespitler, suçlulukta biyolojik etkilerin yanında sosyal etkilerin varlığını da kabul etmekte olduğunu göstermektedir. Fahişelikle ilgili ayrıntılı çalışmalar yapan *Thomas*, kadın suçluluğunu cinsel suçlulukla eşit saymaktadır.

Thomas gibi Pollak'da biyolojik faktörlerin yanı sıra sosyolojik faktörlerin de suçun oluşumunda bazı etkisinin olduğuna inanmaktadır. Pollak'a göre kadın suçluluğuna etki eden temel nedenler biyolojik ve psikolojiktir (Smart, 1976'dan akt. Belknap, 2007: 36). Pollak'ın temel görüşü kadın suçluların "doğuştan hilebaz" olduklarıdır (Simon ve Redding, 2005: 7; Belknap, 2007: 36). Bu görüş, Pollak'ın kadın suçlarını "maskelenmiş" (behind the mask) olmalarıyla ifade etmesini sağlamıştır. Bu teoriye göre kadın ve erkek suçluluk oranları benzerdir fakat Pollak, kadın suçluların suç adalet

sistemi içerisinde daha fazla yardım gördüklerini, kadınların suçlarını gizlemede erkeklerden daha iyi olduklarını iddia etmektedir. Ona göre kadınlar suçları zekice tasarlamaktadır ve genelde suçun faili yerine azmettiricisi olmaktadır (Belknap, 2007: 36). Kadınlar doğuştan hilebaz ve intikamcı bir yapıya sahiptirler ve erkeklerin kendilerine gösterdikleri koruyucu tutumu sömürme eğilimindedirler. Ev içi hizmetlerde çalışan kadınların bu sosyal konumları sayesinde işledikleri suçların gizli kalabildiğini tespit etmiş olan Pollak, kadınların yapı itibarıyla erkeklerden daha “kötü” ve intikam almaya, dolayısıyla suç işlemeye eğilimli olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre kadınlar, toplum içindeki ev içi rollerini, işledikleri suçlar için bir perde olarak kullanmaktadırlar (Flowers, 1987: 97’den akt. Canay, 2004: 52)

Bunun yanında 1950 ve 1960’larda kadının kadınsılığını vurgulayan ya da kadın suçluluğunu biyolojik süreçlerle ilişkilendiren (laktasyon, adet, menapoz) teorilerde yer almıştır. Fakat bugün artık Freud’un “penis kıskançlığı”, Thomas’ın kadınları bitkilerle kıyaslaması (daha hareketsiz ve tutucu oldukları), laktasyon, adet ve menapoz gibi kadın suçluluğunu biyolojik süreçlerle ilişkilendiren teoriler inanırlılığını kaybetmiştir (Simon ve Redding, 2005 :7).

Kadın suçluluğunu açıklamaya çalışan diğer teoriler, psikolojik, sosyal yapısal ya da sosyal süreç niteliğindedir.

Psikolojik teoriler; Psikodinamik, gelişimsel ve öğrenme teorilerini içerir. *Psikodinamik teoriler*, eğer bir kişinin normal gelişiminde aile bağları uygun bir şekilde kurulmaz ve gelişmezse ya da çocukluk döneminde yıkıcı bir travma yaşarsa normal gelişimin meydana gelemeyeceği varsayımına dayanır (Lykken, 1995: 7’den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 194). Dolayısıyla cezalandırılma ihtiyacı ve suçluluk duygusu nedeniyle ya da yetersiz dürtü kontrolünden dolayı suçlu olurlar. Psikodinamik teorilerin kadın suçlulara uygulanmasındaki problem, bu teorilerin kadın ve erkeğin gelişimini ve suçluluğu farklı olarak görmesinden, fakat erkek suçluları açıklamak için oluşturulmuş teorilerin değiştirilmiş hallerini kadınlara uygulamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla psikodinamik teoriler, “kadın ve erkeğin neden suça katılmada farklılık gösterdiği” sorusunu göz önünde bulundurmazlar.

Gelişim teorileri, doğumdan yetişkinlik sürecine kadar gelişme aşamaları etrafında döner (Piaget, 1965'den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 195). Bir bireyin gelişim aşamalarını başarılı bir şekilde geçememesi, olgunlaşmamış olmasıyla sonuçlanır ve bu bireyleri suç işlemeye yönlendirir. Kadın ve erkeğin suçları arasındaki farklılıkları açıklamak için gelişim teorilerinin uygulanması özellikle kadın ve erkek arasında suç seçimini etkileyecek olan kadın ve erkek arasındaki farklılıkları belirlemek açısından umut vaat eder.

Öğrenme teorisine göre (Bandura, 1977'den akt. Davis ve diğerleri, 2006:195) kişi doğuştan suçlu değildir fakat etrafını gözlemleyerek ve onların davranışlarına öykünerek (özenme) suçlu haline gelebilir. Özellikle öykünme kişinin bir başkasını örnek alması yoluyla ya da birey için bazı kazançların olması yoluyla suçlu davranışı güçlendirir. Öğrenme teorisi kadın suçluluğuna iki açıdan açıklama getirmeye çalışır: birincisi genelde kadınların neden daha az suç işlediğine (özellikle şiddet suçları) ve neden kadınların daha çok maddi sahtekarlıkları içeren suçlara dahil olduğunu açıklamaya çalışır. Buna göre kadınlar daha az suçlu davranış sergiliyor. Çünkü bir ülkede kadınlar için sosyalizasyon süreci kadınları sosyal olmaya, kolektif olmaya, kurallara uymaya ve saldırgan olmayan bireyler olmaya teşvik etmektedir. Öğrenme teorisine göre sosyalizasyonlarının bir sonucu olarak kadınlar şiddet kullanmak yerine daha çok hile yoluyla çalmayı öğrenirler. Eğer öğrenme teorisi kadınların neden daha az suça iştirak ettiğini açıklıyorsa aynı zamanda da kadınların bazı kategorilerdeki suçlara neden daha fazla katıldıklarını da açıklayabilir.

Sosyal yapı teorileri toplumun bazı yapılarının belli sosyal durumlara maruz kalmış bu kişilerin nasıl ve neden birer suçlu olduklarını çalışarak, tanımlayarak açıklamaya çalışırlar. Sosyal yapı teorileri, kültürel sapma teorisi ve sosyal gerilim (strain) teorisini içerir (Shaw ve McKay, 1969'dan akt. Davis ve diğerleri, 2006: 195).

Kültürel sapma teorisi, “sorunlu” olarak adlandırılan yaşamların suça neden iştirak ettiklerini açıklamaya çalışmıştır. Bu teoriye göre suçun yaygın olduğu bölgede alt kültürde yaşayan bu kişiler sapkın ahlakı almaya tabi olurlar. Bu teoriyi kadın

suçluluğuna uygulamadaki problem, bu teori sadece erkek suçluları tartışır, kadın ve genç kızlarla ilgili herhangi bir çalışması yoktur.

Sosyal gerilim teorisinde (Merton, 1968'den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 195) ise toplumdaki herkes maddi parçaları toplamak için zenginliği bir başarı işareti olarak kazanmaları yönünde teşvik edilirler, “her insan böyle bir kazanıma ulaşacak durumda olmamasına rağmen”. Zenginlik ve başarı elde etmeyi amaç edinme o kadar güçlüdür ki bunlara (eğitim, aile, zenginlik, statü gibi) ulaşamayan kişiler, bunlara ulaşabilmek için meşru olmayan yöntemler deneyeceklerdir. Bu teoriyi kadın suçlulara uygulamadaki sorun, bu teori, kadınlar toplumda erkeklerden daha az güce ve zenginliğe sahip olduğu için kadınların toplumda erkeklerden daha çok suç işliyor olmasını öngörür. Bir başka ifadeyle dünyadaki varlıkların çoğunun erkeklerin elinde olduğu göz önüne alındığında, bu teoriye göre, kadınlar erkeklerden ya daha fazla ya da en az erkekler kadar suça iştirak etmeleri gerekmektedir. Fakat gerçekte bu doğru değildir.

Sosyal süreç teorileri bireyle toplum arasındaki bağları “ne, nasıl koparır” konularına ve bu, suçlu davranışa “nasıl neden olur” konularına odaklanır. Sosyal süreç teorileri içinde farklılıkların birleştirilmesi, kontrol teorisi ve damgalama teorisi yer alır.

Farklılıkların birleştirilmesi teorisi (Sutherland, 1937'den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 196) alt kültür teorisinden bir adım daha ileriye gider ve alt kültür içindeki suçla ilgili davranışı yücelten etkilere kişinin niçin yatkınlaştığını açıklamaya çalışır. Bu teoriye göre sapkın bir birey alt kültürün özelliklerine suçlu değerler ve ahlakla donanmış olmasına rağmen, bireyin suçla ilişkili tanımları benimsemesindeki anahtar olan şey pekiştirilmedir. Bu teorisinin kadın suçlulara uyarlanmasındaki sorun, kadınlar erkeklerin maruz kaldığı aynı sosyal bağ oluşturma sistemine maruz kalmazlar. Genellikle kadınlar sosyalizasyonlarını daha yakın bağlarla gerçekleştiriyorlardır. Erkekler ise agresif, sapkın ve suçlu davranışları destekleyen mesajlar almaktadırlar.

Kontrol teorisine (Hirschi, 1969'dan akt. Davis ve diğerleri, 2006: 196) göre birey suçlu davranışı zayıf veya hiç var olmayan sosyal bağların bir sonucu olarak gösterir. Kontrol teorisinin sahibi olan Hirschi, bu teoriyi sadece genç erkeklere uygulamıştır. Daha

sonraki çalışmalara kadınlar da dahil edilmeye çalışılmış fakat bu teorinin kadın ve erkeklerin suç şekilleriyle uyumlu olmadığı sonucuna varılmıştır.

Damgalama teorisi, insanların nasıl “sapkın” ya da “suçlu” olarak damgalandığını ve damgalamanın gelecekteki davranışa olan etkisini tahmin etmeye çalışır. Buna göre damgalama teorisinin iki görüşü vardır. Birincisi; damgalama teorisi, bazı insanların ırk, cinsiyet ve sınıfları nedeniyle büyük olasılıkla suçlu olarak damgalanabilir olduklarını iddia etmektedir. İkincisi ise; damgalama teorisi, bir kişinin bir kez damgalandığında, o kişinin kendisine yapılan damgalamayı benimsediğini ve damgalama nedeniyle suçlu davranışa devam ettiğini öne sürmektedir (Belknap, 2007: 44). Damgalama teorisine (Lemert, 1951’den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 196) göre toplumdaki güçlü ve önemli kişiler tarafından suçlu olarak damgalanan bireyler onlara atfedilen bu damgaya uygun bir şekilde davranacaklardır. Damgalayan kişiler, damgalanan kişileri bir kez damgaladıktan sonra farklı bir şekilde davranarak bu süreci kolaylaştırırlar. Eğer kadınların damgalanmasının daha az olası olduğunu düşünürsek damgalama teorisi kadının neden daha az suça iştirak ettiğini açıklayabilir. Bu aynı zamanda da eğer kadınların bugün damgalanmalarının daha olası olduğunu kabul edersek bu teori belki tutuklanma sayısındaki artışı açıklayabilir. Fakat bu olasılıklar test edilmemiştir.

Görüldüğü gibi geleneksel teorilerin kadın suçluluğunu açıklamada yetersiz kaldığı görülmektedir. Özellikle bu teorilerin erkek suçlularla yapılmış olması ve kadın suçlularla çalışılmamış olması, kadın suçluluğu olgusunun uzun yıllar erkek bakış açısıyla incelenmesine ya da incelenmemesine neden olmuştur. Birçok araştırmacı ise geleneksel teorileri kadın suçluluğunu yetersiz bir şekilde açıkladığı için eleştirmiştir (Daly ve Chesney-Lind, 1988: 514). Daly ve Chesney-Lind, toplumsal cinsiyet ile ilgili iki temel konu tanımlamıştır. Birincisi “genellenebilirlik” sorunu. Buna göre geleneksel teoriler kadınlara uygulanabilir mi? ve bu teorilerin ne kadarı kadınlara uygulandığında geçerlidir. Bazı teoriler hem kadınlara hem erkeklere uygulanabilir fakat bütün geleneksel teoriler kadın suçlarını yetersiz bir şekilde açıklar. Daly ve Chesney-Lind’in vurguladığı ikinci sorun ise “toplumsal cinsiyet oranı” sorunudur. Buna göre mevcut olan teoriler kadının erkeğe oranla neden daha az suç işlediğini açıklayabilir mi? Ya da toplumsal cinsiyet farkını açıklayabilir mi? İşte bu sorular, feminist araştırmacılar için

kadın suçluluğunda başlangıç noktasını belirlemeleri açısından önem taşımaktadır. Nitekim aşağıda incelendiği üzere feminist teoriler esasında kadınların erkeklere oranla neden daha az suç işlediği? Gerçeği ile işe başlayarak toplumsal cinsiyet farkını incelemeye çalışmışlardır.

2.4.2. Feminist Teoriler

Feminist araştırmacılar kadının toplumsal yaşamdaki duruşuna ve kadın suçluluğuna ilişkin önemli kazanımlar elde etmişlerdir. Feministlerin kadın suçluluğu alanında en büyük başarısı, kadın suçluluğu konusunu erkekler için üretilmiş olan klasik kuramlar yerine, kadın deneyimlerini ve kadın olgusunu da göz önünde bulunduran yeni teoriler geliştirerek incelemek, kadınların mağdur olma durumlarını ortaya çıkararak buna yönelik yeni politikalar oluşturmak olmuştur.

Feminist teoriler kadın suçluluğunu toplumsal cinsiyet bağlamında incelemeye çalışır. Bütün feminist teorisyenler arasındaki ortak görüş ise, geçerli olan bütün etiyolojik teorilerin -biyolojik, psikolojik, anomi, kontrol, farklılıkların birleştirilmesi, çatışma, damgalama, sosyal organizasyonsuzluk, sosyal öğrenme teorisi gibi- sadece erkek suçluluğunu açıklamak için geliştirilmiş oldukları ve sadece erkek suçlu nüfusu üzerinde denenmiş olduklarıdır. Feminist araştırmacılara göre bu teorilerin hiçbiri kadın suçluluğunu ya da kadın erkek arasındaki suç oranı farkını açıklayacak düzeyde değildir.

Miller ve Mullins'e (2006: 218) göre bugün toplumsal cinsiyet teorileri kadın ve suçun kriminolojik analizinde başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Bu teoriler toplumsal cinsiyet boşluğunu açıklamaya yardım eder ve böylece cinsiyetler arasında daha genellenebilir bir hale gelebilir. Toplumsal cinsiyet ve suçla ilgili araştırmalar, suç olayları ve bunun yanı sıra bireysel karar verme ve suç için gerekli fırsat yapılarını oluşturan sosyal durumlardaki ilgiyi canlandırmıştır (Miller ve Mullins, 2006: 232). Bu bağlamda feminist teoriler başlığı altında özgürleşme teorileri, ataerkillik ve suç, centilmenlik teorisi, güç-kontrol teorisi ve ekonomik teoriler incelenecektir.

2.4.2.1. Özgürleşme Teorileri

Özgürleşme teorisi, kadınların her alanda özgürleşmeye başlamalarının kadının suç işleme özgürlüklerini de arttırdığı varsayımına dayanmaktadır. 1970’lerde kadının özgürleşmesi ve suçla ilişkili iki tartışmalı kitap- Adler’in (1975) “Sisters in Crime” ve Simon’un (1975) “Women and Crime” kitapları- yayımlandı ve 1970’li yıllar kadının toplumsal, ekonomik anlamda özgürleşmeye başladığı ve buna paralel olarak ta kadın suçluluğu oranlarının ve suç türlerinin değişeceği görüşünün benimsendiği yıllardır.

Özgürleşme teorileri adı altında “erkeksilik” tezi (masculinity) ve “olanaklar” tezi kadının özgürleşme sürecini farklı yaklaşımlarla incelemeye çalışan tezlerdir. *Erkeksilik tezi*, F. Adler’in “*Suçta Kızkardeşler*” çalışmasıyla popülerize olmuştur. Bu bakış açısı cinsiyet rollerinin bağımsız doğasındaki değişikliklerin neden olduğu öznel davranışlardaki değişikliklerle suçtaki değişiklikleri ilişkilendiren öznelci uyum üzerine kurulu bir bakış açısıdır. Bu bakış açısı, kadının hareketleri, kadının sosyal rolündeki değişiklikler, kadın davranışının erkeksileşmesi (Kadın, erkek sosyal rollerini üzerine alırken pasiften agresife doğru gittiği varsayılan bir değişiklik) ve kadın suçlu modellerindeki değişiklikler arasında nedensel bir bağ olduğunu varsaymaktadır (Simon ve Redding, 2005: 8). *Olanaklar tezine* göre ise kadınlar erkeklerden ne daha az, ne de daha çok ahlaklı, ne de bu suç eylemlerine ne daha az, ne de daha çok eğilimlidir. Bu teze göre, fırsatlar, yetenekler, sosyal ağlar erkeğin suç işleme eğilimine katkıda bulunurken aynı faktörler kadının suç işleme fırsatlarını kısıtlamıştır. Bu tez aynı zamanda çeşitli suçlara bulaşma fırsatları ile işgücündeki kadının yaptığı işle ilgili pozisyonu arasında bir ilişki olduğunu varsayar. Örneğin bu teze göre yöneticiler ve profesyonellerin, sekreterlerden, gişe memurlarından ve normal memurlardan daha çok suistimal etme fırsatları bulunmaktadır (Simon ve Redding, 2005: 9).

Simon’a göre kadının evde ve ailede daha fazla özgürleşmesi ve tam zamanlı işlerde çalışmaya başlamasıyla birlikte bu işlerin sağladığı büyük olanaklar vasıtasıyla kadınlar çeşitli tipteki suçlar içerisinde yer almaya başlamıştır. Geçmişe göre kadınlar şu anda daha çok suç ortağı ve girişimcisi haline gelmişlerdir. Geleneksel olarak kadın suç eyleminde itaat eden, boyun eğen rollerdedir. Daha çok kocalarının, sevgililerinin ya da

kadın satıcılarının yönlendirmeleriyle çalıştırılmıştır. Dolayısıyla çoğu zaman kadının görevi kurbanları baştan çıkarmak, polis için gözetmenlik yapmak, ganimeti taşımak ya da gizlemek olmuştur. İş olanaklarının artması kadar bilinç düzeyinin de yükselmesiyle kadınların suça katılımları ve rollerinin de değişeceği ve artacağı beklenmiştir (Simon, 1975. akt. Simon ve Redding, 2005: 2). Simon'a göre zaman içinde bu artış aynı ve istikrarlı biçimde olmamıştır. Kadınların daha yüksek nitelikteki olanakları arttıkça finansla ilgili beyaz yaka suçlara (sahtekârlık, zimmete para geçirme, hırsızlık ve sahtecilik) katılımı da artmıştır. Bunun yanında kadının şiddet içeren suçlara katılımının “özellikle cinayet ve adam öldürme gibi” artması beklenmemektedir. Bunun nedeni, kadının geleneksel kadın rolünün getirdiği bağımlılık, bastırılmış ve engellenmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Adler ve Simon, özgürleşme bakış açısıyla suçta cinsiyet oranı ve genelleştirilebilirlik konusu ile ilgilenmişlerdir. Her ikisinin de temel önermeleri ekonomide, askeriyede, politikada, aile içinde, eğitim bağlamında kadın ve erkeğin rol ve davranışını eşitlik yönünde ilerleten sosyal değişimler olurken, kadın ve erkek suçla ilgili bağlamlarda da benzer olmaya başlamışlardır. Adler'e göre suçta kadın ve erkek farklılıkları hızla azalmaya başlamıştır. Bunun nedeni ise kadın hareketlerinin geleneksel kadın rolünde büyük oranda değişiklikler getirdiği ve kadının işgücüne daha fazla katılımını sağladığıdır. Dolayısıyla bunun beklenmedik sonucu olarak kadın da erkekler gibi daha fazla suçta yer almaktadır (Adler, 1975'den akt. Akers, 1999: 197). Simon, kadınların mala karşı işlediği suçlarda artış olmasını, kadınların iş hayatındaki olanaklarının artmasıyla açıklamaktadır.

Pollock'a göre (1998) kadın suçluluğu ile ilgili teoriler tipik olarak kadınların suça dahil olmasında fırsat, ihtiyaç ya da her ikisinin de bazı bileşenler olduğunu işaret etmektedir. Ona göre sosyal yapılar, kadınların suç işleme olanaklarına çok fazla engel koyduğu için kadın suçluların yaşamları yasalara uyan kadınlara göre daha farklı olabilir.

Steffensmeier (1981), Simon'un “kadınların istihdam içindeki değişimlerinin, kadınların işlediği beyaz yaka suçlardaki artışa neden olmuştur” fikrine katılmamaktadır. Ona göre Simon'un kadınların geleneksel beyaz yaka suçları (hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik

ve zimmete para geçirme) sınıflaması yanlıştır. Çünkü kadının tutuklanma oranındaki artış kadının mesleki durumlarıyla değil, günlük aktiviteleriyle uyum sağlamaktadır (Adler, 2007: 216).

Hem Adler hem de Simon, sosyal yapıların erkeklerin kadınlar üzerinde işgücü ve toplumsal cinsiyet üzerinde kontrol uygulayabildiği ataerki toplumlarda güç ilişkilerini ve etkilerini görmezden gelmişlerdir. Kadınlarla karşılaştırmalı olarak fırsatlara ve eşitliklere odaklanarak ataerki toplumu gözden kaçırmışlardır (Adler, 2007: 216). Daly ve Chesney-Lind ise Adler'in ve Simon'un kadının özgürleşmesi teorilerini ki bu bazıları tarafından liberal feminizm olarak tanımlanmasına rağmen, feminist teori olarak kabul etmemektedirler. Daly ve Chesney-Lind bu teorilere daha çok hatalı teori kurma örnekleri olarak bakmaktadır.

2.4.2.2. Ataerkillik ve Suç

Adler ve Simon'un öncü çalışmalarını takip eden feminist suç bilimciler, özgürleşmeden daha çok ataerkilliğe yönelmişlerdir. Akers'e göre (1999: 200) eskiden feminist teorinin konusu ataerki toplumlarda erkek egemen düşüncenin yaygınlığı ve bunun hem kadınlar tarafından işlenen hem de kadına karşı işlenen suçlara etkisidir. Kuramsal değişim kadının özgürleşmesine odaklanmış olan daha önceki teorilerden uzaklaşma iken, çatışma ve Marksist teori gibi güç üzerine odaklanmış teorilerden tamamen bir kopuş değildir. Buradaki fark, merkezde nasıl bir güç yerleştirilmiş sorusunda bulunmuştur. Örneğin Marksist suç teorileri yönetici sınıfın gücüne odaklanmıştır. Pek çok çatışma teorisi ise çeşitli güçlü ve güçsüz gruplar arasındaki çatışmaya odaklanmıştır. Bu zamanlarda pek çok feminist teori için odak nokta, erkeğin kadın üzerinde uyguladığı güçtür. Bu vurgu da kadınların işlediği suçların doğasını anlamamıza- bazı suçlar erkek eliyle kadınlara yaptırılmaktadır- katkıda bulunan feminist teorilerle uyum sağlamaktadır. Messerschmidt'e (1986'dan akt. Adler, 2007: 217; Akers, 1999: 200) göre kadın ve erkek arasındaki güç farklılıklarına işaret eden vurgu, kadının aslında daha küçük çapta, güç gerektirmeyen suçlar işlemesine neden olmaktadır. Örneğin fahişelik, küçük suçlar gibi. Tecavüz, diğer cinsel istismar türleri, flört ve evlilik içi tecavüz ve aile içi şiddet ataerki baskın yapı ile açıklanmaktadır.

2.4.2.3. Centilmenlik Teorisi

Centilmenlik tezi son onbeş yıldaki kadın ve suç literatürünün çoğunda geçmektedir. Bu tez, polisin ve yasaların suç işleyen kadınlara daha yumuşak davrandığı düşüncesine dayanmaktadır. Bu sayede de kadın suçlarının kayıtlara geçmediği ve dolayısıyla kadınların erkeklerden daha az suç işlediği düşüncesinin doğru olmadığı anlamına gelmektedir.

Centilmenlik teorisini geliştirmiş olan Manheim, kadın suçluluğuyla ilgili tespitlerine, tutulan kayıtların erkekler tarafından, yanlı olarak ve objektiflikten uzak bir şekilde oluşturulduğu kabulüyle başlamaktadır (Manheim,1965: 691 akt. Canay, 2004: 60). Ona göre kadın suçluluğu kavramı, erkek kanun yapıcılarının, yargıçların, polislerin ve bilim adamlarının ve hatta yazar ve şairlerin tespitleri doğrultusunda şekillenmiştir. Bununla birlikte kadınların işledikleri suçların kovuşturulmasında kadın olmalarından dolayı bazı özel zorluklar bulunmaktadır. Manheim'e göre (Manheim, 1965: 694'den akt.Canay, 2004: 61) bu zorluklar aşılrsa da nadiren kayıt altına alınmakta ve kovuşturulmaktadır. Çünkü sadece suç tipi değil, kadınların suç içinde varlık şekli de kadın suçluluğunun kayıtlara daha az geçmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte yakalanan ve suçlu bulunan kadına mahkemeler, erkeklerden daha müşfik davranmaktadır. Diğer yandan Manheim, kadınların suç işleyenler içinde azınlık olmaları nedeniyle ıslah olanaklarının geliştirilemediğini de ileri sürmüştür. Çünkü kadın suçluların sayısının az olması nedeniyle sınıflandırılmaları, onlara özel personel sağlanması ve kurum oluşturulması daha zor olmaktadır.

Simon ve Redding ise (2005: 18) kadının suçlu davranışına resmi tepkide bir değişiklik olduğunu ileri sürmektedir. Kadının suç eylemi değişmemiş fakat kadının suçlu davranışına olan tutum değişmiştir ki bu da resmi suç ve hapisane istatistiklerindeki kadın suçlu sayısındaki artışı açıklamaktadır.

2.4.2.4. Güç-Kontrol Teorisi

Hagan'ın (1989'dan akt. Akers, 1999: 198) güç-kontrol teorisi feminist teorinin elementlerini, çatışma teorisi ve kontrol teorisinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu teori, kadın ve erkek arasındaki suç farklılıklarını aile yapısına, kapitalist ekonomik sisteme ve kadın ve erkeğin sosyal kontroldeki farklılıklarıyla ilişkilendirerek açıklamaya çalışır. Bu teoriye göre aile (kontrol) ve sınıf yapısı (güç), kadın ve erkeğin evin içinde ve dışındaki işlerindeki pozisyonlarından kaynaklanır. Buna göre aile yapısı, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimini şekillendirir.

Güç-kontrol teorisinin varsayımına göre eşitlikçi ailelerde kız çocukları riskli davranış almada aynı erkek kardeşleri gibi sosyalleşmişlerdir ve risk alma davranışı ile suçluluk arasında ilişki olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla daha çok eşitlikçi ailelerde yetişen kızlar geleneksel ataerkil ailelerde yetişen kızlara göre daha fazla suç işleyebilirler (Belknap, 2007: 50).

Güç kontrol teorisi, ataerkil aile sisteminde daha çok suça yatkın erkek çocuklar, suça yatkın olmayan kız çocuklar yetiştirildiğini iddia etmektedir. Pek çok feminist tarafından bu görüş kabul görmemektedir. Daly ve Chesney-Lind ise güç-kontrol teorisini feminist teori olarak kabul etmemektedir. Bunu sadece özgürleşme hipotezi hakkında basit bir çeşitleme olarak kabul etmektedirler. Çünkü bu, annenin iş gücüne katılımının kız çocuğunu suça ittiğini iddia etmektedir (Akers, 1999: 199).

2.4.2.5. Ekonomik Teoriler

Kadının mala karşı işlenen suçlardaki artışını açıklayan temel yaklaşım ekonomik dışlanmadır. Mala karşı işlenen suçlarda kadın oranının artması, eşitliklerinin artması ile değil daha çok ekonomik durumlarının düşmesiyle açıklanabilir. Böylelikle yoksulluk içinde yaşayan kadın sayısının artması “yoksulluğun kadınsılaşması” (*feminization of poverty*), kadın suçluluğunu ve dolayısıyla mala karşı işlenen suçları daha iyi açıklayan bir öngörüdür (Belknap, 2007: 57). Kadın yoksulluğu kadın suçluluğuna bir neden olarak gösterilirken aynı zamanda da tahliye sonrasında da bu sürecin devam etmesinde

bir sebep olarak gösterilmektedir. Maeve'nin (2001: 153) yaptığı çalışmada, kadınlar yoksulluğun kadınsılaşmasını tahliye sonrasında da somutlaştırmıştır. Genellikle sosyal yardım reformları yoksul kadınları cezalandırıcıdır ve bu durum yoksul kadının sağlığına da zararlıdır.

Steffenmeier ve Streifel (1992: 86) çalışmalarında ekonomik dışlanmayı değerlendirmek için dört değişkeni incelemiştir. Bu değişkenler; kadının aile reisi olduğu tek ebeveynli ailelerin oranı, erkek işsizliğine oranla kadın işsizlik oranı, yasadışı olma oranı ve boşanma oranı. Bu çalışmada ekonomik dışlanma tezi, kadın suçluluğunun bazı resmi kayıtlarda arttığını açıklayabilmiştir.

Yoksulluk kadınlar için olduğu kadar erkekler için de suç işleme sebebi olarak kabul edilebilir. Fakat kadınların erkeklere oranla iş bulma ve çalışma olanakları daha kısıtlıdır, gelirleri daha düşüktür hatta erkeklerle aynı işleri yapıyor olsalar da kadın olmaları nedeniyle daha düşük ücret almakta ve güvencesiz işlerde çalıştırılmaktadırlar.

Tüm bu koşullar düşünüldüğünde, ailesine bakmak zorunda olan veya sadece kendisini geçindirmesi gereken bir erkek, herhangi bir iş bulup çalışabilmekte iken, aynı koşullarda bir kadın için herhangi bir iş bulmak mümkün olmamakta, ekonomik ihtiyaçlarını suç işleme seçeneği, özellikle eğitimsiz/vasıfsız/kalifiye olmayan kadın için daha geçerli hale gelmekte, yoksulluk, kadın için öncelikli ve özel bir suç işleme sebebi haline almaktadır (Davis, 1990: 227-230'dan akt. Canay, 2004: 78).

Günümüzde kadın suçluluğunu açıklamakta, kadının özgürleşmesi ya da olanaklarının artması tezi değil, daha çok kadının ekonomik dışlanması, uyuşturucu kullanımı ve formal sosyal kontroldeki değişiklikler kullanılmaktadır. Özellikle ekonomik dışlanma ve formal sosyal kontrol teorilerinin artması kadınların suça dahil olma nedenlerini açıklamak için faydalıdır. Bununla birlikte uyuşturucu kullanımı da kadın suçluluğunda önemli bir etkidir. Kriminologlar son zamanlarda uyuşturucu ile suç arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır. 1970'lerden beri kriminologlar, yoksulluk ve uyuşturucu kullanımının kadın suçluluğunda temel etkenler olduğunu iddia etmektedirler (Feinman, 1986'dan akt. Davis ve diğ. 2006: 203). Uyuşturucu ile ilgili tutuklanmaların artması,

hapishanelerde uyuşturucu bulundurma ve dağıtma suçu ile hüküm giyen kadın hükümlülerin oranının artması, bunun yanında suç işlenen zamanda uyuşturucunun etkisi altında olma durumunun artması bugün belki de kadın suçluluğunda en önemli etkenler olarak kabul edilmektedir.

İncelenen teoriler çerçevesinde görüldüğü üzere suç etiyojisi hakkında henüz belirleyici hiçbir feminist teori geliştirilmemiştir. Fakat feminist teorisyenler ataerkilliği erkek tarafından kadına uygulanan suçları açıklayabilmek için kullanmışlardır (Akers, 1999: 202). Feminist teori halen gelişme aşamasındadır ve herhangi bir şekilde şu ana kadar deneysel olarak çok az sayıda test edilmiştir.

2.5. FEMİNİST KRİMİNOLOJİ

Feminist kriminoloji, kadın suçluluğu ile yargılama ve cezalandırma sistemi içinde kadının yerinin feminist bakışla incelendiği bir disiplindir (Canay, 2004: 28). Kadın suçluların kriminoloji çalışmaları içinde neden şimdiye kadar görmezden geldiği veya olduklarından farklı gösterildiği feminist kriminoloji çalışmalarının çıkış noktasıdır. 1960'lardan sonra kadın suçluluğu ile ilgili yapılan çalışmalar kadınların özgürleşmesi akımından etkilenmiştir. Bununla birlikte geçen süre boyunca feminizmin anlamı da değişime uğramıştır. Başlarda eşitlikçi bir kadının özgürleşmesi hareketiyle başlayan bu akım, toplumsal cinsiyetin dünyanın her yanında toplumsal yapıların temel bir elemanı olarak kabul edilmesini içerecek şekilde genişlemiştir (Rafter ve Heidensohn, 1995: 3). Bu bağlamda feminizmin amacı, toplumsal cinsiyet sözlü etkileşimleri, eğitimi, kimlikleri, örgütleri ve kültürün diğer yönleri olan, suç oranı, suçun tanımı ve toplumsal kontrol geleneklerini nasıl şekillendirdiğini anlamayı kabul etmeye kadar genişlemiştir. Dolayısıyla cinsiyet ayrımcılığına ilgiyle başlayan feminizm, kadınsılığın sosyal yapısını ve aynı zamanda erkeksiliği de içine alarak genişlemiştir. Bugün feministler iktidarın çeşitli boyutlarının – yaş, coğrafi yerleşim, ırk, cinsiyet, sosyal sınıf ve dahası- toplumsal cinsiyetle birlikte insanların yaşamlarını nasıl etkilediğini araştırmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde feminist kriminoloji feminist hareket içerisinde üç döneme ayrılarak gelişme göstermiştir. Birinci dönemde Amerika'da 1800'lü yılların ortalarında başlayıp sonlarına kadar uzanan, köleliğin kaldırılmasına ve kadınlara oy hakkı

verilmesine yönelik hareketlerle başlamıştır. Bu dönemde kriminoloji, Avrupa'da Lombroso ve Durkheim'in ve Amerika'da Kellor'un suç ve sapkınlığa dair kuramları çerçevesinde henüz kurulma aşamasındadır. Bu tarihten yüz yıl kadar sonrasında özgürleşme ve sivil haklara yönelik hareketlerin yükseldiği 1960'lar ve 1970'ler ikinci dönem feminizmin doğumuna tanık olmuştur. Feminizm, bu dönemde kriminoloji içerisinde yer almaya başlamıştır (Burgess, 2006: 30).

Teorik olarak feminist kriminolojinin gelişmesinin sebebi bazı feministlere göre ana akım kriminolojinin diğer sosyal bilimlerde olduğu gibi erkek egemen olması ve bu nedenle suç çalışmaları ve adalet sürecinin erkek deneyimleri tarafından şekillenmiş olmasıdır. Feminist kriminologlar neredeyse özellikle erkeklerden oluşturulan örneklemeler üzerinden suç işleme örüntülerini tahmin etmeye çalışan ana akım kriminologlar tarafından geliştirilen genel suç teorilerinde kadınların deneyimlerine yer verilmemesine itiraz ediyorlardı, çünkü suçluluk ve sapkınlık teorilerinde kadın deneyimleri göz önünde bulundurulmamıştı (Daly ve Chesney-Lind, 1988; Burgess, 2006). Bu erken dönem feminist kriminologlar suç analizlerinin toplumsal cinsiyet konusunu daha önceki çalışmalarda olandan farklı biçimlerde içermesini talep ettiler (Burgess, 2006: 31).

İkinci dalga feminizmin 1970'lerde ortaya çıkışından kısa bir zaman sonra azınlık grup statüsündeki feministler kendi deneyimlerinin ana akım feminizmde yeterince temsil edilmediğini fark ettiler ve bütün kadınlar adına konuştuklarını iddia eden çoğunluğa mensup akranlarını sert bir şekilde eleştirdiler. Farklı deri rengine sahip olan feministler, lezbiyen feministler, Üçüncü Dünya feministleri ve diğer marjinal gruplara mensup feministler, beyaz, orta sınıf, heteroseksüel deneyimlerin hegemonyası altında şekillenen, dönemin ana akım ikinci dalga feminizmini kınadılar. Feminist kriminoloji böyle bir zeminde ortaya çıkmış ve kısa zamanda feminist hareketin genelini kaplamıştır (Burgess, 2006: 31). Dolayısıyla feminist kriminoloji feminizmin ikinci dalgası sonucunda doğal olarak gelişmiştir (Chesney-Lind, 2006).

Gelsthorpe'a göre (Adler, 2007: 227) feminist sosyoloji, feminist tarih, feminist felsefe ya da herhangi bir feminist disiplin olamayacağı gibi feminist kriminoloji de var

olamaz. Ona göre kriminolojide birçok feminist bakış açısı bulunmaktadır. Bazı feministler kadın ve erkeğe suç adalet sisteminde eşit bir şekilde davranılması gerektiğini iddia ederken, diğerleri kadın ve erkeğe farklı bir şekilde davranılması gerektiğini iddia etmektedir. Bazıları kadın ve erkeğin suç işleme kapasitelerinin farklı olduğunu iddia ederken diğerleri ise bu fikre katılmadıklarını belirtirler. Halen bazıları feminist kriminolojinin alternatif bir sosyal gerçeklik yorumu geliştirmesi gerektiğini savunurken, diğerleri feminist kriminolojinin kadın ve erkeklerdeki suç oranları arasındaki çok büyük farkı açıklamaya odaklanılmasını tartışmaktadır.

Bu doğrultuda kriminoloji içerisinde yer alan feminist bakış açılarının kadın suçluluğunu açıklama düzeylerine değinmekte yarar görülmektedir. Bu yaklaşımlar; liberal, radikal, marxist, sosyalist ve postmodern feminist yaklaşımlardır (Daly ve Chesney Lind, 1988; Burgess, 2006; Belknap, 2007).

Kriminoloji içinde liberal feministler kadın suçluluğunu, sosyalleşme sürecindeki toplumsal cinsiyet rollerinin bir uzantısı olarak görmektedirler. Buna göre, kadınların erkeklere oranla çok daha az suç işlemelerinin sebebi, kadınların sosyalleşme süreçlerinin onları sapkınlığa yönlendirecek çok az olanak bulundurmasıdır (Burgess, 2006: 29). Liberal feminist kriminoloji, erkeği suç anlamında bir ölçüt olarak ele alıp adalet ve eşitliği bir tuttuğu için eleştirilmektedir (Belknap, 2007: 13). Bazı davranışların suç olarak tanımlanırken diğerlerinin böyle tanımlanmaması sürecine ve sistemin kendi içindeki adaletliliği ve adaletsizliğine dair daha büyük sorular cevapsız bırakılmaktadır. Bu tarz çalışmalar aynı zamanda cinsiyet, ırk ve sınıf gibi kategorilerin anlamlarını ve oluşturulma biçimlerini sorgulayamamakta, bunları verili kabul etmektedir (Britton, 2000: 62).

Kriminolojide radikal feministler çoğunlukla ataerkilliğin göstergesi olarak aile içi şiddet, tecavüz, cinsel taciz, pornografi gibi kadınlara karşı işlenmiş suçlara odaklanır ve kadınların erkekler tarafından kurban edilmelerini takiben suç işlediklerini iddia ederler (Burgess, 2006: 29).

Marxist feministler, kadınların ikincil sınıf konumlarının, kendilerini ekonomik anlamda desteklemek için suç işlemeye zorladığını savunurlar (Burgess, 2006: 29). Kriminolojide sosyalist feministler, suçun sebeplerini birbirleriyle ilişki halinde olan toplumsal cinsiyet ve sınıf temelli iktidar sistemi bağlamında incelerler (Burgess, 2006: 29).

Kriminolojide postmodern feministler, “suç”, “adalet” ve “sapkınlık” gibi kavramların toplumsal olarak anlamını sorgulayarak kabul edilmiş kriminolojik doğrulara meydan okurlar (Burgess, 2006: 29). Postmodern düşüncenin en önde gelen özelliklerinden bir tanesinin vurgusu pozitif bilimlerde bulunan suç kategorileri ve geleneksel açıklamaların “yapı bozumu” (deconstruct) üzerinedir. Post modern feministler modern batı medeniyeti kaynaklı toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf katmanlarını yapı bozuma uğratmaya çalışırlar. Kültürel suç bilimi tarafından medya üzerindeki vurguya benzer olarak post modern feminizm aynı zamanda kadın suçlunun imgesini de içine alan suç imgesinin kuruluşu ve kurgulanmasıyla da ilgilenirler. Bu imgeler gerçek yerine ayrıcalıklı ve güçlü olanın aslında fikirlerini yansıtmaktadır (D’unger, 2005: 563’den akt.Adler, 2007: 225).

Bu bakış açılarının yanı sıra feminist kuram açısından en az onlar kadar önemli olan başka bakış açıları da mevcuttur; siyah feminizm (*black feminism*) ve eleştirel ırksal feminizm (*critical race feminism*). Siyahların ya da başka ırklardan olan kadınların deneyimleri üzerine odaklanarak kadınlar üzerindeki baskıyı toplumsal cinsiyet ve ırk temelli eşitsizlik üzerinden ele alır. Kriminolojide siyah ve ırksal feministler beyaz olmayan kadınların ceza hukuku sisteminde gördükleri ayrımcı muamelelere dikkat çekmektedirler (Burgess, 2006: 30).

Bütün feminist yaklaşımların her biri kadınların ezilmeleri, eşitsizlik ve suç arasındaki bağlantılar hakkında kendine özgü, eşsiz bir teori temsil etmektedir (Burgess, 2006: 30). Bütün feministler benzer şekilde düşünmese de feministler arasındaki ortak düşünüş, “kadın ve erkeğin eşit olarak muamele görmesidir”, fakat bu çoğunlukla gerçekleşmemektedir (Belknap, 2007: 15). Feminist teoriler farklı biçimlere,

ideolojilere ve bakış açılarına sahip olsalar da bütün feminist görüşlerin temel amacı, kadının güçlendirilmesi ve kadına yapılan baskıya karşı mücadele etmektir.

Kadınlar erkeklere oranla neden daha az suç işlemektedirler? Esasen feminist kriminolojinin kadın suçluluğunda istatistikler açısından yüzleştiği ve işe başladığı nokta da burasıdır. Suç işlemedeki cinsiyet oranları dikkate değer şekilde sabittir ve bu durum kadınların suç işleme eğiliminin niçin erkeklerden daha az olduğunu anlatan bir kurama duyulan ihtiyacı göstermektedir (Britton, 2000: 60). Öncelikle bu doğrultuda feminist araştırmacılar kadınların erkeklere oranla neden daha az suç işlediklerini açıklamaya çalışmışlar ve feminizm kriminoloji alanında kadın suçluluğunun ihmal edildiğini, yapılan çalışma ve teorilerin daha çok erkek suçlular üzerine odaklandığını ileri sürerek bir kırılma noktası yaşanmasına ve bu sayede kriminoloji içerisinde kadın deneyimlerinin kazanılmasına olanak sağlamıştır.

Sonuç olarak feminist kriminoloji kadınların kriminoloji kuramlarında ve araştırmalarında sürekli olarak ihmal edildiğine dikkat çekerek suç, sapkınlık ve sosyal kontrol teorilerinin maskülen yapısına meydan okumuştur (Chesney-Lind, 2006: 7). Geçmişte baktığımızda, kadınlara yönelik cinsel saldırı, cinsel taciz ve erkeklerin eşlerine uyguladığı taciz üzerine yapılmış önemli feminist çalışmalardan önce bu tür toplumsal cinsiyet suçlarının göz ardı edildiğini, küçültüldüğünü ve önemsizleştirildiğini görürüz.

Feminist kriminoloji suçun mağduru olarak kadınlar, suçlu olarak kadınlar ve ceza hukuk sisteminin çalışanları olarak kadınlara odaklanmak üzere üç kısma ayrılabilir (Rafter ve Heidensohn, 1995; Britton, 2000; Belknap, 2007).

2.5.1. Suçun Mağduru Olarak Kadınlar

Feminist kriminolojinin ana akım kriminolojiye en büyük etki ettiği alan, kadınların mağduriyetinin suçun oluşumunda rol oynadığı ya da suçun işlenme nedeninde kadınların mağduriyetine vurgu yapıldığıdır. Bir başka ifadeyle kadınların mağdur oldukları için suç işledikleri ile ilgilidir. (Britton, 2000: 64). Konu hakkındaki literatür

genel olarak daha yüksek ihtimalle kadınların mağdur olduğu suçlara odaklandığı için sınırlıdır. Oysaki kadınların erkeklere nazaran daha az suç mağduru oldukları, polis, savcılık ve mahkemelerin kadın suçlulara karşı daha müsait durumda buldukları, mağdurlarını kadınların teşkil ettiği suçlarda ceza adalet sisteminin daha şiddetli davrandığı kabul edilmektedir (Dönmezer, 1994: 129). Bu alanda tecavüz ve yakınlardan görülen şiddet ön plandadır. Araştırmalara göre kadınların şiddet içeren suçlarda mağdur olma durumu erkeklerden daha düşük olmakla birlikte kadınların mağdurlaştırılması daha yüksek oranda kişisel ilişkilerde meydana gelmektedir. Kadınların özellikle cinsiyetlendirilmiş suçların kurbanı olduğu tartışma götürmemekle birlikte, bu suçlara odaklanılıyor olması erkek ve kadın mağdurlar arasındaki farkı ön plana çıkartmakta ve cinsiyetlendirilmiş diğer mağdurlaştırılma biçimlerini analiz dışında bırakmaktadır (Britton, 2000: 64).

Kadınların mağdurlaştırılmasına dair ilk etkili çalışmalar 1970'lerde ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar genelde kadınların eşleri tarafından dayak yemesi ve tecavüz konularına odaklanmıştır. Özellikle 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında genç kızların ve kadınların yüksek oranda mağdurlaştırılmaları ile ilgili üç önemli çalışma yayınlanmıştır (akt. Belknap, 2007: 4). Bu konuda özellikle Susan Brownmiller'in (1975) tecavüzcülere ilişkin yapmış olduğu çalışma, tecavüzü ataerkillik çerçevesinde erkeklerin kadınlar üzerindeki kontrolünün olmazsa olmazı olarak gören feminist bakış açısının usta bir sentezini sunmaktadır (Britton, 2000: 65). Bu tarihten itibaren birçok çalışma enest ve çocukluk çağı mağdurlaştırılmasının sadece kadın suçluluğu üzerinde değil aynı zamanda erkek suçluluğunda da suçluluğa etki eden önemli bir durum olduğunu bildirmiştir. Bu bağlamda kadın suçluluğu açısından önemli bir unsur "çocukluk çağı deneyimleri" olarak görülmektedir. Hapsedilmiş kadınlarla yapılan birçok çalışmada kadınların çoğunluğunun çocukluk çağı istismar deneyimi ve erkeklerle ilişkilerinde şiddet deneyimi bulunmaktadır (Gilfus, 1992; Brown ve ark, 1999; Brandley ve Davino, 2002; Noll ve ark, 2003; Almeda, 2005; Pollack, 2007). Kriminoloji literatüründe bu durum mağdurlaşma (victimization experiences) deneyimi olarak tanımlanmakta ve çocukluk çağı istismarı ve kadına yönelik şiddet gibi mağdurlaşma deneyimlerinin, birçok kadını ileriki yıllarda kriminal davranış gösterme durumuna soktuğunu iddia etmektedir. Yapılan çalışmalar çocukluk çağında yaşanan

olumsuz deneyimlerin yetişkinlik dönemindeki suçluluğa etki ettiğini göstermektedir. Özellikle feminist yaklaşım, yasal olmayan davranışın nedenlerini anlamak için çocukluk çağı istismarlarının ileriki dönemde suçlulukta önemli riskler oluşturduğunu vurgulamaktadır (Belknap ve Holsinger, 2006). Çocukluk çağı mağdurlaşması ile suçluluk arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından Mary Gilfus (2002'den akt. Pollock, 2007: 159) kadınların mağdurlaşmasından hapsedilmelerine doğru giden altı ilişkili yol tanımlamaktadır. Bunlar; istismardan kurtulmak için evden kaçma ve sokakta yaşama, bağımlılık, yoksulluk ve evsizlik, erkek arkadaşı tarafından istismara uğrama ve devlet şiddetidir.

Çocukluk çağı ihmal ve istismarının cinsiyet karşılaştırmalı yapılan çalışmalar, istismar ve ihmalin kızlarda erkeklere oranla daha yaygın, erken başlayıp uzun süre devam ettiğini söylemektedir (Chesney, 1989; Dembo ve ark, 1992; Miller ve ark, 1995). Suçlu kızlarla ve kadın hükümlülerle yapılan çalışmalar, istismar mağduru olmanın genel nüfus içindeki kadın ve kızlara oranla çok yüksek olduğunu belirtmektedir (Belknap ve Holsinger, 2006). İstismara uğrayan kız çocuklarının tepkisi ise istismar olan evden kaçmak ve dolayısıyla suça yönelik davranışlar göstermektir (Gilfus, 1992). Bireyin çocukluk çağında deneyimlediği istismar ve diğer sarsıntı verici olayların ileriki suçluluğu belirleyen özellik olması dikkat çekicidir. Suçluluk alanında yapılmış olan birçok çalışmada çocukluk çağı istismarın yetişkinlik dönemindeki suçluluğun habercisi olduğu ifade edilmiştir. Kuşkusuz bu deneyimlerin ve suç davranışı arasındaki ilişkinin ortaya konması için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Byrd ve Davis, 2009).

Erkek hükümlülerle ve hapsedilmemiş kadınlarla karşılaştırıldığında cezaevindeki kadınların çocukluk çağı cinsel istismar ve aile içi şiddet mağduru olma oranı oldukça yüksektir (Gilfus, 1992; Farr, 2000; Haywood ve diğ. 2000; Brown ve ark. 1999; Maeve, 2001; Brandley ve Davino, 2002; Almeda, 2005; Belknap ve Holsinger, 2006; Byrd ve Davis, 2009). Araştırmalar istismar mağdurlarının aynı zamanda yeniden mağdur olma deneyimlerinin de yüksek riskte olduğunu göstermektedir (Arata, 2000; Classen ve ark, 2005; Irwin, 1999). Noll ve arkadaşlarının (2003) istismar hikâyesi olan ve koruyucu hizmet kurumlarına gönderilen 163 kadınla yaptığı çalışmada, çocukluk çağı cinsel

istismar deneyimi olmayan kadınlara göre çocukluk çağında cinsel istismara uğrayanların daha olası olarak iki katı yeniden cinsel istismar mağduru olma ve dört katı kadar yeniden fiziksel istismar mağduru olma olasılığının olduğunu bildirmiştir. Brandley ve Davino'nun (2002) çalışmasında ise hapisyaneki 65 kadın hükümlü değerlendirilmiş ve % 86,2'sinin çocukluk çağı cinsel istismar deneyimi, % 56,9'unun çocukluk çağı fiziksel istismar deneyiminin ve % 67,7'sinin yetişkinlikte cinsel saldırıya uğrama deneyiminin ve % 84,6'sının yetişkinlikte kişilerarası ilişkilerde şiddet deneyimi olduğu bulunmuştur. Dahası, bu kişilerin cezaevini güvenli görüp görmedikleri değerlendirilmiş ve sonuç olarak travma hikayesi olan kadınların hapisyaneyi toplumda çocuk olmaya ya da yetişkin olarak yaşamaya göre daha güvenli gördükleri anlaşılmıştır. Yapılan birçok çalışmada kadın hükümlülerin kapsamlı travma hikayeleri vermiş olmaları kadın suçluluğuna bakışta “başlangıç noktasını” görmek açısından önemli ipuçları vermektedir.

Kadın suçluluğunda bir başka önemli unsur, kadınların işlediği suçları “mağdur oldukları” nedeniyle işleme sebebi ile ilgilidir. Yapılan çoğu çalışmada kadın hükümlüler arasında fiziksel ve cinsel istismar deneyimi ortak özellik olarak dikkati çekmektedir (Greenfield ve Snell, 1999; Brown ve ark, 1999; Farr, 2000; Eastal, 2001; Radosh, 2002; Brandley ve Davino, 2002; Almeda, 2005; Belknap ve Holsinger, 2006; Lord, 2008; Byrd ve Davis, 2009). Özellikle kadınların işlediği adam öldürme suçlarında kadınların deneyimlediği fiziksel şiddet suça itici güç oluşturmaktadır. Bu durum kadınların uzun yıllar mağdur olmaları sonucu suç işlemeleri ile doğrudan ilişkilidir. Aile içinde var olan erkek şiddetinin kadını suça iten bir unsur olduğu görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet açısından irdelenmesi gereken bir başka konu “şiddeti uygulayanların kimler olduklarıdır”. Kadına yönelik şiddet olaylarında birçok vakada kurbanların suçlularla çok değişik ilişkileri olduğu ortaya konmuştur (Herman, 2001: 430). Birçok vakada mağdurlar suç işleyenleri tanımaktadır. Kadına yönelik şiddet öncelikle şimdiki ya da eski eşler, birlikte yaşanan kişiler ya da flörtleri, kadının ebeveyn, kayınvalide gibi en yakınları tarafından yapılmaktadır.

2.5.2. Suçlu Olarak Kadınlar

Kadınların mağdurlaştırılmasına yönelik literatüre kıyasla “suçlu” olarak tanımlanan, yargılanan ve hapsedilen kadınlar ve genç kızlar üzerine yürütülen çalışmalar daha yavaş gelişmiştir. Bunun bir sebebi, bu konuyu çalışan akademisyenlerin başlarda kadın suçluluğunda “erkekleşme” veya “özgürleşme” hipotezini savunmalarıdır (Chesney-Lind, 2006:7). Buna göre “kadınlar meşru alanlarda fırsat eşitliğine yönelik talepte buldukları gibi büyük suçlar alanında da kendi yollarını bulmaya çalışmaktadırlar” (Adler, 1975: 3’den akt. Chesney-Lind, 2006: 7). Hem feminist hem de ana akım kriminologlar bu ilişkiyi tartışmış ve bunun doğru olmadığına karar vermişlerdir. Bununla birlikte bu süreç daha sonra ortaya çıkacak olan sorunların başlatıcısı olmuştur (Chesney-Lind, 2006: 8).

Adler’e (1975 akt. Armentrout, 2004: 3–5) göre kadın suçluların sayısının artmasının nedeni fırsatların ve olanakların erişilebilirliğinin artması ile ilgilidir. Bu olanaklar kadının sosyo ekonomik statüsünden etkilenmektedir. Dolayısıyla kadının özgürleşmesi, eğitim ve öğrenim düzeyinin yükselmesi ve ekonomik olanaklarının artması, kadın ve erkekler arasındaki suç oranları arasındaki farklılığın da azalmasına neden olmaktadır.

Her ne kadar kadınların suçlular arasındaki temsil oranı düşük olsa da elbette ki suçla dair gerçekleri ortaya koyduğunu iddia eden her veri toplumsal kontrol otoritelerinin tepkileri ile suçla iştirak eden bireylerin davranışları arasındaki etkileşimin bir sonucudur (Britton, 2000: 59). İstatistikler erkek ve kadınların en çok hüküm giydiği suçların hemen hemen aynı suçlar olduğunu ve bunların genellikle hafif suçlar olduğunu göstermektedir. En büyük fark, bu suçların mutlak hesaplarında görülmektedir. Kadınların erkeklerden daha fazla tutuklandığı tek suç, fuhuş ve bir çocuk suçu olan evden kaçmadır (Britton, 2000: 60).

2.5.3. Ceza Adalet Sistemi Çalışanları Olarak Kadınlar

Feminist Kriminologların kadın suçluluğu alanında ilgilendiği bir başka konu ise ceza adalet sisteminin çalışanları olarak kadınlardır.

Geleneksel olarak kadınlar yardım mesleklerine, sosyal hizmet uzmanı ya da danışman olarak öncelikle kadın ve çocuklarla çalışarak dâhil olmuşlardır. Ceza infaz kurumlarında kadınların çabaları başlangıçta genç ve yetişkin kadın suçlular üzerine odaklanmak olmuştur. Daha sonra ise kadınlar ıslah kurumlarına başgardıyan, genç erkek ve kızlar ya da yetişkin kadınlar için olan kurumlarda danışman olarak atanmışlardır (Merlo, 2006: 319).

Belknap (2007: 6) kadınların ceza infaz sisteminde üç temel alanda istihdama dahil olduklarını belirtmiştir. Bunlar; hapisaneler, kolluk kuvvetleri ve adalet hukuk sistemidir. Bütün bu işlerde kadınlar oldukça fazla dirençle karşı karşıya kalmışlardır. Bu direnç, kadınların bu işlere uygun olmadığı tutumuna dayanmaktadır. Çünkü bu tutum, erkek suçlularla çalışmanın “kadına değil erkeğe yakıştığını” savunmaktadır. Bunun yanında bu mesleklerin doğasının “maço” olması ve alt kültürlerinde “dayanırılık, güç, cesaret, risk ve tehlike” gibi özelliklerin vurgulanması kadınların bu alanlara girmesini bilhassa sorunlu kılmaktadır (Pollock, 2006: 22).

Bugün bile bu alanlarda çalışan bazı kadınlar halen erkek yöneticiler ve meslektaşları tarafından dirençle ve düşmanlıkla karşılaşmaktadır (Belknap, 2007: 6). Şüphesiz ki eğer bu işlere kadınlar dahil olursa erkekler statülerini kaybetme tehdidini hissetmektedirler. Erkeklerin güvensizliği, kadınların özel becerilerle, kadın kurbanlarla yaptıkları görüşmelerde tutukluyu sakinleştirme, güçlü olma ve çocuk istismarı ve tecavüz vakalarında davaya taraf olarak sempati duymalarına dayanarak desteklenmektedir (Pollock, 2006: 22). Adler’e göre (2007: 229) ise mevcut sistemde kadın hapisaneleri olsa bile bu kurumlarda çalışanların çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Ataerkilliği sorun olarak gören feministlerin hapisanelerdeki kadınların dışarıda olduğundan daha çok erkek kontrolünde olmasının özel bir nedeni vardır. Feminist harekete rağmen rehabilitasyon programları güzellik uzmanı, sekreterlik, hemşire asistanı gibi eskiden önde olan programları halen vermektedir. Çünkü kadınların hapisaneleri erkeklerinkiyle karşılaştırıldığında pek çok olanak açısından kısıtlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda ceza adalet sistemi içerisinde çalışanların ve suçluların erkek hâkimiyeti dikkate alındığında, kadın hükümlülerin içeride de dışarıda da ataerkil bir sistemde yer aldığını,

cezaevlerinde ve sonrasında kadınlara verilen hizmetlerin kadınların ihtiyaçları dikkate alınmadan yapıldığını söyleyebiliriz.

Genel olarak bu çalışmanın kuramsal bölümünde kadın suçluluğu ile ilgili her türlü teori ve yaklaşım tartışılmış olsa da kadın suçluluğunu ve kadın hükümlülerin ihtiyaçlarını anlamak açısından feminist teori ve feminist kriminoloji çalışmaları dikkate alınmıştır. Bununla birlikte incelenen feminist teorilerinin de kadın suçluluğunu açıklamada yetersiz kaldıkları görülmekle birlikte bazı feminist yaklaşımların içinde bulunulan toplumsal kültürlere göre değiştiğini de söyleyebiliriz. Örneğin kadın suçluluğunu açıklamada kullanılan özgürleşme teorilerinin Türkiye'deki kadın suçluluğunu açıklamada etkisiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki kadın suçluluğunu anlamada Türkiye koşullarına daha uygun gelen yoksulluk ve ekonomik açıdan, mağdurlaşma açısından ve madde bağımlılığı açısından da bakmanın gerekli olduğu anlaşılmıştır.

Bundan sonraki bölümde sosyal hizmet ve kadın suçluluğu, kadın hükümlülerin cezaevi sürecinde tahliyeye hazırlanma süreçleri ile tahliye sonrasına yönelik olarak aldığı ya da alabileceği rehabilitasyon hizmetleri incelenmiştir.

2.6. SOSYAL HİZMET VE KADIN SUÇLULUĞU

İnsanı ve toplumu konu alan, aynı zamanda uygulamaya dönük bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmetin amacı insanların ve toplumların sorunlarını belirlemek ve çözümlenmelerine yardımcı olmaktır (Kongar, 1972).

Sosyal hizmet açısından suçluluk, müdahale edilmesi gereken bir sorun alanı, suçlular ve yakınları da ulaşılması gereken hedef kitlelerdir. Kadın suçlular da aynı gerekçeyle sosyal hizmet müdahalesine gereksinim duyan kitledir. Sosyal hizmet uzmanları ise kadın suçluların sorunlarına olabildiğince etkin çözümler getirebilecek mesleki bilgi ve beceri kapasitesine sahip meslek elemanlarıdır (İl, 1990: 38-39).

Sosyal hizmet uzmanları suçluluk alanında hükümlülerin rehabilitasyonunda ve diğer gereksinimlerinin karşılanmasında önemli rol oynamaktadırlar. Sosyal hizmet uzmanı cezaevlerinde, güçlendirici, savunucu, danışman, eğitici, tahliyeyi planlayıcı, kaynakları harekete geçirici, bağlantı kurucu rolündedir. Bunun yanında ceza infaz sürecindeki önemli bir başka rolü ise hükümlünün aile ve yakın çevresini izleme ve tahliye sonrası dönemde hükümlülerin izlenmesidir.

Ceza infaz kurumlarında kadın suçlularla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının anahtar rollerinden birisi güçlendirmedir. Sosyal hizmette güçlendirme yaklaşımı, özellikle kadınlar ve baskı altındaki gruplar olmak üzere, toplumda sosyal destek sistemleri hasar görmüş bireylerle çalışmalarda kullanılan bir yaklaşımdır. Cezaevlerindeki güçlendirme odaklı yapılan çalışmalar, kadın hükümlülerin seçim yapma, yaptıkları seçimlerin sorumluluğunu alma, kendini geliştirme ve yaşam standartlarını geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu bağlamda kadınların güçlendirilmesini hedef alan feminist sosyal hizmetten bahsetmekte yarar görülmektedir. Feminist sosyal hizmet feminist sosyal hareketin dışında, kendi toplumlarındaki kadınların refahı için çalışan kadınlar tarafından ortaya çıkmıştır. Amaçları ise kadınların toplumsal yaşamdaki refahını geliştirmektir (Dominelli, 2002: 6).

Dominelli (2002: 9'dan akt. Buz, 2009: 57) feminist sosyal hizmeti dünyadaki kadın deneyimini analizinde başlangıç noktası olarak ele alan, kadının toplum içindeki konumu ve kişisel durumu arasındaki ilişkilere odaklanan, spesifik ihtiyaçlarına yanıt veren, müracaatçı uzman etkileşimlerinde eşitlikçi ilişkiler yaratan ve yapısal eşitsizliklere işaret eden bir sosyal hizmet türü olarak tanımlamıştır. Feminist sosyal hizmet uzmanları ise ilk olarak kadınların kadın olarak rollerini ve toplumsal konumdaki sıkıntılarını ele alarak işe başlamışlardır (Dominelli, 2002: 6).

Kadın deneyimini başlangıç noktası olarak alan feminist sosyal hizmet uygulaması kadınların güçlendirilmesi, kendilerine güvenlerinin artırılması ve yaşam seçeneklerini arttırmaya sosyopolitik yapıyı dikkate alarak odaklanmıştır. Bu bağlamda tüm sosyal

hizmet uygulamalarında kullanılan müdahale araçlarının ortaklığına karşın, müracaatçı-uzman ilişkisinin daha eşitlikçi olması, bireysel sorunlara odaklanmak yerine sosyopolitik bağlamın göz önüne alınması, müracaatçının güçlerinin öne çıkarılması, müracaatçının aktif olması, güçlendirmenin tüm boyutlarıyla yaşama geçmesi, savunuculuk rolünün ön planda olması ve kadınların sosyal ilişki ağlarına ulaşmalarının sağlanması konusunda özel bir vurgusu bulunmaktadır (Buz, 2009: 63).

Feminist hukuk içerisinde suçun nedenleri ile mücadele önemli unsurlardır; hükümlülerin rehabilitasyonu mağdurların korunması için önemlidir ve hükümlülerle çalışma sosyal hizmet uygulamasının etki alanının bir parçasıdır. Dominelli (2002: 145), sosyal hizmet açısından hükümlülerle çalışırken toplumsal cinsiyet konularının önemli olduğunu ve dikkate alınması gerektiğini belirterek, ceza infaz sistemi ile ilgili konuları tanımlamada ve yapılan düzenlemelerde feminist kriminoloji çalışmalarının kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Görüldüğü üzere genelde sosyal hizmet özelde ise feminist sosyal hizmet uygulamaları özellikle baskı altındaki gruplar ve kadınları güçlendirmeyi hedeflemektedir ve aynı zamanda bu gruplara yönelik savunucu rol ön planda tutulmaktadır. Dolayısıyla cezaevlerinde kadın hükümlülere yönelik yapılan sosyal hizmet çalışmalarının da bu çerçevede yapılandırılması kadın hükümlülerin ihtiyaçlarının ortaya konması açısından oldukça önemlidir.

Hükümlü kadınların cezaevi sürecindeki ve tahliye sonrasındaki ihtiyaçlarının bütüncül bir şekilde karşılanması sosyal hizmet uygulamalarının bir parçasıdır. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanları kadın suçluluğuna yol açan yoksulluk, fiziksel ve cinsel şiddet, madde kullanımı gibi bireysel ve aynı zamanda toplumsal faktörlerin farkında olmalıdır ve kadınların ihtiyaçlarının buna yönelik yapılandırılmalarını sağlamalıdır.

2.7. CEZAEVİNDE TAHLİYEYE HAZIRLANMA ÇALIŞMALARI

Her gün dünyada ve ülkemizde binlerce hükümlü cezaevlerinden tahliye olmaktadır. Araştırmaların çoğu ise cezaevlerinden çıkan hükümlülerin önemli bir kısmının tekrar

suç işlediğini göstermektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar eski hükümlülerin yeniden suç işlemelerini azaltmak için toplumla bütünleşmenin desteklenmesi ve geliştirilmesini önermektedir. Dolayısıyla buradaki odak nokta, eski hükümlülerin yeniden toplumsallaşması ve topluma kazanılması açısından neye ihtiyaçlarının olduğuna yönelik olmalıdır.

Birçok ülke ve toplumda kadınların tahliye sonrası toplumla yeniden bütünleşmesine yardım için çok az hizmet ve çok kısıtlı kaynaklar mevcuttur. Genellikle cezaevinden tahliye olan kadınlar çok fazla zorlukla ve yetersiz fırsatlarla yaşamaya çalışmaktadır. Kadınlardan bazıları tahliye sonrası yaşamlarını yeniden düzenlemeyi başarsalar da birçok kadın, kendilerini daha çok yasal olmayan eylemlere zorlayan ve aynı zamanda güvenilir olmayan bir çevreye dönmektedir. Tekrarlanan ve izlenen birçok araştırmada, önceki tutuklanma hikâyesinin, tahliye sonrası yeniden suç işlemede çok önemli bir unsur olduğunu ortaya koymuştur. Bu konu ile ilgili var olan istatistikler açıkça göstermektedir ki, kadın mahkûmun döneceği çevresel ilişkilerin gelişimi ve toplumla yeniden bütünleşme hizmetleri, tahliye sonrası kadınların yeniden suç işlemesini önlemede ve toplumla başarılı bir şekilde bütünleşme şanslarını arttırmada önemlidir. Toplum içinde bağımsız davranma konusundaki korkuları ve kendilerini yetersiz bulmaları nedeniyle tahliye olmaktan korkan ya da tekrar suç işleyerek cezaevine dönmeyi düşünen hükümlüler bulunmaktadır.

Buradaki düşünce ıslah sistemi, hükümlüleri “tahliye sonrasında nasıl idare edecek ve toplumlar bu hükümlüleri nasıl içine alacak ve bunları yasalara uyan vatandaşlar olarak nasıl topluma kazandıracak? (Kethineni ve Falcone, 2007: 37) olmalıdır. Kuşkusuz bu sorunun bir tek yanıtı olmayabilir. Fakat önemli bir konu tahliye öncesinde hapisanede uygulanan rehabilitasyon programlarıdır.

2.7.1. Cezaevindeki Rehabilitasyon ve Tedavi Programları

Hapishane içerisinde kadınlar için geliştirilen programlar bir bakıma tahliye sonrası yaşama hazırlık adımlarıdır. Bu programlar hükümlü kadına eğitim, istihdam, mesleki gelişim açısından tahliye sonrası için büyük katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte bu

programların rehabilite edici olma özelliği de bulunmaktadır. Özellikle bilişsel-davranışsal programların suça yönelik rehabilite etme, düşünce geliştirme gibi etkileri vardır.

Bilişsel davranışsal programlar sosyal öğrenme teorileri ve suçun bilişsel eksiklikten kaynaklandığı inancına dayanır. Programın amacı, suçluların kendi problemlerini çözebilme yeteneklerini, analitik ve sosyal becerilerini geliştirmeyi öğrenmelerini sağlamaktır. Bir şey olarak kabul edilmenin ötesinde bu programlar doğru ve toplum lehine düşünce ya da suçun tekrarlanmasına engel olmak için çalışırlar. Bazı yazarlar bu tip programların kadının güçlenmesinin bir parçası değil, sorumluluk almasının bir parçası olduğunu ileri sürerek, kadınların kendi istediklerini yapmak yerine sorumluluk alarak kendilerini iyileştirmelerini sağladığını belirtmektedirler (Carlen ve Worrall, 2004: 68).

Son yıllarda gelişmiş ülkelerin çoğunluğunda ceza adalet sistemindeki yaklaşım suçluların cezalandırılmalarından ıslah edilmeleri yönündedir. Dolayısıyla rehabilitasyon çalışmaları daha ön planda tutulmaktadır.

Cezaevlerindeki rehabilitasyon programlarının iki temel amacı bulunmaktadır. Hükümlünün tahliye olduktan sonra yeniden suç işleme riskini azaltmak ve hükümlünün psikososyal refahını arttırarak kurum içinde rahatsız edici davranışları azaltmaktır (Bonta ve ark.1995'den akt. Tripodi ve ark, 2011: 15). Ampirik çalışmalar suçluların tedavisinde risk ihtiyaç modelini (Risk Need Model) desteklemektedir. Risk ihtiyaç modeli özünde cezaevi rehabilitasyon programlarının üç temel rehabilitasyon ilkesini vurgulamaktadır; risk, ihtiyaç ve duyarlılık (ihtiyaca yanıt verebilme). Risk ilkesi, suçluların tedavisinin toplumda yaratacağı risk düzeyine göre tabakalı olması gerektiğini öngörmektedir. Buna göre yüksek riskliler daha yoğun tedavi gerektirir. İhtiyaç ilkesi, terapinin öncelikle dinamik risk faktörlerinin (kriminojenik ihtiyaçlar) değişiminin önemini vurgulamaktadır. Başka bir deyişle tedavi programı, suçluların program içeriğini anlayacağı şekilde ve buna uygun olarak davranışsal değişikliği yapacak şekilde verilmelidir (Ward ve Marshall, 2007: 283).

Kadın hükümlülerle rehabilitasyon programlarının iki temel amacını gerçekleştirebilmek için iki müdahale modeli tarif edilmiştir:

1.Risk azaltma modeli (Risk-reduction model): Öncelikle yeniden suç işleme oranlarının düşürülmesine odaklanır. Cezaevlerindeki programların öncelikli amacı yeniden suç işlemeyi azaltmaktır. Kriminologlar risk-yönetimi modelini kriminal davranışın risk unsurlarını tanımlamak için kullanırlar. Risk azaltma modeliyle çalışırken program geliştirme, yeniden suç işlemeye tahmin olarak gösterilen dinamik faktörlere odaklanır (Andrews ve Bonta, 1998'den Akt. Tripodi ve ark. 2011: 15). Kriminojenik faktörlerden madde kullanımı, kadın hükümlüler içinde suça en yaygın yollardan biridir. Kadın hükümlülerin erkek hükümlülere göre daha yaygın madde kullanımı hikâyesi bulunmaktadır ve madde bağımlılığı kadının suç davranışını başlatmasında ve sürdürmesinde kritik rol oynamaktadır (Akt. Tripodi ve ark, 2011: 16). Madde bağımlılığı tedavi programları sağlayan cezaevleri faaliyetleri genellikle terapötik topluluk ya da bilişsel davranışsal yaklaşım kullanırlar.

Madde ile ilgili suçlardaki artış nedeniyle Amerika'da son yirmi yılda madde kullanan kadınlar için rehabilitasyon programları geliştirilmiştir. Amerika'da madde bağımlılığı programları kadınlara yönelik programların %19'unu oluşturmaktadır (Stanton ve ark, 2003: 225).

2. Güçlendirme, geliştirme modeli (Enhancement model): Kadın hükümlülerin fiziksel ve psikososyal refahına odaklanır (Akt. Tripodi ve ark.2011: 15). Güçlendirme modeli kadının hapsedildiğinde ve tahliye edildikten sonra kadının fiziksel ve psikososyal iyiliğini geliştirmeyi amaçlar (Ward ve Stewart, 2003). Güçlendirme modeline dayalı programlar, fiziksel ya da cinsel istismarla baş etme, çocuk yetiştirme ve HIV riski gibi konularda sonuçta kadının suç davranışını azaltacağı ve psiko sosyal iyilik halini geliştireceği varsayımıyla çalışır. Buna göre geliştirme güçlendirme modeline dayalı bir değerlendirme, akıl sağlığı, madde kullanımından uzak durma, fiziksel sağlık, benlik saygısı, etkili anne babalık ve yaşam becerileri geliştirme gibi bir dizi çıktılarının incelenmesini gerektirir. Geliştirme modelinde müdahalelerin odak

noktası hükümlülerin travma deneyimidir. Erkek mağdurlarla karşılaştırıldığında kadın hükümlülerin mağdur olma ve travma deneyimi genellikle daha fazladır.

Amerika'daki 49 devlet ve eyalet ceza infaz kurumundaki kadınlar için programlar öncelikle ebeveynlik, madde kullanımı, mağdurlaşma ve yaşam becerilerine yöneliktir (Stanton ve ark, 2003: 225). Bunun yanında ABD'deki tüm cezaevleri genelinde kadınlara yönelik danışmanlık, destek grupları, ebeveynlik sınıfları, madde bağımlılığı tedavisi ve istihdama hazırlama gibi programlar tüm cezaevi programlarının ayrılmaz parçalarıdır (Radosh, 2002: 311).

Hükümlülere yönelik ceza infaz kurumlarında yapılabilecek etkinliklerin niteliği ve kalitesi, hükümlülerin tahliye sonrasında topluma başarılı bir şekilde bütünleşme başarısını desteklemektedir. Kadınlar, erkeklere nazaran toplumun dezavantajlı gruplarından ve bu konumlarından dolayı cezaevi sonrasında da çoğu konuda başarılı olma şansları daha azdır. Ceza infaz kurumlarında hükümlülere yönelik etkinlikler eğitim ve öğretim, meslek edindirme ve sosyal kültürel faaliyetler olarak düzenlenmiştir. Islah sürecinde eğitim ve öğretim programlarının ve istihdam sağlayıcı becerilerin öğretilmesi (Rakis, 2005), iyi iş alışkanlıklarının geliştirilmesi için daha mesleki ve istihdam sağlayıcı programların oluşturulması (Saylor ve Gaes, 1997) önemlidir. Bu kapsamda hükümlülere bulunduğu cezaevinde çalışabilme olanakları da verilmiştir. Birleşmiş Milletler Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar'da hükümlülerin çalışma ile eğitim ve eğlencesine yönelik etkinliklerin belirli standart kurallarda olması gerektiği vurgulanmıştır (Birleşmiş Milletler, 2008: 42-43). Buna göre bu kurallar;

Çalışma İle İlgili Kurallar

- Hükümlülerin çalışması, cefa verici bir tarzda olamaz.
- Hapis cezası alan bütün hükümlülerden, sağlık görevlisi tarafından belirlenmiş fiziksel ve ruhsal şartlarına uygun bir işte çalışmaları istenir.
- Normal bir çalışma gününde hükümlülerin aktif olarak çalışmaları için, kendilerine yararlı nitelikte bir iş yaptırılır.

- Yaptırılan iş, mümkün olduğu kadar, hükümlülerin tahliye edildikten sonra geçimini sağlama yeteneği kazandırır veya bunu arttırır.
- Hükümlülerin ve özellikle genç hükümlülerin kazanç sağlamaları için yararlı olabilecekleri alanlarda kendilerine mesleki eğitim verilir.
- Seçilebilecek uygun meslekler arasından ve kurum idaresinin ve kurum disiplin şartlarına uygun olarak, hükümlülere yapmak istedikleri işi seçme imkânı verilir.
- Hükümlülerin çalışmalarına karşılık eşit ücret alabilecekleri bir sistem kurulur.
- Kurulan sisteme göre hükümlülerin kazançlarından en azından bir kısmını izin verilen maddeleri kullanmak üzere alabilmeleri için harcamalarına ve bir kısmını da ailelerine göndermelerine izin verilir.
- Bu sistemde aynı zamanda hükümlülerin kazandıklarının bir kısmı, salıverildiklerinde kendilerine geri ödenmek üzere, idare tarafından bir fonda biriktirilir.

Türkiye’de hükümlülerin çalıştırılması 5275 Sayılı “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun” çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu kanunun 29.maddesinde “kurum hekimi tarafından ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı olduğu belirlenen meslek sahibi olmayan hükümlüler ile meslek sahibi olan isteklilerin, kurum imkânları ölçüsünde belirlenen ücret karşılığında atölye veya işyurtlarında çalıştırılabilecekleri düzenlenmiştir. Bu çerçevede hükümlünün çalıştırılması eğer mesleği bulunmuyorsa tahliye sonrası yaşama hazırlanması amacıyla çalışması zorunlu, mesleği var ise “istekli” olması koşulu aranmaktadır (Resmi Gazete, 5275 Sayılı Kanun).

Eğitim ve Eğlence ile İlgili Kurallar

- Bütün hükümlülere kendilerine yarar sağlayacak öğretim ile dinsel eğitimin verilmesi mümkün olan ülkelerde dinsel eğitim de verilir. Okur-yazar olmayan hükümlüler ile genç hükümlülerin eğitimi zorunludur ve idare tarafından bu kişilerin eğitimine özel bir dikkat gösterilir.
- Hükümlülerin eğitimi, salıverildikleri zaman güçlüklerle karşılaşmadan eğitimlerini sürdürebilmeleri için, mümkün olduğu takdirde, ülkenin eğitim sistemi ile bütünleştirilir.

- Hükümlülerin ruhsal ve fiziksel sağlıkları için her kurumda eğlendirici ve kültürel faaliyetler düzenlenir.

Kadın hükümlüler iş ve mesleki eğitim konularında da erkeklere nazaran ayrımcılığa uğramaktadırlar (Birleşmiş Milletler, 2008: 43). Kadın hükümlü sayısının az olması nedeniyle, aktivitelere ya da bu tür programlara erişimleri çok az ya da hiç bulunmamaktadır. Var olan aktiviteler ise tipik kadın cinsiyetine uygun olduğu düşünülen etkinliklerdir. Bunun anlamı, cezaevlerinin toplumda var olan rol modellerini kullanmayı sürdürdüğünü ve böylece stereotipik algılarla kadınların üzerinde kurulan sınırlamalardan kurtulmalarına olanak tanımadığıdır (Birleşmiş Milletler, 2008: 44).

2.7.2. Tahliye Planlama

Tahliye planlamak, ne zaman tahliye olacağını bilen birisi için bile zor bir iştir. Dolayısıyla bu zor süreci atlatalmaları ve kaygı yaşamadan tahliye olabilmeleri için her hükümlüye yönelik tahliyenin planlanması gereklilik göstermektedir. Tahliye planı, hükümlüleri hapisneden topluma geçişte hazırlamak için yardım eden bir süreç olarak tanımlanabilir (Roberts ve ark. 2004: 336). Tahliye planı aynı zamanda hükümlülere tahliye sonrası temel ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları konusunda hükümlünün plan geliştirmesine olanak sağlar. Bununla birlikte tahliye öncesini planlama çerçevesinde hükümlülerin hapisane ortamı ve tahliye sonrası konusunda hissettiklerini tartışma fırsatlarının olması aynı zamanda hükümlülerin depresyon düzeylerini de azaltmaya yardımcı olur (Shinkfield ve Graffam, 2009). Yeterli düzeyde yapılmamış tahliye planı ise tekrar suç işleme ve tutuklanma oranını arttırabilir (Willis ve Grace, 2009). Mellow ve Greifinger'a (2008) göre tahliye planına son zamanlardaki vurgu, ıslah sisteminin rehabilitasyon etkisinin olmadığı gerçeğine dayanmaktadır. Özellikle yeniden tutuklanma ve yeniden mahkûm olma oranındaki artış bu durumu açıklayan güçlü bir göstergedir. Buna göre tahliye olan tutukluların hemen hemen yarısı, kendi toplumları ile tam olarak yeniden bütünleşememektedirler. Austin'e göre (2001) ise çoğu toplumlarda kullanılan tahliye programlarının çoğunluğu gönüllü yürütülen programlardır ve etkililiği de tartışmalıdır.

Tahliye planı ideal olarak iki aşamalı bir süreçtir:

- *Tahliye öncesi*, hükümlülere topluma geçişte ön hazırlık olarak sosyal hizmetler, tıbbi bakım ve vaka yönetiminde bağlantı kurmalarına yardım eder.
- *Tahliye sonrası* ise hükümlüleri izleyerek toplumsal kaynaklara ve hizmetlere ulaşmalarına ve topluma düzgün bir şekilde geçişine yardım eder (Roberts ve ark. 2004: 336). Tahliye planı kadar hükümlünün tahliye sonrası döndüğü toplumun hizmetleri ve kaynaklara ulaşılabilirlik de önemlidir.

Wormith ve arkadaşları (2007: 887) eski hükümlülerin başarıyla toplumsallaşması amacıyla tahliye sonrası için işbirlikçi (colloborative) modeli önermektedir. İşbirlikçi model, çoklu kurumların bir arada çalışmalarını destekleyen bir modeldir. Değişik suç grubundan suç işlemiş çok sayıda hükümlü topluma yeniden dönmektedir. İşbirlikçi model uygulamasıyla birçok kurumun bir arada çalışmaları sonucunda çok sayıda hükümlüye daha etkili hizmet verilebilir. Bu kurumlarda, kolluk kuvvetleri, ceza infaz sistemleri, akademik kurumlar, toplum ruh sağlığı kurumları ve klinisyenleri, toplum temelli madde bağımlılığı tedavi kurumları, toplum temelli hastane ve tıbbi hizmet uygulayıcılarının işbirlikçi roller üstlenmeleri önerilmektedir.

Yeniden suç işleme ile ilgili faktörler statik ve dinamiklerdir. Statik faktörler; yaş, suç hikâyesi, aile yapısı ve yüksek oranda sosyal stresi içerir. Dinamik faktörler ise, antisosyal kişilik özelliklerini, kriminojenik aile, kriminojenik çevre, kendi içinde ve kişilerarasında çatışma, önemli duygusal bozuklukları içerir. Bu faktörler aynı zamanda toplumsal bütünleşmede başarısızlığa neden olmaktadır (Palermo, 2009: 1). Palermo'ya göre temel değişiklik kişinin kendisinden gelmelidir. Bir başka deyişle kişi değişikliği kendisi istemelidir.

Gideon'a göre (2009: 53) tahliye sonrası ilk yıl, bireyin akıl sağlığı, sosyal ve mali koşullarının yeniden organize edilmesi açısından önemlidir. Tahliye olan suçlularla yapılan çalışmalarda tahliye sonrasında ilk yıl beladan uzak durabilenler daha düşük oranda yeniden suç işlemektedirler. Bu sonuçlar formal sosyal destek sistemlerinin

uygunluğunun yeniden toplumsallaşma süreci için ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Özellikle akıl sağlığı problemi olan hükümlülerin hapisane sonrası dikkatli bir şekilde izlenmesi (Gagliardi ve ark, 2004; Petersilia, 2004) ve daha iyi tahliye planı etkinliklerinin yapılması ve tahliye olur olmaz hizmetlerin ivedilikle yapılabilmesi için anlamlı toplumsal bağlantıların kurulması (Hammett ve ark. 2001) önemlidir.

2.8. TAHLİYE SONRASI KADIN HÜKÜMLÜLERİN İHTİYAÇLARI

Kadının insan ihtiyaçları dinamik süreçlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu ihtiyaçlar kişiden kişiye, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişkenlik gösterir ve tutarsızdır. Özellikle değerler, tutumlar, inançlar ve sosyal şablonlara göre ihtiyaçlarda farklılıklar görülür. Bu nedenle her kadının ihtiyaçları bireysel değerlendirmeyi gerektirecek özelliktedir.

Sosyal Dışlanma Birimi 2002’de eski hükümlülerin yeniden suç işlemesini azaltma adında bir rapor düzenlemiştir. Bu rapora göre kadın ve erkekler için tahliye sonrasına yönelik dokuz anahtar faktörden söz edilmektedir. Bunlar: Eğitim, istihdam, madde ve alkol kullanımı, akıl ve fiziksel sağlık, davranışlar ve kendini kontrol etme, kurumsallaştırma ve yaşam becerileri, barınma, maddi destek ve borç ile aile bağları olarak sıralanmıştır (Social Exclusion Unit, 2002’den akt. Carlen ve Worrall, 2004: 70). Raporun ekinde ise kadın mahkûmların kısa süreli hükümlü olsalar bile mahkûmiyeti ile orantısız olarak çok şey kaybettikleri vurgulanmıştır.

Genelde kadın hareketleri özelde ise feminist kriminoloji kadının hapsedilmesi ile ilgili birkaç probleme dikkat çekmiştir. Buna göre kadınlar hapisaneye farklı sorunlar getirmektedir. Kadınların çoğunluğunun bağımlı çocuğu vardır ve bu çocukların çoğunluğu koruyucu ailelerde ya da kurum bakımında tutulmaktadır çünkü çocuklara bakacak kimse yoktur. Eşitlikçi düşünceye göre bu sorunların pek çoğu erkekler için de geçerlidir fakat genelde kadınlar için daha doğrudur. Genellikle çocuklara kadınlar

bakmaktadır dolayısıyla kadınlar erkeklere göre daha çok anksiyete yaşamaktadırlar (Adler, 2007: 229).

Tahliye olmuş hükümlüler çoğunlukla tahliye sonrasında temel ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları gerçeğiyle yüz yüze gelirler. En temel ihtiyaçlardan -yiyecek, giyecek, gelir ve yaşayacak bir yer gibi-, kaynaklara ulaşamama ve destek yetersizliği nedeniyle bu önemli geçiş süreci başarısızlıkla ve hayal kırıklığıyla sonuçlanır ve dolayısıyla bu kişiler yeniden suça yönelirler (Roberts ve ark, 2004).

Yapılan çalışmalara göre hapisshaneden tahliye olan hükümlülerin üçte ikisi yeniden suç işleyerek tekrar tutuklanmaktadır (Wormith ve ark., 2007). Tahliye sonrası hükümlülerin karşılanamayan ihtiyaçları (barınma, sosyal destek, düşük ücretli işler ya da işsizlik, yiyecek ihtiyacı gibi) nedeniyle tekrar suç işleme olasılığı artabilir (Lund ve ark., 2002). Bununla birlikte tahliye sonrası istihdam, barınma, aile uyumu, eski arkadaşların etkisi, dışarıdaki dünyanın zorlukları ve yalnızlık eski hükümlülerin topluma yeniden uyum sağlamasını engelleyen temel etkenlerdir (Pollock, 2004: 257). Kuşkusuz tahliye sonrası kadınların toplumdaki olumlu ve olumsuz deneyimleri, kaynakları kullanımı, madde kullanımı ve iyileşme durumu, istihdam çabaları, damgalanma durumu ve tahliye sonrası toplumda yaşadıkları sosyal ilişkiler bütüncül bir şekilde tahliye sonrasını etkileyen, geliştiren ve dönüştüren dinamik süreçlerdir.

Genelde bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar Türkiye kadar olmasa da yurt dışında da oldukça sınırlıdır. Singer ve arkadaşlarının (1995) kadın mahkumlarla yaptıkları çalışmada tahliye sonrası hangi tip yardım ve hizmetlere ihtiyaç duyacakları sorulmuş, kadın mahkumlar sırasıyla; barınma, madde bağımlılığı tedavisi, akıl sağlığı danışmanlığı, maddi yardım, alkol bağımlılığı danışmanlığı, eğitim ve uygulama, tıbbi bakım, aile desteği, spesifik ihtiyaçlar (yiyecek, giyecek gibi), çocukları ile tekrar bir araya gelebilmek için destek, çocuk bakımı, çocuk yetiştirme eğitimi, kilise desteği ve yasal yardıma ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

Lund ve arkadaşlarının (2002) kırsal kesimde kadın mahkumlarla yaptığı çalışmada tahliye sonrası kadın mahkumların spesifik ihtiyaçları; istihdam, madde kullanımını

bırakmak, aileleri ile yeniden birleşme ve tıbbi/danışma tedavisi olarak belirlenmiştir. İhtiyaç duyulan en önemli hizmetler ise; danışmanlık, yasal destek, istismar tedavisi, okula gidebilmek için maddi yardım ve tahliyenin planlanması olarak belirlenmiştir.

Freudenberg'e (2004) göre birçok mahkûm tahliye sonrası ırk, etnik köken, madde kullanımı, akıl sağlığı durumu ya da suçlu geçmişi nedeniyle ayrımcılıkla karşı karşıya gelmektedir. Dahası tahliye sonrası toplumsal hayata dönen mahkûmlar sağlık bakım sisteminin karşılamakta zorlandığı sağlık ve sosyal ihtiyaçlara sahiptirler. Bunlar; enfeksiyonlar, kronik hastalıklar, bağımlılık ve diğer akıl sağlığı problemleri; eğitim eksikliği; önemli yaşam problemleri ve karmaşık sistemlere geçişte zorlanmadır. Freudenberg (2004) tahliye olan mahkûmlar için sağlık bakım sistemini geliştirmek adına birtakım stratejiler önermiştir. Bu stratejiler; ceza infaz kurumları ve toplum sağlık hizmetleri arasında daha iyi ilişki kurulması, mahkûmların hapisshaneden tahliye olur olmaz sosyal güvenlik sistemi içerisine alınması ve ceza infaz kurumları, sağlık birimleri ve hizmet sağlayıcılar arasında eşgüdüm olmasını içerir.

Dudley (2001), mahkûmların tahliye sonrası katıldığı toplumun özelliklerini, aynı zamanda sağlık bakım sistemi açısından bir engel olarak kabul etmektedir. Buna göre problemler, tüm yaşayanlarının düşük gelirli olduğu toplumlarda görülmektedir. Tahliye olan mahkûmlar suçluluk ile ilgili damgalama ile yüz yüze gelmektedir ve damgalama sağlığı, sosyal izolasyon, stres ve depresyonla doğrudan etkilemektedir.

Richie'nin (2001) kadın mahkûmlarla yapmış olduğu nitel çalışmada çalışmanın odağı, "hapishaneden tahliye olan kadınların toplumla başarılı bütünleşmelerini; çevresel şartlar, toplum kaynakları ve kamu politikaları nasıl etkilemektedir?" örüntüsüne dayanmaktadır. Bu çalışmada kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmeler sonrası bu görüşmelerin analizinde yedi tematik sorun ve toplumla başarılı bütünleşmeyi önleyen engeller ortaya çıkmıştır. Bunlar: madde bağımlılığı problemleri için tedavi; sağlık bakımı; ruh sağlığı konuları; şiddeti önleme ve post travmatik stres bozukluğu; eğitim ve istihdam hizmetleri; güvenli, emniyetli, satın alınabilir barınma; çocuk desteği ve ailenin yeniden birleştirilmesi'dir.

Araştırmalar hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçlarının ilk 90 gün içerisinde karşılanıyor olmasının yeniden bütünleşmenin başarılı olmasını sağladığını ve yeniden suç işleme oranını düşürdüğünü vurgulamaktadır. (Wilson & Davis, 2006; Mellow & Christian, 2008). Morani ve arkadaşları (2011: 348) yiyecek, giyecek, barınma, ulaşım gibi temel ihtiyaçlara ulaşamama gibi durumlarda eski hükümlülerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yasadışı aktivitelere dönebilmekten başka hiçbir seçeneğinin olmadığını ileri sürmektedir. Bunun yanında hükümlünün bireysel özellikleri de aynı zamanda başarılı bütünleşmeyi etkilemektedir. Bu unsurlar; suç hikâyesi, sosyal destek, cinsiyet, sosyal başarı ve madde bağımlılığı gibi unsurlardır. Bu doğrultuda hükümlülerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve önceliklerinin saptanması topluma yeniden uyum ve suç tekrarını önlemek açısından ayrı bir önem arz etmektedir.

Hükümlülerin gereksinimlerini değerlendirmek ve bu ihtiyaçlara uygun hizmetlerin neler olduğunu ortaya koymak sosyal hizmet uygulamasının bir parçasıdır. Uluğtekin (2004: 91) “gereksinme”nin sosyal hizmetin kuram-uygulama esasları çerçevesinde önemli bir öge olarak ortaya çıktığını ve gereksinmenin tanımlanmasının, sosyal hizmet sürecinde değerlendirmenin bir parçası olduğunu vurgulamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları ise müracaatçıların gereksinimlerini içinde bulunduğu örgüt ya da kurumun içinde ele alır ve değerlendirir. Gereksinimlerin değerlendirilmesi işi, sosyal hizmet uzmanının “savunuculuk” rolünü öne çıkarır.

Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanları hükümlülerin toplumla bütünleşmesi için gereksinimlerini ayrıntılı olarak ele alan ve değerlendiren, tespit edilen ihtiyaçları diğer disiplinlere ve kurumlara ileten, hükümlülerin bu ihtiyaçlarının karşılanması için mevcut toplumsal kaynakları harekete geçiren ve ilgili düzenlemelerin yapılmasına öncülük eden anahtar kişi konumundadır. Ceza infaz sisteminde diğer rollerinin yanısıra en önemli rolleri savunuculuk ve güçlendirmedir.

Kadınların hapisanedeki ve daha sonra tahliye sonrasındaki ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi zordur. Buradaki önemli soru, mevcut hizmetler eski kadın hükümlülerin ihtiyaçlarını ne kadar iyi karşılayabilmektedir ve bu hizmetlerin tahliye sonrasında

suçtan caydırmada etkilerinin olup olmadığıdır. İncelenen çalışmalar doğrultusunda tahliye sonrası kadın ihtiyaçları şu şekilde belirlenmiştir:

2.8.1. Fiziksel ve Ruh Sağlığı İhtiyaçları

Hükümlülerin sağlık hakkı uluslar arası sözleşmelerce de tanınmış temel bir insan hakkıdır (Birleşmiş Milletler, 2008: 48). Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslar arası Sözleşmesi'nde Mahkûmlara Karşı Davranışlara Dair Temel Prensipler Bölümünde, “mahkûmlar, hukuki durumlarına dayanan bir ayrımcılığa maruz kalmaksızın, ülkede sağlanan sağlık hizmetlerine ulaşma hakkına sahiptir, tutulan ve hapsedilen bir kimsenin, tutma yerine veya hapis haneye girişi yapıldıktan sonra mümkün olan en kısa sürede, tam ve doğru şekilde tıbbi muayenesi yapılır; bundan sonra da gerekli olduğu zaman tıbbi bakım ve tedavisi yapılır, bu bakım ve tedavi ücretsiz verilir” şeklindedir. Tutuklu ve hükümlüler için sağlık düzenlemeleri uluslar arası sözleşmeler ve ilgili ülkenin yasal düzenlemeleri çerçevesinde düzenlenmiştir.

Burada vurgulanması gereken nokta kadına yönelik cinsiyete özgü sağlık bakımının verilmesidir. Kadın cezaevlerinde sağlık bakımı; üreme ve cinsel sağlık, akıl sağlığı, madde bağımlılığı için tedavi, fiziksel ve cinsel istismar kurbanları için danışmanlık gibi konuları vurgulayan cinsiyete özgü bir çerçeve gerektirir (Birleşmiş Milletler, 2008: 51). Dolayısıyla hükümlü kadınların öncelikle geçmişleri ile ilgili bilgi edinilmelidir. Şiddete maruz kalma durumları, ruh sağlığı durumu ve madde kullanımı gibi geçmiş deneyimleri göz önünde bulundurularak buna özgü ihtiyaçlar ortaya konmalıdır.

Hapsedilmiş kadınların hapsedildiklerinde ve ceza infaz sürecinde yaşadığı sağlık sorunları, HIV enfeksiyonu, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, hepatit, tüberküloz, gebelik de dahil olmak üzere jinekolojik sorunlar, obezite, kronik hastalıklar (hipertansiyon, diyabet, epilepsi) ve diş hastalıkları ve psiko sosyal sorunlardır (Henderson ve ark. 1998). Stanton ve arkadaşlarının çalışmasında da (2003) kadın hükümlülerin yaşadıkları sağlık sorunları en fazla sırasıyla %90 uyuşturucu sorunları, % 87 diş problemleri, % 78 üreme

sağlığı problemleri, % 73 fiziksel yaralanmalar ya da kazalardır. Kadınların ruh sağlığı sorunları ise, depresyon (% 62), anksiyete (% 53) ve konsantrasyon, anlama ya da hatırlama gibi sorunlardır (% 43). Kadınların çoğunluğu cezaevinden önce uyuşturucu ve alkol kullanmaktadır. Bu durum çoğunlukla geçmişte yaşanmış şiddet ve istismar ya da alkol/madde bağımlılığı ile ilgilidir (Henderson ve ark. 1998; Stanton ve ark., 2003).

Özellikle batıda cezaevinden tahliye olan kadın ya da erkek hükümlüler tahliye sonrasında birçok hastalıkla mücadele etmek durumundadır. Tahliye olan hükümlülerin sağlık sorunlarında da her geçen gün artış görülmektedir. ABD’de tahliye edilen hükümlülerin HIV enfekte oranının % 20,1’den % 26,2’ye yükseldiği tahmin edilmektedir. Hepatit C olanların oranı ise % 29,4’den % 43,2’ye ve tüberküloz oranının ise % 39,6 olduğu tahmin edilmektedir (Mellow ve Greifinger, 2008: 23).

Hapishanedeki kadınlar diğer kadınlarla karşılaştırıldığında, yüksek oranda fiziksel ve ruh hastalıklarının olduğu, çocukluk çağı cinsel istismar deneyimlerinin olduğu, madde kullanımı ve bağımlılıklarının olduğu görülmektedir. Hapishane popülasyonunda kadınlar arasında akıl hastalıkları ve diğer tıbbi problemler ortak sorun olarak kabul edilmektedir. Kadın hükümlülerin genellikle madde kullanımı, mağdur olma, akıl sağlığı problemleri ve tekrarlanan suç davranışları (Singer ve ark, 1995; Browne ve ark, 1999; Haywood ve diğ, 2000; Maeve, 2001; Richie, 2001; Freudenberg, 2004; Lord, 2008) ve parçalanmış aile deneyimi, ekonomik yetersizlik, sosyal dışlanma yaşama deneyimi (Haywood ve diğ., 2000) bulunmaktadır. Özellikle ABD’de kadın suçluluğunun artma nedeni madde bağımlılığı ile ilgili suçlardan kaynaklanmaktadır (Greene, Haney and Hurtado, 2000). Uzun dönemde hapishanedeki bu kadınlar alkol ya da madde bağımlılığı ve ruh sağlığında karşılanamayan ihtiyaçları nedeniyle sosyal dezavantajlar yaşamaktadır (Haywood ve diğ., 2000). Bunun yanı sıra ıslah sisteminde mahkumlar çeşitli fiziksel sağlık problemleriyle baş etmektedir, enfeksiyon hastalıkları, kronik hastalıklar gibi (Roberts ve diğerleri, 2004)

Önemli sağlık sorunlarıyla hapishaneden tahliye olmuş olan kadınlar, çoğunlukla sağlık bakımlarını toplumda sürdürebilmek için yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Bununla birlikte madde kullanımına devam etme durumu kadınların ileride suçtan

vazgeçebilmeleri açısından önemli bir engel oluşturmaktadır (McIvor, Trotter ve Sheehan, 2009). Tahliye sonrasında yeniden madde kullanımına başlanması genellikle eşlerin, arkadaş ve yakınların etkisi, sıkılma ve günlük yaşamı yönetmedeki stres ile ilişkilidir. Araştırmalar, hükümlü kadınlar arasında çok büyük oranda halk sağlığı, fiziksel sağlık ve ruh sağlığı problemleri olduğunu gösterse de, bu ihtiyaçları karşılamak için kapsamlı hizmetlere yönelik kaynaklar yeterli değildir (Morris ve diğ., 1997).

Freudenberg'e (2004: 381) göre tahliye sonrası hükümlülerin topluma kazanımlarında "sağlık" anahtar olarak kabul edilmektedir. Çözülmeyen sağlık problemleri, istihdama, eğitim, barınma ve ailenin yeniden bir araya gelmesine zarar verebilir, geriye ve kötüye doğru bir döngüye, dolayısıyla yeniden suç işlemeye neden olabilir. Bu nedenle "sağlık" toplumla başarılı bütünleşmede önemlidir ve hükümlülerin tahliye öncesi bu ihtiyaçları tanımlanmalıdır.

2.8.2. Barınma

İngiltere'de kadın hükümlülerin üçte biri hapsedilmenin direkt ya da dolaylı sonucu olarak evlerini kaybetmektedir. Bu durumun özellikle çocukları bakım altına alınan kadınlar üzerindeki etkisinin daha da fazla olduğu ileri sürülmektedir. Kadınların evlerini kaybetmeleri, çocuklarının bakımını geri almalarını zorlaştırmaktadır. Bunun yanında eğer bakmakla yükümlü çocukları yanlarında yoksa ev bulmaları da sorunlu olmakta ve buna bağlı olarak güvenli bir yerleşim yerleri olmadığında çocuklarının velayetini geri almaları mümkün olmamaktadır (BM, 2008: 22).

Morani ve arkadaşlarının (2011: 362) tahliye sonrasına yönelik eski hükümlülerle yapmış olduğu 6 aylık program çalışması sonunda programa katılan eski hükümlülerin istihdam, barınma ve madde kullanımı gibi çeşitli sosyal çıktılarının incelenmesi sonucu barınma, hükümlülerin neredeyse tamamı tarafından topluma yeniden katılmada bir ihtiyaç olarak gösterilmektedir. McIvor ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında da aynı şekilde kadınların tahliye sonrasında, madde kullanımından sonra en fazla zorlanacaklarını düşündükleri ortak konu kendilerine uygun kalacak yer bulabilmek olarak belirlenmiştir.

Kadın hükümlülerin hapisane sürecinde kalacak yerlerini kaybettikleri, tahliye sonrası kadınların güvenilir ve uygun olmayan yerlerde kaldıkları araştırmalar tarafından da desteklenmektedir ve bunun sonucunda bazı kadınlar daha önceki fiziksel ya da cinsel istismar deneyimi yaşadığı yere geri dönmektedir. Nitekim McIvor ve ark (2009: 348) çalışmasında kadınlar tahliye sonrası evsiz kalacaklarını, alternatif bir seçeneklerinin olmaması durumunda, kendilerini istismar eden kocalarına dönmek zorunda kalacaklarını belirtmişlerdir.

Bununla birlikte yapılan bazı çalışmalarda kadın hükümlülerin tahliye sonrası barınma ile ilgili durumlarında kentsel ve kırsal alanlarda farklılıklar olduğu görülmüştür. Lund ve arkadaşlarının (2002: 281) kırsal alanda yapmış olduğu çalışmada hapisaneden tahliye olacak olan kadınların ev bulma sorunu öncelikli sorun olarak görülmemiştir. Kadınların %93'ünün cezaevi sonrasında genellikle aileleri ile yaşayacakları bir yer bulunmaktadır. Singer ve arkadaşlarının (1995) kentsel alanda yapmış olduğu çalışmada ise barınma kadın hükümlülerin tahliye sonrası için kaygı duydukları öncelikli konu olarak belirtilmiştir. Singer ve arkadaşlarının çalışmasında barınma sorunu tahliye sonrası kadın hükümlülerin kaygı duyduğu öncelikli sorun iken, Lund ve arkadaşlarının (2002) çalışmasında hükümlülerin çoğunluğu barınma ve kalacak yer bulma kaygısı taşımamaktadır. Özellikle barınma konusunda kentsel ve kırsal yaşam arasındaki farklılıklar dikkat çekicidir.

Kadın hükümlülerin tahliye sonrası barınma ile ilgili kaygıları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda tahliye sonrasında ceza infaz sistemlerinin kadınlar için ara dönem yerleşim yerleri gibi seçenekleri cezaevinden topluma geçişi kolaylaştırmak için sağlamaları toplumsal yaşama daha güvenli başlamaları açısından önemlidir.

2.8.3. Ailenin Yeniden Birleştirilmesi

Hapsedilme sadece kadını değil aynı zamanda onun çocuklarını ve çocuklara bakan kişileri de etkilemektedir (O'Brien ve Bates, 2003: 210). Kadının hapsedilmesiyle birlikte ailenin bütünlüğü etkilenmekte ve dolayısıyla tahliye sonrasında bu bütünlüğün yeniden oluşturulması için çaba sarfedilmesi gerekmektedir. Bazı durumlarda ise –

özellikle eş cinayetlerinde- ailenin bütünlüğünü sağlamak mümkün olmamaktadır. Birçok kadın suç işledikten hemen sonra ya da infaz sürecinde boşanma ile karşı karşıya kalmaktadır. Kadınların çoğunun çocuğu olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu koşullardaki kadınlar için ailenin bir araya gelmesinin ne kadar imkânsız olduğu kolayca anlaşılabilir. Dolayısıyla tahliye sonrası ailenin yeniden birleşmesini sağlamanın, eski hükümlü kadının yeniden toplumsallaşması açısından önemli bir unsur olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Stanton (1980'den akt. Dodge ve Pogrebin, 2001: 43) tespitlerinde büyük oranda kadın suçluların kocaları ya da hapisneden önce birlikte yaşadıkları partnerleri tarafından terk edildiklerini tespit etmiştir. Dolayısıyla kadınlar ayrılmanın vermiş olduğu yalnızlık duygusu ile de baş etmek durumundadır. Bu nedenle aile ilişkilerini yeniden kurmak ve düzenlemek genellikle başarılı bütünleşmede engel teşkil etmektedir (Dodge ve Pogrebin, 2001: 44). Kadın hükümlülerin çoğunluğu tahliye sonrasında ivedilikle çocuklarının bakımını üzerlerine almayı umud etmektedir fakat Rafter, (1985'den akt. Dodge ve Pogrebin, 2001: 43) tespitlerinde hapisnede ki erkeklerin aksine kadınların çocuklarının barınmasını sağlamada daha olanaksız olduklarını, bu nedenle hükümlü kadın ebeveynlerin çocuklarının bakımlarını alma konusunda daha fazla anksiyete yaşadıklarını ileri sürmüştür. Bununla birlikte kadınlar çocuklarının babalarından nadiren maddi ya da duygusal destek almaktadırlar (Owen, 2006: 264). Bazı durumlarda ise kadın hükümlünün çocuklarını geri alabilmesi gerçekçi olmasa da önemlidir. Eğer çocuk evlatlık verilmişse ya da kurum bakımındaysa tahliye olmuş kadın hükümlünün çocuğunu görmesi ve bakımını üzerine alabilmesi oldukça zor olabilmektedir.

Mumola (2002:2) ABD'de hapsedilmiş kadınların hapsedilmeden önce erkeklere göre daha fazla çocuklarıyla birlikte yaşadıklarını belirtmiştir. Şüphesiz, ebeveynlerin hapsedilmesiyle çocuklar üzerindeki sosyal ve duygusal travma doğal olarak önemli bir gerginlik yaratmaktadır. Bu sıkıntı, özellikle ebeveynlerinin hapsedilmesiyle aileleri dağılanlar için daha çok önemlidir. Mumola (2002: 2), cezaevlerindeki hükümlü babaların % 60'ının tutuklanmadan önce çocuklarıyla yaşamadığını fakat kadın hükümlülerin ise % 73'ünün tutuklanmadan önce çocuklarıyla birlikte yaşadığını vurgulamıştır. Bir başka çalışmada ise hükümlü kadınların büyük çoğunluğu yalnız

annedir (Almeda, 2005). Almeda, çalışmasında (2005) tek ebeveynliğin kadın hükümlüler arasında baskın unsur olduğunu ileri sürmekte ve kadınların aynı zamanda ailevi sorumluluklarının olduğunu vurgulamaktadır.

Kadınların çocuklarıyla bir araya gelmesi, topluma kazanımda kadınlar açısından motive eden bir faktör olabilir fakat öncelikle kadının diğer acil sorunlarının çözülmesi bazen çocuklarla bir araya gelmekten daha fazla önceliğe sahip olabilir. Örneğin madde bağımlılığı olan bir kadının öncelikle iyileştirilmesi ve destek sisteminin oluşturulması gibi (Parsons ve Warner-Robbins, 2002).

2.8.4. Sosyal Destek Sistemleri

Hükümlülük süresince aile ile yakın ilişkilerin kurulması, tahliye sonrası toplumsal bağların kolayca sürdürülmesi açısından önemlidir. Aile desteğinin olması tahliye sonrası özellikle çok önemlidir. Eski hükümlüler serbest kaldıklarında çoğunlukla dışlanma, kısıtlı aile ve arkadaş çevresi, olumsuz aile ilişkileri ile karşılaşmakta ve bu durum suçta yeniden dönme, yeniden tutuklanma ve hüküm giyme açısından etkili olabilmektedir.

Dodge ve Pogrebin'in (2001: 51) çalışmasında kadınların hemen hemen yarısı henüz tutukluluk aşamasında aileleri ile teması kaybetmişlerdir. Kadınlar aile üyeleri ile birkaç kere iletişim kurmaya çalışmışlar fakat herhangi bir haber alamamışlardır. Bir süre sonra ise kadınlar akrabaları ile iletişime geçmeyi bırakmışlardır.

Aile destek sisteminin eksikliği, tahliye sonrasında kadınların tek başına oldukları ve ihtiyaçlarını başkalarının yardımı olmadan kendilerinin yerine getirmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bu durum toplumla bütünleşmede çok büyük uyum problemlerine neden olmaktadır.

Ceza infaz sürecinde akrabaların ziyaretleri, sürekli haberleşme, telefon görüşmeleri ya da her türlü iletişim, kadın hükümlüler için destek sistemlerinin sürdürülmesinde iş yaramaktadır. Aile ile bağlantılar, kadınlara, unutulmadıklarını ve kendilerini düşünen

insanlar olduğunu hatırlatması açısından önemlidir. Bununla birlikte akrabaların desteği aynı zamanda duygusal yaşamı sürdürmeyi desteklemesi açısından da önemlidir.

Ailelerin çoğunlukla yeni tahliye olmuş kadınlara sevgi ve şefkat hissi sağladığı için, kadınların kendine saygısını yücelttiği belirtilmektedir (Dodge ve Pogrebin, 2001: 51). Bu bağlamda kadınlar için tahliye sonrası aile desteği toplumla başarılı bütünleşmede önemlidir. Tahliye olmuş kadınlar için aile desteği, ekonomik yönden bağımsız olana kadar yaşayacak bir yer, ihtiyaçları için para, ulaşım, yiyecek ve kısa süreli ihtiyaçları için misafirlik anlamına gelmektedir (Dodge ve Pogrebin, 2001: 50). Yapılan çalışmalar da (Nelson ve ark,1999; Naser ve Visser, 2006; Hairston, 1998) tahliye sonrası eski hükümlülerin büyük bir çoğunluğunun ilk iki gün içerisinde akraba, eş ya da partnerlerinin yanında ikamet ettikleri ve aynı zamanda ailelerinden ekonomik destek aldıkları tespit edilmiştir. Bu dönem, eğer varsa sosyal sermayenin zamanıdır. Birilerinin hapisane kapısında hükümlüyü kucaklamasıyla başlar ve diğer günlerde hükümlüye iş bulmasına yardım etme, tıbbi hizmetlere ulaşmasını sağlama ve kişinin tutum değiştirmesine yardım etme şeklinde devam eder (Woff ve Draine, 2004: 476).

Birçok çalışma (Nelson ve ark., 1999; Mills ve Codd, 2008; Visser ve Travis, 2003), aile bağlılığının eski hükümlülerin topluma başarılı şekilde uyum sağlayacağı konusunda belirleyici unsur olduğunu iddia etmektedir. Buna göre güçlü, kendilerini destekleyen aileleri olan kişiler, zayıf ya da aile desteği olmayanlara göre daha başarılı olurlar ve aile desteği bireyin başarısının en güçlü habercisidir. Tahliye sonrası hükümlülerin çoğunluğu ailelerine geri dönmekte, ilişkilerini yeniden gözden geçirmekte ve aile üyeleri birbirlerine nasıl etkileşeceğini yeniden öğrenmektedir. Hükümlü cezaevinden dışarıya çıktığında ve toplumsal hayata karıştığında onun bu dönüşü sorunlu olabilir. Bu durumda hem hükümlü hem de ailesinin destek alıp vermede anlaşma yapması gerekebilir (Martinez ve Christian, 2009).

Kadınların aile düzeni, yakın çevresi ile ve çocuklarıyla olan ilişkisi bir başka deyişle sosyal destek sistemi tahliye öncesinde olduğu kadar tahliye sonrasında da önemlidir. Cezaevi sürecinde kadınlara ebeveynlik becerilerini kazandırmayı hedefleyen programlar ve aile ziyaretleri için sağlanan olanaklar aslında aile bağlarını güçlendirmek

ve iletişimi geliştirmek için tasarlanmıştır. Böylece tahliye sonrası kadının destek sistemleri ve aile çevresini geliştireceği düşünölmüştür (Gonzalez, Romero ve Cerbana, 2007).

2.8.5. İstihdam

Kadın suçlarının çoğunluğu, madde kullanımını desteklemek ya da yoksulluktan kurtulmak nedeniyle ekonomik kaynaklıdır. Düşük ekonomik olanakları olan kadınlar, yaşam becerileri sınırlı olanlar ve büyük ekonomik ihtiyaçları olanlar çoğunlukla gelirlerini destekleyebilmek için uyuşturuğu ticaretine katılmaktadır (Chesney-Lind ve Pasko, 2004: 213). Bunun yanında hükümlü kadınların çoğunluğu hapsedilmeden önce kasiyerlik, büro işleri, gıda işleme, ev işleri ve çocuk bakıcılığı gibi düşük gelirli ve niteliksiz işlerde çalışmaktadır (Lund ve ark, 2002: 279).

Ekonomik zorluklar hapishane sonrasında da toplumda kadınların kendilerini yeniden yapılandırma becerilerini etkilemektedir (Gelsthorpe ve Sharpe, 2007'den akt. McIvor ve diğerleri, 2009: 348). Özellikle hükümlü kadınların profili göz önüne alındığında, -eğitimsiz, niteliksiz, vasıfsız, mesleki ve çalışma deneyimi olmayan- tahliye sonrasında iş bulmalarının kolay olmayacağını tahmin etmek zor değildir. Yapılan çalışmalarda kadınlar cezaevine girmeden önce ya hiç çalışmamış ya da vasıfsız işlerde çalışmışlardır (Lund, 2002; McIvor ve ark, 2009; İl, 1990; Öğün, 1990; İçli, 2007; Çoban ve Akgün, 2011). Dolayısıyla hapishanedeki kadın daha öncesinde ya hiç çalışmamış ya da genellikle vasıfsız işlerde çalışmıştır. Yeterli eğitim ve mesleki donanımının olmadığı da göz önüne alındığında tahliye sonrası iş edinebilmesi oldukça zordur. Bunun yanında hapsedilmenin istihdama önemli şekilde zarar verdiği herkes tarafından bilinmektedir. Hapishane sonrası sabıka kaydı eski hükümlünün damgalanmasına ve otomatik olarak işveren tarafından reddedilmesine neden olabilmektedir (Mills ve Codd, 2008: 12).

İstihdam, ekonomik gelir sağlayarak ve aynı zamanda eski hükümlünün zamanını yapıcı bir şekilde geçirmesine olanak tanıyarak sapkın davranışlara yönelmesini engellemek açısından önemlidir. Bunun yanında eski hükümlüye yeni beceriler ve yeni bir kimlik vererek kendine güven duygusu geliştirmesine de olanak sağlar. Aynı zamanda hiç suç

işlememiş yeni arkadaşlıklar, yeni ilişkiler kazanmaları için bir şans verir (Mills ve Codd, 2008: 11). Dolayısıyla istihdamın eski hükümlüye olumlu etkisi yadsınamaz düzeydedir.

Eski hükümlü kadınların toplumsal yaşamla yeniden bütünleşmesi ve tahliye sonrasında yeni bir başlangıç yapabilmeleri açısından “çalışma hayatına” dahil olmaları oldukça önemlidir. Kadınların cezaevine girmeden önce yaptıkları işler göz önüne alındığında genellikle vasıfsız işlerde çalışan kadın hükümlülerin tahliye sonrasında istihdam edilmeleri erkeklere ya da toplumdaki diğer kadınlara oranla oldukça zor görülmektedir.

Sonuç olarak kadın hapisaneye yoksul olarak gelir ve tahliye sonrası topluma ekonomik kaynaklardan yoksun, bağımlı şekilde döner. Böylelikle kadınların ekonomik durumları kötüye doğru gerileme gösterir. Kadının özgür kalabilmesi, yiyecek, giyecek temin edebilmesi ve kendisi ve çocukları için barınma sağlayabilmesi için yeterli bir gelire dolayısıyla bu geliri elde edecek bir işe ihtiyacı vardır. Bu şartlar doğrultusunda istihdama yönelik olarak henüz hapisane sürecinde hükümlülerin eğitim sorununun çözümlenmesi, iş becerilerini geliştirici programlarla mesleki gelişimlerinin sağlanması, yeni iş becerilerinin kazandırılması, baş etme becerilerinin ve yaşam becerilerinin geliştirilmesi tahliye öncesinde önemlidir.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Modern bilim anlayışı insanın doğaya hâkimiyeti ve doğayı kontrol etme amacıyla akıl ve duygunun kesinlikle birbirinden ayrıştırılması üzerine temellenmektedir. Akıl ve duygunun yanı sıra düşünce bedenden, kültür doğadan, öznellik nesnellikten, kamusal alan özel alandan ayrılmaktadır. Üstelik bu ayrım eşitler arası değil birinin diğerine üstünlüğü şeklindedir. Böylece bilimde aklın egemenliği ile doğa ve toplum bilimcilere nesnelere kontrol etme gücü verilmiştir. Dolayısıyla bu anlayış bilimde erkek egemenliğini hâkim kılacak modernist bilgi kuramına da zemin oluşturmuştur. Böylece dile ve bilime erkek egemen ideoloji ve söylemi egemen olmuş ve kadınlar öteki olarak bilimin marjlarının dışına itilmiştir. Diğer bir deyişle, bilim erkek hâkimiyetine girmiştir (Serdaroğlu, 1998: 31). İşte bu noktada erkek egemen bakış kadın sorunlarını da görmezden gelen bir bakış açısını oluşturmuştur. Buradan hareketle feminist araştırmacılar için daha önceki çalışmalarda sorun, kadın suçluluğu ile ilgili yapılan çalışmalarda kadın bakış açısının olmayışı ve aynı zamanda da kadın sorunlarını görmezden gelen yöntem sorunu da taşıyor olmasıydı. Bu nedenle feminist araştırmacılar diğer konularda olduğu gibi bilimin erkek egemen yapısını ve yöntem sorununu da sorgulayarak işe başlamışlardır.

Kadın suçluluğu ile ilgili çalışmalarda feminist araştırma yöntemleri önem taşımaktadır. Feminizmin buradaki eleştirisi diğer alanlarda da olduğu gibi bilginin üretilme biçimindedir. Feministler araştırma konusunun seçimi, bulguların yorumlanmasının, akılcılık ve nesnellikle sadece erkeklerin ürettiği bilgiyi reddetmektedirler. Çoğu radikal feminist bilimsel yöntemin tam tersi doğrultuda metodolojik stratejiler benimsediler. Buna göre “kadının” var oluşunu görebilmek için feminist kadınlar özellikle ve korkusuzca araştırma sürecine kendi baskı ve ayrımcılık deneyimlerini katmalıdırlar (Miles, 1983:121’den akt. Simpson, 1996: 323). Feminist yöntemler mutlaka öznel, disiplinlerarası, hiyerarşik olmayan ve güçlendirici olmalıdır. Mies, feminist araştırma için değerden arınmış araştırma önermesi yerine araştırma nesnelere ile kısmen yan tutan bilinçli taraflılığın benimsenmesi gerektiğini önermektedir. Ona göre araştırmacı ve araştırma nesnelere arasındaki dikey ilişki ve yukarıdan bakış yerini aşağıdan bakışa

bırakmalıdır. Niceliksel araştırma yönteminin hiyerarşik niteliğinin, sorguya çekildiklerini düşünen araştırma nesnelere derin bir güvensizlik yarattığı ileri sürülmektedir. Bu yolla toplanan verilerin ise gerçek davranışı değil, beklenen davranışı yansıtacağı vurgulanmaktadır (Mies, 1995: 48).

Flavin'e göre (2003: 233) belirgin bir feminist yöntembilim yoktur fakat araştırma süreciyle ilgili birden fazla feminist yaklaşım vardır. Kriminolojik araştırmalarda başlıca feminist metodolojik konular; araştırma konusunun seçimi, araştırma yöntemlerinin seçimi, araştırmanın özneliği, araştırmacı ve araştırmaya konu olan kişilerle ilişkilerdir.

Bu doğrultuda bu noktadan hareketle bu çalışmada feminist yaklaşımın kullanılmasının asıl amacı pozitivist yöntemlerle ilgili kaygılar taşınmasından öte feminist metodolojinin "kadına bakışı, kadın sorunlarını ele alış biçimiyle" ilgilidir. Dolayısıyla bilginin elde edilmesinde "kadını" temel alan yaklaşım benimsenmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada nicel ve nitel yöntem birlikte kullanılmıştır. Her ne kadar hükümlüler ile derinlemesine görüşmeler yaparak tahliye sonrası ihtiyaçların ortaya çıkarılmasını sağlayacak niteliksel bir çalışma hedeflenmiş olsa da Türkiye genelinde kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı nicel verilerin olmaması ve bu bilgiye duyulan ihtiyaç nedeniyle, nitel çalışma ile az sayıda hükümlüye ulaşılacağından hareketle örneklem büyüklüğünün daha büyük olması ve daha fazla sayıda hükümlüyü kapsamaması açısından öncelikle niceliksel araştırma gerçekleştirilmiştir. Nitel çalışmaya temel olması ve nitel çalışmadaki hedef katılımcıları doğru belirlemek amacıyla öncelikle nicel çalışma yapılmıştır. Araştırmanın nicel boyutu ile kadın suçluluğuna yönelik bilgi, kadın hükümlülerin tahliye sonrasına yönelik ihtiyaçları mevcut kaygıları çerçevesinde ortaya konmaya çalışılmıştır. Tahliye edilmiş olan hükümlü kadınlarla yapılan görüşmeler ise çalışmanın nitel boyutunu oluşturmaktadır. Nitel çalışma ile ise, kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşamına yönelik bilgi, kadınların tahliye sonrası yaşantıları, tahliye sonrasındaki ihtiyaçlarının neler olduğu, tahliye öncesinde belirtilen ihtiyaçlarla tahliye sonrası

ihtiyaçların benzer olup olmadığı, tahliye sonrası yaşadıkları sıkıntıların ne olduğu, cezaevi süreci ve tahliye sonrasında kadınların duyguları, düşünceleri, istekleri derinlemesine bir bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla kadınların tahliye sonrasında ne yaşadıkları, neye ihtiyaç duydukları, hangi konularda zorlandıkları konusu araştırmanın nitel boyutu ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Nitel çalışmanın bir başka boyutu ise cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları, kadın suçluluğu ile ilgili çalışmalar yapmış olan akademisyenler ve eski hükümlü kadınlara yardım veren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürleri ile yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Bu görüşmelerde kadın suçluluğu alanında bir şekilde çalışıyor olan profesyonellerin cezaevlerinde ve tahliye sonrasında kadın hükümlülere yönelik yapılabilecek hizmetler ile ilgili görüşleri ve değerlendirmeleri incelenmiştir. Bu görüşler özellikle kadın hükümlülere tahliye sonrası yapılabilecek hizmetler konusunda öneri geliştirme açısından destek sağlamıştır. Dolayısıyla araştırmanın yöntem kısmında nicel ve nitel yöntem bir arada kullanılarak kadın hükümlülerin deneyimlerini ve yaşamlarını anlama ve aktarma çabası içinde olmaya çalışılmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında kalan kadın hükümlüler oluşturmaktadır. Türkiye'de cinsiyet açısından iki tipte hapisane yapılanması vardır. Birincisi sadece kadınlar için yapılmış hapisaneler diğeri ise erkek mahkûmlar için tasarlanmış fakat içerisinde kadın mahkûmların kadın koğuşu şeklinde kalabildikleri karma tipteki hapisanelerdir. Erkek hapisanelerinde kalmakta olan kadın mahkûmlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Bunun yanında 18 yaş altı kadın mahkûmlar çocuk olmaları nedeniyle araştırma kapsamı dışındadır. Tutuklu olup, halen mahkûmiyet hükmü kararı verilmemiş olan kadınlar araştırma kapsamı dışındadır. Mahkûmiyet kararı verilmiş olan ve halen cezasını çekmekte olan kadın hükümlüler araştırma kapsamındadır. Araştırmanın yapılacağı tarihten itibaren tahliyesine en fazla bir yıl kalan sadece adli suçlu kadın hükümlüler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Cezasının tamamlanmasına daha uzun süre kalmış olan kadın hükümlüler açısından, henüz tahliye sonrasını planlamalarının gerçekçi olamayacağı düşünüldüğünden cezasının bitmesine bir yıldan fazla süre kalan kadın hükümlüler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Türkiye genelinde sadece kadınlar için yapılmış

olan toplam beş cezaevi mevcuttur. Adalet Bakanlığı'ndan araştırma ile ilgili izinlerin alınması aşamasında Adalet Bakanlığı görevlileri Kadın Ceza İnfaz Kurumları haricinde Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumunda da kadın hükümlüler için ayrılmış ceza infaz kurumu olduğunu ve oldukça fazla sayıda kadın hükümlü olduğunu ve açık cezaevi olması nedeniyle tahliyesine son 1 yılı kalmış olanların daha fazla sayıda olabileceğini belirtip çalışma grubuna bu ceza infaz kurumunun da eklenebileceğinin bilgisini vermişlerdir. Bu doğrultuda örneklem grubuna Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumu da eklenerek araştırma toplam 6 ceza infaz kurumunda yapılmıştır. Türkiye'de kadın ceza infaz kurumları; Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Denizli Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu, Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'dur. Örneklem grubunda yer alan kadın ceza infaz kurumları ve buralarda kalan kadın hükümlü mevcudu aşağıdaki çizelge 4'te yer almaktadır. Örneklemdeki kadın ceza infaz kurumlarında kalan kadın hükümlülerin toplam sayısı 791, Türkiye'deki tüm cezaevleri genelinde toplam kadın hükümlü sayısı ise 1987'dir. Adalet Bakanlığı istatistiklerinde tahliyesine en fazla bir yıl kalmış olan kadın hükümlü sayısı mevcut değildir. Bu nedenle tahliyesine en fazla 1 yıl kalmış olan hükümlülerin bilgisi araştırma yapılan ceza infaz kurumlarının infaz bilgilerinden elde edilmiştir.

Çizelge 4: Araştırma Yapılan Tarihte (23.08.2010–15.02.2011 Arası) Ceza İnfaz Kurumlarındaki Kadın Hükümlü Sayısı

Ceza İnfaz Kurumu	Tutuklu	Hüküm özlü	Hükümlü	Toplam	Tahliyesine 1 yıl kalan	Görüşme Yapılan
Karataş Kadın Kapalı	135	37	73	245	13	13 (%5,4)
Ankara Kadın Kapalı	73	71	149	293	22	22 (%9,2)
Çifteler Kadın Kapalı	19	21	40	80	13	12 (%5,0)
Sivas Yarı Açık	-	-	65	65	35	34 (%14,2)
Bakırköy Kadın Kapalı	471	158	280	909	74	56 (%23,3)
Bozkurt Kadın Açık	-	-	184	184	114	103(%42,9)
Toplam	698	287	791	1776	271	240(%100)

Çizelgede görüldüğü gibi araştırma yapılan ceza infaz kurumlarında kalan hükümlülerden salıverilmesine 1 yıl ve daha az olan hükümlülerin sayısı 271 olup hükümlülerin 240'ı ile görüşme yapılmıştır. Bazı nedenlerden dolayı- hükümlünün hasta olması, hastaneye sevk edilmiş olması, araştırmaya katılmayı kabul etmemesi, açık ceza infaz kurumlarındaki bazı hükümlülerin izinde olmaları – bazı hükümlülerle görüşme yapılamamıştır. Bunun dışında tahliyesine son 1 yıl ve daha az süre kalan bütün kadın hükümlülerle görüşme yapmaya çalışılmıştır. Araştırma tahliyesine son 1 yıl kalmış olan hükümlülerle sınırlandırıldığı için örneklem seçilmemiş ve ceza infaz kurumunda bulunan bütün son 1 yılı kalmış hükümlülere ulaşılmaya çalışılarak tam sayım yöntemi uygulanmıştır.

Araştırma kapsamındaki kadın hükümlülerin buldukları cezaevine göre dağılımları incelendiğinde ise araştırmaya katılan hükümlülerin % 5,4'ü Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunmakta iken, % 9,2'si Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunmakta, % 5'i Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunmakta, % 14,2'si Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumunda bulunmakta, % 23,3'ü Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunmakta ve % 42,9'u ise Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumunda bulunmaktadır.

Nitel çalışmanın örnekleminin oluşturulmasında birtakım güçlüklerle karşı karşıya kalınmıştır. Öncelikle tahliye olmuş olan eski kadın hükümlülere ulaşabilmek için Ankara Cumhuriyet Savcılığı ve Adalet Bakanlığı'ndan Ankara Kadın Kapalı Cezaevinden tahliye olmuş olan kadın hükümlülerin adres ve iletişim bilgileri istenmiştir. Fakat Ankara Cumhuriyet Savcılığı ve Adalet Bakanlığı ilgili mevzuata uygun olmadığı gerekçesini sunarak tahliye olmuş olan eski kadın hükümlülerin adres ve iletişim bilgilerinin verilmesi iznini vermemiştir. Daha sonra eski kadın hükümlülere ulaşabilmek amacıyla farklı bir yöntem kullanılmaya çalışılmıştır. Bu yöntem, Ankara merkez ve ilçelerinde bulunan toplam 25 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) ile iletişime geçilerek, vakıflardan yardım almakta olan eski kadın hükümlü olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu araştırma sonucunda Ankara ve ilçelerinde bulunan toplam 25 vakıftan sadece üçünde “Ankara Keçiören SYDV, Etimesgut SYDV ve Polatlı SYDV'dan toplam 5 eski kadın hükümlünün yardım almakta olduğu tespit

edilmiş olup vakıflardan yardım almakta olan 5 eski kadın hükümlüyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Dolayısıyla nitel çalışmada örneklem seçimi belli kriterlere göre değil de ulaşılabilen eski hükümlülere göre belirlenmiştir.

Nitel çalışmanın bir başka aşaması ise kadın suçluluğu ile ilgili bir bakış sunması, tahliye sonrası ihtiyaçlarının ve tahliye sonrası kadın hükümlülere yapılabilecek hizmetlerin mesleki profesyoneller tarafından ortaya konulması açısından cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları, akademisyenler ve SYDV Müdürleri ile gerçekleştirilen görüşmelerdir. Bu çerçevede konu ile ilgili görüşme yapmayı kabul eden Hacettepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü ve Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden toplam iki akademisyenle, Keçiören SYDV ve Etimesgut SYDV Müdürleri ve Ankara Kadın Kapalı Cezaevinde çalışan iki sosyal hizmet uzmanı ile her meslek grubundan iki kişi olmak üzere toplam "6" profesyonel ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bu kişiler seçilirken "kadın suçluluğu konusunda çalışma yapmış olmaları ya da kadın hükümlülerle bire bir çalışıyor olmaları tercih edilmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Nicel çalışmada veri toplama tekniği olarak görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Görüşme formundaki sorular altı kategoriden oluşmaktadır.

Birinci kategoride; kadın hükümlülerin kişisel bilgileri (yaş, eğitim durumu, gelir durumu, mesleği, medeni durum, sosyal güvencelerinin olup olmadığı, çocuklarının olup olmadığı, aile yaşantısı, fiziksel ve cinsel şiddet görme durumu vb.),

İkinci kategoride; kadın hükümlülerin suç ve cezaevi deneyimi (neden cezaevinde, daha önceki cezaevi deneyimi vb),

Üçüncü kategoride; cezaevindeki yaşamı (cezaevindeki ihtiyaçların karşılanma durumu, cezaevinde ne tür hizmetler ve kurslar almış, neler öğrenmiş, zaman ne şekilde geçiyor, bu aşamada nelere ihtiyaç duyuluyor vb.) ve sağlık durumu,

Dördüncü kategoride; kadın hükümlülerin dışarı ile ilişkileri (akrabalık ilişkileri, kimlerden yardım destek gördüğü, ziyaret eden yakınlarının olup olmadığı vb.),

Beşinci kategoride; tahliye sonrasına ilişkin duygu ve düşünceleri (endişeleri, ne tür gereksinimleri var, kimler destek olacak) ile ihtiyaç duyduğu cezaevi eğitim programları, mesleki programlar, sosyo kültürel faaliyetler, psiko sosyal faaliyetler ve tedavi programları.

Altıncı kategoride; içerisi ve dışarıyı deyince akla gelen zorluklara (cezaevindeki yaşamın zorluklarının neler olduğu, cezaevindeki yaşantısından neler öğrendiği, salıverilme sonrasında dışarıdaki yaşam için beklentilerinin neler olduğu gibi) ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

Adalet Bakanlığı'ndan gerekli izinler alındıktan sonra görüşme formunun ön denemesi Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapılmıştır. Bu kurumdaki altı hükümlü ile görüşülerek görüşme formunun değerlendirilmesi yapıp, bir takım küçük değişikliklerden sonra formun son haline karar verilmiştir.

Nitel çalışmada cezaevinden tahliye olmuş hükümlülerle yapılan görüşmelerde veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular nicel araştırmada kullanılan görüşme formu doğrultusunda oluşturulmuş olup beş kategori şeklinde düzenlenmiştir. Bunlar; hükümlülerin sosyo demografik özellikleri, hükümlülerin suç deneyimine ilişkin özellikler, hükümlülerin cezaevi yaşamına ilişkin özellikler, hükümlülerin cezaevinde iken dışarı ile ilişkilerine ait özellikler, tahliye sonrasına ilişkin özellikler şeklindedir. Nitel çalışmanın bir sonraki aşaması olan profesyonel görüşmelerinde ise her meslek grubuna farklı olmak üzere üç ayrı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış bu formlarda ise, profesyonellerin sosyo demografik özellikleri,

çalışma deneyimine ilişkin sorular, kadın suçluluğuna ve kadın hükümlülere tahliye sonrası yapılabilecek hizmetlere yönelik sorular yer almıştır. (EK 4,5,6)

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Nicel çalışmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu ile birlikte kadın hükümlülerle görüşme şeklinde toplanmıştır. Görüşmelerin çoğunluğu araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş olup bazı kurumlarda araştırmacıya yardımcı olması amacıyla bir yüksek lisans öğrencisi de görüşmelere katılmıştır. Görüşmeler Adalet Bakanlığı'ndan alınan izin doğrultusunda 23.08.2010 ile 15.02.2011 tarihleri arasında izni alınan ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilmiştir. Öncelikle ceza infaz kurumuna gidilmeden önce ilgili kurumla iletişime geçilip hükümlü sayıları, son 1 yılı kalan hükümlü sayısı, görüşme için uygun olup olmadıkları, görüşmelerin tahmini kaç gün süreceği konusunda bilgi alınmış ve kuruma gitmeden önce ön hazırlık yapılmıştır. Görüşmeler için ilk etapta tahliyesine son 1 yılı kalmış olan hükümlülerin isimleri ceza infaz kurumundaki infaz servisinden belirlenmiş olan hükümlüler, açık ceza infaz kurumlarında anons sistemi ile kapalı ceza infaz kurumlarında ise görevli ceza infaz koruma memurları tarafından koğuşlardan alınarak görüşme için ayrılan görüşme odasına getirilmiştir. Görüşme odası bazı cezaevlerinde psikolog odası olabilirken, bir diğerinde kütüphane, derslik, avukat görüşme odası olabilmektedir. Hükümlülerle görüşme için ayrılan odada birebir görüşmeler yapılmış olup bir başka kişi ya da hükümlü aynı anda odada bulunmamıştır. Görüşmelerde özellikle bir başka hükümlünün olmamasına bir diğer kişinin görüşmeyi dinlememesi konusuna özen gösterilmiştir. Psikolog ve sosyal hizmet uzmanının olduğu kurumlarda bu meslek elemanları hükümlü kadınların araştırma sürecine katılmalarını sağlamada destekleyici ve kolaylaştırıcı işlev görmüşlerdir. Hükümlü kadınlar cezaevindeki sorunlarını ve her türlü ihtiyaçlarını öncelikle ceza infaz kurumlarında çalışan sosyal hizmet uzmanı ve psikologlara iletmektedirler. Dolayısıyla meslek elemanlarının hükümlüler hakkında son derece kapsamlı bilgiye sahip olmaları ve karşılıklı güven ilişkisi içinde olmaları hükümlülerin araştırma sürecine katkı vermelerinde ikna edilmelerini kolaylaştırmıştır. Görüşmeden önce araştırmanın amacı hükümlülere anlatılmış bu amaç doğrultusunda araştırmaya katılımın gönüllü olduğu anlatılmış ve rızalarının alınması sağlanmıştır. İlk

başlarda araştırmaya katılmayı kabul etmeyen bazı hükümlüler daha sonra görüşmeler yapıldıkça, hükümlülerin kendi aralarında da görüşmelerin içeriği hakkında konuşmalarından olsa gerek tekrar gelip görüşmeye katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Görüşmeler daha çok sohbet havasında gerçekleştirilmiş olup özellikle hükümlüyü incitmemeye, yargılayıcı bir dil kullanmamaya özen gösterilmiştir. Bazı sorular karşısında hükümlülerin duygusal boşalma yaşaması durumunda daha fazla destek ve ilgi gösterilmiştir. Özellikle “çocukluğunuzda sizi üzen bir olay yaşadınız mı?” sorusu sonrasında çocukluğunda sarsıntı yaşamış birçok hükümlü duygusal boşalmalar yaşamıştır. Bu anlar görüşme için gerçekten zor anlardı. Bir diğer zor durum ise çocuğu yanında olan hükümlülerin görüşmelere çocuklarıyla birlikte gelmeleri olmuştur. Hükümlülerle yapılan görüşmeler esnasında bazı hükümlülerin işlediği suçu saklama ya da farklı bir şekilde açıklama, suçsuz olduğunu belirtme ihtiyacı içinde olduğu görülmüştür. Hükümlülerin işledikleri suçu kabullenmedikleri ya da kandırıldıklarını ifade edip suçu kabullenmedikleri görülmüştür. Her ne kadar çalışılan grup yargılamanın bitmiş olduğu ve hükmün kesinleşmiş olduğu hükümlü grubu olsa da hükümlülerin kabullenmemeleri bazı soruların sorulmasını güçleştirmiştir. Hükümlülere işlediği suç ile ilgili sorular sorulduğunda olayı yeniden anlatmaya çalıştığı gözlenmiştir. Bu durumda kendilerini suçları nedeniyle yargılamadıkları, yapılan görüşmenin aldıkları cezada ya da cezaevindeki konumlarında bir değişiklik yapmayacağı anlatılmıştır. Zaman zaman işledikleri suç yerine farklı bir suçu söylemişlerdir. Bu nedenle hükümlülerin hangi suçtan dolayı hüküm giydikleri infazdaki dosyalarından tekrar kontrol edilmiştir. Bazı cezaevlerinde ise öncelikle son bir yılı kalan hükümlülerin listesi ve karşılığında suç türünü belirtir liste kullanılmıştır. Bu listeden görüşmeye gelen hükümlülerin hangi suçtan hüküm giydiği daha önceden bilindiği için görüşmenin güvenilirliği açısından hükümlülerin yanlış bilgi aktarmaları engellenmiştir. Görüşmeler ortalama 45 dakika civarında sürmüş olup bazı ceza infaz kurumlarında -Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumunda tahliyesine son 1 yıl kalmış olan çok sayıda hükümlü olması nedeniyle cezaevi müdüründen de izin alınarak- mesai saatleri dışında da görüşmeler akşam geç saatlere kadar devam etmiştir.

Nitel çalışmada tahliye olmuş eski kadın hükümlülerle yapılan derinlemesine görüşmeler kadın hükümlünün yardım aldığı vakıfta 17.08.2011 ile 14.09.2011 tarihleri

arasında gerçekleştirilmiştir. Öncelikle vakıf müdürleri ile görüşülerek hükümlüler ile görüşme tarihi belirlenmiş ve bu tarihte vakıf içerisinde vakfın temin ettiği bir görüşme odasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her görüşme eski kadın hükümlünün yardım aldığı vakıfta gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında araştırmacı ve eski hükümlü dışında başka hiç kimse bulunmamış olup ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler ortalama 60 dakika sürmüştür. Görüşme yapılan tahliye olmuş kadın hükümlülere ilişkin bilgiler EK 7’de verilmiştir.

Sosyal hizmet uzmanları, akademisyenler ve vakıf müdürleri ile yapılan görüşmeler 06.12.2011 ile 29.12.2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Akademisyenler ve vakıf müdürleri ile yapılan derinlemesine görüşmeler, kişilerin çalışma odalarında gerçekleştirilmiştir. Cezaevinde çalışan uzmanlarla yapılan görüşmeler ise cezaevi dışında bir pastanede gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmada elde edilen nicel veriler "IBM SPSS Statistics 19" istatistik paket programına aktarılmış ve bu program aracılığıyla değerlendirilmiştir. Öncelikle araştırmaya katılan hükümlü kadınların demografik özelliklerini ortaya koymak için sıklık dağılımları oluşturulmuştur. Ayrıca kadınların suç geçmişleri ve cezaevi hayatıyla ilgili mevcut durumları ve yaşantıları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Kadınların hükümlülük nedenleri bakımından suç işlenen yerleşim yeri, suç yöneltilen kişinin cinsiyeti, çalışma durumu, ailede hükümlü bulunması, madde kullanımı, geçmişte karşılaşılan durumlar, salıverilme sonrası planlar ve demografik özellikler arasında farklılık olup olmadığı Pearson ki-kare testleri ile ortaya koyulmuştur. Ayrıca kadın hükümlülerin işledikleri suç türleri arasında ceza evine girme yaşı bakımından farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla da bağımsız örneklem t testleri uygulanmıştır. Hükümlü kadınların ceza infaz kurumunda geçirdiği süre ile hastalıklar arasında farklılık olup olmadığı, Pearson ki-kare testleri ile belirlenmiştir.

Nitel veriler ise elde değerlendirilmiştir. Öncelikle cezaevinden tahliye olmuş olan 5 eski kadın hükümlünün ve iki sosyal hizmet uzmanı, iki vakıf müdürü ve iki

akademisyenle yapılan toplam 11 görüşmenin kaset çözümlemesi yapılmıştır. Yapılan kaset çözümlemesi sonucu toplam 182 sayfa veri elde edilmiştir. Bu verilerin tekrar tekrar okunmasıyla kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Eski hükümlü kadınlarla yapılan görüşmelerin analizinde daha önceden oluşturulmuş olan ve nicel çalışmaya da temel olan kategoriler kullanılmıştır. Görüşmeler kodlanırken ilgili literatürdeki ilişkiler dikkate alınmıştır. Daha önce yapılmış olan çalışmalar çerçevesinde tespit edilmiş olan kavram ve temalardan yararlanılmıştır. Nitel veriler elde değerlendirilmiş ve herhangi bir analiz programı kullanılmamıştır.

Bu çalışmada araştırma bulguları araştırma amaçları doğrultusunda 6 kategoride değerlendirilmiştir. Kategoriler oluşturulurken nicel çalışmada da kullanılan kategoriler kullanılmıştır. Kategoriler alt kategorilere ayrılarak nicel ve nitel veriler birbirleriyle ilişkili olarak aynı bölümler içinde incelenmiştir. Çizelge 5'te araştırma verileri doğrultusunda oluşturulan kategoriler ve alt kategoriler yer almaktadır.

Çizelge 5: Araştırma Verileri Doğrultusunda Oluşturulan Kategoriler

Kategoriler	Alt Kategoriler	Kavramlar
Kadın Hükümlülerin Sosyo-demografik Özellikleri	Yaş, eğitim, yaşadığı yerleşim yeri, çalışma durumu ve gelir düzeyi, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu.	
	Çocukluk çağı deneyimleri	•Fiziksel ve cinsel istismar •Çocuk yaşta zorla evlendirilme •Yoksulluk
	Fiziksel şiddet ve cinsel istismar görme durumu	
	Kendisinin ve ailesinin madde kullanımı	
	Ailede hükümlü bulunma	
Kadın Hükümlülerin Suç ve Cezaevi Deneyimi	İşlediği suç türü	•Hırsızlık •Adam Öldürme •Uyuşturucu ile İlgili Suçlar
	Suç işleme nedenleri, teşvik ve yardım alma durumu	
	Suçu yönelttiği kişi	
	Cezaevinde kalınan süre ve pişmanlık duyma durumu	
	Suç işlediği yaş ve daha önceki suçluluk deneyimi	
	Ailenin ve arkadaşların suça tepkisi	

Kadın Hükümlülerin Cezaevindeki Yaşamı ve Sağlık Durumu	Cezaevinde zamanını nasıl geçirdiği	
	Cezaevindeki ihtiyaçların karşılanması	
	Cezaevinde karşılaştığı zorluklar	
	Cezaevi sürecinden öğrendikleri	
	Cezaevindeki sağlık durumu	
Kadın Hükümlülerin Dışarı İle İlişkileri	Cezaevinde aileyle yaşadığı zorluklar, maddi ve manevi destek alma durumu	
	Ziyaret edilme durumu	
Kadın Hükümlülerin Salıverilme Sonrasına İlişkin Duygu ve Düşünceleri ile İhtiyaç Duyulan Hizmetler ve Tahliye Sonrası Yaşantıları	Tahliye edilmesine kalan süre ile tahliye planı yapma durumu	
	Tahliyesi Yaklaşan Hükümlülerde Gözlemlenen Özellikler	<ul style="list-style-type: none"> •Gelecek Kaygısı ve Korku •Topluma Uyum Sağlayamama Korkusu •Aile İlişkilerini Düzenleme İle İlgili Kaygılar
	Tahliye sonrası karşılaşacağını düşündüğü/karşılaştığı güçlükler	
	Tahliye sonrası ihtiyaç duyacağını düşündüğü/duyduğu gereksinimler	<ul style="list-style-type: none"> •Barınma Durumu •Çalışma Durumu •Sosyal destek Durumu
	Cezaevi sonrasına ilişkin beklentileri	
	Toplumsal yaşamda karşılaşacağını düşündüğü/karşılaştığı zorluklar	
Cezaevi Sürecinde ve Tahliye Sonrasında Kadın Hükümlülere Yönelik Yapılabilecek Düzenlemeler	Cezaevlerinde Kadın Hükümlülere Yönelik Yapılabilecek Etkinlikler	<ul style="list-style-type: none"> •Kimlik gelişimi ile ilgili etkinlikler •Meslek edindirme ile ilgili etkinlikler •Bireyselleştirilmiş program •Ruh sağlığı tedavisi
	Tahliye Sonrası Kadın Hükümlülere Yönelik Yapılabilecek Düzenlemeler	<ul style="list-style-type: none"> •Geçici Barınma yerlerinin oluşturulması •Tahliye sonrası izleme •Ekonomik ve Sosyal Yardım Desteği •İstihdam Desteği
	Ceza İnfaz Sisteminde Yapılabilecek Düzenlemeler	<ul style="list-style-type: none"> •Cezaevlerine Alternatif Yöntemlerin Kullanılması •STK'ların Ceza İnfaz Sistemine Dâhil Edilmesi •Kadını Anlayan Bakış Açısı ve Koruyucu Önleyici Yaklaşım •Türkiye'ye Özgü Ceza İnfaz Politikalarının Üretilmesi •Ceza İnfaz Sisteminde Kadın Suçluluğu ile ilgili Araştırmaların Desteklenmesi

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın verileri nicel ve nitel olmak üzere iki yöntem kullanılarak elde edilmiştir. Dolayısıyla bulgular değerlendirilirken nicel ve nitel bulgular birbirlerini destekleyecek şekilde bir arada verilmeye çalışılmıştır. Kullanılan yöntemler ne kadar farklı olsa da kadın suçluluğu konusunda aynı bakış açısını kullandığı ve aynı sorulara cevap aradığı için birbirini tamamlar şekildedir. Öncelikle kadın suçluluğu ile ilgili genel bir tespit bulunması açısından nicel veriler, daha sonra ise tahliye olmuş olan kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşantıları ile ilgili bilgiyi ve uzman ve akademisyen görüşlerini ve düşüncelerini içeren nitel veriler verilmiştir. Nicel çalışma ile ilgili tabloların metnin okuma düzenini bozacağı düşünülerek, nicel çalışmadaki tablolar metin içinde verilmemiş, ekler bölümünde verilmiştir. Bazı önemli veriler ise grafik halinde verilmiştir. Araştırmanın bulguları altı grupta toplanmıştır.

Birinci grupta hükümlülerin sosyo demografik özelliklerine ilişkin bulgular; Bu bölümde kadın hükümlülerin yaş, eğitim durumları, yaşadığı yerleşim yeri, gelir getiren bir işte çalışma durumu ve gelir düzeyi, medeni durumu, çocuk sahibi olma durumu, çocukluk çağı deneyimleri, fiziksel şiddet ve cinsel istismar görme durumları, hükümlülerin ve ailelerinin madde kullanma durumları ve ailede suç işleyen kişilerin olma durumu incelenmiştir.

İkinci grupta hükümlülerin suç ve ceza infaz kurumu deneyimine ilişkin bulgular; Bu bölümde kadın hükümlülerin işledikleri suç türü, suç işleme nedenleri ve suç işlerken teşvik ve yardım alma durumları, suçu yönelttiği kişi, hükümlü kadınların cezaevinde kalacağı/kaldığı süre ve pişmanlık duyma durumu, işledikleri yaş ve daha önceki suçluluk deneyimleri, ailenin ve arkadaşların suça tepkileri incelenmiştir.

Üçüncü grupta, hükümlülerin ceza infaz kurumundaki yaşamı ve sağlık durumlarına ilişkin bulgular; Bu bölümde hükümlü kadınların ceza infaz kurumunda zamanlarını geçirme durumu, hükümlülerin ihtiyaçlarının cezaevinde karşılanma durumu, kadınların cezaevinde karşılaştığı zorluklar, kadınların cezaevi yaşamından

öğrendikleri, sağlık durumu ve ceza infaz kurumundaki rehabilitasyon programlarına katılma durumu ve rehabilitasyon programlarını faydalı bulma durumu incelenmiştir.

Dördüncü grupta, hükümlülerin dışarı ile ilişkilerine ilişkin bulgular; Hükümlülerin cezaevinde ailesiyle yaşadıkları zorluklar ve dışarıdan maddi ve manevi destek alma durumları ile ziyaret edilme durumları incelenmiştir.

Beşinci grupta, hükümlülerin salıverilme sonrasına ilişkin duygu ve düşünceleri ile ihtiyaç duyulan hizmetler ve tahliye sonrası yaşantılarına ilişkin bulgular; Bu bölümde kadın hükümlülerin salıverilmesine kalan süre ile tahliye planı yapma durumu, tahliyesi yaklaşan kadın hükümlülerde gözlemlenen özellikler, tahliye sonrası karşılaşacağını düşündüğü/karşılaştığı güçlükler, tahliye sonrası ihtiyaç duyacağını düşündüğü/duyduğu gereksinimler (barınma durumu, çalışma durumu, sosyal destek sistemleri), kadınların cezaevi sonrasına ilişkin beklentileri ile toplumsal yaşamda karşılaşacağını düşündüğü zorluklar incelenmiştir.

Altıncı grupta ise sosyal hizmet uzmanları, akademisyenler ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı müdürleri bakış açısıyla cezaevi sürecinde ve tahliye sonrasında kadınlara yönelik yapılabilecek hizmetlere ilişkin bulgular; Cezaevlerinde kadınlara yönelik yapılabilecek etkinlikler (kimlik gelişimi ile ilgili etkinlikler, meslek edindirme ile ilgili etkinlikler, bireyselleştirilmiş hükümlü programları, ruh sağlığı tedavisi), tahliye sonrası kadın hükümlülere yönelik yapılabilecek düzenlemeler (kurumsal geçişte geçici barınma yerlerinin oluşturulması, tahliye sonrası izleme, ekonomik ve sosyal yardım desteği, istihdam desteği) ile ceza infaz sisteminde yapılabilecek düzenlemeler (cezaevlerine alternatif yöntemlerin kullanılması, sivil toplum kuruluşlarının ceza infaz sistemine dâhil edilmesi, kadını anlayan bakış açısı ve kadına yönelik koruyucu önleyici yaklaşım, Türkiye'ye özgü ceza infaz politikaların üretilmesi, ceza infaz sisteminde kadın suçluluğuna ilişkin araştırmaların desteklenmesi) incelenmiştir.

4.1. HÜKÜMLÜLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde hükümlülerin sosyo demografik özellikleri (yaş, eğitim durumları, yaşadığı yerleşim yeri, gelir getiren bir işte çalışma durumu ve gelir düzeyi, medeni durumu, çocuk sahibi olma durumu) ile çocukluk çağı deneyimleri, fiziksel şiddet ve cinsel istismar görme durumları, hükümlülerin ve ailelerinin madde kullanma durumları ve ailede suç işleyen kişilerin olma durumu incelenmiştir.

4.1.1. Hükümlü Kadınlar ve Sosyo Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan hükümlü kadınların büyük çoğunluğu (% 42,5) 26-35 yaş arasındadır. % 23,3'ü 41-50 yaş arasında, % 12,1'i 18-25 yaş arasında iken, % 11,7'si 51-65 yaş arasında, % 9,2'si 36-40 yaş arasında ve % 1,3'ü ise 65 yaş üzerindedir. Ayrıca araştırmaya katılan toplam 240 kişinin yaş ortalaması 36,9' olup en az 18 en yüksek 73'tür. Araştırmada yer alan hükümlülerin genel olarak yaş ortalaması gençlerden oluşmakta olup 50 yaş üzeri kadın hükümlü sayısı da azımsanmayacak düzeydedir (Ek çizelge,1).

İçli'nin (2007:344; 2011) tespitlerine göre Türkiye'de kadın suçluların yaş dağılımı, 22-50 yaş grubundadır. Türkiye'de ceza infaz kurumlarında bulunan kadınların yaş dağılımına bakıldığında ise bu çalışmadaki bulgular ve İçli'nin tespitleriyle paralellik göstermektedir. Erkek hükümlülerle karşılaştırıldığında, ceza infaz kurumlarındaki erkeklerin yaş profili, çoğunluğu 21-39 yaş arasında olan kişilerden oluşmaktadır. Türkiye'de kadın hükümlülerle yapılmış birçok çalışmada kadın hükümlülerin bulunduğu yaş aralığının benzer olduğu görülmüş olup (İl, 1990; Ögün, 1990; Özcan, 1996; İçli,2007; Çoban ve Akgün, 2011) aynı zamanda kadın ve erkek suçluluğu da yaş durumu karşılaştırıldığında benzerlikler göstermektedir (İçli, 2007; İçli ve ark, 2011).

Araştırma grubunda yer alan kadın hükümlülerin çoğunluğunun öğrenim düzeyi çok düşük ya da hiç yoktur. Önemli sayıda hükümlü (% 26,3) okuryazar değildir ve % 9,2 si de sadece okuryazardır. Öğrenim düzeyi en fazla % 33,3 ile ilkökul mezunudur. Hükümlülerin % 10'u ortaokul mezunu, % 13,8'i lise mezunu, % 7,1'i üniversite

mezunu, % 0,4'ü ise yüksek lisans mezunudur (Ek çizelge, 2). Kadın hükümlülerin öğrenim durumu ile ilgili bulgular Türkiye'deki hükümlü profili ve diğer çalışmalar ile paraleldir (İl, 1990; Ögün, 1990; İçli, 1992; Özcan, 1996; Çoban ve Akgün, 2011). Kadın ve erkek suçluluğu açısından da öğrenim durumu açısından benzerlikler yer almaktadır. Türkiye'de tüm yıllarda öğrenim durumu yükseldikçe suçluluk oranları da düşmektedir. Bu eğilim hem kadın hem de erkekler için geçerlidir. Her iki grupta da suçluluk, okuryazar ilkokul mezunu olmayanlar ile ilkokul mezunlarında en sık görülmektedir (İçli, 2007: 348). Hükümlü kadınlara öğrenim durumu açısından bakıldığında gelişmiş ülkelerde de kadın hükümlülerin öğrenim düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir (Almeda, 2005; Haywood ve arkadaşları, 2000: 309).

Eğitim durumu tüm çalışmalarda incelenen önemli bir değişkendir. Bu çalışmada da hükümlü kadınların eğitim durumları ile işledikleri suç türü arasında bir ilişki olup olmadığı sorusu akla gelmiş ve bu doğrultuda hükümlünün işlediği suç türü ile eğitim düzeyi arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Buna göre, adam öldürme nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunma durumu ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:25,627, $p<0,05$). Herhangi bir okul mezunu olmayanların veya üniversite mezunu olanların adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, diğer eğitim düzeyindekilerden anlamlı derecede daha düşüktür (Ek çizelge, 96).

Hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunma ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:48,951, $p<0,05$). Buna göre herhangi bir okul mezunu olmayanların (okuryazar değil ve okuryazar) hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, diğer eğitim düzeyindekilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Bu bulgular diğer çalışmalar ile benzerdir (Özcan, 1996; İçli ve ark, 2011: 105). Buna göre hükümlülerin işledikleri suç ile öğrenim durumları arasındaki ilişki incelendiğinde hırsızlık suçunun en fazla okur-yazar olmayanlar arasında işlendiği tespit edilmiştir.

Dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunma ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:22,929, $p<0,05$). Buna göre üniversite mezunu olanların dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, diğer eğitim düzeyindekilerden anlamlı derecede daha yüksektir (Ek çizelge, 96).

Kadın hükümlülere ilişkin bir başka demografik değişken, hükümlülerin yaşadığı ve doğduğu yerleşim yeridir. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 57,5'i ilde doğmuş iken, % 34,6'sı ilçede doğmuş ve % 7,9'u ise köyde doğmuştur (Ek çizelge, 3). Bir başka değişken ise hükümlülerin suç işlediği yerleşim yeri ile ilgilidir. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 82,9'u ilde suç işlemiş iken, % 15,4'ü ilçede suç işlemiş ve % 1,7'si ise köyde suç işlemiştir (Ek çizelge, 4).

Hükümlü kadınların işlediği suç türü ile suçun işlendiği yerleşim yerleri arasında bir ilişki olup olmadığı düşünülmüş ve hükümlünün işlediği suç türü ile suçun işlendiği yerleşim yerleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu doğrultuda hırsızlık suçu ile suçun işlendiği yerleşim yerleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:4,560, $p<0,05$). İlde hırsızlık suçunun işlenmesi, ilçe ve köylerde işlenmesinden anlamlı derecede daha yüksektir (Ek çizelge, 98).

Kadın hükümlülerin gelir getiren bir işte çalışma durumları incelendiğinde, araştırma grubunda yer alan hükümlülerin % 47,9'unun ceza infaz kurumuna girmeden önce gelir getiren bir işte çalışmakta olduğu, % 52,1'inin ise ceza infaz kurumuna girmeden önce gelir getiren bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir (Ek çizelge, 5). Yaptıkları işlerin dağılımları incelendiğinde ise kadın hükümlülerin genelde nitelikli bir işe sahip olmadıkları görülmüştür. Ceza infaz kurumuna girmeden önce, araştırmaya katılan hükümlülerin % 31,6'sı hizmet sektörü çalışanı (kuaför, garson, konfeksiyon, sekreter vb.), % 23,2'si vasıfsız işçi (temizlik, seyyar satıcılık), % 12,8'i işyeri sahibi, % 11,1'i kamu görevlisi (memur, muhasebeci, doktor, öğretim görevlisi, müdür) olarak çalışıyor iken, % 9,4'ü eğlence sektörü çalışanı (şarkıcı, animatör, barmen), % 5,1'i tarım, hayvancılık sektörü çalışanı, % 3,4'ü seks işçisi ve % 3,4'ü bakıcı (Çocuk, yaşlı ve hasta bakıcılığı) olarak çalışmaktadır (Ek çizelge, 6).

Türkiye'de kadın hükümlülerle yapılmış olan diğer çalışmalarda da hükümlü kadınların çoğunluğu ev kadınıdır ve cezaevine girmeden önce çalışmadıklarını belirtmişlerdir (İl, 1990; Ögün, 1990; İçli, 2007; Çoban ve Akgün, 2011). Kadın suçluların niteliksiz işlerde çalışması ve ekonomik anlamda sıkıntı içinde olmaları literatür ile paraleldir.

Araştırmada yer alan hükümlü kadınlardan cezaevine girmeden önce çalışmayanlara geçimini ne şekilde karşıladığı sorulduğunda çoğunluğu (% 46,3) geçimini eşinin karşıladığını dile getirmiştir. Hükümlü kadınların % 19,6'sının emekli geliri bulunmakta, % 17,9'una kendi ailesi bakmakta, % 9,8'i hırsızlık, dilencilik, uyuşturucu satıcılığı yaparak geçinmekte, % 1,6'sına eşinin ailesi bakmakta, % 1,6'sı sosyal yardımlarla geçinmekte, % 1,6'sı nafaka geliri ile, % 0,8'inin gayrimenkul geliri bulunmakta ve % 0,8'ine akrabalarının baktığını belirtmiştir (Ek çizelge, 7).

Araştırmada incelenen bir başka demografik değişken, hükümlü kadınların eşlerinin çalışma durumu ve yaptıkları işlerdir. Buna göre araştırmaya katılan hükümlü kadınların eşlerinin % 65'i çalışmakta iken % 20'sinin eşi çalışmamakta ve % 15'inin eşi ise cezaevinde bulunmaktadır (Ek çizelge, 10). Meslek dağılımları incelendiğinde de hükümlü kadınların eşlerinin yaptığı işlerin nitelikli olmadığı görülmektedir. Eşleri çalışan hükümlülerin % 33,3'ünün eşi hizmet sektörü çalışanı iken (mobilyacı, oto tamircisi, işçi), % 19,2'sinin eşi serbest meslek çalışanı, % 15,4'ünün eşi vasıfsız işçi (hurdacılık, çiçek satıcısı), % 9'u işletmeci, % 7,7'si emekli, % 6,4'ü mühendis, mimar öğretmen, % 5,1'i eğlence sektörü çalışanı (piyanist, şantör), % 2,6'sı tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadır (Ek çizelge, 11). Kadın hükümlülerden bir tanesi ise eşinin işinin hırsızlık olduğunu belirtmiştir. Hükümlü kadınların eşlerinin işlerinin de birbirleriyle paralel olduğu görülmektedir.

Hükümlü kadınlara cezaevine girmeden önce gelir düzeyinin nasıl olduğu sorulduğunda, % 29,2'si cezaevine girmeden önce gelir düzeyini kötü, % 38,3'ü gelir düzeyini orta, % 27,1'i gelir düzeyini iyi ve % 5,4'ü ise gelir düzeyini çok iyi olarak ifade etmişlerdir (Ek çizelge, 12). Bunun yanında araştırmada yer alan kadın hükümlülerin % 53,3'ünün cezaevine girmeden önce sosyal güvencesi bulunmamaktadır (Ek çizelge, 13).

Bu çalışmada hükümlülerin işlediği suç türü ile gelir düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Buna göre hırsızlık suçu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunanların gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:13,316, $p<0,05$). Buna göre gelir durumu iyi olanların hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, gelir durumu kötü veya orta olanlara göre daha düşüktür (Ek çizelge, 99).

Bir başka ifadeyle gelir durumunun iyi olduğunu söyleyenler “hırsızlık” suçu işlememiştir. Dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanların gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:9,164, $p<0,05$). Buna göre gelir düzeyi iyi olanların dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, gelir düzeyi kötü ve orta olanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir (Ek çizelge, 99). Bir başka ifadeyle gelir durumu iyi olanlar dolandırıcılık suçu işlemişlerdir.

Ceza infaz kurumuna girmeden önce, araştırmaya katılan hükümlülerin çoğunluğu evli olduğunu belirtmiştir (% 49,2’si resmi nikâhlı evli, % 12,1’i dini nikâhlı evli). Bekâr olduğunu belirtenlerin oranı % 9,9’dur. Hükümlülerin % 17,5’i boşanmış ve % 11,3’ü ise duldur (Ek çizelge, 8). Medeni durum açısından diğer çalışmalarla da benzer bulgular tespit edilmiştir. Hükümlü kadınların çoğunluğu evlidir ve evliyken suç işlemişlerdir (İl, 1990; Ögün, 1990; Özcan 1996; İçli, 1992; İçli ve ark,2011; Çoban ve Akgün, 2011).

Kadın suçluluğu açısından bir başka önemli değişken cezaevine girdikten sonra medeni durumdaki değişimdir. Birçok nedenle kadın cezaevine girdikten sonra medeni durumunda değişimler yaşanabilmektedir. Buna göre bu çalışmada cezaevine girdikten sonra kadın hükümlülerin % 21,7’sinin (52 kişi) medeni durumlarında değişim olmuştur. Buna göre medeni durumları değişen hükümlülerin % 50’si (26 kişi) cezaevine girdikten sonra boşanmış veya ayrılmış, % 25’i (13 kişi) evlenmiş, % 17,4’ü (9 kişi) eşini öldürdüğü için dul kalmış, % 3,8’i (2 kişi) dul kalmış, % 3,8’i (2 kişi) boşanıp tekrar evlenmişken, % 78,3’ünün ise medeni durumunda değişiklik olmamıştır (Ek çizelge, 9).

Kadınlar öncelikle çocuklarının bakımından sorumlu birincil kişilerdir ve hapsedilme, çocukları diğer aile üyelerine ya da kurum bakımına bırakma anlamına gelmektedir (Mumola, 2002). Bu kapsamda araştırmada incelenen bir başka demografik değişken, kadınların çocuk sahibi olma durumlarıdır. Bu çalışmada hükümlülerin çoğunluğunun (% 85) çocuğu bulunmaktadır (Ek çizelge, 14). Hükümlülerin sahip olduğu çocuk sayısı incelendiğinde ise çocuğu olan hükümlülerin % 24’ünün 1 çocuğu, % 33,3’ ünün 2 çocuğu, % 16,7’sinin 3 çocuğu, % 8,3’ünün 4 çocuğu, % 7,4’ ünün 5 çocuğu, % 6,4’ünün

6 çocuğu, % 2,5'inin 7 çocuğu, % 1'inin 8 çocuğu ve % 0,5'inin ise 9 çocuğu bulunmaktadır (Ek çizelge, 15). Hükümlü kadınların sahip olduğu çocuk sayısı 1 ile 9 arasında bir dağılım sergilemekte olup ayrıca kadınların sahip olduğu ortalama çocuk sayısı 2,78'dir.

Bulgular incelendiğinde kadın hükümlülerin büyük çoğunluğunun çocuk sahibi olduğunu söyleyebiliriz. Hapsedilmiş kadınların büyük oranda çocuk sahibi olmaları diğer ülkelerdeki hapsedilmiş kadınlarla da benzerdir. Genellikle tüm ülkeler genelinde hapsedilmiş kadınların çocuk sahibi olma durumu yüksektir. Kuşkusuz, annelerinden daha fazla, babaları cezaevinde olan birçok çocuk bulunmaktadır. Çünkü erkek suçluluğu oranı dünya genelinde kadınlardan çok daha yüksektir.

Çocukların anneleri cezaevinde olduğu için önemli bir konu da çocukların velayet durumu ve anne cezaevindeyken çocuklara kimlerin baktığı konusudur. Bu çalışmada araştırmaya katılan hükümlülerin % 56,9'unun çocuklarının velayeti anne baba birlikte olduğu için ortak velayet iken, % 25,9'unun velayeti hükümlünün kendisinde, % 15,1'inin velayeti babada, % 5'inin velayeti babaanne, anneanne, teyze, amca gibi kişilerde ve % 1,8'inin velayeti ise kurumdadır (Ek çizelge, 16). 18 yaşından büyük çocukların velayet sorunları olmadığı için bu grupta değerlendirilmemiştir. Çocukların velayet sorunu hapsedilmiş kadınlar açısından önemli bir sorun olup kadınlar genellikle hapsedilme ile birlikte çocuklarının velayetlerini de kaybedebilmektedirler (Grella ve Grenwell, 2006).

Bir başka konu ise çocuklara özellikle 18 yaş altı çocuklara anne hükümlü olduğu için kimin baktığı ile ilgilidir. Araştırmaya katılan hükümlü kadınların % 42,4'ünün çocuklarına babaları bakıyor iken, % 31'inin çocuklarına hükümlünün kendi ailesi bakmakta, % 22,1'inin çocuklarına babanın ailesi bakmakta, % 11,4'ü çocuklarına cezaevinde kendisi bakmakta, % 6,3'ünün büyük çocukları (18 yaşını geçmiş ve aile kurmuş olanlar) küçük çocuklara bakmakta, % 3,7'sinin çocukları kurum bakımında ve % 3,7'sinin çocuklarına ise yatılı kuran kursu, arkadaş, komşu, bakıcı ya da evlat edinen bakmaktadır (Ek çizelge, 17). 18 yaş üstü çocuklar da bakım grubunda olmadığı için bu

grupta değerlendirilmemiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere anne cezaevinde iken çocuklara daha çok baba, hükümlünün ailesi ve babanın ailesi bakmaktadır.

Araştırmada yer alan ve çocuğu olan kadın hükümlülerin % 11,4'ü (19 kişi) çocuğuna ceza infaz kurumunda bakmaktadır (Ek çizelge, 18). Bununla birlikte görüşmeler sırasında birçok hükümlü cezaevinde doğum yaptığını ve daha önceleri çocuklarına cezaevinde baktıklarını fakat daha sonra dışarıya verdiklerini belirtmişlerdir. Çocuğuna cezaevinde bakan hükümlü kadınlara “çocuğuna neden cezaevinde baktığı” sorulduğunda ise 14 kişi, bakacak kimsesi olmadığından, bir kişi kurum bakımına vermek istemediğinden, bir kişi, çocuğunun dışarıda durmadığından, bir kişi hala emzirdiğinden, bir kişi, özlediği için ve diğer bir kişi ise kısa bir süreliğine aldığını tekrar dışarıya yollayacağını belirtmiştir (Ek çizelge, 19).

Yapılan diğer çalışmalarda da kadın hükümlüler cezaevinde iken çocuklarına genellikle akrabalar bakmaktadır. Kadınlar cezaevindeyken çocuklarına büyükanne/büyükbaba, çocukların babaları ve hala ya da amcalarının baktığı tespit edilmiştir (Petersilia, 2001; Lund ve arkadaşları, 2002; Almeda, 2005; Grella ve Grenwell, 2006; Çoban ve Akgün; 2011). Diğer bakım türleri ise koruyucu aile ve çocukların kendi başlarına bağımsız yaşamalarıdır.

Cezaevlerinde kadın hükümlülerle yapılan görüşmeler açısından en zorlayıcı anlar çocuklarıyla birlikte cezaevinde kalan kadın hükümlülerle olmuştur. Gerçekten de bir çocuğun annesi ile birlikte cezaevi şartlarında yaşaması ve annenin aldığı cezayı çocuğunda annesi ile birlikte ödemek durumunda kalması kabul edilebilir bir durum olmamakla birlikte aynı zamanda çocuğun anneden ayrı olmasının ya da dışarıda bakacak kimse olmadığına başıboş kalmasının verdiği zararlar açısından da ikilemler yaşatmaktadır. Çocuğu emekleme döneminde olan bir hükümlünün, “yerlerin beton olması nedeniyle çocuğunu yere bırakamadığını, sürekli kucağında taşımak zorunda kaldığını ve bu nedenle çocuğunun emekleyemeden yürümeyi öğrendiğini” anlatması ise cezaevlerinin çocuklara ne kadar uygun olduğu (!) konusunu düşündürmektedir.

Tahliye olmuş olan eski hükümlü kadınlara sosyo demografik özellikler açısından bakıldığında, kadınların yaş dağılımı 39-57 yaş arasındadır. Kadınların sadece birisi ortaokul terk olup diğerlerinin öğrenim durumu bulunmamaktadır. 4 kadın, okula gitmediklerini cezaevinde okuma yazma öğrendiğini belirtmiştir. Görüşme yapılan kadınların tamamının çocuğu olup kadınların hepsi üç ve daha fazla çocuk sahibidirler. Kadınlar suç işledikleri zamanda evlidirler. Suç işlediklerinde evli olan kadınların hiçbirisi şu anda evli değildirler. Sadece birisi imam nikâhı ile birlikte yaşadığını belirtmiştir. Görüşme yapılan kadınların hiçbirisi görüşme yapıldığı sırada çalışmamaktadır. Sadece Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alarak geçimini sağlamaktadırlar (Tahliye olmuş olan kadın hükümlüleri tanıtıcı bilgiler için bakınız EK 7).

4.1.2. Hükümlü Kadınların Çocukluk Çağı Deneyimleri

Araştırmaya katılan hükümlülerin büyük çoğunluğu (% 84,5) çocukluğunu öz ailesi ile geçirmiştir. Çocukluğunu kurum bakımında geçirdiğini söyleyenlerin oranı oldukça düşüktür (% 2,1). Bununla birlikte hükümlülerin % 7,1'inin çocukluğu büyük anne, büyük baba yanında geçmiş iken, % 2,5'inin çocukluğu öz baba üvey anne yanında geçmiş, % 2,1'inin çocukluğu öz anne üvey baba yanında geçmiş, % 1,3'ünün çocukluğu üvey ailesi ile geçmiştir. Hükümlü kadınların biri ise çocukluğunun sokaklarda geçtiğini ifade etmiştir (Ek çizelge, 20). Bunun yanında yetişme çağı boyunca herhangi bir dönem kurum bakımında kaldığını belirten kadınların oranı % 3,8'dir. Kadın hükümlülerin çoğunluğu (% 96,2) yetişme çağı boyunca herhangi bir dönem kurum bakımında kalmamışlardır (Ek çizelge, 21).

Türkiye'deki yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında kadınların çocukluklarını kendi öz ebeveynleri ile birlikte geçirmiş olmaları açısından benzerlikler yer almaktadır. Yapılmış olan diğer çalışmalarda da kadın hükümlüler çocukluklarını en fazla öz ailesi ile birlikte geçirmişlerdir.

Görüşme yapılan kadınlara çocuklukta yaşadığı olumsuz deneyimlerin olup olmadığı “çocukluğunuzda sizi üzen bir olay yaşadınız mı?” sorusu çerçevesinde sorulmuştur. Bu bölüm gerek nicel çalışmada gerekse nitel çalışmada görüşmelerin en zorlayıcı

anlarından biri olmuştur. Görüşmeler esnasında özellikle çocukluğunda sarsıntı yaşamış birçok hükümlü kadın duygusal boşalmalar yaşamıştır. Kadınların çocukluklarında yaşadıkları travmaları anlatmaları araştırma sürecini duygusal açıdan zorlayıcı olmuştur. Bu durum kadın hükümlülerin yaşamlarındaki kırılma noktasını göstermesi açısından önemlidir. Görüşmedeki bu anlar görüşmeleri zorlayıcı nitelikte olup aynı zamanda kadın suçluluğunu anlamak açısından önemli ipuçları vermektedir. Bu çalışmada da kadın hükümlülerin önemli bir oranı (% 42,1) çocukluk döneminde sarsıntı verici olayları deneyimlediklerini belirtmişlerdir (Ek çizelge, 22).

İncelenen bir başka önemli değişken ise kadın hükümlülerin çocukluk çağında yaşadığı sarsıntı veren olayın niteliği ile ilgilidir. Kadınların çocukluğunda deneyimlenen olaylar en fazla fiziksel şiddet ve cinsel istismar ya da aile bireyinin ölümü ve ailenin dağılmasıdır. Bu çalışmada çocukluk çağında sarsıntı verici olay yaşadığını söyleyenlerin önemli bir oranı öz ve üvey aile bireylerinden fiziksel şiddet gördüklerini (% 19,8'i öz aile bireylerinden, % 8,9'u üvey aile bireylerinden) ifade etmişlerdir (Ek çizelge, 23). Kadın hükümlülerin çocukluk çağında deneyimlediği sarsıntı yaratan önemli bir başka olay ise cinsel istismara maruz kalmış olmalarıdır (% 17,8). Bunun yanında çocukluk çağında deneyimlenen bir başka olay ise aile bireylerinin ölümü (% 21,8) ve ailenin dağılmasıdır (% 14,9). Kadınlarla yapılan görüşmelerde çocukluk dönemlerini aktarırken sevgisizlik, yoksulluk ve genellikle bozuk aile ilişkileri de kadınların çocukluk deneyimleri arasında yer almaktadır.

Ebeveynlerden birinin kaybı ya da boşanma ile ailenin dağılmasının en fazla çocuklarda travmalara neden olduğu bilinmekle birlikte suçluluğu tek başına belirleyen bir unsur olduğunu söyleyemeyiz. Genellikle kriminoloji çalışmalarında suçluluk ile ailenin dağılması ya da parçalanması arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmeye çalışılmaktadır. Nitekim yabancı literatürde de kadın hükümlülerin önemli bir bölümü parçalanmış ailelerden gelmektedir. Özellikle yabancı literatürde kadın tutuklular arasında kaotik aile çevresinde yetişmek kadınların ortak özellikleri olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada kadınlara sorulan bir başka soru “çocukluklarını nerede ve kimlerle geçirdikleri” ile ilgilidir. Kadınların neredeyse tamamına yakını kendi öz ebeveynleri tarafından yetiştirilmiştir. Türkiye’de yapılan diğer çalışmalarda da benzer bulgular yer almaktadır. Burada aslında irdelenmesi gereken konu ailenin bir arada olmasından ziyade “ailenin fonksiyonları” ve aile bireylerinin bu fonksiyonları ne derecede yerine getirebildiğidir. Her ne kadar kadınlar kendi öz ebeveynleri tarafından yetiştirilmiş olsada kadınlarla yapılan görüşmelerde çocukluğunu sevgiyle ve özlemlerle anımsayan kadın sayısı oldukça azdır. Ailedeki olumsuz koşulların -babanın alkol kullanması, aile içi şiddet, ilgisizlik, sevgisizlik, yoksulluk gibi- varlığı ailenin bütün olmasıyla da birtakım sorunların yaşanmayacağı anlamına gelmemelidir.

Bu pencereden baktığımızda çocuklukta yaşanan kötü deneyimlerin kadını yaşamı boyunca etkileyecek uzun süreli etkileri olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim hapis hanesinden tahliye olmuş olan kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde de çocuklukta deneyimlenen en önemli olaylar fiziksel şiddet ve cinsel istismar, çocuk yaşta zorla evlendirilme ve yoksulluk olarak görülmektedir.

4.1.2.1. Fiziksel ve Cinsel İstismar

Kadın suçluluğunda çocukluk çağı fiziksel ve cinsel istismar deneyimleri belirleyici bir özellik taşımaktadır. Bu çalışmada çoğu kadın hükümlünün çocukluğunda en yakınları tarafından fiziksel ve cinsel saldırıya uğramış olmaları, bu bulguların, kadın suçluluğuna bakış konusunda bir içgörü ve yaklaşım kazandırmak açısından önemli olduğunu göstermek açısından önemlidir. Tahliye sonrası derinlemesine görüşme yapılan, 12 yaşında evlendiğini söyleyen ve evlendiğinde daha bir çocuk olan eski hükümlü K M, yaşadığı şiddeti şu şekilde ifade etmiştir:

“12 yaşımdan sonra çok şeyler yaşadım, zaten eşimde küçüktü, annesi, babası çok şeyler yaşadım, hep dayaklar küfürler... Eşimden, kaynanam, kayınbabam, kaynımdan hepsinden”. (Eski hükümlü KM)

Kadının yaşadığı şiddet ve istismarı uygulayanların büyük çoğunluğu hükümlüye en yakın kişilerdir. Bir başka deyişle şiddet ve istismar büyük oranda aile içinde

yaşanmaktadır. Nitekim bir başka eski hükümlü kadının henüz 13 yaşında iken öz abisi tarafından tecavüze uğramış olması da şiddet ve istismarın en fazla aile içinde yaşandığını göstermektedir:

“Yaşadım... Yani aslında bunu hiç söylemek istemiyorum da, babamgilin yaylaya çıktığında ben kardeşimin tecavüzüne uğradım... Ben o zaman 13 yaşlarında filandım... Döverek tecavüz etti onuda zaten, hep şey diyoduk afedersin çok çocuk diyorlar ya, kimi o yana kimi bu yana... Sonra gine şey etmedim yani bizim orlarda utanılacak, yani konuşmuyordum yüzüne bakamıyordum, insan ister istemez bir arada yaşıyorsun, hatta daha şimdi bile yanına geldiğim zaman yüzüne bakamıyorum yani öyle bir şekil geçti yani... Görüşmek istemiyorum doğrusu işte bana o kötü günleri hatırlatıyor bana gördüğüm zaman”. (Eski hükümlü NŞ)

4.1.2.2. Çocuk Yaşta ve Zorla Tanımadığı Birisiyle Evlendirilme

Kadın suçluluğu açısından bakıldığında çocuk yaşta evlendirilme bir çocukluk çağı travması olarak kabul edilebilir ve kadınların yaşantısını etkileyen önemli değişimin evlendirilmeleri ile başladığını söyleyebiliriz. Özellikle kadın hükümlülerin tamamına yakınının evli olduğu ve suç işlediklerinde de evli olduğu göz önüne alındığında “kadının evlilik yaşamının” kadın suçluluğu açısından ipucu verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Görüşme yapılan kadınların evliliklerini çocuk yaşta yapmış olmaları evliliği bir çocukluk travmasına dönüştürmektedir. Bu konu ile ilgili olarak bir hükümlünün çocuk yaşta yaptığı evliliği ifade edişi dikkat çekicidir:

“Ben çocukluğumu hiç bilmiyorum ki, yani tam nasıl evlendiğimi de bilmiyorum... 12 yaşında, daha afedersin ben adet bile görmemiştim, adeti ben gittiğim yerde gördüm”. (Eski hükümlü KM)

Kadınların kendi ifadelerinde yer aldığı gibi evlilik döneminde gerek eşleriyle gerekse eşlerinin aile üyeleriyle yaşadıkları sorunlar, yaşamlarındaki çıkmazların başlangıcı olarak görülmektedir. Özellikle “görücü usulü” yapılan evlilikler ve kadınların evlendikten sonra ailelerinden destek görmemesi kadınların evlilikleri ifade etmesi

açısından önemlidir. Bir başka eski hükümlü ise hayatındaki sorunların evlendirildiğinde başladığını söyleyip aileleri bu konuda uyarmaktadır:

“İlk önce aileler çocuklarına sahip çıksınlar, 60 yaşına da gelse aile insanın arkasında olacak, bundan çok yandım, belki genç kızlar mesela evlenirken dikkat etmeleri lazım her şeye, ben tanımadım adamı gerdekte tanıdım dünyam zindan oldu, hiç görmediğim biriyle evlendirdiler, tanımadığım yabancıyla, bunu böyle yapmasınlar bunları çok önemsiyorum işte. Ne gelirse insanın aileden dolaşip geliyor başına, benim ailem beni buna verdi arkamı aramadılar”. (Eski hükümlü NŞ)

4.1.2.3. Yoksulluk

Yoksulluk, birçok sosyal sorunla iç içe olan eski bir sosyal sorundur. Bu sosyal sorundan en fazla etkilenenler ise başta çocuklar ve kadınlar olmak üzere yaşlılar, özürülüler ve diğer gruplardır. Kadın suçluluğu açısından bakıldığında suç işleyen çoğu kadının sosyo ekonomik düzeyi düşük, yoksul kadınlar olduğu ve çoğunlukla hırsızlık gibi mala karşı işlenen suçları işledikleri görülmektedir. Nitekim cezaevlerinde yapılan görüşmelerde ve tahliye sonrasında eski kadın hükümlülerle yapılan derinlemesine görüşmelerde de kadınların yoksullukları çocukluklarından beridir yaşadıkları gözlemlenmiştir. Çocuklukta deneyimlenen yoksulluk kadınların ifadelerinde şu şekilde dile getirilmiştir:

“Çocukluğum, bizim yaşımızda okul yoğudu yavrum, ondan sonra ata dede yoğdu, bi annem vardı ondan sonra perişanıdık kızım, çok perişan çektik, evsiz idik, babamız biz küçük iken vefat etmiş... Annem büyüttü dilenerek tek başına... Dilendi, yardım topladı, bizi büyüttü, everdi, vakardı, Allahım sonradan da işte cezaevine düştük”. (Eski hükümlü DA)

Aynı hükümlü hem gördüğü şiddeti hem de yaşadığı yoksulluğu şu şekilde dile getirmiştir:

“Yavrum evsizlikten ne olacak kuzum, iki dene emmim vurdu iki dene dayım vurdu işte perişanlığıyla büyüdük, açık, çıplak, çorap yok ayağımızda, elbise yok... Yoksulluğunan perişanlığınan büyüdük kızım, perişandıık yavrum o devirde idare yakardık idare, fener

yakardık, gaz bulamazdık karanlıkta otururduk, kulübe vardı şöyle kulübenin içine, kulübenin içine otururduk yavrum vallaha bir gün yüzü görmedim kızım oldubitti böyleyim kızım”. (Eski hükümlü DA)

Bunun yanında çocukluğunda yoksul olduğunu fakat buna rağmen çocukluğunun mutlu bir çocukluk olduğunu dile getiren hükümlüler de vardı:

“Annemle babamla büyüdüm ben, yoksul bir aileydik ama güzel bir aileydik doğrusu. Köyün sığırını güderdik, para karşılığı güderdik işte yazın kışın onu yer içerdik, tarla tapan yoktu, öyle öyle geçinirdik işte”. (Eski hükümlü NŞ)

4.1.3. Hükümlü Kadınların Fiziksel Şiddet ve Cinsel İstismar Görme Durumları

Aile içinde deneyimlenen fiziksel şiddet kadın suçluluğunda önem arz eden bir özelliktir. Bu çalışmada cezaevlerinde araştırmaya katılan hükümlü kadınlara fiziksel ve cinsel istismara yönelik sorular yöneltilmiştir. Fiziksel ve cinsel istismar ile ilgili sorular hazırlanırken “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” çalışmasında kullanılan şiddet ve istismarla ilgili sorulardan yararlanılmıştır (TC. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Genel Müdürlüğü, 2009:260) Kadınların bu sorulara verdiği yanıtlar kadın suçluluğu ile ilgili genel literatürü destekleyecek düzeydedir. Kadın suçluluğu ile ilgili yapılan çoğu çalışmada kadın hükümlüler arasında fiziksel ve cinsel istismar deneyimi ortak özellik olarak dikkati çekmektedir (Greenfield ve Snell, 1999; Brown ve ark., 1999; Farr, 2000; Easteal, 2001; Radosh, 2002; Brandley ve Davino, 2002; Almeda, 2005; Belknap ve Holsinger, 2006; Lord, 2008; Byrd ve Davis, 2009).

Kadın hükümlülere fiziksel şiddet yaşayıp yaşamadıklarını öğrenmek için şiddetin dozunun giderek arttığı altı soru sorulmuş ve cinsel istismarı ortaya koymak için ise üç soru sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlü kadınların çoğunluğunun fiziksel şiddeti deneyimledikleri saptanmıştır. Buna göre hükümlü kadınların % 63,3’ü tokat atılması, can yakacak şekilde bir şey fırlatılması davranışlarına maruz kalmış iken, % 54,6’sı itilmeye, tartaklamaya ya da saçının çekilmesi gibi davranışlara maruz kalmış, % 50,6’sı yumruk atılması, can yakacak bir şey ile vurulması gibi davranışlara maruz kalmış, % 43,8’i tekmelenmeye, sürüklenmeye ya da dövülmeye maruz kalmış, % 29,2’si

boğazının sıkılmasına ya da bir yerinin yakılmasına maruz kalmış ve % 26,8'i de bıçak, silah gibi aletlerle tehdit edilme ya da yaralanmaya maruz kalmıştır (Ek çizelge, 24). Dolayısıyla hükümlü kadınların önemli bir oranı fiziksel şiddete maruz kalmıştır.

Kadınların deneyimlediği fiziksel şiddette önemli bir unsur ise kadınlara şiddeti uygulayan kişilerin kimler olduğu ile ilgilidir. Bu çalışmada da literatürle paralel doğrultuda bulgular tespit edilmiştir. Kadın hükümlülere şiddet uygulayan kişiler en yakınlarıdır; eş, baba, öz anne, sevgili, kardeş ve diğer yakınlarıdır. Bu doğrultuda araştırma bulguları şu şekildedir:

Size tokat attı mı ya da canınızı yakacak bir şey fırlattı mı? sorusuna, araştırmaya katılan hükümlülerin % 48,4'ü eşi, % 10,4'ü babası, % 6,3'ü öz annesi, % 3,4'ü sevgilisi, % 3,8'i diğer aile bireyleri, % 3,4'ü kardeşi, % 2,4'ü eşinin ailesi, % 1,3'ü arkadaşları, % 0,8'i üvey babası, % 0,4'ü evlatlık alan kadın, % 0,4'ü cezaevi personeli, % 0,4'ü yuvada grup anneleri ve % 0,4'ü ise tanımadığı insanlar cevabını vermiştir.

Sizi itti tartakladı ya da saçınızı çekti mi? sorusuna araştırmaya katılan hükümlülerin % 40,8'i eşi, % 8,8'i babası, % 5'i öz annesi, % 3,8'i sevgilisi, % 2,9'u kardeşi, % 2,1'i diğer aile bireyleri, % 2'si eşinin ailesi, % 1,3'ü ise tanımadığı insanlar, % 0,8'i üvey babası, % 0,4'ü evlatlık alan kadın, % 0,4'ü cezaevi personeli, % 0,4'ü yuvada grup anneleri ve % 0,4'ü arkadaşları cevabını vermiştir.

Size yumruğuyla ya da canınızı yakacak bir şeyle vurdu mu? Sorusuna araştırmaya katılan hükümlülerin % 38,7'si eşi, % 7,5'i babası, % 3,4'ü sevgilisi, % 2,5'i öz annesi, % 2,5'i diğer aile bireyleri, % 2'si eşinin ailesi, % 1,7'si kardeşi, % 0,4'ü üvey babası, % 0,4'ü yuvada grup anneleri ve % 0,4'ü tanımadığı insanlar cevabını vermiştir.

Sizi tekmeledi, sürükledi ya da dövdü mü? sorusuna araştırmaya katılan hükümlülerin % 31,7'si eşi, % 5,4'ü babası, % 3,4'ü sevgilisi, % 2,5'i diğer aile bireyleri, % 1,7'si öz annesi, % 1,6'sı eşinin ailesi, % 0,8'i kardeşi, % 0,8'i tanımadığı insanlar ve % 0,4'ü ise yuvada grup anneleri cevabını vermiştir.

Boğazınızı sıktı ya da bir yerinizi yaktı mı? ifadesine araştırmaya katılan hükümlülerin % 24,1'i eşi, % 2,4'ü babası, % 2,4'ü sevgilisi, % 1,2'si diğer aile bireyleri, % 0,8'i öz annesi, % 0,4'ü kardeşi, % 0,4'ü eşinin ailesi ve % 0,4'ü ise tanımadığı insanlar cevabı vermiştir. Sizi bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etti ya da yaraladı mı? ifadesine araştırmaya katılan hükümlülerin % 18,3'ü eşi, % 3,4'ü sevgilisi, % 2,1'i babası, % 1,3'ü tanımadığım insanlar, % 0,4'ü öz annesi, % 0,8'i kardeşi, % 0,4'ü diğer aile bireyleri, % 0,4'ü eşinin ailesi ve % 0,4'ü ise arkadaşları cevabını vermiştir (Ek çizelge, 25). Bu bulgulardan hareketle hükümlü kadınların en fazla eşlerinden şiddet gördüğü ortaya konmuştur.

Suçluluk ve şiddet çalışmalarında incelenmesi gereken önemli bir konu, kişinin işlediği suç ile yaşadığı fiziksel şiddet arasında bir ilişki olup olmadığıdır. Bu doğrultuda bu çalışmada hükümlü kadınların işlediği suç türü ile yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından tekmelenme, sürüklenme ya da dövülme davranışına maruz kalması arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Buna göre adam öldürme suçu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunma ile yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından tekmelenme, sürüklenme ya da dövülme davranışına maruz kalma arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Ki-Kare:4,563, $p<0,05$). Buna göre yakınları tarafından tekmelenme, sürüklenme ya da dövme davranışına maruz kalan kişilerin adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, diğerlerinden anlamlı derecede daha yüksektir (Ek çizelge,106). Bir başka deyişle adam öldürme suçu nedeniyle cezaevinde bulunan kadınlar diğer suçları işlemiş olanlara oranla fiziksel şiddete daha fazla maruz kalmışlardır. Bununla birlikte dikkat çekici bir başka bulgu ise şiddetin dozunun artması ile suç türü arasındaki ilişki ile ilgilidir. Bu doğrultuda hükümlü kadınların işlediği suç türü ile yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından boğazının sıkılması ya da bir yerinin yakılması davranışına maruz kalması arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Buna göre, adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından boğazının sıkılması ya da bir yerinin yakılması davranışına maruz kalması arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:7,578, $p<0,05$). Yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından boğazının sıkılması ya da bir yerinin yakılmasına maruz kalan kişilerin adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, diğerlerinden anlamlı derecede daha yüksektir (Ek çizelge, 107).

Bunun aksine hırsızlık suçu ile ilgili tam tersi yönde bir bulguya ulaşılmıştır. Hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunma ile yakınları tarafından tekmelenme, sürüklenme ya da dövülme davranışına maruz kalma arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Ki-Kare:5,278, $p<0,05$). Buna göre yakınları tarafından tekmelenme, sürüklenme ya da dövülmeye maruz kalan kişilerin hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, diğerlerinden anlamlı derecede daha düşüktür (Ek çizelge, 106). Aynı durum sahtecilik suçu işleyenler için de geçerlidir. Sahtecilikten dolayı ceza infaz kurumunda bulunma ile yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından itilip, tartaklanma ya da saçının çekilmesi davranışına maruz kalma arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:7,117, $p<0,05$). Buna göre, sahtecilikten dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından itilme, tartaklanma davranışına diğerlerinden daha az maruz kalmışlardır (Ek çizelge, 105). Bu bulgulardan hareketle hırsızlık ve sahtecilik suçu işlemiş olan kadınların diğer suç işlemiş olan kadınlara oranla fiziksel şiddete maruz kalmadıklarını söyleyebiliriz.

Kadın hükümlülerde incelenen bir başka önemli değişken, cinsel istismar deneyimi ile ilgilidir. Araştırma bulguları doğrultusunda kadın hükümlülerin yaklaşık % 20'sinin cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Kadınların cinsel şiddet deneyimlerini aktarma bölümü görüşmeler açısından zorlayıcı olmuştur. Kadınların cinsel şiddet deneyimlerini aktarırken güçlük yaşadığı, utandıkları, göz temasından kaçındıkları gözlemlenmiştir. Bazı durumlarda ise kadınların cinsel şiddeti anlatmak istemedikleri, kısaca “Allah’ından bulsun” şeklinde konuyu kapatmak istedikleri ya da “bu yaşadığımı hiç kimse bilmiyor sadece Allah biliyor” şeklinde açıklama yaparak yaşadıkları cinsel istismarı yaşamları boyunca gizledikleri görülmüştür.

Bu doğrultuda araştırmaya katılan hükümlülerin % 19,2'si istemediği halde fiziksel güç kullanıldığı için zorla cinsel ilişkiye girdiğini belirtmiş iken, % 16,3'ü istemediği halde karşısındaki kişinin yapacaklarından korktuğu için cinsel ilişkiye girdiğini ve % 11,7'si ise cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü bir şeyi yapmaya zorlandığını belirtmiştir (Ek çizelge, 26).

Kadınların deneyimlediği cinsel istismarı uygulayanlar ise yine literatür ile paralel doğrultudadır. Kadınlar en fazla eşleri tarafından cinsel istismara uğramışlardır. Yani kadın hükümlülerin yaşadığı cinsel şiddetin aktörü yine yakınlarından biri olabilmektedir. Bu doğrultuda kadınların deneyimlediği cinsel istismar ile ilgili bulgular şu şekildedir:

Siz istemediğiniz halde fiziksel güç kullanarak sizinle zorla cinsel ilişkiye girdi mi? Sorusuna istismara uğradığını söyleyen hükümlülerin % 12,1'i eşi, % 0,8'i tanımadığı kişi, % 0,8'i erkek arkadaşı, % 0,8'i akrabası, % 0,8'i öz babası, % 0,8'i erkek kardeşi, % 0,4'ü çocuğunun babası, % 0,4'ü köylüsü, % 0,4'ü evlat edinen babası, % 0,4'ü komşusu, % 0,4'ü öz amcası, % 0,4'ü arkadaşının ağabeyi, % 0,4'ü üvey kardeşi ve % 0,4'ü ise ortağı cevabını vermiştir.

Yapacaklarından korktuğunuz için istemediğiniz halde hiç cinsel ilişkiye girdiniz mi? sorusuna cinsel istismara uğradığını söyleyen kadınların % 10,9'u eşi, % 0,8'i tanımadığı kişi, % 0,8'i erkek arkadaşı, % 0,8'i akrabası, % 0,4'ü öz babası, % 0,4'ü öz amcası, % 0,4'ü arkadaşının ağabeyi, % 0,4'ü komşusu ve % 0,4'ü ise ortağı cevabını vermiştir.

Cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü bir şey yapmaya zorlandınız mı? Sorusuna ise istismara uğradığını söyleyen hükümlülerin % 8,4'ü eşi, % 0,4'ü öz babası, % 0,4'ü erkek kardeşi, % 0,4'ü öz amcası, % 0,4'ü akrabası, % 0,4'ü komşusu, % 0,4'ü patronu ve % 0,4'ü ise ortağı cevabını vermiştir (Ek çizelge, 27). Bu bulgular da göstermektedir ki hükümlü kadınlar cinsel istismarı en fazla eşlerinden görmüştür.

Fiziksel ve cinsel şiddet tahliye sonrası derinlemesine görüşme yapılan eski hükümlü kadınların da deneyimlediği ve vurguladığı önemli bir sorundur. Görüşme yapılan kadınların tamamı (5 kadın) en yakınlarından fiziksel şiddet gördüklerini belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde kadınların yaşadıkları şiddetin aynı zamanda yaşamlarının çıkmazı olduğu gözlemlenmiştir. Kocasını öldürmek suçundan müebbet hapis cezası almış ve 14 yıl cezaevinde kalarak aflu tahliye olmuş olan eski bir hükümlü yaşadığı şiddeti şu şekilde ifade etmiştir:

“Kocam içkiciydi, kumarcıydı, elin adamlarını getirir eve içki içerdi, bana meze hazırla getir derdi. Yabancıları, kimi arkadaşısıya eve getirirdi içki içerdi, bende derdim evime getirme elin adamlarını ne olur ne olmaz derdim, herife yalvarırdım. Ne olur elin iti de var köpeğide var derdim getirme derdim. Bu getirir getirir içki içerdi birbirimize girerdik, dövüştürdük, kalkar döverdi beni kapışırđık, amaaan böyle bi hayat yaşadım kızım”. (Eş cinayeti nedeniyle 14 yıl cezaevinde yatmış olan 57 yaşındaki eski hükümlü DA)

Bir başka eski hükümlünün kendisinin ve çocuklarının eşinden gördüğü şiddet nedeniyle kendi ailesinden bile destek görememesi kadının içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından önemlidir. Özellikle eşinden gördüğü şiddeti kendi ailesi ile paylaşan kadınlar hiçbir destek göremediklerini aksine eşlerinden boşanmak istediklerinde ise kendi ailelerinin bile eşlerinin tarafını tutarak boşanmaya karşı durduklarını, bu nedenle kendi ailelerini karşılarında bulduklarını ve dışlandıklarını ifade etmişlerdir. Görüşülen kadınların ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

“Evlendikten sonra gayri eşimden dünya başıma zindan oldu yani, Allah’ta şahit, eşimin kardeşleri de şahit yani. Sürdü sürdü işte, belki o düzelir dedik, belki iyi olur, o sene bu sene kızım kucağımdayken ayrılıcağım sahip çıkanım olmadı, babam rahmetlik olmuştu. Öyle geçti günlerimiz hep şiddet hep şiddet... Ailem işte benim ayrılmamı istemiyorlardı, benim çektiğimi bilmiyorlardı, anlatıyodum dinliyorlardı. Eee dedim ya ben onu öldüreceğim ya o beni öldürecek sonunda vuracak gidecek, çocukları pek dövüyodu babaları... İşte çocukları döverdi yani duvardan duvara çarpardı, kaynanam gelirdi kaynata gelirdi bize onların yanında filan yapardı hepsi şahit bunada keşke söyleseler yani, o yüzden yani dayanamadım çocuklara işlediği şiddete sonunda boşandım”. (Eski hükümlü NŞ)

“Kaynanana hizmet et Köle İsaura gibi çamaşır, yemek, bulaşık getir git, onlar dışarıda gezerdi, bir giriş yerde oturuyorlardı her taraf çıtayla kaplıydı... Beraberdik, koru çakmışlardı, sanki cezaevinde yaşıyordum, cezaevinde daha özgürdüm desem daha doğru... Abime yalvardım abim beni göndermeyin tek sizin sofranızdan kalanı yiyim, tarlalarımızda çalışım diye ama ne olursunuz beni göndermeyin sürekli beni dövüyorlar, işkence ediyorlar, daha kendim küçüğüm, çocuk oluyo aldırıyorlar oğlan olacak diye. Dedi ki kesinlikle aş vermeyin dedi, düşüp gideceksin peşlerinden dedi, gittim ilaç içtim,

aspirin, çamaşır hepsini birleştirdim işte, üç gün hastanede yattım gine ölmedim çıktım” (Eski hükümlü KM)

Yine bir eski hükümlü kadın eşi tarafından aynı zamanda cinsel istismara uğradığını da ifade etmiştir:

“Eşim tarafından çok böyle bir durumlara maruz kaldım... Zorla da afedersin ters taraftan kullanmaya bile kalktı yani. Adam çok pislik midem bulanıyor artık aklıma geldi mi andım mı”. (Eski hükümlü NŞ)

Bir başka hükümlü ise eşi tarafından hem fiziksel şiddete uğradığını hem de kötü durumlara düşürüldüğünü, fuhuşa teşvik edildiğini aşağıdaki ifadelerle ortaya koymuştur:

“Aşağılandım yani aşağılanmadım desem yalan olur, eşim işte bu kötü duruma düşürmüştü, herkes kurtulmamı istiyordu... Bunlan evlenince bu beni çalıştırmadı, düğünlerde şarkı söylüyordu, sonra kötü arkadaşlarını getirdi sonra başka işlerle hani bayan satma şu bu işleriyle, ben bunu şey olmaya çalıştım tartışmalarımız oldu. İşte bunlar buradan gidecek yoksa durmam şudur budur, bunlar ileri geri tabi tartıştık tabi bayanlarda görüyor şey olmak istemiyor ben boşanmak istiyorum dedim bu beni dövdü gözüme vurdu yani bir ay hemen hemen yani morluğu gitmedi”. (Eski hükümlü SD)

Aynı şekilde eşinin kendi öz kızlarını taciz ettiğini söyleyen bir başka hükümlünün hikâyesi ise şiddet ve istismar olayının aynı kısır döngü içerisinde kadının kız çocuğunu da nasıl sarmaladığını göstermek açısından önemlidir:

“Kızım babasının tecavüzüne uğruyordu... Kız 14 yaşında okula gidiyor, ben yemek yapacam şöyle mutfığa gittim yemek karıştırıyorum yemin ederim iki kere üç kere kızı taciz ederken yakaladım. Allah senin belanı versin dedim , “sen ne yaptın senin evladın dedim” “olsun diyo ne olacak diyo... Kız, o babam seviyo diye düşünüyodu yani... Bu olay beni çıldırtan bu olay oldu... Bıraksaydım tecavüz ederdi ama bırakmadım, hemen bunu gördüm üç kere yakaladım... Allah göstermesin ben eğer varmamış olsaydım belki öbür işi de yapabilirdi yani, ondan sonra dedim senin Allah belanı versin dedim valla yeter gayrı burama getirdin, hani şiddet neyse dedim çocuğun evladını mı yapacan dedim yani,

o yüzden yani hemen gittim T. diye bir avukat vardı ona hemen boşanmayı açtım, boşadım çıktım. Ama ne yazık ki kader gine aynı şeyden vurdu beni". (Eski hükümlü NŞ)

Gerek nicel çalışma kapsamında cezaevindeki kadınlar, gerekse nitel çalışma kapsamında tahliye olmuş eski hükümlü kadınlar ile yapılan görüşmeler, kadınların yaşamlarında şiddetin yaşandığını ortaya koymuştur. Dahası, bu kadınlar yaşadıkları şiddeti en yakınlarından gördüklerini ifade etmişlerdir. Kadınlar eşlerinin yanı sıra eşlerinin anne ve babasından, kardeşinden de şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Cinsel şiddeti yaşamış olan kadınların bunu çocuklukta yaşamış olmaları ise bir başka sorun olarak görülmektedir. Şiddeti yaşamış olan kadınlar fiziksel şiddeti anlatırken kolaylıkla ayrıntılarıyla dile getirirken, cinsel şiddeti anlatırken zorlandıkları ve geçiştirmeye çalıştıkları görülmüştür. Özellikle fiziksel şiddet anlatırken “kemerlerle dövüyorlardı” “kafamı yerden yere vuruyordu” şeklinde çok daha detaylara girildiği görülmüş, cinsel şiddette ise utandıkları, kendini suçladıkları, göz temasından kaçındıkları gözlenmiştir. Kadınların anlatımlarından ortaya çıkan tabloda yaşadıkları fiziksel ve cinsel şiddet sonrasında nasıl bir travma yaşadıkları gözlerinden hissedilebilmektedir. Bunun yanında yaşadıkları şiddetin kadın hükümlülerin birçoğunun ruh sağlığını olumsuz etkilediği görülmüştür. Şiddet yaşadığını söyleyen kadınlar aynı zamanda depresyon, uykusuzluk gibi ruh sağlığı şikâyetlerinin olduğunu ifade etmiştir.

4.1.4. Hükümlü Kadınların ve Ailelerinin Madde Kullanma Durumları

Görüşme yapılan hükümlü kadınlara madde kullanım durumlarını ortaya çıkarmaya yönelik sorular sorulmuştur. Bu doğrultuda araştırmaya katılan hükümlülerin % 61,3'ü sigara kullanmakta, % 5,4'ü alkol kullanmakta ve % 13,8'i ise uyuşturucu madde kullanmaktadır (Ek çizelge, 28). Tahliye sonrası eski kadın hükümlülerle yapılan derinlemesine görüşmelerde ise eski hükümlülerin hiçbirinin madde kullanmadığı görülmüştür. Eski hükümlülerden sadece ikisi sigara kullandığını belirtmiştir.

Kadın hükümlülerin uyuşturucu kullanma ve uyuşturucu ile ilgili suç nedeniyle cezaevinde bulunma durumları incelendiğinde aslında uyuşturucu kullandığını belirten kadın hükümlülerin uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle cezaevinde olduğunu

söyleyebiliriz. Cezaevinde yapılan görüşmelerde uyuşturucu kullandığını söyleyen 33 kadın bulunmakta olup aynı zamanda uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle cezaevinde olan toplam 44 kadın bulunmaktadır. Nitekim yapılan istatistikî işlem de bu bulguyu destekler niteliktedir. Hükümlü kadınların işlediği suç türü ile uyuşturucu kullanma durumu arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Buna göre, uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunma bakımından uyuşturucu kullanıp kullanmaması arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:18,797, $p<0,05$). Bir başka ifadeyle uyuşturucu kullanan kadınların uyuşturucu ile ilgili suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, uyuşturucu kullanmayanlara göre daha yüksektir (Ek çizelge, 102).

Türkiye'deki mevcut yasal uygulamalarda uyuşturucu kullanmak bir suç olarak kabul edilmemekte, ticaretini ve kuryeliğini yapmak ise suç olarak kabul edilmektedir. Yapılan görüşmelerde uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle cezaevinde olan birçok kadın aslında kendisinin uyuşturucu satmadığını, kullandığını fakat ailesinin ya da başkalarının kendilerinin tedavi olmasını istedikleri için ailesi tarafından satıcı diye ihbar edildiklerini, bu nedenle cezaevinde olduklarını belirtmişlerdir.

Madde kullanımında önemli bir unsur, madde kullanımına başlama yaşıdır. Genellikle erkek hükümlülerle yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında (Kızmaz, 2006:142) erkek suçluların alkol ve uyuşturucu kullanma alışkanlıklarının çocukluk dönemlerinde başladığı vurgulanmaktadır. Bu çalışmada ise araştırmaya katılan kadınlar içinde madde kullananların sigaraya başlama yaşı ortalaması 17,7, alkole başlama yaşı ortalaması 19,3 ve uyuşturucuya başlama yaşı ortalaması 18,7'dir (Ek çizelge, 28). Bulgulardan da anlaşılacağı gibi kadınların madde kullanımına başlama yaşı erkek suçlularla karşılaştırıldığında daha ileri yaşlarda olmaktadır.

Madde kullanımında suçlulukla ilişkilendirilen bir başka unsur, hükümlünün ailesinde madde kullanımı ve diğer kötü alışkanlıkların var olmasıdır. Bu çalışmada hükümlü kadınlara aileleri ile ilgili bilgi toplamak amacıyla ailedeki bireylerin madde kullanma durumları ve bazı hastalıklar ve rahatsızlıkları da sorulmuştur. Bu doğrultuda araştırmaya katılan hükümlü kadınların % 23,8'inin ailesinde alkol bağımlılığı olan bireyler bulunmakta iken, % 14,6'sının ailesinde uyuşturucu kullanma alışkanlığı olan

bireyler bulunmakta, % 11,3'ünün ailesinde kumar oynama alışkanlığı olan bireyler bulunmakta ve % 20,3'ünün ailesinde ruh sağlığı hastalıkları olan bireyler bulunmaktadır (Ek çizelge, 32).

4.1.5. Hükümlü Kadınların Ailesinde Hükümlü Bulunma Durumu

Suçluluk açısından önemli bir başka değişken, suçlunun ailesi ve yetiştiği aile yapısıdır. Bir başka deyişle suçlunun ailesine ilişkin özelliklerdir. Özellikle kadın suçluluğunda kadının içinde olduğu aile yapısı ve sosyal çevre birlikte değerlendirilmesi gereken önemli bir unsurdur. Buna göre ailesinde ya da yakınlarında suçlu ya da hükümlü bulunma durumu suçlulukla birlikte değerlendirilmesi gereken önemli bir unsurdur.

Bu çalışmada da hükümlü kadınların önemli bir oranının (% 46,7) ailesinde kendisinden farklı olarak suçlu ya da hükümlü olduğu tespit edilmiştir (Ek çizelge, 29). Ailede yer alan hükümlülerin hükümlüye yakınlık dereceleri ise bir başka önemli unsurdur. Söz konusu çalışmada ailesinde hükümlü ya da tutuklu bulunanların en fazla sırasıyla kardeş, eş, baba, öz çocuğu, hatta annesi gelmektedir. Buna göre araştırmaya katılan kişilerden ailesinde hükümlü bulunanların % 51,8'inin kardeşi hükümlü iken, % 28,6'sının eşi hükümlü, % 17'sinin babası hükümlü, % 14,3'ünün çocuğu hükümlü, % 11,6'sının annesi hükümlü, % 7,1'inin diğer aile bireyleri hükümlü ve % 5,4'ünün ise eşinin ailesi hükümlüdür (Ek çizelge, 30). Bu durumda hükümlü kadınların birinci derecede yakınları da suç ile ilişkilidirler.

Hükümlü kadınların yakınlarının işledikleri suçlar da kadın suçluluğu açısından incelenmesi gereken önemli bir değişkendir. Buna göre bu çalışmada araştırmaya katılan kişilerden ailesinde hükümlü bulunanların işledikleri suçlar sırasıyla uyuşturucu ile ilgili suçlar (% 42), hırsızlık (% 36,6), adam öldürme (% 31,3), yaralama (% 12,5), gasp (% 5,4), dolandırıcılık (% 4,5) silah ticareti, (% 2,7), kız kaçırma (% 2,7), mükerrer oy kullanma (% 1,8), siyasi suçlar (% 1,8), yalan ifade verme (% 0,9), fuhşa teşvik (% 0,9) ve hakaret (% 0,9) suçlarıdır (Ek çizelge, 31).

Ailedeki kişilerin işlediği suç türleri de bazı suçların içinde bulunulan aile ve çevre ile ilişkili olması açısından önemlidir. Bu doğrultuda uyuşturucu ile ilgili suçların ve hırsızlık suçunun içinde bulunulan sosyal çevre ile doğrudan ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Hükümlü kadınların yakınlarının işlediği suçların genelde uyuşturucu ile ilgili suçlar ve hırsızlık suçu olması nedeniyle hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suçların bir yaşam tarzı olduğu ve bu yaşam tarzı içerisinde suçlunun bireysel olarak değil aile ve çevre ile birlikte bu suçları işlediği söylenebilir. Bu tür aileler kriminal yaşamı tercih ederek bunu bir yaşam tarzına dönüştürmekte ve geçim kaynağı olarak görmektedir. Hırsızlık suçu işlemiş çoğu kadın ile yapılan görüşmelerde de tahliye olduktan sonra da hırsızlık yapacağını, başka tercihi olmadığını, çocuklarının geçimini sağlaması gerektiğini ifade etmiştir. Nitekim kadın hükümlülerin işlediği suç türü ile ailede hükümlü bulunup bulunmaması arasındaki ilişki incelendiğinde de bu görüşü destekler nitelikte bulgular tespit edilmiştir. Hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunma bakımından ailede hükümlü bulunup bulunmaması arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:5,012, $p<0,05$). Ailesinde hükümlü bulunanların hırsızlık suçu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunması, ailesinde hükümlü bulunmayanlara göre daha yüksektir (Ek çizelge, 101).

Aynı şekilde uyuşturucu ile ilgili suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunma bakımından ailede hükümlü bulunup bulunmaması arasında da anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:10,021, $p<0,05$). Ailesinde hükümlü bulunanların uyuşturucu ile ilgili suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, ailesinde hükümlü bulunmayanlara göre daha yüksektir (Ek çizelge, 101). Bunun aksine dolandırıcılık suçu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunma bakımından ailede hükümlü bulunup bulunmaması arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:7,896, $p<0,05$). Ailesinde hükümlü bulunanların, dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, ailesinde hükümlü bulunmayanlara göre daha düşüktür (Ek çizelge, 101).

4.2. HÜKÜMLÜ KADINLARIN SUÇ VE CEZAEVİ DENEYİMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde hükümlü kadınların işledikleri suç türü, suç işleme nedenleri ve suç işlerken teşvik ve yardım alma durumları, suçu yönelttiği kişi, hükümlü kadınların cezaevinde kalacağı/kaldığı süre ve pişmanlık duyma durumu, hükümlü kadınların suç işledikleri yaş ve daha önceki suçluluk deneyimleri, hükümlü kadınların ailelerinin ve arkadaşlarının suça tepkileri incelenmiştir.

4.2.1. Hükümlü Kadınların İşlediği Suç Türü

Hükümlü kadınların işledikleri suç türlerini belirtmeden önce Türkiye’deki kadın suçluluğu olgusuna profesyonellerin ve meslek elemanlarının nasıl baktığını göstermek kadın suçluluğunu anlamak açısından önemlidir. Profesyoneller ile yapılan görüşmelerde kadınların işlediği suçları genel olarak değerlendirdiğimizde aslında Türkiye’de diğer ülkelerde olduğu gibi kadın suçluluğuna ilişkin karakteristik özelliklerin olmadığı görülmüştür. Cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ve akademisyenlerle yapılan görüşmelerde Türkiye’de suç işleyen kadınların kronik ve profesyonel suç işleyen kişiler olmadıkları ifade edilmiştir:

“Kadına baktığın zaman, suçlu olarak yani ceza hukuku anlamında suçlu gördüğün kadın gerçekte suçlu bir kadın değil, kronik bir suçlu tipi yok onda, profesyonel bir suçlu tipi yok, var öyle bankada filan veznedar olup bankayı dolandıranlar falan ama veyahut sevgilisinin beyin yıkamasıyla bankayı soyan kadın, bunlar atipik olaylar Türkiye genelinde, ama bizde ezelden gelip ebede kadar gidecek bazı suç tiplerini işleyen, kadınların işlediği suçlar bakımından bizde klasik profesyonel bir suçlu tipi kadına rastlayamazsınız”. (Hukukçu Akademisyen)

Türkiye’de suç işleyen kadınlar genellikle aynı zamanda mağdur durumundadırlar. Bu sebeple çoğu vakada kadınların suç işlemekten başka seçeneği kalmadığı, hayatının dibe vurduğu anlarda ister istemez suç, bazen kadının kurtuluşu anlamına gelmektedir. Nitekim cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanının da bu durumu destekleyen düşüncesi dikkat çekicidir:

“Çok tespit etmedim. Mesela bir cinayet mahkûmu hani filmlerde gördüğümüz gibi kadınlar yok, sapık ruhlu kadınlar yok. Çoğunu da dinlediğimiz zaman hani kendimizi tutamayıp içimizden “iyi yapmışsın” dediğimiz kişiler de var maalesef... Olabiliyor yani hak etmiş dediğimiz kişiler olabiliyor çokça”. (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

Kadının işlediği suçlar açısından bir başka karşılaştırma ise Türkiye’de kadınların işlediği suçlar ile batıda kadınların işlediği suçlar ile ilgilidir. Buna göre görüşme yapılan bir akademisyenin ifadesi aşağıdaki şekildedir:

“Batıda işlenen suçlarla ki özellikle Amerika tabii bizim için, hep baktığımız yer orası, bambaşka birşey var orda bambaşka bir suçluluk tablosu var... Orda kadın özel alanda kısıtlanmış falan değil, kamu alanda yaşayabiliyor, mala karşı suçları, uyuşturucu suçları, saldırı suçlarında da hani yabancılara veya hani tanımadığı insanlara yönelik saldırı oranı çok daha yüksek, şiddet düzeyi çok daha yüksek, genel yani yaygın şiddet düzeyi çok daha yüksek, yani bambaşka birşey var orda”. (Sosyolog Akademisyen)

Genel olarak kadın suçluluğu ile ilgili mesleki profesyonellerin bakışı Türkiye’de kadın suçluluğunun karakteristik özellikler taşımadığıdır. Dolayısıyla kadın suçluluğuna bakış, atipik olaylar dışında kadının mağdur olması nedeniyle suç işlediğini vurgulamaktadır.

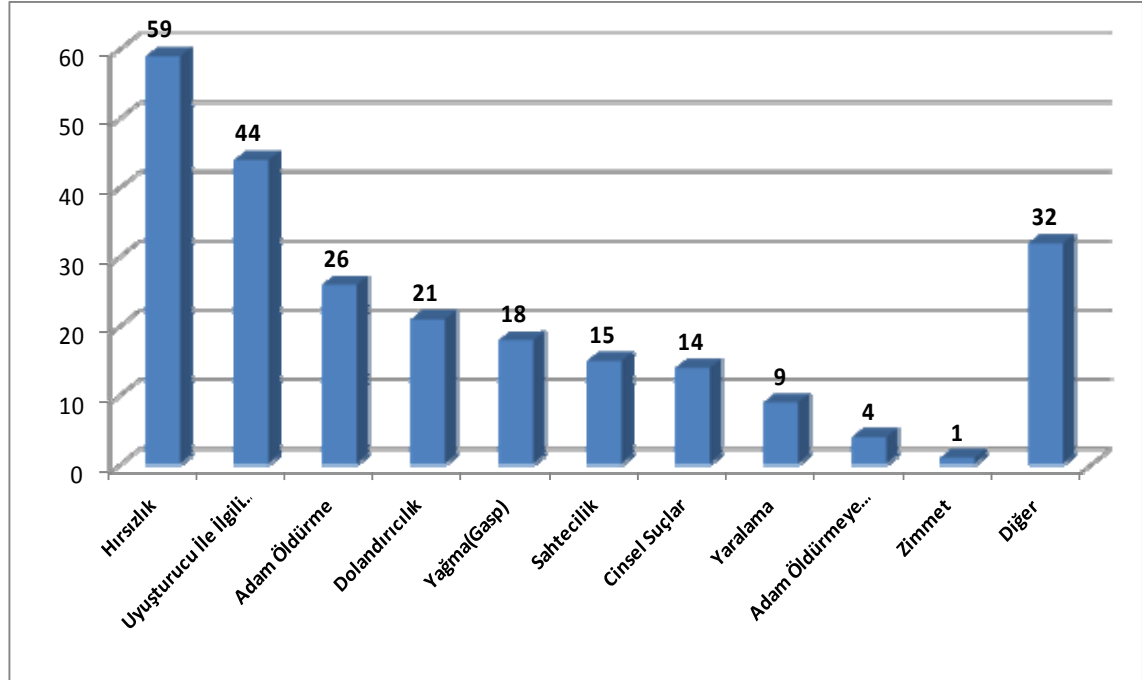
Araştırma kapsamında kadın hükümlülerin işlediği suçlar incelendiğinde ise hükümlülerin % 24,6’sı hırsızlıktan, % 18,3’ü uyuşturucu ile ilgili suçlardan, % 10,8’i adam öldürme suçundan, % 8,8’i dolandırıcılıktan, % 7,5’i gasp suçundan, % 6,3’ü sahtecilikten, % 5,8’i cinsel suçlardan, % 3,8’i yaralama suçundan, % 1,7’si adam öldürmeye teşebbüsten, % 0,4’ü zimmet suçundan ve % 13,3’ü ise diğer suçlardan dolayı cezaevinde buldukları tespit edilmiştir (Ek çizelge, 33).

Kadın hükümlülerin işledikleri suçlar sınıflandırıldığında “diğer” kategorisi altında belirtilen suç oranının fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu durumun kadınların işlediği bazı suçları herhangi bir kategoride değerlendirememekten kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu suçların her biri farklı nitelikte suçlar olup hepsi diğer kategorisi altında belirtilmiştir. Bu doğrultuda “diğer suçlar” içerisinde yer alan suçlar; Bilişim sistemleri aracılığıyla dolandırıcılığa teşebbüs, borçlunun ödeme şartını ihlal, cebir tehdit veya

hülle kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, çocuğa ya da kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına eziyet yapma suça iştirak, hakaret, hakikate muhalif beyanda bulunmak (yanlış mal beyanı), halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme, hayâsızca hakaret etme, hürriyete tehdit, izin tecavüzü, kaçakçılığa konu eşyayı bu özelliğini bilerek ticari amaçla satışa arz etmek, kamu davası, mala zarar verme, kamu görevlilerine hakaret, görevi yaptırmamak için direnme, reşit olmayan kız kaçırmaya yardım, suçluyu kayırma, yeni doğan bebeği terke teşebbüstür.

Tahliye sonrası derinlemesine görüşme yapılan eski hükümlü kadınların üçü adam öldürme (eş cinayeti), birisi yaralama, diğeri ise kızını küçük yaşta imam nikâhı ile evlendirmekten (aslında çocuğun nitelikli cinsel istismarından) hüküm giymişlerdir. Grafik 1’de cezaevinde bulunan ve araştırma kapsamında yer alan kadın hükümlülerin işledikleri suç türlerinin sayı olarak dağılımı yer almaktadır.

Grafik 1: Kadın Hükümlülerin İşlediği Suç türü

Çalışmadaki bulgular doğrultusunda kadın hükümlülerin işlediği suç türü en fazla mala karşı işlenen suçlardır. Bu suçlar sırasıyla hırsızlık, dolandırıcılık, gasp ve sahteciliktir.

Bu suçları uyuşturucu ile ilgili suçlar ve sonrasında hayata karşı işlenen suçlar takip etmektedir. Bu çalışma daha önceki çalışmalardan kadınların işlediği suç türü açısından farklılıklar göstermektedir. Yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında kadınların işlediği uyuşturucu ile ilgili suçlarda belirgin bir artış olduğu görülmektedir.

Cezaevlerinde kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde, görüşmeyi zorlaştıran bir başka bölüm “kadınların neden cezaevinde olduklarını” tam olarak anlatmak istememeleri olmuştur. Kadınlar genellikle neden cezaevinde oldukları sorusunu geçiştirmek ya da bazı bahaneler bulup farklı şekilde anlatmak istemişlerdir. Özellikle kadınların işledikleri suçu bazen değiştirerek ya da suç değil de bahaneler uydurarak itiraf edemedikleri görülmüştür. Hırsızlık suçu işlemiş olan kadınlara neden cezaevinde olduğu sorulduğunda genellikle “iftira” ya da önceki sabıka kaydının olması nedeniyle “kendilerinin suçsuz yere” cezalandırıldıklarını ifade etmişler ya da ailelerinden bir başkasının suçu işlediğini fakat kendisinin bu suçu kabullendiğini belirtmişlerdir. Adam öldüren kadınların ise işledikleri suçu gizlemedikleri gibi suçun arkasında oldukları gözlenmiştir. Çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi bazı hükümlü kadınların işledikleri suçu kabullenmeyişi ve suçsuz olduklarını belirtmeleri dikkat çekicidir.

Kadın suçluluğu konusunda incelenen bir başka konu ise kadınların işledikleri suçlar bakımından birbirleri ile olan farklılıklarıdır. Yani bir başka ifadeyle “kadınların işledikleri suçlar itibariyle farklılaşıp farklılaşmadığıdır”. Bu konu ile ilgili cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan derinlemesine görüşmelerde belli başlı üç suç türü açısından kapsamlı tespitlerde bulunulmuştur. Bu suçlar hırsızlık, adam öldürme ve uyuşturucu ile ilgili suçlardır.

4.2.1.1. Hırsızlık

Cezaevlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde hırsızlık suçuna özgü birtakım tespitlerde bulunulmuştur. Sosyal hizmet uzmanları tarafından kadınların işlediği suçlar arasında yer alan hırsızlık suçu yüksek oranda “Çingeneler” ya da “Romanlar”ın gerçekleştirdiği bir suç olarak görülmekte ve hatta bu suçun bu gruba özgü “meslek” ve “kariyer” olarak kabul edildiği ifade edilmektedir.

“Evet, hırsızlık daha çok hani Çingenerin gerçekleştirdiği bir eylem gibi. Evet, Romanların, Çingenerin gerçekleştirdiği, onlara ait bir toplumsal şey... Kariyer gibi sanki ben öyle algılıyorum. Evet, yani başka yapabilecekleri bir şey yok, geçim kaynağı yok, iş gibi algılıyorlar, işin ne diye sorduğumuzda “hırsızlık” diyorlar”. (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Bir başka sosyal hizmet uzmanının görüşü ise “hırsızlık” suçunun bir aile geleneği olduğunu ve kuşaklara aktarıldığını göstermek açısından önemlidir:

“Hırsızlık çok fazla, özellikle Romanlar çok fazla ve bunların aile gelenekleri sonucu gelin olduklarında başlıyor zaten. Yani evlilik sonucu erkek evde çocuk bakarken ev işleriyle ilgilenirken ya da hurda şu bu toplarken kadın hırsızlık yapıyor ve bu bir mecburiyet, soruyorum “yaptığından pişman mısınız?” diyorum “pişmanım” diyor, peki seni bu davranışa iten sebep neydi? Diyorum “aile” diyor. “Ailem bunu yapmama neden oldu”. Çünkü evlendiğinde, gelin gittiği yerde böyle bir töreleri olduğu için hırsızlığa karışıyor ve 3 gün 5 gün sonra çıkıyorlar... Onlarda öyle benim tespit ettiğim öyle, orda evleniliyor, evlenildiği zaman kayınvalide de dahil olmak üzere kadınlar hırsızlık yapıyorlar, erkekler diğer işlere devam ediyor ya da çalışmıyorlar, benim gözlemlediklerim bunlar” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

Gerçekten de cezaevlerinde yapılan görüşmelerde gerek cezaevleri çalışanlarının izlenimleri gerekse kadınların içinde bulunduğu sosyo kültürel yapı değerlendirildiğinde hırsızlık suçu işleyen kadınların farklılaştığını söyleyebiliriz. Hırsızlık suçu işleyenlerin en önemli özellikleri, eğitimlerinin olmaması, okuma yazma bilmemeleri, mükerrer suç işlemiş olmaları, aynı anda aileden ya da yakın çevresinden başka kişilerinde cezaevinde olması, çocuk sayılarının fazla olması, resmi nikâhlarının genellikle olmaması ve bu nedenle çocuklarının çoğunun nüfus cüzdanının dahi olmamasıdır. Çoban ve Akgün’ün (2011) çalışması da bu tespitleri desteklemektedir. Buna göre Roman kadınları hırsızlık suçu işlemeyi meslek haline getirmişlerdir ve hükümlülere göre bu bir suç değil yaşam biçimidir.

Özellikle mükerrerlik oranının fazla olması, eskiden işlenen suç türünün yine hırsızlık olması, ailesinde çok sayıda hükümlü bulunması ve bu kişilerin yine en fazla hırsızlık nedeniyle cezaevinde olması hırsızlık suçu işleyen kadınlar hakkındaki görüşleri

desteklemektedir. Bunun yanında Roman kadınlarının iş ve sosyal yaşamda dışlanmaları ve ayrımcılığa maruz kalmalarının ise bu durumu desteklediği ve dolayısıyla hırsızlığın bu kadınlar tarafından bir yaşam stratejisi haline geldiği gözlenmiştir. Nitekim hırsızlık suçu işlemiş olan kadınlarla yapılan görüşmelerde bazı kadınlar cezaevinde kendilerine ayrımcılık yapıldığını, bazı ihtiyaçlarının karşılanmadığını ve kendilerinin diğer hükümlü kadınlardan ayrı tutulduklarını ifade etmişlerdir.

4.2.1.2. Adam Öldürme

Kadınların işledikleri suçlar açısından önemli ve irdelenmesi gereken bir başka suç türü ise hayata karşı işlenen suçlar kategorisinde yer alan “adam öldürme” suçudur. Türkiye’de özellikle kadınların adam öldürme suçunu işleme düzeyi çok yüksektir. Bunun yanında kadının adam öldürme suçunu yönelttiği kişi de ayrıca önem arz etmektedir. Kadınlar genelde diğer ülkelerden farklı olarak bu suçu en yakınlarına, birincil ilişkileri olan kişilere yöneltmektedirler. Bunun yanında kendilerini bu suçu işlemeye iten arkalarında bir neden ve bir kişi olduğu gerçeğidir. Bununla birlikte adam öldüren kadınların bir başka önemli özelliği ise mağdur olmaları, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmaları ve dolayısıyla hayatlarında örselenmiş olmalarıdır. Bu çalışmanın hem nicel hem de nitel boyutunda kadın hükümlülerin önemli bir kısmının çocukluğunda travma deneyimi olduğu, çocuklukta ve yetişkinlikte fiziksel şiddete ve cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Sosyal hizmet uzmanı ve akademisyenlerle yapılan görüşmelerde de adam öldüren kadınların örselenmiş, incinmiş kadınlar olduğu görüşü yaygındır. Görüşme yapılan uzmanların görüşleri aşağıdaki şekildedir:

“Çok ciddi örselenmişlikleri var adam öldüren kadınların yani hani çocukluk çağından başlayıp hani o son ana kadar sürekli devam eden istismar var, şiddet var, cinsel istismar var, ruhsal istismar var gerçekten gelinen son nokta gibi hissediyorum kadın hükümlülerde ben bunu... İşte cinayet suçlarına baktığımızda genelde kadın tükettiği için cinayet işliyor ve genelde hani daha çok birincil ilişkilerine zarar veriyor, eşine zarar

veriyor işte babasına zarar veriyor, ağabeyine zarar veriyor, birincil ilişkiler yani kendisini tüketen kişiye son nokta olarak zarar veriyor”. (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

“Evet, cinayet var çokça var ve işte son noktada olan bir şey aslında yani artık tükenmişlik sonucu, çaresizlik sonucu daha farklı bir şey yapamayıp ama sonucunda artık yeter deyip bu eylemi gerçekleştiriyorlar”. (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

4.2.1.3. Uyuşturucu İle İlgili Suçlar

Uyuşturucu ile ilgili suçlar, Türkiye’de kadınların işlediği suçlar içerisinde bir başka suç türüdür. Türkiye’de önceki yıllara oranla kadınların uyuşturucu ile ilgili suç işleme oranları her geçen gün artmaktadır. Önceleri kadın suçluluğunda çok fazla bir oran teşkil etmeyen bu suç türü, kadınların madde kullanımının artması, genellikle uyuşturucu ticaretinde kadınların kurye olarak kullanılmaları, kadınların maddeyi sağlamak için bir takım yasal olmayan eylemler içerisinde olması ve içinde bulunulan çevrenin buna itici güç oluşturması gibi nedenlerle çok hızlı bir artış göstermiştir. Nitekim sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde de kadınların bu suçu genellikle içinde bulunduğu çevre yüzünden ya da eşinin ve ailesinin teşvik etmesi nedeniyle işledikleri vurgulanmıştır:

“Uyuşturucu madde bağımlısı kıza baktığımızda genelde böyle yaş aralığı düşük zaten 20–35 yaş aralığında, onlarda böyle sevilmemiş hani bir yere ait olmak isteyen işte ya da maddi sıkıntısı olan hani genç kızlar gibi görüyorum ben, ya da işte kocaları yüzünden zorlanmışlar, kocaları bu işi yapıyor işte sen şu paketi şuraya götür diyor, o paketi götürürken ya da işte kocası yapması gereken telefon görüşmesini eşine yaptırıyor, o telefon görüşmesi de dinlemeye takıldığı için cezaevinde oluyor” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Bir başka sosyal hizmet uzmanı ise kadınların uyuşturucu bağımlısı olmalarından ziyade satıcı ya da kurye olarak kullanıldıklarını ve kadınları kullanan bu kişilerin ise yine en yakınları olduğunu vurgulamaktadır:

“Uyuşturucu çokça var, uyuşturucuda da benim karşılaştığım daha çok kullananlar değil satıcılar. Satıcılarda daha çok işte oğlu için işte eşi için, belkide hiç esrarla tanışmamış ne olduğunu da bilmeyen ama sadece aracılık yapan kişiler orda”. (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

Uyuşturucu ile ilgili suçlar söz konusu olduğunda, profesyonellerin, kadınların işlediği bu suça bakışı genellikle kadınların uyuşturucu ticaretinde kullanıldığı yönündedir. Kadınları bu suçu işlemeye kullanan kişiler ise yine en yakınları olarak görülmektedir. Yani kadınları bu suçu işlemeye yönelten eşi ya da evladı gibi en yakın kişilerdir. Özellikle uyuşturucu suçu işlemiş olan kadınların ailelerinde uyuşturucu suçu işlemiş kişilerin bulunması ise bu suçun işlenmesinde “içinde bulunulan çevre” ve “ailenin” etkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

4.2.2. Hükümlü Kadınların Suç İşleme Nedenleri Teşvik ve Yardım Alma Durumu

Bu çalışmada incelenen bir başka önemli değişken “kadınların suç işleme nedenleri” ve “suç işlerken teşvik ve yardım alma durumlarıdır”.

Araştırmanın nicel kapsamında araştırmaya katılan hükümlülerin önemli bir kısmı (% 32,1) maddi sıkıntılardan dolayı suç işlediğini belirtmiştir. Bunun yanında hükümlülerin % 12,9’u eşi ve arkadaşları veya başka kişiler yüzünden suç işlemiş, % 11,7’si iftiraya uğradığını suç işlemediğini, % 10,8’i yaptığının suç olduğunu bilmediğini, başkaları tarafından kandırıldığını, % 7,1’i şiddet, dayak ve istismar, kavga nedeniyle suç işlediğini, % 6,3’ü namus yüzünden suç işlediğini, % 0,8’i başkasının işlediği suçu kabullendiğini, % 0,4’ü kan davasından dolayı suç işlediğini ve araştırmaya katılanların % 17,9’u ise diğer sebeplerden dolayı suç işlediğini belirtmiştir (Ek çizelge, 34). Kadın hükümlüler suç işleme nedeni olarak en fazla “maddi sıkıntılar” nedeniyle suç işlediklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular yapılmış olan diğer çalışmalarla da benzerlikler göstermektedir.

Bu çalışmadaki bir başka önemli bulgu adam öldüren kadınların suç işleme nedenleri ile ilgilidir. Adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunanlar ile diğer suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanlar arasında suç işleme nedenleri bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:117,123, $p<0,05$). Adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunanlarda şiddet-dayak-istismar ve namus yüzünden suç işleyenlerin oranı diğer suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanlardan anlamlı derecede daha yüksektir (Ek çizelge, 35). Bir başka ifadeyle adam öldüren kadınların suç işleme nedenleri şiddet ve namus olarak görülmektedir.

Kadın hükümlülerin suç işleme nedenleri değerlendirildiğinde, bu çalışmada yer alan kadın hükümlülerin önemli bir kısmının maddi sıkıntılar nedeniyle suç işlediği görülmektedir. Kadınların bu çalışmada en fazla işlediği suç türü açısından baktığımızda, “hırsızlık” ve “maddi sıkıntılar” arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde görebiliriz. Bir başka vurgulanması gereken bulgu ise kadınların bir kısmının suç işlediğini kabul etmemesi ya da işlediği suçun suç olduğunu bilmemesidir. Cezaevinde kadınlarla yapılan görüşmelerde gerçektende kadınların işlediği suçun farkında olmadıkları ya da okuma yazma bilmedikleri için yakınları tarafından imza attırılarak kandırıldıkları gözlemlenmiştir.

Tahliye sonrası yapılan derinlemesine görüşmelerde eski hükümlülerden ikisi işlediği suçu kabullenmemektedir. Birisi ise mecbur kaldığını başka seçeneğinin olmadığını belirtmiş bir diğeri ise namus yüzünden bu suçu işlediğini söylemiştir. Eski hükümlülerden sadece biri kendisini bu suçu işlemeye eşinin teşvik ettiğini belirtmiştir. Tahliye sonrası eski hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadınların suç işleme nedenlerini şu şekilde değerlendirdiği gözlemlenmiştir. Kızının erken yaşta cinsel birlikteliğine müsaade ettiği (çocuğun cinsel istismarı) için hüküm giymiş olan eski hükümlü başka bir seçeneğinin olmadığını ifade etmektedir:

“Kendi öz babası, kızıma “seni 18 yaşına gelince genelevine satacağım, sen anana şahitlik yaptın” dedi. Kız ürktü, babasının gelipte mahallede bağırması çağırması yani kızı bıktırdı, bıktırdığından dolayı kız başkasına sevgi aramaya çalıştı, o yüzden işte olan oldu oğlanla beraber olmuş... Ben o zamanlar çalışıyorum, yufkacıda çalışıyodum, sonra kız okula gelirken giderken birini tanımış onlan kaçamak bişey yapmışlar, o yüzden bende dedim yani kızımın yanında olurum yani oğlanlan imam nikâhı yaptık, imam nikâhını yapınca oğlan 8 ay yanımızda kaldı... Çocukların babası şikâyetçi oldu mahkeme açıldı falan kızın yaşı küçük olduğundan dolayı 15 yaşındaydı o zaman gari, ben bu vesileyle cezaevine girdim... Kızım şikâyetçi olmadı ama babası oldu... Yalnız kız benim üstümde olduğu için suçlu gözüktüm yani... Biliyodum suç olduğunu biliyodum ama çaresizim, kızın kızlığı gitmiş, adamlan beraber olmuş... Kendi kararımı mecbur o evlat benimdi yani... Kızlığı gittikten sonra ne yapabilirsin yani” (Eski hükümlü NŞ)

Eşinden ve eşinin ailesinden gördüğü şiddet nedeniyle evi terk eden ve kendine ilgi gösteren kişi ile birlikte yaşamaya başlayan eski hükümlü KM, suç işleme nedeni olarak “aldatılmayı” ileri sürmüştür. Uğruna eşini ve çocuklarını terk ettiği bu kişinin kendisini ablası ile birlikte aldatması sonucu birlikte olduğu kişiyi öldürdüğünü şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Ben dedi seni kurtaracağım. Artık hiçbir şey gözüm görmemişti, ben orda dedim ki bana sahip çıkacak mısın? Çıkacağım. Dedim ki bana sahip çıkacaksan bende çekip gideceğim ama bana yanlış yaparsan seni öldürürüm dedim, yani ailemden hiç kimse yok, iki tane oğlumu bıraktım gittim düşünsene...6 senelik bir evliliğim oldu ben onu deli gibi sevdim yani sevgi nedir, kadınlık nedir her şeyi ben onda gördüm onda tattım ve 6 senenin son senesinde nasıl olduysa bilmiyorum ne yaptı son bir sene kalarak bana yapmadığı şey kalmadı... En son üvey ablamla yatakta yakaladım işte, o anda olay oldu öldürdüm işte” (Eski hükümlü KM)

Bu şekilde bir deneyimden sonra bile eski hükümlü suç işleme nedenini aslında daha önceki birikmiş yaşantılarıyla ilişkilendirmektedir:

“Ben daha doğrusu böyle olmaması gerekirdi tabi ki, sahipsizlik yani ilk evliliğimde benim ailem beni verdi tamam, gelselerdi sorsalardı hani niçin böyle yapıyorsun, bir çözüm bulsalardı, yani ben oraya gittiğim zaman beni geri göndermeselerdi, sahip çıksalardı belki o çocuklarım da olmayacaktı, belki bu duruma da gelmeyecektim, sahipsizlik diyeyim yani ben orda ölmeyi denedim ölemedim, hiç kimse yok hiçbir yere inmiyorsunuz, İstanbul ama İstanbul’da dört duvar arasında yaşıyorum, o adama benim gitme sebebim sanki kurtuluyormuşum beni buradan alıp götürecekt diye... Biraz da eski yaşadıklarımın birikimiydi bendeki şey yani, oraya çıkmışım gitmişim yani ben onun her istediğini verdim diye düşündüm hani niçin böyle bir şey yaptı” (Eski hükümlü KM)

Tahliye sonrası yapılan derinlemesine görüşmelerde eski hükümlülerden bazılarının işlediği suçu kabul etmedikleri görülmüştür. Her ne kadar hükümlü işlediği bu suçun cezasını tamamlamış olsa da bu suçu işlediğini reddetmekte ve kendisine bu şekilde bir kaçış yolu izlemektedir. Suçunu kabullenmeyen kadınların her ikisi de eşlerini öldürmekten hüküm giymiş ve her ikisi de tasarlayarak adam öldürmekten müebbet hapis cezası almışlardır. Uzun yıllar cezaevinde yatmış olan bu kadınlar af sayesinde

tahliye olmuşlardır. Bu kadınların bir başka özelliği ise her ikisinin de olayın olduğu tarihten itibaren çocuklarıyla görüşmüyor olmalarıdır. Gerek nicel çalışmada gerekse nitel çalışmada kadınların suç işleme nedenleri yeterince tartışılmamıştır. Bunun nedeni ise önemli sayıda kadın hükümlünün işlediği suçu kabullenmemiş olması ve dolayısıyla buna yönelik bir nedeninin bulunmayışıdır. Kadınların işlediği suçu kabullenmeyişi suçun nedenlerini tartışmaya olanak vermemiştir. Kadınların suçu kabullenmeyişi bir bakıma “kaçış yolu” olarak görülmektedir.

Akademisyenlerle yapılan görüşmelerde kadınların suç işleme nedenleri değerlendirilmiş ve kadın suçluluğu açısından önemli tespitlerde bulunulmuştur. Görüşme yapılan akademisyenler kadının suç işleme nedenlerini genellikle aile içinde yaşadığı çatışma alanlarının varlığına işaret etmektedir:

“Şimdi dikkat ederseniz kadının suç işlemede aile içi ilişkilerde ve evlilik ilişkilerinde yaşanan problemler çok etkili. Çünkü zaten kadının tek dünyası orası, orada yaşıyor ve orada bir sorumluluk taşıyor, dolayısıyla hep oradaki sıkıntı ve çatışmalar bire bir ilişkili bence” (Sosyolog Akademisyen)

Bir başka vurgu yine kadının aile içinde yaşadığı ensest ya da istismar nedeniyle kadınların aslında mağdur oldukları için suç işledikleri ve aslında cezaevine konmamaları gerektiğidir:

“Bana kalsa kadınların çoğunu cezaevine koymam. Çünkü neden? Kadınların çoğunluğu mağdur olduğu için suç işliyor, mesela bir baba üç tane kızı var, ilk önce birisinin ırzına geçiyor sonra onu evlendiriyor gönderiyor, sonra ikincisinin ırzına geçmeye başlıyor onu da evlendiriyor, üçüncüsüne geldiği zaman oda babayı öldürüyor. Şimdi bu kızcağızı hapisaneye yatırmanın ne yararı var söylesene, böyle tiplere illaki tanık olmuşsunuzdur belki”. Evet, çoğunun bunun altında yatan ensest olaylarıdır” (Hukukçu Akademisyen)

Çalışma kapsamında incelenen bir başka değişken “kadınların suç işlerken teşvik ve yardım alma” durumlarıdır. Araştırmaya katılan kadın hükümlülerin azımsanmayacak bir kısmı (% 22,5) suç işlerken teşvik ya da yardım aldığını belirtmiştir (Ek çizelge, 36).

Kadın suçluluğu açısından önemli bir diğer değişken ise, suça teşvik ya da yardım eden kişinin kadın hükümlüye yakınlık derecesidir. Bu çalışmada da kadınlar en fazla teşvik ve yardımı eşlerinden (% 24,1), arkadaşından (% 24,4), diğer aile bireylerinden (% 20,4), sevgilisinden (% 7,4) ve diğer kişilerden (% 13) almıştır (Ek çizelge, 37).

Cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde de uzmanlar kadını suç işlemeye teşvik eden birilerinin olduğu kanısındadırlar:

“Hepsinde ortak şöyle bir şey var yani birileri var sanki arkalarında hani onları buna teşvik eden, evet onlarla birlikte yaptıkları birileri var gibi sanki mesela cinayet işliyor ama birisinden güç alarak işliyor yani bir azmettiricisi mutlaka var ya da kendisi azmettirici duygusundan bahsediyor işte “bıktım artık ölse de kurtulsam” diyor yanındaki adam piskopat çıkıyor gidiyor öldürüyor bu azmettirici gözüküyor mesela bir sürü ceza alıyor yani” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Genel olarak görüşülen kadınların suç işleme nedenleri değerlendirildiğinde, işlenen suç ile nedenler arasında bağlantı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda hırsızlık suçu işleyen kadınların baskın nedenleri “maddi sıkıntılar” olarak görülürken adam öldüren kadınların baskın nedenleri ise “şiddet, istismar ve namus” olarak ilişkilendirilmiştir.

4.2.3. Hükümlü Kadınların Suçu Yönelttiği Kişi

Araştırmada incelenen bir başka değişken, hükümlünün suçu yönelttiği kişinin cinsiyeti ve suçu yönelttiği kişiye yakınlığıdır. Araştırmada yer alan kadın hükümlülerin büyük çoğunluğu (% 65) kişiye karşı suç işlememiştir. Bu çalışmada kişiye karşı suç işlemiş olan hükümlü kadınların % 65,5’inin suçu yönelttiği kişi ise erkeklerdir (Ek çizelge, 39). Kişiye karşı suç işleyen kadınların (% 34,5) % 28, 6’sı tanımadığı insanlara karşı, % 17,8’i aile bireyelerine karşı (anne, baba, kardeş, öz çocuğu ve diğer aile bireyleri), % 16,7’si arkadaşlarına karşı, % 15,5’i eşine karşı suç işlemişken, % 9,5’i komşusu, % 2,4’ü sevgilisine ve % 9,5’i diğer kişilere karşı suç işlemişlerdir (Ek çizelge, 38). Aile bireyleri ile eşe karşı işlenen suçların oranlarının toplamı kadınların en fazla aile üyelerine karşı suç işlediğini göstermektedir. Bunu tanımadığı kişiler ve arkadaşlar izlemektedir. Kadınların işlediği adam öldürme suçunu kime yönelttiğine bakıldığında

ise öncelikle eşi ve diğer aile bireylerinin olması kadınların adam öldürme suçunu en yakınlarına yöneltmesi açısından önemlidir. Tahliye olmuş hükümlülerle yapılan görüşmelerde ise eski kadın hükümlülerin tamamı kişiye karşı suç işlemiş olup bu kişiler ise en yakınlarıdır; resmi nikâhlı eş, imam nikâhlı eş ve öz kızı. Bu bulgular da diğer çalışmalardaki bulgularla benzerlikler göstermektedir. Hükümlü kadınların suçu yönelttikleri kişinin cinsiyeti genellikle erkeklerdir.

Bu çalışmada aynı zamanda hükümlülerin işlediği suç türü ile suçu yönelttiği kişinin cinsiyeti arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Buna göre, cinsel suçlar ile suçun yöneltildiği kişinin kadın veya erkek olması arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:19,117, $p<0,05$). Buna göre, cinsel suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanların kadınlara karşı daha fazla suç işlediği sonucuna ulaşılmıştır (Ek çizelge, 100). Fuhuş ile ilgili suçlarda genellikle kadınların mağdur olduğu düşünüldüğünde bu bulgunun çıkmasının doğal olduğu söylenebilir.

Erkek suçluluğu ile karşılaştırıldığında kadın suçluluğunun en belirgin özellikleri suç işleme oranları, işlenen suçun niteliği ve suçun yöneltildiği alan ile ilgilidir. Özellikle erkeklerde suçun yöneltildiği alan kamusal alan olup kadınlar genelde suçu birincil alan diye nitelendirdiğimiz özel alanında bulunan kişilere yöneltilmektedir. Akademisyenlerle yapılan görüşmelerde de erkek ve kadın suçluluğu karşılaştırıldığında en belirgin farklılık suçun niteliği ve kadınların suçu yönelttiği kişidedir. Bu doğrultuda görüşülen akademisyenlerin düşünceleri aşağıda ifade edildiği gibidir:

“Erkek suçluluğunda işlenen suçun niteliği çok değişiyor, belli kategorilerde yine suçlu ama oranlar farklı, birde erkeklerde işte o özel alan kamu alanı dediğimiz aile çerçevesinde kadının özel alanda yaşadıklarından ziyade erkeğin kamu alanında yaşadıkları ön plana çıkıyor, yani oradaki çatışmaları, özellikle adam öldürme suçunda hani nedenleri koşulları incelediğimizde “bir anlık kavga, küfür, hakaret bir anlık öfke ve yanında bulundurduğu bir silah” çok önemli bir şey yani onu da araştırdık mağdurunda olay anında silahlı olduğu ortaya çıkıyor yani sadece orda fail değil mağdurda silahlı, demek ki bu şeylerin içinde bulunduğu öyle bir alt kültür var yani silah taşıma geleneğinin olduğu, her an herkes...”(Sosyolog Akademisyen)

Erkekler aslında suçu yönelttiği kişi hakkında anlatacağı bir şey bulmamakla birlikte erkeğin suç işlemede de cinsiyet rollerinin ön planda olduğu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Yani daha derinine indiğimizde mağdur hakkında anlatacağı bir şey yok hükümlünün... Tanımıyor, genelde kullanılan ifade “bir tanıdık”, şimdi bu bir tanıdık lafı aslında şeyi ifade ediyor, yani ilişki ve samimiyet yok. Evet, yani kadınlarda gördüğümüz gibi kurbanın kadına duygusal, birinci derece birincil ilişkilerle bağlı olması durumu erkeklerde çok görülmedi, görmedik açıkçası. Ama bence en temel fark o kamu alanı özel alan şeyi birebir işledikleri suçlara da yansıyor ve orada da ben tabii cinsiyet rolleri derken sadece kadına bakmadım erkeğe de baktım, erkeklik rolleri üzerinde de durdum, çok önemli orada da erkeğin ezilmişliği ön plana çıkıyor, yani toplumdaki güç yapısı içinde kendine bir yer bulmak isteyen erkekler yani o bir an önce bir yere ulaşma şeyi bu toplumsal koşullarla da çok paralel gidiyor yani toplumun yarattığı ortam... Yani kadınların bir kere işledikleri suçun niteliği bize ilk anda bir bilgi veriyor. Yani adam öldürme veya yaralama suçlarını kadınlar kime yöneltiyor?”(Sosyolog Akademisyen)

Görüşme yapılan kadınların ve profesyonellerin görüşleri değerlendirildiğinde kadınların özellikle “hayata karşı suç işlemiş olan kadınların” bu suçu en yakınlarına yönelttikleri söylenebilir. Bu durum kadınların yaşadığı çatışma alanlarını göstermesi açısından önemlidir.

4.2.4. Hükümlü Kadınların Cezaevinde Kalacağı/Kaldığı Süre ve Pişmanlık Duyma Durumu

Çalışmada incelenen bir başka konu, hükümlü kadınların cezaevinde kaldıkları ya da kalacakları süre ile pişmanlık duyma durumlarıdır. Bilindiği gibi ceza infaz sistemine göre hüküm giyilen ceza ile hapis yatılan ceza arasında farklılıklar yer almaktadır. Bu farklılık, ceza infaz yasasına göre hükümlülerin hüküm giyilen cezanın üçte ikisini cezaevinde geçirdikleri için oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlülerin % 10'u 0–1 yıl arası hüküm giymiş iken, % 57,5'i 2–5 yıl arası hüküm giymiş, % 19,2'si 6–10 yıl arası hüküm giymiş, % 8,3'ü 11–20 yıl arası hüküm giymiş ve % 5'i 20 yıldan fazla hüküm giymiştir (Ek çizelge, 42).

Hükümlü kadınların cezaevinde kalacakları süre ise, araştırmaya katılan hükümlülerin % 21,7'si 0-1 yıl arasında cezaevinde kalacak iken, % 43,8'i 2-3 yıl arasında hapis kalacak, % 20,3'ü 4-5 yıl arası hapis kalacak ve % 14,2'si ise 5 yıldan fazla süre hapis kalacaktır (Ek çizelge, 43).

Tahliye sonrası yapılan derinlemesine görüşmelerde de eski hükümlülerin ikisi müebbet hapis cezası almış olup birisi 14 yıl cezaevinde kaldıktan sonra diğeri ise 7 yıl cezaevinde kaldıktan sonra çıkan afa tahliye olmuşlardır. Bir diğeri 7 yıl cezaevinde kalmış, diğeri 2 yıl 9 ay bir diğeri ise 1 yıl cezaevinde kalıp tahliye olmuştur.

Araştırmaya katılan hükümlü kadınların büyük çoğunluğu (% 74,6) işledikleri suçlardan dolayı pişmanlık duymaktadır (Ek çizelge, 40). Pişmanlık açısından değerlendirilmesi gereken önemli bir konu ise suçlunun neden pişmanlık duyduğu ile ilgilidir. Bu çalışmada kadınların % 26,9'u suç işlediği için pişmanlık duyduğunu, % 22,9'u ailesi ve çocukları ortada kaldığı için pişmanlık duyduğunu, % 20,1'i cezaevinde yaşamak zorunda olduğu için pişmanlık duyduğunu, % 8,4'ü başkalarına inanıp güvendiği için pişman olduğunu, % 6,1'i kendisine yakışmadığı, namusunu kirlettiği, işlediği suça değmediği ve hak etmediği için pişmanlık duyduğunu ve % 6,1'i ise diğer sebeplerden dolayı pişmanlık duyduğunu belirtmiştir (Ek çizelge, 41). Ayrıca araştırmaya katılan kişilerin % 9,5'i ise bu suçu işlemediğini, boş yere yattığını belirtmiştir. Daha önceden de değinildiği gibi hükümlü kadınların bir kısmı bu suçu işlemediklerini ve boş yere yattıklarını ifade etmişlerdir.

Birçok araştırmacı, kadınların hapsedilmelerinin en büyük acısının kendini suçlu hissetmek ve çocuklarını özlemek olduğunu rapor etmişlerdir. (McIvor ve diğ., 2009; Pollock, 1998; Farr, 2000). Bu çalışmamızda da diğer araştırmalarla benzer bulgular tespit edilmiştir. Kadınlar en fazla suç işlediği için vicdanen, ailesi ve çocukları ortada kaldığı için pişmanlık duymaktadır.

Gerek nicel çalışma kapsamında cezaevindeki kadınlarla, gerekse nitel çalışma kapsamında tahliye sonrası yapılan görüşmelerde kadınların önemli bir kısmının işledikleri suçu kabullenmemeleri nedeniyle "pişmanlık konusu" detaylı bir şekilde

incelenememiştir. Suç işlediğini kabul etmeyen kadınlara işlediği suç nedeniyle pişman olup olmadığını sormak doğru bir yaklaşım olarak görülmemiştir.

4.2.5. Hükümlü Kadınların Suç İşlediği Yaş ve Daha Önceki Suçluluk Deneyimi

Yaş her çalışmada olduğu gibi kriminolojik çalışmalarda da incelenmesi gereken önemli değişkenlerden biri olmuştur. Suçluluk ile ilgili önemli bir değişken “bireyin ilk suç işleme yaşı”dır. Araştırma grubunda yer alan hükümlülerin % 10'u 20 ve altı yaş grubunda iken suç işlemiş, % 42,1'i 21-30 yaş grubunda iken suç işlemiş, % 26,7'si 31-40 yaş grubunda iken suç işlemiş, % 14,1'i 41-50 yaş grubunda iken suç işlemiş ve % 7,1'i ise 51 yaş ve üzerinde iken suç işlemiştir (Ek çizelge, 44).

Bu çalışmada elde edilen bulgular çerçevesinde kadınların çok küçük bir kısmı 20 yaş ve altında iken suç işlemeye başlamıştır. Kadınların suç işledikleri yaş grubu daha çok 21-30 yaş arasında yoğunlaşmaktadır. Kadınların suç işledikleri yaş ile ilgili bulgular diğer çalışmalarla da benzerlikler göstermektedir (Özcan, 1996; İçli, 2007; İçli, 2011).

Yaş gibi önemli bir değişken söz konusu olduğunda, akla, yaş gibi bir değişkenin işlenen suçun türü ile ilişkisi olup olmadığı sorusu gelmektedir. Bu çalışmada da hükümlülerin suç işledikleri yaş ile işledikleri suç arasındaki ilişki incelenmiştir (Ek çizelge, 97). Buna göre adam öldürme suçu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşları ortalaması 26,9 iken, adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunmayanların suç işleme yaşları ortalaması 33,1'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda; ceza infaz kurumunda adam öldürme nedeniyle bulunup bulunmama arasında suç işleme yaşı bakımından anlamlı farklılık vardır (t:-2,836, p<0,05). Adam öldürme nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunan kadınların suç işleme yaşı diğer suçları işleyenlerden daha düşüktür.

Hırsızlık suçu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşları ortalaması 29,4 iken, hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunmayanların suç işleme yaşları ortalaması 33,4'tür. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda; ceza infaz kurumunda hırsızlıktan dolayı bulunup bulunmama arasında suç işleme yaşı

bakımından anlamlı farklılık vardır ($t:-2,501$, $p<0,05$). Hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşı diğer suçları işleyenlerden daha düşüktür.

Gasp suçu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşları ortalaması 26,2 iken gasptan dolayı ceza infaz kurumunda bulunmayanların suç işleme yaşları ortalaması 32,9'dur. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda; ceza infaz kurumunda gasptan dolayı bulunup bulunmama arasında suç işleme yaşı bakımından anlamlı farklılık vardır ($t:-2,534$, $p<0,05$). Gaspstan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşı diğer suçları işleyenlerden daha düşüktür.

Dolandırıcılık suçu nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşları ortalaması 36,9 iken dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunmayanların suç işleme yaşları ortalaması 32'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda; ceza infaz kurumunda dolandırıcılıktan dolayı bulunup bulunmama arasında suç işleme yaşı bakımından anlamlı farklılık vardır ($t:2,029$, $p<0,05$). Dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşı diğer suçları işleyenlerden daha yüksektir.

Cinsel suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşları ortalaması 37,9 iken, cinsel suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunmayanların suç işleme yaşları ortalaması 32'dir. Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda; ceza infaz kurumunda cinsel suçlardan dolayı bulunup bulunmama arasında suç işleme yaşı bakımından anlamlı farklılık vardır ($t:2,169$, $p<0,05$). Cinsel suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunanların suç işleme yaşı diğer suçları işleyenlerden daha yüksektir.

Bulgulardan anlaşılacağı üzere dolandırıcılık ve cinsel suç işleyen kadınların yaşı diğer suçları işleyenlere oranla daha yüksekken, adam öldürme, hırsızlık ve gasp suçu işleyen kadınların yaşları ise diğer suçları işleyenlerden çok daha düşüktür.

Kadın suçluluğu konusunda önemli bir başka konu "önceki suç deneyimi" yani mükerrer suçluluk konusudur. Bu çalışmada araştırma grubundaki kadın hükümlülerin

% 28,7'si daha önceden işledikleri suçlardan dolayı hüküm giymiş iken, %71,3'ü daha önce herhangi bir suçtan dolayı hüküm giymemiştir (Ek çizelge, 45). Araştırmaya katılan kişilerden daha önce tutuklanan/hüküm giyenlerin % 66,7'si hırsızlıktan, % 7,2'si uyuşturucu ile ilgili suçlardan, % 7,2'si yaralamadan, % 1,4'ü adam öldürmeden ve % 17,5'i ise diğer suçlardan dolayı tutuklanmış/hüküm giymişlerdir (Ek çizelge, 46).

Tahliye sonrası eski hükümlülerle yapılan derinlemesine görüşmelerde, kadın hükümlülerden sadece birisinin önceki suç deneyimi var olup diğerlerinin daha önceki suç deneyimleri bulunmamaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen bir başka konu, hükümlü kadınların işlediği suç türü ile daha önceden herhangi bir suçtan hüküm giyme durumu arasındaki farklılıklardır. Buna göre adam öldürme nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunma ile daha önce herhangi bir suçtan hüküm giyme arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:4,270, $p<0,05$). Daha önce herhangi bir suçtan hüküm giymiş kadınların adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, daha önce herhangi bir suçtan hüküm giymemiş kişilerden anlamlı derecede daha düşüktür (Ek çizelge, 103).

Hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunma ile daha önce herhangi bir suçtan hüküm giyme arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:43,563, $p<0,05$). Buna göre daha önce herhangi bir suçtan hüküm giymiş kişilerin hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunması, daha önce herhangi bir suçtan hüküm giymemiş kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Bir başka ifadeyle, hırsızlık suçu işlemiş olanlar daha önceden de suç işlemişlerdir ve hırsızlık suçu işleyenlerin mükerrerlik oranı diğer suçları işleyenlere göre daha yüksektir.

Suç tekrarı açısından incelendiğinde kadın hükümlülerin önemli bir oranının (% 28,7) mükerrer suç işlediği tespit edilmiştir. Mükerrer suçluluğu etkileyen önemli unsurlardan biri, "önceden işlenen suçun türü"dür. Mükerrer suçluluğa suç türü açısından bakıldığında ise bu çalışmada suç tekrarı olan suçların başında en fazla hırsızlık suçu gelmektedir (% 66,7). Bu suçu uyuşturucu ile ilgili suçlar (% 7,2) ve yaralama suçu (% 7,2) izlemektedir. Genelde hırsızlık suçunu işleyenlerin yeniden suç işledikleri tespit

edilmiştir. Kızmaz'ın (2006: 90) erkek mahkûmlarla yapmış olduğu çalışmada da suçluların büyük bir kısmının genelde ilk işledikleri suçların başında hırsızlık suçu gelmektedir.

4.2.6. Ailenin ve Arkadaşların Suça Tepkisi

Bu çalışmada incelenen bir başka değişken “cezaevindeki kadınların ailelerinin ve arkadaşlarının kadınların işlediği suça tepkisidir”.

Araştırmaya katılan hükümlülerin % 41,6'sının ailesi kızma, bağırma, üzülme, şaşırma gibi tepkiler vermiş iken, % 15'inin ailesi onaylamayıp reddetmişler, % 11,7'si ailesiyle görüşmediğini veya ailesinin işlediği suçtan haberi olmadığını, % 11,7'sinin ailesi destekleyip ilgilenmişler, % 11,2'sinin ailesi hiçbir tepki vermemiş ve % 8,8'inin ailesi ise mecbur olduğunu bildikleri için bir şey demediğini belirtmiştir (Ek çizelge, 49). Genellikle yapılan çalışmaların çoğunluğunda paralel doğrultuda sonuçlar elde edilmiştir. Kadın hükümlüler arasında düşük bir oran suç işlediği için ailesi tarafından dışlanmaktadır (Çoban ve Akgül, 2011: 70).

Bu çalışmada özellikle cinsel suçlar nedeniyle hüküm giymiş kadınlarla yapılan görüşmelerde hükümlü kadınlar genelde aileleriyle görüşmediklerini, iletişimlerinin olmadığını, olanların ise bu işi yaptıkları için ailelerinin kendilerini dışladıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle kadınların aile bağlarındaki zayıflığın ve sahip oldukları düşük gelir düzeyinin de bu suçu işlemeye itici güç oluşturduğu düşünülmektedir.

Kadın hükümlülerin arkadaşlarının verdiği tepkilere bakıldığında ise araştırmada yer alan hükümlülerin % 25,8'i arkadaşının olmadığını belirtirken, % 17,9'u arkadaşları ile görüşmediğini, % 17,9'u arkadaşlarının kendisini onaylamadığını, % 10,8'i arkadaşlarının suç işlediğini bilmediklerini, % 10,8'i arkadaşlarının şaşırdığını/üzüldüğünü, % 9,2'si arkadaşlarının ona hak verip onayladığını, % 5'i arkadaşlarının kendisine destek verdiklerini ve % 2,5'i ise bazı arkadaşlarının onayladığını bazı arkadaşlarının onaylamadığını belirtmişlerdir (Ek çizelge, 50).

Kadın hükümlüler açısından belirgin bir özellik, cezaevine girmeden öncesinde ve sonrasında hiç arkadaşlarının olmaması ya da çok az oluşudur. Kadınların cezaevi öncesindeki yaşamında genellikle sosyal çevrelerinin olmadığı, sadece akrabalık ilişkileri şeklinde bir yaşam sürdürdükleri gözlenmiştir.

Tahliye öncesi kadın hükümlülerle cezaevlerinde yapılan görüşmelerde ve tahliye sonrası eski kadın hükümlülerle yapılan derinlemesine görüşmelerde de en dikkat çekici nokta kadın hükümlülerin aileleriyle ve arkadaşlarıyla ilişkileridir. Hükümlü kadınların çoğunluğu dışarıdaki hayatlarında hiçbir arkadaşı olmadığını ifade ederken, çoğu kadın cezaevine girmeden önce ailesiyle ilişkisinin olmadığını belirtip var olan ilişkilerin ise sorunlu olduğunu ifade etmiştir. Görüşülen kadınların ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

“Ailemle ilişkim iyi değildi, gidip gelmiyordum... Benim ailem, şimdi bizim oralarda “gelinlikle gireceksin şeylen kefenlen çıkacan” derler, benim ayrılığımı onaylamadılar yani... Beni nasıl verdiler hiç arkama bakmadılar gurbete attılar yani...” (Eski hükümlü NŞ)

Bir başka hükümlü ise cezaevi öncesi ailesiyle olan ya da aslında olmayan ilişkisini şu şekilde ifade etmiştir:

“Hiç iyi değildi yani, anne baba sevgisi yani yoktu yani hiç yoktu” (Eski hükümlü SD)

Cezaevindeki hükümlü kadınların aktardığı önemli bir bulgu “kadınların hiç arkadaşının olmayışı”dır. Hem cezaevinde yapılan görüşmelerde hem de tahliye sonrası yapılan görüşmelerde kadınların önemli bir kısmı arkadaşının olmadığını ya da arkadaşlarıyla görüşmediğini belirtmiştir. Hiç arkadaşı olmadığını söyleyen eski bir hükümlünün ifadesiyle tek derdinin geçinmek olduğu anlaşılmaktadır:

“Yok, öyle bir akranım yoktu, merhaba mı merhaba öyleydi kızım, geçimiyle uğraşan bi kişiydim, geçimiyle uğraşan...” (Eski hükümlü DA)

“Arkadaşım yoktu ki benim... Bir komşu geliniyle bile konuşturmadı kaynanam beni asla. Sadece kaynana kaynababa getir götür hizmet başka hiçbir şey kesinlikle” (Eski hükümlü KM)

Bir başka hükümlü ise cezaevine girmeden öncede yalnız olduğunu ve kendi kabuğunda yaşadığını şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Cezaevine girmeden önce ben dedikoduyu hiç sevmiyorum, dedikodu yapan insanlardan yani uzak duruyordum, evime kapanıyordum kendi halimde normal bir iki tane işte komşum var normal oturup kalkıyodum, öyle ileri geri hani bazı böyle dedikodunun aralarına karışmak istemiyodum sevmiyom yani, kendi kabuğuma çekiliyodum...” (Eski hükümlü SD)

Kadın suçluluğunda “çevrenin kadının işlediği suça bakış tarzı” kadının tahliye sonrası döneceği sosyal çevre ve bu çevrenin kadına bakışı açısından önemlidir. Özellikle erkek suçluluğu ile karşılaştırıldığında suç işleyen kadınlara ayrı bir varlıkmış gibi bakıldığı, acayip bir şeymiş gibi algılandığı, iki katı daha fazla suçlu gözüyle bakıldığı, erkekten daha fazla aşağılandığı göze çarpmaktadır. Akademisyenlerle yapılan görüşmelerde bu konu şu şekilde değerlendirilmiştir:

“Birde etiketlenme dediğimiz hadise gerçekleşiyor, sorunu katmerleyen bir şey, bir de onunla başa çıkmak durumundalar. Mesela benim yaptığım araştırmalarda hani hep şeye de bakmıştım “çevreniz işlediği suça ne dedi, nasıl baktı” hem aile hem yakın aile çevresi hem de işte eş dost akraba, mesela erkeklerde hoş karşılama görmezden gelme kabul etme veya takdir etme oranları daha yüksekken bu oran kadınlarda çok daha düşük...”(Sosyolog Akademisyen)

Kadın suçluluğunda vurgulanan bir başka nokta, kadınların işlediği suçlara yine kadınların verdiği tepkiler ve kadınların suç işlemede kadınların etkisidir. Genellikle kadının işlediği suça kadınlar daha fazla tepki vermektedir.

“Vurgulanması gereken bir diğer nokta da kadının işlediği suçlarda kadınların etkisi? Mağdur olmasında kadınların etkisi özellikle anne figürü çok önemli, annede kimi zaman, kimi zaman değil aslında ne yazık ki çoğu kez ataerkil değerleri sürdürme eğiliminde olabiliyor ve kızını korumuyor. Yani namus cinayetlerinde onu çok hakikaten gözlemledik, yani kızından yana çıkmıyor, o sistemden yana çıkıyor yani onu sürdürmesi ama mesela kızı eve döndüğünde diyelim eşyle anlaşamadı eve döndü ilk reddeden anne oluyor kocanın yanına git diyen anne oluyor veya baba dediyse bile anne de onu destekliyor ya da karşı çıkamıyor kimi hallerde...” (Sosyolog Akademisyen)

4.3. HÜKÜMLÜ KADINLARIN CEZAEVİNDEKİ YAŞAMINA VE SAĞLIK DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, hükümlü kadınların ceza infaz kurumunda zamanlarını geçirme durumu, ihtiyaçlarının ceza infaz kurumunda karşılanma durumu, kadınların cezaevinde karşılaştığı zorluklar, cezaevi yaşamından öğrendikleri, sağlık durumu, cezaevindeki rehabilitasyon programlara katılma durumu ve bu programları faydalı bulup bulmadığı incelenmiştir.

4.3.1. Hükümlü Kadınların Cezaevinde Zamanını Geçirme Durumu

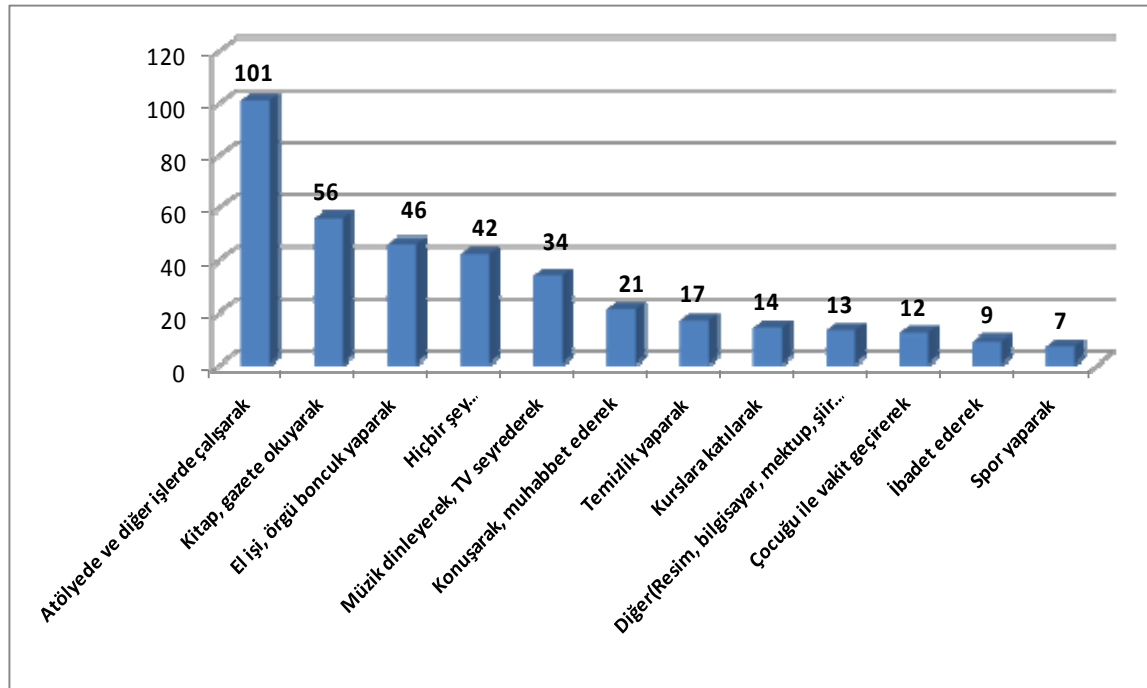
Cezaevinde yaşayan hükümlüler açısından irdelenmesi gereken önemli bir konu “zaman” kavramıdır. Çünkü cezaevinde geçmesi gereken önemli bir zaman vardır ve bunun ne şekilde kullanıldığı ise ceza infaz sisteminin de aynı zamanda sorgulanması anlamına gelmektedir. Hükümlüler açısından ise önemli olan bu zamanın ne şekilde anlamlı geçirildiğidir.

Araştırma yapılan ceza infaz kurumlarında kadınların çalışması ile ilgili birtakım olanaklar yer almaktadır. Özellikle açık ceza infaz kurumlarında (Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumu, Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu) bulunan hükümlülerin çalışma olanakları kapalı ceza infaz kurumunda bulunanlara göre daha fazla olmakla birlikte kapalı ceza infaz kurumlarının bazılarında da kadınların çalışabilme olanakları bulunmaktadır. Ceza infaz kurumlarında kadınların dahil oldukları iş olanakları şu şekildedir: Sivas Yarı Açık Ceza İnfaz Kurumunda halı dokuma atölyesi, spanç katlama, Denizli Bozkurt Yarı Açık Ceza İnfaz Kurumunda tekstil atölyesi, Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tekstil, mantı yapma şeklindedir.

Bu çalışmada hükümlü kadınların cezaevinde zamanlarını nasıl geçirdikleri incelendiğinde, araştırmaya katılan hükümlü kadınların % 42,1’i ceza infaz kurumunda zamanlarını daha çok atölyede ve diğer işlerde çalışarak geçiriyor iken, % 23,3’ü kitap ve gazete okuyarak, % 19,2’si zamanını el işi örgü boncuk yaparak, % 14,2’si müzik dinleyerek, TV seyrederek, % 8,8’i konuşarak, muhabbet ederek, % 7,1’i temizlik yaparak, % 5,8’i cezaevinde düzenlenen kurslara katılarak, % 5,4’ü diğer aktiviteler ile

(resim, bilgisayar, mektup, şiir yazma, gitar, saz çalma gibi), % 5'i çocuğu ile vakit geçirerek, % 3,8'i ibadet ederek, % 2,9'u spor yaparak geçirmektedir (Ek çizelge, 52). Araştırmaya katılan hükümlülerin önemli bir kısmı % 17,5'i cezaevinde hiçbir şey yapmadığını, zamanlarını yatarak, uyuyarak, gezerek, bomboş geçirdiklerini belirtmişlerdir. Hükümlü kadınların cezaevinde nasıl zaman geçirdikleri grafik 2'de gösterilmiştir.

Grafik 2: Hükümlü Kadınların Cezaevinde Zamanını Geçirme Durumu

Ortaya çıkan bulgular doğrultusunda cezaevindeki kadınların bir kısmının çalışarak ve üreterek vakit geçirdiği, bir kısmının ise yatarak, gezerek, hiçbir şey yapmadan vakit geçirdiği anlaşılmıştır. Bu veriler doğrultusunda hükümlü kadınların işledikleri suç ile zamanlarını nasıl geçirdikleri konusunda bir ilişki olup olmadığı sorusu akla gelmiş ve bu değişkenler arasında bir değerlendirme yapılmıştır. Yapılan Ki-kare analizinde hükümlülerin işlediği suç türü ile cezaevinde zamanını atölyede ve diğer işlerde çalışarak geçirme arasındaki farklılıklar incelenmiş ve adam öldürmeden dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin zamanını atölyede ve diğer işlerde çalışarak geçirmeleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Ki-Kare:31,844, $p<0,05$). Buna göre adam öldürme nedeniyle cezaevinde bulunan kadınların zamanını atölyede ve diğer işlerde çalışarak geçirme oranı diğer hükümlülere göre anlamlı derecede daha yüksek

bulunmuştur (Ek çizelge, 108). Bunun yanında hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin zamanını atölyede ve diğer işlerde çalışarak geçirme arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:5,306, $p<0,05$). Hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerde zamanını atölyede ve diğer işlerde çalışarak geçirme oranı diğerlerine göre anlamlı derecede daha düşüktür. Uyuşturucu ile ilgili suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin zamanını atölyede ve diğer işlerde çalışarak geçirme arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:4,849, $p<0,05$). Uyuşturucu ile ilgili suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerde zamanını atölyede ve diğer işlerde çalışarak geçirme oranı diğerlerine göre anlamlı derecede daha düşüktür. Bu bulgular doğrultusunda hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle cezaevinde bulunanların atölyelerde çalışmayı tercih etmediklerini söyleyebiliriz.

Cezaevinde zamanını atölyede çalışarak geçiren hükümlü kadınların sosyo demografik özelliklerine bakıldığında öğrenim durumu, medeni durum ve yaş açısından çalışmayanlarla aralarında farklılıklar olduğu görülmektedir (Ek çizelge, 109). Cezaevinde zamanını atölyede çalışarak geçirenler ile çalışmayanlar arasında eğitim durumu bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:12,692, $p<0,05$). Cezaevinde zamanını atölyede çalışarak geçirmeyenlerde ilkokul mezunu olmayanların yani okuyazar olan ya da okuyazar olmayanların oranı anlamlı derecede daha yüksektir. Cezaevinde zamanını atölyede çalışarak geçirenler ile çalışmayanlar arasında medeni durum bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:6,161, $p<0,05$). Cezaevinde zamanını atölyede çalışarak geçirenlerde resmi nikâhlı evlilerin oranı anlamlı derecede daha yüksektir. Cezaevinde zamanını atölyede çalışarak geçirenlerin yaş ortalaması 35 iken çalışmayanların yaş ortalaması ise 38,2'dir. Buna göre cezaevinde zamanını atölyede çalışarak geçirenler ile çalışmayanlar arasında yaş ortalamaları bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır ($t:-2,330$, $p<0,05$). Cezaevinde zamanını atölyede çalışarak geçirmeyenlerin yaş ortalaması çalışanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Bunun yanında yapılan bir başka ki-kare analizinde hükümlülerin işlediği suç türü ile cezaevinde zamanını kitap, gazete okuyarak geçirme arasındaki farklılıklar

incelenmiştir (Ek çizelge, 110). Buna göre incelenen değişkenler açısından anlamlı farklılık bulunan suç türü hırsızlık suçu ile ilgilidir. Hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin zamanını kitap, gazete okuyarak geçirme arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:10,475, $p<0,05$). Buna göre hırsızlıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerde zamanını kitap, gazete okuyarak geçirme oranı diğerlerine göre anlamlı derecede daha düşüktür. Bu durumun hırsızlık suçu işleyenlerin genelde eğitim seviyelerinin olmamaları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Hırsızlık suçu işleyenler genelde okuryazar olmayan kadınlardır.

Dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin ise zamanlarını kitap, gazete okuyarak geçirme arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:4,182, $p<0,05$). Buna göre dolandırıcılıktan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerde zamanını kitap, gazete okuyarak geçirme oranı diğerlerine göre anlamlı derecede daha yüksektir. Aynı durum sahtecilik suçu işleyenler açısından da geçerlidir. Sahtecilikten dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin zamanını kitap, gazete okuyarak geçirme arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:5,757, $p<0,05$). Buna göre sahtecilikten dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerde zamanını kitap, gazete okuyarak geçirme oranı diğerlerine göre anlamlı derecede daha yüksektir. Bu durumun da dolandırıcılık ve sahtecilik suçunu işleyenlerin genelde eğitim seviyesi yüksek kişiler olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan hükümlü kadınların önemli bir oranı cezaevinde hiçbir şey yapmadığını, zamanlarını yatarak uyuyarak, gezerek bomboş geçirdiklerini belirtmeleri nedeniyle bu çalışmada ayrıca hükümlünün işlediği suç türü ile cezaevinde zamanını hiçbir şey yapmadan, yatarak, uyuyarak, bomboş geçirme arasındaki farklılıklar incelenmiştir (Ek çizelge, 111). Buna göre hiçbir suç türü ile cezaevinde zamanını hiçbir şey yapmadan, yatarak, uyuyarak, gezerek, bomboş geçirme arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Düzenli bir işe sahip olma ve bu işi sürdürebilme yeterliliğinden yoksun olan kadınların genellikle cezaevinde de çalışmayı tercih etmedikleri görülmüştür.

Cezaevinde zamanını hiçbir şey yapmadan bomboş geçirenler ile geçirmeyenler arasında bir farklılık olup olmadığı düşünülmüş ve hükümlü kadınların eğitim durumu

açısından anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (Ki-Kare:21,543, $p<0,05$). Buna göre cezaevinde zamanını hiçbir şey yapmadan bomboş geçirenlerde ilkokul mezunu olmayanların oranı anlamlı derecede daha yüksektir (Ek çizelge, 112).

Tahliye olmuş eski kadın hükümlülerle de yapılan görüşmelerde kadınlara cezaevinde iken zamanlarını nasıl geçirdikleri sorulmuş, kadınlar bu soruya cezaevindeki kadınların ifadelerine paralel doğrultuda yanıtlar vermiştir. Bazı eski hükümlü kadınlar cezaevinde iken zamanını bomboş yatarak geçirdiğini belirtirken bazıları ise zamanını çok dolu geçirdiğini ifade etmiştir:

“Zamanımızı işte bahçeye çıkıyorduk, akşama kadar da yatıyorduk, sabaha kadarda yatıyorduk...” (Eski hükümlü KY)

Kadınlar hapsedilmeye erkeklerden farklı tepkiler verir ve kadın cezaevlerinin erkeklere göre farklı atmosferi bulunmaktadır. Öncelikle kadın cezaevleri erkeklerden daha az şiddet içeren yerlerdir. Kadın hükümlüler ise cezaevinde iken “diğerleri” yani diğer kişiler ile olan ilişkilerine büyük önem verirler. Hükümlü kadınların birbirleri ile olan ilişkisi genelde anne kız, arkadaş ya da kız kardeş şeklindedir. Dolayısıyla cezaevinde kadınlar genellikle bir arada ve birlikte zaman geçirirler. Cezaevindeki atmosferi anlatması açısından görüşülen kadınların ifadeleri şu şekildedir:

“Zamanımızı, bahçede top oynuyorduk, geziyorduk, ondan sonra arkadaşlarla sohbet ediyorduk, yemek geliyordu yemeğimizi alıyorduk, yiyorduk içiyorduk konuşuyorduk, sobbet ediyorduk, oruç geldi mi orucumuzu tutuyorduk, namazımızı kılıyorduk, böyle günler geçti işte...” (Eski hükümlü DA)

Bir başka hükümlü ise cezaevinde iken yaşamlarının daha planlı olduğunu, dışarıdaki hayatında ise bu şekilde planlı yaşayamadığından bahsetmektedir:

“Cezaevinde öyle bir şey var ki yani dışarıda şu an öyle yapamıyorsun. Diyorsun ki şu saatte kahvaltımı yapacağım, şu saatte yürüyüşümü yapacağım, şu saatte kitap okuyacağım, şu saatte kursuma gideceğim, böyle. Bir düzen, yani hepsi için değil, çoğu kişi gece otururdu sabaha kadar çoğu da akşama kadar yatardı yani geceyi gündüze

çevirirdi, ama ben hiç yine her gün 7 de kalkardım, kahvaltımı yapar koğuşumu temizlerdim, yürüyüşümü de yapardım kurslarıma da giderdim...” (Eski hükümlü KM)

Bir başka hükümlü ise cezaevindeki yaşantısını dışarıda çalışan iş kadınlarının yaşamına benzetmektedir:

“Çalışarak. Yani sabah nasıl iş hanımları çıkar 8’de 8’buçukta işe gidiyorsa akşam 4’te dönüyorsa bizde öyleydik” (Eski hükümlü NŞ)

Hükümlü kadınların cezaevinde geçirdikleri zaman incelendiğinde uzun süreli cezaevinde kalan kadınların daha kısa süre cezaevinde kalacaklara göre farklı zaman geçirdikleri görülmüştür. Özellikle adam öldüren kadınların cezaevinde kaldıkları uzun süre göz önüne alındığında diğer hükümlülere göre daha farklı ve planlı bir zaman geçirdikleri anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda adam öldüren kadınların genellikle cezaevinde çalıştıkları, açılan kurslara ya da etkinliklere katıldıkları görülmüştür. Bunun yanında cezaevinde daha kısa süre kalacak olan kadınların ise çalışmayı tercih etmedikleri, etkinliklere katılmayı ise “nasıl olsa çok fazla kalmayacağım” diyerek tercih etmedikleri gözlenmiştir.

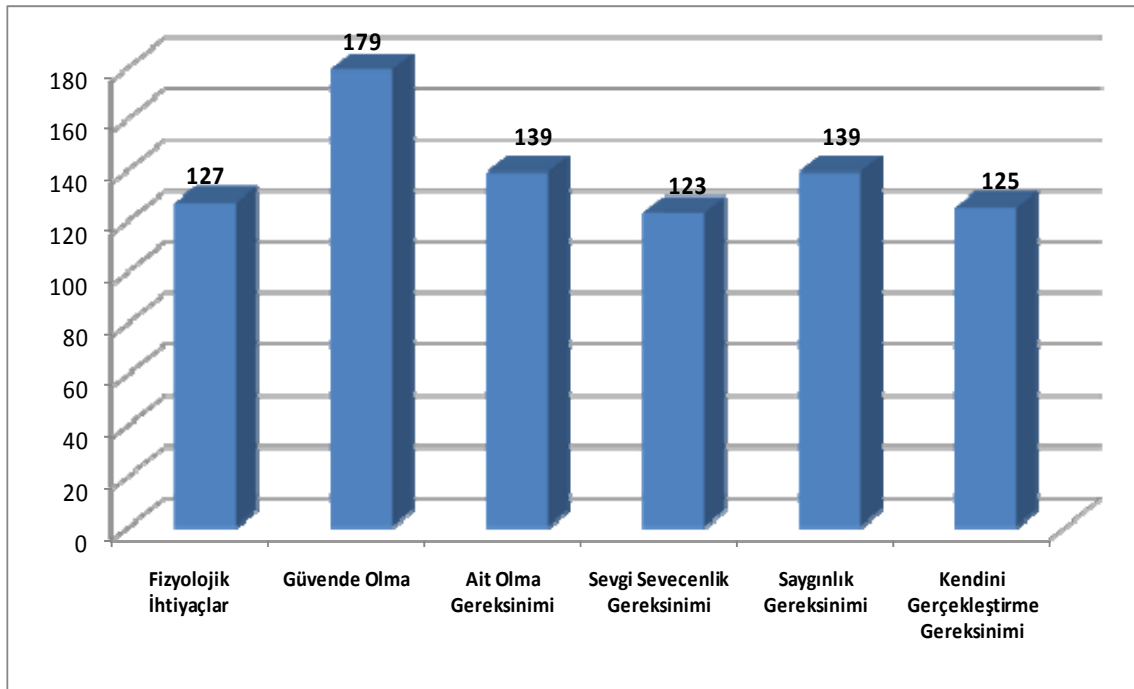
4.3.2. Hükümlü Kadınların İhtiyaçlarının Cezaevinde Karşılama Durumu

Bu çalışmada cezaevindeki kadın hükümlülere yöneltilen bir başka soru “cezaevinde ihtiyaçlarının karşılanma durumu” ile ilgilidir. Hükümlü kadınların ihtiyaçları Maslow’un “ihtiyaçlar hiyerarşisi” çerçevesinde sorulmuş olup aslında kadınların ceza infaz kurumunda bu ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı konusunda düşünce durumunu ortaya koymak üzere sorulmuştur. Maslow’un çok iyi bilinen ihtiyaçlar hiyerarşisinde Maslow’a göre (1943, akt. Willis ve Randolp, 2009:511) fizyolojik, güvenlik ve sosyal ihtiyaçlar, kişilerin özsaygı, başkalarına saygı ve etik gibi yüksek değerlerden önce güvence altına alınmalıdır. Bu çerçevede cezaevindeki kadınlara, ihtiyaçlarının karşılanma durumu hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 52,9’u bulunduğu cezaevinde fizyolojik ihtiyaçlarının karşılandığını düşünüyor iken, % 74,6’sı güvende olma ihtiyacının karşılandığını düşünüyor, % 58,2’si ait olma gereksiniminin karşılandığını düşünüyor, % 51,3’ü sevgi

sevecenlik gereksiniminin karşılandığını düşünüyor, % 57,9'u saygınlık gereksiniminin karşılandığını düşünüyor ve % 52,1'i ise kendini gerçekleştirme gereksiniminin karşılandığını düşünüyor (Ek çizelge, 51).

Kadınların cezaevinde ihtiyaçlarının karşılandığını düşünme durumu sayı olarak grafik 3'te gösterilmiştir. Özellikle kadın hükümlülerin cezaevinde “güvende olma ihtiyacının karşılandığını” düşünenlerin oranının yüksek olması kadınların ceza infaz kurumlarını “güvenli” bir yer olarak algıladığını göstermektedir.

Grafik 3: Kadın Hükümlülerin Cezaevinde İhtiyaçlarının Karşılandığını Düşünme Durumu

Aynı şekilde cezaevinden tahliye olmuş olan kadın hükümlülere cezaevinde iken ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı sorulmuş ve kadınlar bu soruya genellikle temel ihtiyaçlarının (beslenme gibi) karşılandığını diğer ihtiyaçlarını ise çalışarak sağladıklarını belirtmişlerdir. Hükümlülerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Zaten orda yemek geliyor ister ye ister yeme, yemek geliyor şimdi Allahı var, yemeğini, ekmeğini veriyorlar. Şimdi bizde tüp parası bide hani böyle öteberi parası filan, boncuk filan yapıyordum ihtiyaçlarımı karşılıyordum, temizlik yapıyordum para karşılığında...”
(Eski hükümlü KM)

“Ben cezaevindeyken aydan aya 100 milyon para alıyordum, ihtiyaçlarımızı zaten yemeklerimiz her şey geliyor, hastalandığımız için işte diyet geliyordu, insan nasıl yiyorsa o şekil geliyo hastane gibi ve bazen yani içerde çamaşır yıkıyordum arkadaşların çamaşırlarını. Onlar yapıyordu benim kantinimi.” (Eski hükümlü NŞ)

Hükümlü bir kadının cezaevinde yaptığı çalışmalarla dışarıdaki çocuklarının ihtiyaçlarını karşılaması ise kadınların çocuklarını her türlü şartlar altında düşündüğü gerçeğini ortaya koyması açısından dikkat çekicidir:

“Yediğimiz yemek geliyordu, başka bir şey gelmiyordu. Ben temizlik yapıyordum günlük, bohça yapardım, çanta yapardım, cüzdan yapardım, takı yapardım ve o paradan da ben çocuğum geldikçe hem kendi ihtiyacımı karşılardım hemde çocuğuma para verirdim” (Eski hükümlü KM)

Cezaevindeki kadınlara yöneltilen bir başka soru, “kadın oldukları için cezaevinde zorlanıp zorlanmadıkları” ile ilgilidir. Kadınlar genellikle bu soruya zorlanmadıkları yönünde yanıtlar vermiştir. Cezaevinden tahliye olmuş olan bir hükümlünün ise erkeklerle karşılaştığında bu soruya verdiği yanıt ilginçtir:

“Kadınlar için daha kolaylık var yani, mesela kadın her şeye katılabiliyor, her şeyi yapabiliyor yani maddide olsa manevide olsa sevgide olsa saygıda olsa kadının kendi elinde kazanması, ama erkeklerde öyle değildir ki, “erkek milleti pat dedim küt girer kavgaya” ama bizde öyle değil, cezaevinde iyi günlerimiz çok geçti, hiç kavga etmedim yani, erkeğin şahsına konuşayım yani kavga dövüş hiç arkadaşlarımdan hiç şikâyet almadılar yani o yüzden de hepsi çok Allah razı olsun yani saygı gösteriyorlardı valla” (Eski hükümlü NŞ)

4.3.3. Hükümlü Kadınların Cezaevinde Karşılaştığı Zorluklar

Araştırma kapsamında kadınlara yöneltilen bir başka soru, hükümlülerin kadın oldukları için cezaevinde cinsiyetlerine yönelik herhangi bir zorlukla karşılaşp karşılaşmadığı ile ilgilidir. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 7,5'i buldukları ceza infaz kurumunda kadın olmalarından dolayı cinsiyetlerine yönelik herhangi bir zorlukla karşılaştığını belirtmiş iken, % 92,5'i ise buldukları ceza infaz kurumunda kadın

olmalarından dolayı cinsiyetlerine yönelik herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir (Ek çizelge, 57).

Cezaevinde zorluklarla karşılaştığını ifade eden kadınlardan dört kişi, cezaevi müdürlerinin ve gardiyanların erkek olması nedeniyle sorunlarını anlatamadıklarını, dört kişi, cezaevinde yapılan üst aramaların rencide edici olduğunu, iki kişi, cezaevinde çalışanlar tarafından cinsel tacize uğradığını, iki kişi, cezaevinde yaptırılan işlerin ve cezaevi şartlarının kadına göre olmadığını, iki kişi ise, cezaevinde kadın kadına olmaktan kaynaklanan sorunların olduğunu ifade etmiştir.

Genel olarak kadının hapsedilme süreci ile ilgili literatüre bakıldığında, cezaevlerindeki kadın hükümlülerle yapılan birçok çalışmada hükümlü kadınların cezaevi çalışanları tarafından cinsel saldırıya ve istismara maruz kaldıkları rapor edilmiştir (Fox, 1984; Siegel, 1999'dan akt. Farr, 2000:8). Bunun yanında kadın hükümlüler cezaevi çalışanlarının kendilerine çocukmuş gibi davrandıklarını, toplumsal hayatta başarılı olabilmek için güçlenmeye ve çalışmaya zorlandırıldıklarını ifade etmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında kadınlara “cezaevinde yaşamının ne gibi zorlukları olduğu” konusunda düşüncelerini öğrenmeye yönelik bir başka soru sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlülerin ceza infaz kurumunda yaşamının zorlukları hakkında düşündükleri; % 32,9'u aileden ayrı olmanın getirdiği zorluklar olduğunu ifade etmiş iken, % 18,3'ü güvенеbileceği bir kişinin olmaması, farklı insanlarla aynı ortamda olmak zorunda kalmanın cezaevinin zorluğu olduğunu, % 13,8'i özgürlüğün olmaması, kapalı olmak, istediği zaman istediğini yapamamanın zorluğunu, % 12,1'i fiziki koşulların yetersizliğinin, % 9,6'sı cezaevinde ekonomik zorlukların, % 6,7'si yalnızlık, çaresizlik, korku duyguyu yoğunluğu, psikolojik baskının cezaevinin zorlukları olduğunu ve % 1,7'si ise çocuğuyla birlikte cezaevinde olmanın ve çocuğunun burada büyüyor olmasının cezaevinin zorluğu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan hükümlülerin % 5'i ise cezaevinde yaşamın hiçbir zorluğu olmadığını ifade etmiştir (Ek çizelge, 91).

Bulgulara bakıldığında kadınların cezaevinde genelde fiziksel zorlamalardan ziyade aileden ayrı olmanın gereği olarak duygusal yönden zorlandıklarını söyleyebiliriz.

Erkeklerden farklı olarak kadın için hapsedilmenin en ağır sonuçları, aile ve çocuklarından ayrılmaktır. Bu doğrultuda kadınların yaşadığı en önemli sıkıntı cezaevinde hissettiği yalnızlık duygusu ve özlemdir (Boyacıoğlu Öğün, 2011). Nitekim tahliye sonrası yapılan görüşmelerde de eski hükümlülere kadın oldukları için cezaevinde yaşadıkları zorluklara ilişkin soru sorulmuştur. Kadınlar genellikle bu soruya özgürlüğünden, çocuklarından, aileden ayrı olmanın ve maddi olarak kısıtlı olmanın cezaevinin en büyük zorluğu olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşülen kadınların ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

“Zorlanmam mı? Evladın var, evin var, perişansın, her yerden hasretsin kızım elin kolun bağlı kimseye bişey diyemiyon. O çocuklar orda koca ev damım yıkıldı kızım yıkıldı kaldı yavrum, 6 tane çocuk kızım daha görmedim birinide hiç” (Eski hükümlü DA)

“İçerdeki yaşamlar nasıl dim “arkası olmayanı her zaman ezerler” hem mahkûm yönünden, hem gardiyan yönünden aşağılamalar şu bu... Zorlandığım yanlar şöyle yani paran pulun gelmezse kötü, haber mesela şey kötü dört duvar arasında, ya çok kötü şeyler...” (Eski hükümlü SD)

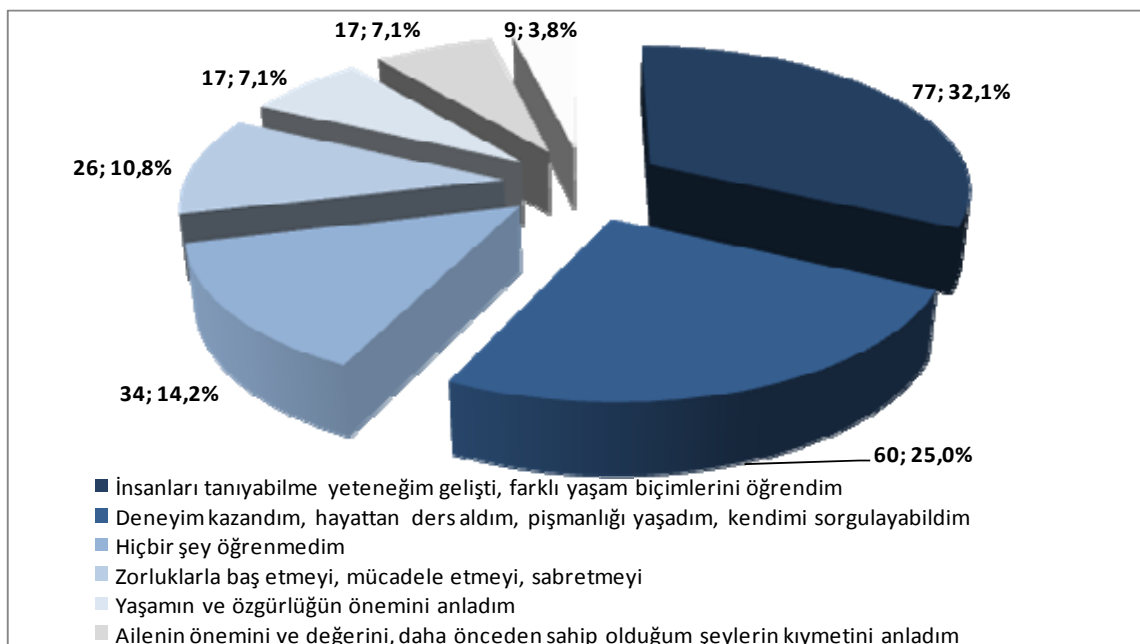
Bir başka kadın hükümlünün anlatımı ise cezaevindeki şiddet eğilimlerini göstermesi ve cezaevinde yaşanan gerginliği, stresi ve çaresizliği anlatması açısından önemlidir:

“Çok etkiledi yani bilmiyorum hiçbir şey özgürlük gibi yok, nasıl etkiler? İnsan mesela bişey oluyor hiç çıkamıyorsun, bi haber alamıyorsun, zaten bi gelenim gidenim olmadığı için çok zor günler geçti. O cezaevindekiler yani Allah razı olsun elimizden tutmasalardı bize arka çıkmasalardı orda belkide ya delirir insan ya da birini öldürür o şekil yani, böyle bunlar çok etkiliyo yani, mesela çoğu kendini bıçaklıyo, jiletliyo, camınan kesiyö gözümün önünde, düşün bi yani delirmek içten değil yani...” (Eski hükümlü NŞ)

4.3.4. Hükümlü Kadınların Cezaevi Yaşantılarından Öğrendikleri

Kadın hükümlülere cezaevinde kaldıkları süre içerisinde cezaevinin kendileri için ne anlam ifade ettiğini ve cezaevindeki yaşantısından nasıl bir öğrenme deneyimlediğini tespit etmek amacıyla “Cezaevindeki yaşantınızdan kendiniz adına neler öğrendiniz?” şeklinde bir soru sorulmuştur. Kadın hükümlülerden alınan geri bildirimler kadınların cezaevine nasıl baktığı ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. Alınan bu bilgiler doğrultusunda kadınların bir kısmı cezaevindeki yaşantısından olumlu şeyler öğrendiğini ifade ederken diğer bir kısmı ise cezaevi hakkında olumsuz değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu doğrultuda araştırmaya katılan kadın hükümlüler cezaevindeki yaşantılarından % 32,1’i insanları tanıyabilme yeteneğinin geliştiğini, farklı yaşam biçimlerini öğrendiğini belirtmekte iken, % 25’i deneyim kazandığını, hayattan ders aldığını, pişmanlığı yaşadığını, kendisini sorgulayabildiğini belirtmekte, % 10,8’i ceza infaz kurumunda zorluklarla baş etmeyi, mücadele etmeyi, sabretmeyi öğrendiğini, % 7,1’i yaşamın ve özgürlüğün önemini anladığını belirtmekte, % 7,1’i ailenin önemini ve değerini, daha önceden sahip olduğu şeylerin kıymetini anladığını belirtmekte, % 3,8’i sorun çözme yeteneğinin ve kendine güveninin geliştiğini belirtmekte ve % 14,1’i ise cezaevindeki yaşantısından hiçbir şey öğrenmediğini belirtmektedir (Ek çizelge, 92). Hükümlü kadınların cezaevinden öğrendiklerinin dağılımı grafik 4’te gösterilmiştir.

Grafik 4: Hükümlü Kadınların Cezaevi Yaşantısından Öğrendikleri

Cezaevinde hiçbirşey öğrenemediğini düşünenler ile düşünmeyenler arasındaki ilişki incelendiğinde, eğitim durumu ve yaş açısından bakımından anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Eğitim durumuna bakıldığında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:10,824, $p<0,05$). Buna göre cezaevinde hiçbir şey öğrenemediğini düşünenler içinde ilkokul mezunu olmayanların oranı düşünmeyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. Bir başka deyişle cezaevindeki yaşantısından hiçbir şey öğrenemediğini düşünen kadınların eğitim durumu bulunmamaktadır.

Cezaevleri, içerisinde barındırdığı suçlu nüfus nedeniyle hükümlüler açısından değişik türde suçların öğrenilmesi bakımından bir alt kültür özelliği taşımaktadır. Görüşmeler esnasında daha önceleri suç ile tanışmamış ilk defa bir suç işlemiş ve dolayısıyla ilk defa cezaevi ile karşılaşmış olan birçok hükümlü kadın cezaevinde hayatında hiç duymadığı, haberinin bile olmadığı suçları ve nasıl işlendiğini cezaevinde bulunan diğer hükümlülerden dinleyerek öğrendiğini dile getirmiştir. Cezaevine yanlışlıkla düşse bile bir kadının buradaki yaşantısından kolayca bir suçluya dönüşebileceğini vurgulayan kadınlar aslında cezaevinin rehabilite edici olmadığını vurgulamak istemektedirler. Cezaevlerinin kriminal içerikli sosyal etkileşim kalıplarının en çok gerçekleştiği mekânlar olması nedeniyle suçlu kalıpları pekiştiren bir işlev gördüğü söylenebilir (Kızmaz, 2006:282). Birçok kadın içerdeki bazı hükümlülerin işlediği suçları abartarak anlatma eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir.

Aynı soru tahliye sonrası yapılan derinlemesine görüşmelerde de sorulmuş ve kadınların çok farklı ifadeleriyle karşılaşılmıştır. Cezaevi yaşantısından çok şey öğrendiğini dile getirenle hiçbir şey öğrenemediğini ifade edende olmuştur. Cezaevine girmeden önce hiçbir şey bilmediğini ifade eden KM'nin anlatımları, cezaevinin kendisini geliştirdiğini ve dönüştürdüğünü vurgulaması açısından önemlidir:

“Ben cezaevine girene kadar bir toplum, bir arkadaş, bir bakkal, bir market alışveriş hiçbir şey bilmiyordum... Yani hani dışarıdakiler okula gidiyor kendilerini geliştiriyor ya ben cezaevinde kendimi geliştirdim, bir arkadaşım oldu, bir oturmasını bildim, yani her şeyi cezaevinde öğrendim... Orda o kadar kendini geliştirme fırsatı, o kadar kendini düşünme fırsatı var ki, ben hiçbir şeyi bilmiyordum ben her şeyi orda öğrendim, her şeyi, her şeyi, her şeyi... Yani ne bileyim orda konuşmasını en basitinden ailemin yapmadığını,

bir devlet okul vermiş, bana sınavları verdi, okulu verdi, özel kütüphaneler vardı gidiyodun kitabını alıp okuyodun, istediğin zaman sana yardım ediyorlardı, insan her şeyi orda öğreniyor yani, böyle bir şey olamaz yani. Tamam, cezaevi ama sonuçta bir suç yapmışsın sonuçta bir can almışsın onun bedeli, devlette onu yapmak zorunda yani onu yapmak zorunda ıslah olsun diye. Ama kimi tabi ki herkes için değil kimi ıslah oluyo, kimi, ben girdim 6 senede bir arkadaşım vardı belki bin kere girdi çıktı. Benim gibi kader kurbanı nadiren yani... Düşünüyorum, ben kendimi geliştirdiğimi, oturmasında kalkmasında, insanlara da güvende, savunabilmemde, her şeyi bana cezaevinin öğrettiğini düşünüyorum. Allah düşürmesin ama belki bazı insanlar dışarıda doğar öğrenir ben orda hayat okulunda okudum diye düşünüyorum.” (Eski hükümlü KM)

Daha öncede belirtildiği gibi cezaevinde çok şey öğrendiğini söyleyen de hiçbir şey öğrenmediğini düşünende olmuştur. Bu durum kadınların aynı zamanda cezaevini algılayışları ile de ilgilidir. Dolayısıyla 14 yıl cezaevinde kalıp hiçbir şey öğrenmediğini dile getiren eski hükümlünün bu konudaki düşüncesi de önemsenmelidir:

“Cezaevi mi? Heçte bişey öğretmedi... Bi okulu işte okul açıldı okulu belledim. Allah razı olsun iyi kötü yazıyorum... Başka bişey boncuk cıncık işte onu da unuttum gitti, bide halı öğrendik ipek halı, onunlan yani şimdi yapamam kafa götürmez garı kocadık” (Eski hükümlü DA)

Bir başka kadın ise cezaevinin insanları sınıdığını belirtirken aynı zamanda ders verdiğini ifade etmektedir:

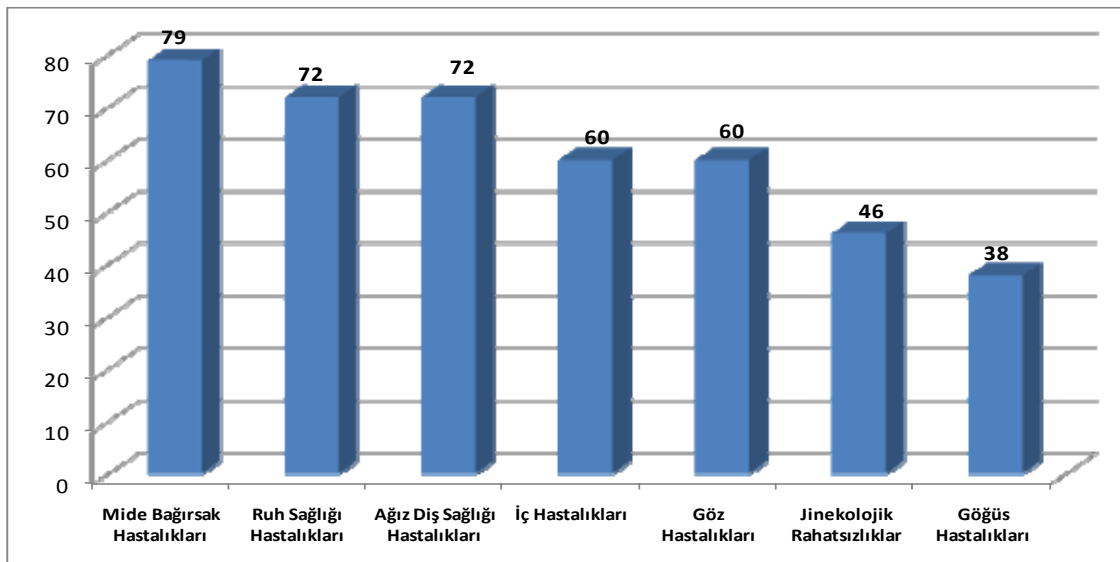
“Ya en başta insanlığı öğrendim hani insanlara nasıl davranacağını öğrendim, sabrı öğrendim en başta sabretmeyi yani orası çok şey öğretebiliyor insana... Ya işte bayağı ders veriyor tabi ki ister istemez. Allah kimseyi düşürmesin, orda kafayı yememek çok zor, böyle çok nadir yani kafayı yememek, düşünsene ziyaretçisi geliyo milletin senin hiç ziyaretçin gelmiyo, ellerin sebzeleri geliyo meyvaları geliyo ama senin hiçbir şeyin yok, aha öylecene tek başına oturuşun, yani onlar çok acı bişey, yani ben ders almak için bazı yerlere gitmek gerekiyo ama biz geç kaldık ne yazık ki yaş geçti...” (Eski hükümlü KY)

4.3.5. Hükümlü Kadınların Sağlık Durumu

Hükümlü kadınların fiziksel ve ruh sağlığı bu çalışmada ele alınan bir başka konudur. Bu çerçevede araştırmaya katılan cezaevindeki kadınlara ve tahliye olmuş eski hükümlü kadınlara sağlık durumları ile ilgili sorular sorulmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda hükümlü kadınların % 32,9'u sağlık durumunun kötü olduğunu, % 29,2'si sağlık durumunun orta olduğunu, % 32,9'u sağlık durumunun iyi olduğunu ve %5'si ise sağlık durumunun çok iyi olduğunu belirtmiştir (Ek çizelge, 53).

Cezaevindeki kadın hükümlülere yöneltilen bir başka soru ise var olan hastalıklarının neler olduğudur. Araştırmada yer alan hükümlü kadınların % 32,9'unun mide bağırsak hastalıkları var iken, % 30'unun ruh sağlığı hastalıkları, % 30'unun ağız diş sağlığı hastalıkları, % 25'inin iç hastalıkları, % 25'inin göz hastalıkları, % 19,2'sinin jinekolojik rahatsızlıkları ve % 15,8'inin ise göğüs hastalıkları bulunmaktadır (Ek çizelge, 54). Bununla birlikte hükümlülerin %54,6'sı rahatsızlıklarına yönelik ceza infaz kurumunda tedavi görmüş iken, % 45,4'ü rahatsızlıklarına yönelik ceza infaz kurumunda tedavi görmediğini belirtmiştir (Ek çizelge, 55). Araştırmaya katılan hükümlülerin % 68,8'i buldukları ceza infaz kurumunda hastalandıklarında rahatlıkla doktora gidebildiklerini ifade etmiş iken, % 25'i buldukları ceza infaz kurumunda hastalandıklarında rahatlıkla doktora gidemediklerini ve % 6,3'ü ise buldukları ceza infaz kurumunda hastalandıklarında bazen doktora gidebildiklerini belirtmişlerdir (Ek çizelge, 56). Kadınların yaşadıkları sağlık sorunları grafik 5'te gösterilmiştir.

Grafik 5: Hükümlü Kadınların Yaşadıkları Sağlık Sorunları

Cezaevleri açısından incelenmesi gereken bir başka konu, cezaevi yaşantısının hükümlünün sağlığı üzerindeki etkisidir. Bu çerçevede hükümlülerin cezaevinde kalış sürelerinin sağlıkları üzerine etkisi olup olmadığı sorusu gündeme gelmiş ve bu doğrultuda hükümlü kadınların mevcut hastalıkları ile ceza infaz kurumunda geçirdiği süre arasındaki farklılıklar incelenmiştir (Ek çizelge, 114). Buna göre, iç hastalıkları bulunup bulunmaması bakımından hükümlülerin ceza infaz kurumunda geçirdiği süreler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Ki-Kare:11,383, $p<0,05$). 3 yıldan fazla süredir ceza infaz kurumunda bulunanlarda iç hastalıkları rahatsızlıkları bulunması 3 yıldan az süredir ceza infaz kurumunda bulunanlardan daha düşük bulunmuştur. Bu sonucun cezaevlerinin kişilerin sağlığı üzerinde olumsuz etkisinin var olduğu düşünüldüğünde bu düşünceye karşıt olduğu görülmektedir.

Cezaevlerinde kadın sağlığı ile ilgili ihtiyaçlar erkeklere göre farklılıklar göstermekte olup cinsiyete duyarlı sağlık hizmetini gerektirmektedir. Özellikle kadınların belirli bir yaş sürecinden sonra güneşe olan ihtiyaçları erkeklere göre daha fazladır ve aynı zamanda kadın sağlığı konusunda dezavantajlı konumdadırlar. Düşük gelir seviyeli ülkelerde yaşayan pek çok kadın için cezaevinde geçirildikleri sağlık kontrolü hayatlarında gördükleri ilk sağlık taraması olabilir (Birleşmiş Milletler, 2008:50) Özellikle Türkiye’de cezaevine gelmeden önce yoksulluk nedeniyle var olan sağlık sorunlarını tedavi ettiremeyen, hastaneye daha önce hiçbir şekilde gitmemiş birçok kadın bulunmaktadır. Cezaevlerinde kadınlarla yapılan görüşmelerde ve cezaevi çalışanları ile yapılan görüşmelerde vurgulanan önemli bir konu, özellikle hırsızlık suçu işlemiş olan kadınların hiçbir sosyal güvencelerinin olmadığıdır. Özellikle doğum yapacakları zaman dışarıda herhangi bir sosyal güvencelerinin olmaması nedeniyle, doğuma yakın bir tarihte suç işleyerek ya da işlenmiş bir suçu üstlenerek cezaevine girmeleri ve çocuklarının doğumunu ve sonrasındaki bakımını cezaevinin sağladıkları olanaklarla yaptırmaya çalışmaları suç işlemeyi sağlık sisteminden faydalanmada bir araç olarak kullandığını göstermesi açısından önemlidir.

Cezaevinden tahliye olmuş olan kadınların sağlık bakım sistemine erişimleri bir başka önemli konudur. Kadınlar, cezaevinden sağlık güvencesi olmadan topluma katılmakta ve bu dönemde sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Sağlık güvencesi

olmaksızın kadınların sağlık bakım sisteminden yararlanmaları pahalı ve aynı zamanda ulaşılabilirlik açısından kadınların sosyo ekonomik durumları göz önüne alındığında gerçekçi gözükmemektedir. Literatürde belirtildiği gibi yapılan çalışmalar, kadınların erkeklere göre psikolojik ve psikiyatrik tedavi ihtiyaçlarının daha fazla olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla tahliye sonrasında da kadınların fiziksel ve psikiyatrik ihtiyaçları devam etmektedir.

Sağlık açısından bir başka önemli nokta madde bağımlılığı ile ilgilidir. Madde bağımlılığı olan hükümlülerin erkek ya da kadın olsun bağımlılığa dönüş riski her zaman yüksektir. Özellikle tahliye sonrası erken dönemde yaşanan zorluklar, sıkıntılar eski hükümlülerin maddeye dönme risklerini arttırabilir niteliktedir.

Özellikle tahliye olmuş olan eski hükümlü kadınlarla yapılan görüşmelerde kadınların sosyal güvence olarak yeşil kartlı oldukları, çok fazla psikiyatrik sorunlarının olduğu, intihar eğilimi içinde oldukları gözlenmiştir. Tahliye sonrasında ruh sağlığı sorunlarının görüşme yapılan tüm kadınlarda ortak olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda görüşülen kadınların ruh sağlıklarını ifade ediş şekilleri aşağıda verilmiştir:

“Ruhsal zaten bozusun yani, kendimi arabanın önüne atmak istiyorum, öldürmek istiyorum, bazen güzel şeyler düşünüyorum bazen işte ne bilim böyle yani” (Eski hükümlü SD)

“Aslında psikolojim çok bozuktur. Ondan dolayı yani tedavi almak istedim ben, olmadım zaten sonra sonra kendi kendime, daha da var yani şeyi üstümde, öyle geçiştirip gidiyom yani...”(Eski hükümlü NŞ)

4.3.6. Hükümlü Kadınların Cezaevi Rehabilitasyon Programlarına Katılma ve Programları Faydalı Bulma Durumu

Türkiye’de kadın cezaevlerinde yürütülen rehabilitasyon faaliyetleri eğitim öğretim programları çerçevesinde; okuma yazma kursu, ilköğretim bitirme kursları, lise bitirme kursları, açık öğretim şeklindedir. İş meslek programları çerçevesinde; bilgisayar kursu, takı tasarımı, İngilizce kursu, kuaförlük kursu, kadın terziliği, tekstil, trikotaj gibi

genelde geleneksel kadın rolleri ile ilişkili faaliyetlerdir. Sosyal kültürel faaliyetler arasında; tiyatro, müzik, beden eğitimi ve spor ile dini faaliyetler yer almaktadır. Psiko sosyal faaliyetler arasında ise; aile eğitimi programı, öfke kontrol programı, alkol madde bağımlılığı programı ve salıverilme öncesi hükümlü gelişimi programı yer almaktadır. Bu rehabilitasyon faaliyetlerinin tamamı tüm cezaevlerinde uygulanmamakla birlikte dönem dönem açılmaktadır. Bu bağlamda kadınlara yönelik cezaevi rehabilitasyon programlarının oldukça sınırlı ve ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmadığı söylenebilir. Öncelikle hükümlü kadınların eğitim düzeyleri oldukça düşük seviyede olup bazı programları algılayabilecek düzeyde olmadığı gözlenmiştir. Önemli sayıda kadın cezaevinde zamanını boş boş geçirmektedir ve özellikle çalışmak ya da başka şekilde bir görev almak istememektedir. Bununla birlikte rehabilitasyon çalışmaları açısından cezaevleri arasında farklılıklar yer almaktadır. Bu programların her biri tüm cezaevlerinde uygulanmamakta ve uygulanan bazı cezaevlerinde de yetersiz kalmaktadır. Bunun yanında suç türleri açısından da hükümlülerin bu programlara bakış açısı değişmektedir. Hırsızlık suçu işleyenlerin cezaevinde yürütülen çalışmalara katılmadıkları ve katılmak istemedikleri, bunun yanında adam öldürme suçundan dolayı cezaevinde bulunan kadınların ise genelde tüm cezaevi programlarına katıldıkları ve daha fazla sayıda program açılmasını talep ettikleri gözlenmiştir. Bu durum aynı zamanda hükümlünün cezaevinde kaldığı süre ile de ilişkilidir. Adam öldürme suçundan cezaevinde olan kadınlar daha uzun yıllar cezaevinde kaldıkları için daha fazla program olmasını istemektedir. Diğer suçlarda ise cezaevinde kalma süresi kısaldığından hükümlü kadının kalacağı süreyi göz önünde bulundurarak katılmak istemediği gözlenmiştir.

Araştırmaya katılan kadın hükümlülerin bu programlara katılımları incelendiğinde, % 56,3'ü şimdiki hükümlülükleri süresince herhangi bir ceza infaz kurumu programına katılmış iken, % 43,7'si şimdiki hükümlülükleri süresince herhangi bir ceza infaz kurumu programına katılmamışlardır (Ek çizelge, 58). Araştırmaya katılan hükümlülerden şimdiki hükümlülükleri süresince programa katılanların % 36,3'ü tekstil programına, % 26,7'si okuma-yazma programına, % 25,2'si bilgisayar programına, % 17,8'i kuaförlük programına, % 8,1'i resim-müzik programına, % 3,7'si aşçılık programına, % 3'ü halk oyunları programına ve % 1,5'i ise muhasebe programına

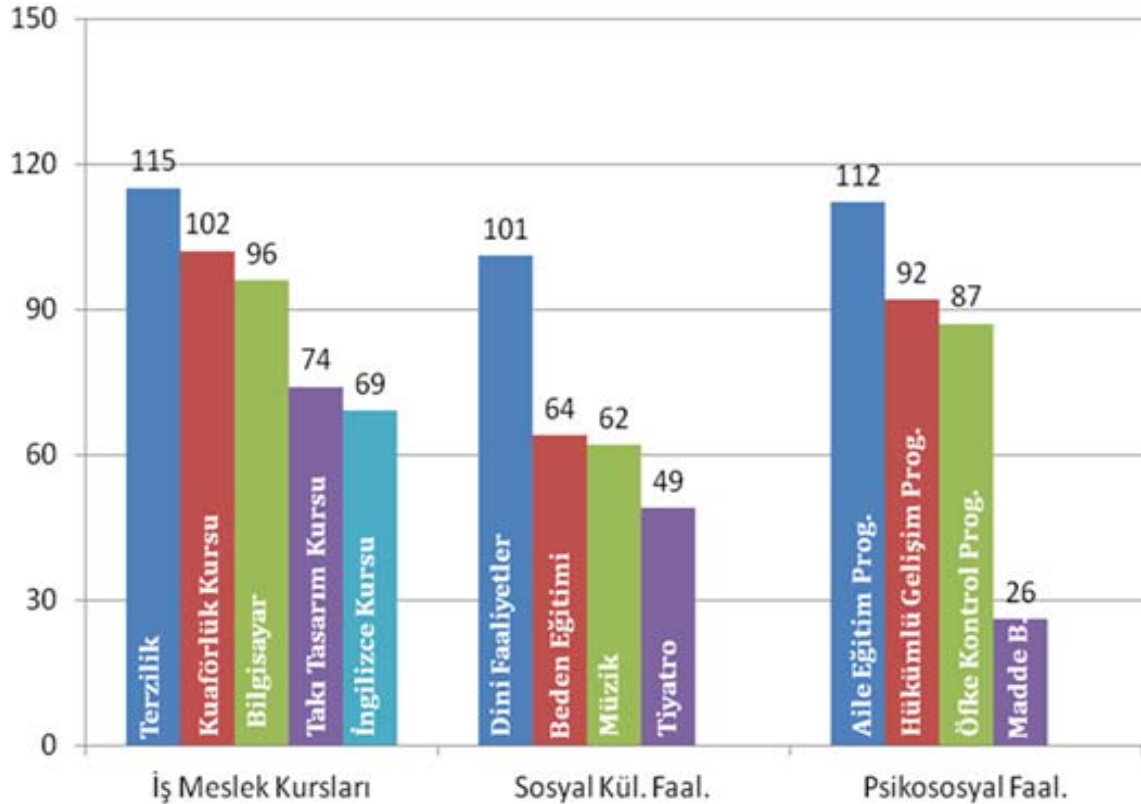
katılmıştır (Ek çizelge, 59). Bunun yanında cezaevinde bulunan hükümlülerden daha önce tutuklanan/hüküm giyenlerden önceki hükümlülüklerinde cezaevi programlarına katılma durumu sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlülerden daha önce tutuklanan/hüküm giyenlerin % 23,2'si daha önceki hükümlülüğünde cezaevinde herhangi bir eğitim programından yararlanmış iken, % 76,8'i ise daha önceki hükümlülüğünde herhangi bir eğitim programından yararlanmamıştır (Ek çizelge, 58). Araştırmaya katılan hükümlülerden daha önce tutuklanan/hüküm giyenlerden cezaevindeki eğitim programlarından yararlananların % 31,3'ü okuma yazma, % 31,3'ü tekstil, % 25'i kuaförlük, % 6,3'ü spor ve % 6,3'ü ise diğer eğitim programlarına katılmıştır (Ek çizelge, 59).

İçli ve Öğün'ün (1999) "Türkiye'deki Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz" isimli çalışmasında cezaevinde bulunan hükümlü kadınların %70'i ve erkeklerin ise yarıya yakın bir kısmı cezaevinde herhangi bir görev ya da sorumluluk almak istemediklerini belirtmişlerdir. İçli ve Öğün, hükümlülerin cezaevinde gerçekleştirdiği faaliyetlerin genelde boş zamanı değerlendirmeye yönelik olduğunu ve hükümlülerin tahliye sonrasında toplumla uyumlu olabilmeleri için ne tür hizmetlerin verilmesi gerektiği yönünde bir bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

Son yıllarda gelişmiş ülkelerin çoğunluğunda ceza adalet sistemindeki yaklaşım suçluların cezalandırılmalarından daha ziyade ıslah edilmeleri yönündedir. Dolayısıyla rehabilitasyon çalışmaları daha ön planda tutulmaktadır. Çalışma kapsamında da kadın hükümlülere yöneltilen bir başka soru "cezaevinde ve tahliye sonrasında alabileceği rehabilitasyon ve tedavi programlarını faydalı bulup bulmadıkları" ile ilgilidir. Bu kapsamda araştırma kapsamında yer alan kadın hükümlülere cezaevinde alabilecekleri rehabilitasyon ve tedavi programlarını faydalı görüp görmedikleri ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Grafik 6'da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan hükümlülerin cezaevinde alabileceği programların salıverilme sonrasında kendileri için faydalı olduğunu düşünme durumları incelendiğinde, hükümlülerin % 30,8'i "**eğitim öğretim faaliyetlerinden**" okuma yazma kursunun kendileri için faydalı olacağını düşünüyor iken, % 48,1'i "**iş meslek kurslarından**" kadın terziliği, trikotaj, tekstil kursunun kendileri için faydalı olduğunu düşünüyor, % 42,7'si kuaförlük kursunun kendileri için

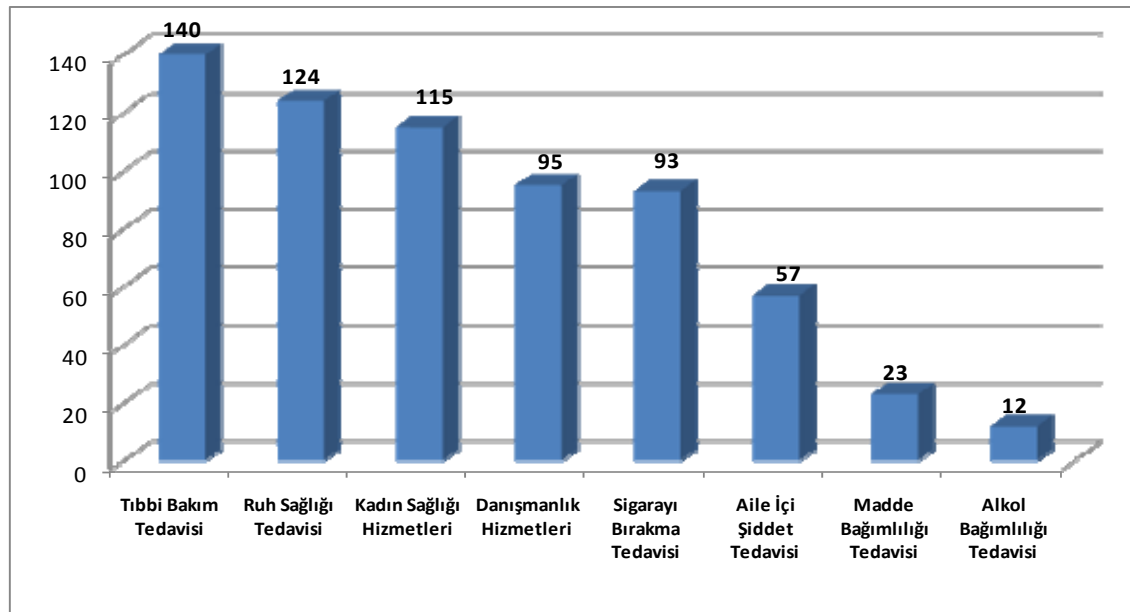
faydalı olduğunu düşünüyor, % 40'ı bilgisayar kursunun kendileri için faydalı olduğunu düşünüyor, % 30,8'i takı tasarımı kursunun kendileri için faydalı olduğunu düşünüyor, % 28,8'i ise İngilizce kursunun kendileri için faydalı olduğunu düşünüyor. Hükümlülerin % 42,1'i “**sosyal kültürel faaliyetlerden**” en fazla “dini faaliyetlerin” kendileri için faydalı olduğunu düşünüyor iken, % 26,8'i “beden eğitimi ve sporun” kendileri için faydalı olacağını düşünüyor, % 25,9'u “müzik faaliyetlerinin” kendileri için faydalı olacağını düşünüyor, % 20,6'sı ise “tiyatronun” kendileri için faydalı olacağını düşünüyor. Psiko sosyal faaliyetlerden hükümlülerin % 46,7'si Aile Eğitim Programının kendileri için faydalı olacağını düşünüyor iken, % 38,3'ü Salıverilme Öncesi Hükümlü Gelişim Programının kendileri için faydalı olacağını düşünüyor, % 36,3'ü Öfke Kontrol Programının kendileri için faydalı olacağını düşünüyor, % 10,9'u Alkol-Madde Bağımlılığı programının kendileri için faydalı olacağını düşünüyor (Ek çizelge, 89).

Grafik 6: Hükümlü Kadınların Cezaevinde Alabileceği Programları Faydalı Bulma Durumu

Araştırmaya katılan hükümlülerin cezaevinden salıverilme sonrasında alabileceği tedavi programlarından sırasıyla; % 58,6'sı tıbbi bakım tedavisinin kendileri için faydalı olduğunu düşünüyor iken, % 52,3'ü ise ruh sağlığı tedavisinin kendileri için faydalı olacağını, % 47,9'u kadın sağlığı hizmetlerini, % 40,3'ü danışmanlık hizmetlerini kendileri için faydalı buluyor, % 38,8'i sigarayı bırakma tedavisinin kendileri için faydalı olduğunu düşünüyor iken, % 23,8'i aile içi şiddet tedavisini, % 9,7'si madde bağımlılığı tedavisini ve % 5'i alkol bağımlılığı tedavisini kendileri için faydalı olduğunu düşünüyor (Ek çizelge, 90). Morani ve arkadaşlarının çalışmasında da hükümlüler sırasıyla diş, tıbbi muayene, göz muayenesi ya da ilaç içeren tıbbi ihtiyaçlarını, danışmanlık ya da psikiyatrik hizmetlere ihtiyaçları olduğunu ifade etmiştir. Grafik 7'de kadınların tahliye sonrasında alabileceği tedavi programlarını faydalı bulma durumu gösterilmiştir.

Grafik 7:Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrasında Alabileceği Tedavi Programlarını Faydalı Bulma Durumu

Cezaevlerindeki rehabilitasyon programlarının türü ve niteliği ile hükümlü kadınların bu programlara katılım durumları tahliye sonrası topluma yeniden uyumu sağlamaya yarayan önemli bir unsurdur. Bununla birlikte cezaevindeki mesleki programların uygulanabilir olmasından ziyade hükümlünün tahliye sonrası döneceği toplumsal yaşamda kendisine uygun bir iş bulup bulmayacağı konusu da bir arada

değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Hükümlü cezaevindeki yaşamında ne kadar iş becerileri ve mesleki anlamda becerilerle donatılmış olsa da tahliye sonrası uygun bir iş bulamayacaksa ya da bu imkânlar sağlanamayacaksa bunun bir önemi olmayacaktır. Nitekim eski kadın hükümlülerle tahliye sonrası yapılan derinlemesine görüşmelerde de kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşantısı bu görüşü destekler niteliktedir. Cezaevinde tüm programlara katıldığını ve çalışabilecek durumda olduğunu belirten eski bir hükümlü maalesef cezaevinde aldığı bu programların tahliye sonrasında işine yaramadığını düşünmektedir:

“Hiçbir dakika bile boş durmadım içerde. Bir günde üç tane dört tane kursa gidiyordum; bağlamasına, halk oyunlarına, dikişine, mantısına, hepsinden benim sertifikalarım var kaçar tane ama hiçbirisi işe yaramadı tabî ki dışarı çıkınca. Bu kadar zorlanacağımı hiç düşünmemiştim dışarı çıktığım zaman, hiç kimseye muhtaç olmam çıkınca şunları yaparım derdim. Dört tane sertifikam var mesela mantıdan tut hepsine ama hep onlara güveniyordum en çokta ama derdim ki hemen çıkar çıkmaz ben işimi açacam artık kuaförlük mü açarım dikiş mi açarım bilmem şunu mu açarım bunu derdim ama bir ilk çıktım bir yere gittim işkura gittim iş başvurusunda bulundum, bekledim böyle hiçbir cevap gelmedi...” (Eski hükümlü KM)

Aynı nedenler kişinin döneceği çevre ile de ilişkilidir. Cezaevinde hükümlüyü ne kadar güçlendirirseniz güçlendirin birey cezaevinden salıverildikten sonra aynı kriminal çevreye dönüyorsa yeniden suç işlemesi kaçınılmazdır. Bu durum en fazla mükerrer suçluluk oranı fazla olan hırsızlık suçu işleyenler için geçerlidir. Hırsızlık suçu özellikle kadın suçluluğunda aile ve çevre ile doğrudan ilintili görülmektedir. Hırsızlık bu aileler için bir yaşam biçimi haline gelmiştir ve genelde anne, baba, eş, kardeş hepsi de aynı suçu işlemektedir ve hırsızlığı bir geçim şekli haline getirmişlerdir. Şimdi böyle bir ortamda kadına cezaevinde verilecek rehabilitasyon ve eğitim programlarının hiçbir etkisinin olmayacağı düşünülmektedir ve genelde hırsızlık suçu işleyen kadınlar bunu bildikleri için de eğitim ve mesleki programlara katılmak istememektedir ya da bu programlara katılım genelde gönüllü olmamaktadır. Kadın, cezaevinden çıktıktan sonra da başka seçeneğinin olmadığını bilmektedir. Kocasını çalışmamakta ve çok sayıda çocuğunun geçimini sağlamak durumundadır. Bunu da tek bildiği şekilde hırsızlık yaparak sağlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla cezaevi programlarına kayıtsız

kalmaktadır. Hırsızlık suçu işlemiş birçok kadın cezaevinde çalışmayı da kabul etmemektedir. Aynı durum uyuşturucu ile ilgili suçlardan dolayı içerde olanlar içinde geçerlidir. Genelde uyuşturucu suçu işleyenler aynı çevreye dönmekte ve çoğu zaman başka seçeneğinin olmaması gibi bir durumla karşı karşıya kalmaktadır.

Nitekim cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan derinlemesine görüşmelerde de cezaevlerindeki rehabilitasyon faaliyetlerinin işlevselliği tartışılmış, genelde her tür faaliyet ve etkinliğin cezaevlerinde mevcut olduğu fakat hükümlü kadınların bu programlara katılımının ve isteğinin olmadığı dile getirilmiştir. Sosyal hizmet uzmanları kadın hükümlülerin bu programlara katılmak istememe nedenlerini “kafalarının başka sorunlarla meşgul olmasına, kadınların kimlik gelişimi ile ilgili sorunlarının olmasına ve ruh sağlığı problemlerinin olması nedeniyle odaklanamamalarına” bağlı olduğunu düşünmektedir.

“Kadınlara yönelik aslında birçok program var ve bunların hepsi de uygulanıyor. Aile eğitiminden tutun, öfke kontrolünden tutun, madde bağımlılığından tutun her türlü... Aslına bakarsanız kadınlar hiçbir programı tercih etmiyorlar, kendi inisiyatifleri ile tercih ettikleri hiçbir şey yok, biraz zorlamayla. Çünkü rahatlığa alışmışlar, kafalarını yormak istemiyorlar, hep birileri tarafından yönetildikleri için kendileri bir şey yapmakta çok çekingen davranıyorlar... Programlara gelen kadınların var olan sıkıntılarından dolayı psikolojik olarak sıkıntılı bir şekilde programlara katıldığını düşünüyorum. Her şeyden önce bu kişilerin ruh sağlıkları düzeldikten sonra bu tür programları devam ettirmesinden yanayım. Çünkü baş edemiyor, sorunlarıyla baş edemiyor, onları yenmeden de yeni bir şeyler yapmaya hevesli olmuyor.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

Bulgulardan anlaşılacağı üzere hükümlü kadınlar cezaevi programlarına beklenen düzeyde istek ve katılımında bulunmamaktadır. Buradaki düşünce her hükümlü kadının bireysel ihtiyaçlarının ve bu ihtiyaçları algılayışlarının farklı olduğu ve dolayısıyla hükümlülerin de aynı istekle bu programlara katılmayacağı yönündedir. Gerçekten de okuma yazma bilmeyen kadınların bunu bir gereksinim olarak görmemeleri ve dolayısıyla okuma yazma kurslarına katılmak istememeleri aslında bunu bir ihtiyaç olarak görmediklerini göstermek açısından önemlidir.

4.4. HÜKÜMLÜ KADINLARIN DIŞARI İLE İLİŞKİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, hükümlü kadınların cezaevinde ailesiyle yaşadıkları zorluklar ve dışarıdan maddi ve manevi destek alma durumları ile ziyaret edilme durumları incelenmiştir.

4.4.1. Hükümlü Kadınların Cezaevinde Ailesiyle Yaşadıkları Zorluklar ve Dışarıdan Maddi ve Manevi Destek Alma Durumu

Ceza adalet sistemi içerisinde infaz süreci önemli bir dönemi kapsamaktadır. Kadın hükümlülerin aileleriyle birlikte bu süreçte yaşadığı olumsuzluklar infaz sürecinin sorunlu yaşanmasına, kadın hükümlülerin bu dönemdeki sorunlarıyla baş edememesine ve infaz sonrasında da aynı sıkıntılarla tahliye olmasına yol açmaktadır.

Çalışma kapsamında kadın hükümlülerin cezaevi sürecinde aileleri ile yaşadığı sorunlara ilişkin değerlendirmeleri ele alınmıştır. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 41,7'si cezaevinde buldukları süre içerisinde aileleriyle zorluk yaşadığını belirtmiş iken % 48,3'ü hükümlülüğü süresince ailesiyle zorluk yaşamadığını belirtmiştir (Ek çizelge, 65). Araştırmaya katılan hükümlülerden cezaevinde bulunduğu süre içerisinde ailesiyle zorluk yaşayanların % 45'i ailesiyle maddi zorluklar yaşadığını, % 75'i ise aile bireyleri ile görüşememe sorunu yaşadığını belirtmiştir (Ek çizelge, 66).

Cezaevinden tahliye olmuş eski kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadınlar hükümlülükleri süresince aileleriyle çok fazla görüşemediklerini, ailelerinden çok fazla bir beklenti içinde olmadıklarını belirtmişlerdir. Görüşülen kadınların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Görüşemedik doğru düzgün. Görüşemedik çünkü nereden görüşebilirim yani. Ben bir kaç defa mektup yazdım ama cevabı gelmedi” (Eski hükümlü KY)

“Ailemle görüşsem de ailemden bir istediğim bir beklentim öyle bir şey olmadı yaşamadım. Yani ailem gelsin de bana şunu yapsın diye bir beklentim olmadı.” (Eski hükümlü KM)

“Olmadı. Zaten ailemle hiç karşılaşmadık yani onun içinde” (Eski hükümlü NŞ)

İnfaz sürecini etkileyen belki de en önemli unsur, hükümlünün dışarıdaki yakınlarından aldığı maddi ve manevi destektir. Dolayısıyla hükümlüye dışarıdan destek verecek kişilerin varlığı hükümlü kadınların ruh sağlığını olumlu yönde etkilediği gibi aynı zamanda infaz sürecini de destekler niteliktedir. Bu bağlamda araştırmanın nicel boyutunda araştırma grubunda yer alan hükümlülerin % 85,8’i ihtiyaçları olduğunda kendilerine destek olacak kişiler bulunduğunu belirtirken, % 14,2’si ihtiyaçları olduğunda kendilerine destek olacak kişiler bulunmadığını belirtmiştir (Ek çizelge, 60).

Dışarıdan desteğin bir başka önemli boyutu destek veren kişilerin hükümlüye yakınlıklarıdır. Bu çalışmada araştırmaya katılan hükümlülerin % 44,2’si ihtiyaç duyduğunda anne-babasının yanında olduğunu, % 25,7’si eşinin yanında olduğunu, % 19,9’u çocuklarının yanında olduğunu, % 12,6’sı arkadaşlarının yanında olduğunu ve % 13,1’i ise diğer akrabaların yanında olduğunu belirtmiştir (Ek çizelge, 61).

Araştırma grubunda yer alan hükümlülerin % 90,8’i ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıdan maddi destek alıyor iken, % 9,2’si ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıdan maddi destek almadığını belirtmiştir (Ek çizelge, 62). Araştırmaya katılan hükümlülerden ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıdan maddi destek alanların % 34,9’u anne-babasından, % 30,7’si eşinden, % 17,9’u çocuklarından, % 17,9’u diğer akrabalarından ve % 10,1’i arkadaşlarından maddi destek almaktadır (Ek çizelge, 63).

Araştırmaya katılan hükümlülerin % 42,9’u kendilerine gönderilen paranın ceza infaz kurumundaki ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olduğunu belirtirken, % 57,1’i kendilerine gönderilen paranın ceza infaz kurumundaki ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmadığını belirtmiştir (Ek çizelge, 64).

Kadın hükümlülerin cezaevinde iken aldıkları manevi desteğe bakıldığında ise, kadın hükümlülerin % 36,3’üne anne babası manevi yönden destek olmakta iken, % 22,5’ine eşi destek olmakta, % 21,3’üne çocukları destek olmakta, % 15,8’ine kardeşleri destek olmakta, % 11,3’üne arkadaşları destek olmakta, % 4,6’sına diğer aile bireyleri destek olmakta ve % 2,9’una ise eşinin ailesi destek olmaktadır (Ek çizelge, 67).

Tahliye olmuş kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde de kadınların cezaevinde iken maddi ve manevi açıdan çok fazla destek görmedikleri, maddi anlamda ise genelde cezaevinde çalışarak ihtiyaçlarını karşıladıkları gözlemlenmiştir. Kadınlar genellikle cezaevinde temizlik yaparak, boncuk ya da diğer el işleriyle uğraşarak ya da cezaevinde sunulan diğer çalışma olanaklarından yararlanarak kendi maddi ihtiyaçlarını sağlamaktadırlar:

“Maalesef hep ellerimle çalıştım işte boncuk yaptım temizlik yaptım.” (Eski hükümlü KY)

Bir başka hükümlü cezaevine girdikten sonra bazı şeylerin bittiğini ve unutulduklarını ima ederek serzenişte bulunmuştur:

“Cezaevinde ben çalışıyorum ya 150 milyon maaş veriyorlardı, sigarayı bıraktım içmedim, yetiyordu evet. Manevi yönden destek veren yoktu. Zaten cezaevine girdikten sonra her şey, durumu da iyi olsa ailesi de iyi olsa zaten her şey bitiyor bir yere kadar evet unutuluyor insan...” (Eski hükümlü KM)

4.4.2. Hükümlü Kadınların Ziyaret Edilme Durumları

Aile bireyleri tarafından ziyaret edilme kadın hükümlüler açısından önemli bir sosyal destek sistemi olup aynı zamanda kadının dışarı ile olan bağıni güçlendirici ve ailesiyle ilişkilerini düzenleyici etkisi vardır. Bu çalışmada araştırmaya katılan hükümlülerin % 58,3’ü hükümlülük süresince kendini ziyaret eden yakınları olduğunu belirtirken, % 41,7’si hükümlülük süresince kendini ziyaret eden yakının olmadığını belirtmiştir (Ek çizelge, 68).

Hükümlü kadınların kendilerini ziyaret eden yakınlarının kimler olduğu incelendiğinde ise araştırmaya katılan hükümlülerin % 38,6’sı çocukları tarafından ziyaret edilmiş iken, % 34,3’ünü anne babası ziyaret etmiş, % 33,6’sını eşi ziyaret etmiş, % 19,3’ünü kardeşleri ziyaret etmiş, % 15,7’sini diğer aile bireyleri ziyaret etmiş ve % 6,4’ünü ise arkadaşları ziyaret etmiştir (Ek çizelge, 69).

Kadın hükümlülerin ceza infaz kurumlarında aileleri tarafından ziyaret edilmelerini etkileyen önemli bir unsur, kadınların bulunduğu ceza infaz kurumunun ailelerinin yaşadığı çevreye uzaklığıdır. Bu doğrultuda kadın hükümlülere buldukları cezaevi ve ailelerinin bu cezaevlerine olan mesafeleri de sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlülerin yaklaşık yarısı (% 49,2'si) ailelerinin kendilerinin buldukları ceza infaz kurumuna rahatlıkla ulaşabilecek mesafede olduklarını belirtirken, % 50,8'i ise ailelerinin kendilerinin buldukları ceza infaz kurumuna rahatlıkla ulaşabilecek mesafede olmadıklarını belirtmiştir (Ek çizelge, 70). Kadın cezaevlerinin uzakta olması, ailenin hükümlüyü ziyaretini engellediği düşünülmektedir.

Bu çalışmada incelenen bir başka değişken hükümlülerin bulunduğu ceza infaz kurumu ile aile yakınlarının ziyarete gelmesi arasındaki farklılıktır (Ek çizelge, 113). Buna göre, aile yakınlarının ziyarete gelip gelmemesi bakımından ceza infaz kurumları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Ki-Kare:69,562, $p<0,05$). Sivas Açık ve Bozkurt Kadın Açık Cezaevlerindeki hükümlülerin ailelerinin ziyarete gelmesi diğer ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerden anlamlı derecede daha düşüktür. Bunun nedeni iki ceza infaz kurumunun da açık ceza infaz kurumları olmasıdır. Kadınlar için açık ceza infaz kurumu Türkiye genelinde sadece bir tane mevcut olup Bozkurt Açık Ceza İnfaz Kurumu'dur. Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumu kadın ceza infaz kurumu olarak değil karma ceza infaz kurumu olarak geçmektedir. Dolayısıyla tüm ülke genelinde cezasının belirli süresini tamamlamış olan kadın hükümlüler açık ceza infaz kurumunun bazı avantajlarından yararlanabilmek için sadece bu iki kurumu tercih edebilmektedirler. Bu kurumların sayısının az olması ve genellikle tüm Türkiye genelinde hükümlü kadınların sadece bu iki kurumdan yararlanabilmeleri nedeniyle hükümlülerin ailelerine olan mesafeleri oldukça fazladır. Mesafelerin uzun olması nedeniyle açık ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülere genellikle ziyaretçi gelmemekte ve genelde hükümlülerin açık cezaevinde izin hakları olduğu için izine çıktıklarında kendileri ailelerini ziyaret etmektedir. Türkiye'de kadınlar için yapılmış olan cezaevi sayısı göz önünde bulundurulduğunda tüm kadınların ailesine yakın cezaevlerinde neden kalamayacağı kolayca anlaşılabilir. Bu durum tahliyesine son zamanları kalan hükümlüleri sadece tek bir açık cezaevi seçeneği ya da seçeneksizliği ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bunu tercih etmeyen kadınlar ise cezasının tamamını kapalı ceza infaz kurumlarında tamamlamak zorunda kalmaktadır. Bu kısıtlamalar çoğu kadın

hükümlünün genellikle erkekler için tasarlanmış cezaevlerinde, aynı zamanda evlerinden de çok uzakta kalmalarına neden olmakta, aile ve arkadaşlarının ziyaretlerini engellemekte ve dolayısıyla sosyal bağlarını da zayıflatmaktadır. Aynı sorunlar sadece Türkiye’de değil diğer birçok gelişmiş ülkelerde de yaşanmaktadır. Özellikle kadın suçluluğu oranının dünya genelinde tüm ülkelerde erkeklere oranla düşük olması infaz kurumlarının ve ilgili düzenlemelerin sadece erkeklere yönelik yapılması gibi bir durumu ortaya koymaktadır.

Tahliye olmuş olan eski hükümlü kadınlarla yapılan görüşmelerde de kadınların çok fazla ziyaretçisinin gelmediği, gelenlerin ise çok seyrek sıklıkta geldiği gözlemlenmiştir. Ziyaretçisi gelmeyen kadınların bir kısmı ailesiyle ilişkilerinin iyi olmadığını ileri sürerken bazıları ise maddi yoksunluklar nedeniyle ziyaretçisinin gelemediğini ifade etmiştir. Görüşme yapılan kadınlar konu ile ilgili görüşlerini aşağıdaki ifadelerle ortaya koymuşlardır:

“Çocuklar arada bir geliyorlardı açık görüşe. Diğer ailem hiç gelmediler işte. Bir kere bi abim uğradı o kadar, o 7 -8 sene içinde...”(Eski hükümlü KY)

“Hiç görüşmüyordum, dedim ya bi kere anam geldi tek bi kere işte. Çocuklarım gelirdi işte 15 günde bazen, bazen bir ayda...” (Eski hükümlü NŞ)

“Açık görüşlere falan geliyorlardı. Abim, çocuklarım gelirdi, kızlar gelirdi. Hepsi gelirdi seneden seneye açık görüşe. Sürekli zaten gelmelerini istemezdim.” (Eski hükümlü KM)

Cezaevinde ve tahliye sonrası yapılan görüşmelerde görüşülen bazı eski hükümlü kadınlar ziyaretçilerinin gelmemelerini maddi durumlarının iyi olmaması ve cezaevinin uzaklığı nedeniyle yol parası bulamamaları ile ilişkilendirmiştir:

“Annem geldi yani dört sefer, çocuklar geldi, yani durum kısıtlıydı yol parası şu bu hani geliyorlardı gelmez demeyeyim yani bi hafta gelmiyorlarsa ikinci hafta geliyorlardı hani Ankara’dayken ora daha şey, Sivas’a gitti mi gelemediler yol parası yüzünden.” (Eski hükümlü SD)

Kadınların aile dışı kişiler ya da arkadaşları tarafından ziyaret edilme durumları değerlendirildiğinde ise mevcut yasal düzenlemeler gereği cezaevine birinci derecede

akrabalar haricinde ziyaretlerin savcılıktan özel izin gerektirmesi nedeniyle mümkün olmadığı, bir kısım hükümlünün ise arkadaşının olmadığı gözlemlenmiştir:

“Dışarıdaki arkadaşarımdan hiç ziyaretime gelen olmadı. Olmaz, orda yasak zaten yani eğer savcı izniyle girebilirse ne ala yarım saat girebilecek, giremezse de zaten yok, dışarıdayken iyiydi arkadaşlarımız ama içeri girdik hepsi unutuldu.” (Eski hükümlü NŞ)

Genel olarak kadın hükümlülerin cezaevinde iken yakınlarından aldığı sosyal destek değerlendirildiğinde, kadınlara yine anne, baba, eş, çocuk gibi en yakın aile üyelerinin destek verdiği görülmektedir. Yapılan görüşmelerde ailelerinden destek almadıklarını belirten kadınlar ise genelde aile ile ilişkilerinin iyi olmadığını ifade etmiştir. Hükümlü kadınların aileleri tarafından yeterince ziyaret edilememeleri ise bir başka önemli unsur olarak görülmektedir. Görüşülen kadınlar genellikle maddi imkânsızlıklar nedeniyle ziyaretçilerinin gelemediklerini, ailelerinin cezaevine gelebilecek durumlarının olmadığını ifade etmiştir. Hatta ailesi ile aynı şehirde bulunan hükümlüler bile “İstanbul’da ailesinin kaldığı yerden cezaevine gelmelerinin üç araba ile mümkün olduğunu söyleyerek” ziyarete geliş ve dönüş masraflarının fazla olması nedeniyle gelemediklerini ifade etmişlerdir. Kadınların ziyaretçilerinin gelememesinin bir başka nedeni ise “cezaevlerinin kadınların ailelerinin yaşadığı şehirlere uzak olması” dolayısıyla yine maddi sıkıntılarının buna imkân vermemesidir.

4.5. HÜKÜMLÜ KADINLARIN SALIVERİLME SONRASINA İLİŞKİN DUYGU VE DÜŞÜNCELERİ İLE İHTİYAÇ DUYULAN HİZMETLER VE TAHLİYE SONRASI YAŞANTILARINA İLİŞKİN BULGULAR

Cezaevlerinden tahliye olacak ya da tahliye olmuş olan kadın hükümlülerin tahliye olduktan sonra ihtiyaç duyacağı/duyduğu gereksinimler bu çalışmanın en önde gelen amacını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada da büyük ölçüde bu soruya yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bu bölümde, salıverilmeye kalan süre ile tahliye planı yapma durumu, tahliyesi yaklaşan hükümlü kadınlarda gözlemlenen özellikler, tahliye sonrası karşılaşacağını düşündüğü/karşılaştığı güçlükler, tahliye sonrası ihtiyaç duyacağını düşündüğü/duyduğu gereksinimler (barınma durumu, çalışma durumu, sosyal destek sistemleri), hükümlü kadınların cezaevi sonrasına ilişkin beklentileri ile tahliye sonrası

toplumsal yaşamda karşılaştığını düşündüğü/karşılaştığı güçlükler incelenmiştir. Bu bölümde de tahliye öncesi ve sonrasını bir arada değerlendirmek için nicel ve niteliksel veriler birlikte ele alınmıştır.

4.5.1. Hükümlü Kadınların Tahliye Edilmesine Kalan Süre ile Tahliye Planı Yapma Durumu

Tahliyeye hazırlanma cezaevinde başlayıp hükümlünün topluma uyumuyla devam eden ceza infaz sisteminin belki de en önemli unsuru olarak görülmektedir. Uzun bir ceza infaz sürecinden sonra yeniden toplumsallaşma birçok açıdan sıkıntılı olabilir. Özellikle yapılan çalışmalar hükümlülerin tahliyelerine az bir zaman kaldığında kaygılarının arttığını, stres yaşadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu dönemi ve devamını kapsayan desteğin devamlılığı çok önemlidir. Bu destek sadece bir kurumu değil aynı zamanda kurumlar arası işbirliğini gerektirir.

Bu bağlamda, çalışma kapsamında yer alan kadın hükümlülerin tahliye edilmelerine kalan süre incelenen bir başka önemli değişkendir. Araştırma grubunda yer alan kadınların % 33,8'inin salıverilmesine 1-3 ay arası zaman kalmış iken, % 30,8'inin salıverilmesine 4-6 ay arası zaman kalmış, % 20,4'ünün salıverilmesine 7-9 ay arası zaman kalmış ve % 15'inin salıverilmesine 10-12 ay arası zaman kalmıştır (Ek çizelge, 71).

Çalışma kapsamında kadınlara yöneltilen bir başka soru ise “cezaevi çalışanlarının kadın hükümlülerin tahliyeleri ile ilgili kendileri ile iletişime geçip geçmediğidir”. Araştırma kapsamında yer alan hükümlülerin % 5'i ile salıverilme sürecini değerlendirmek ve planlamak için ceza infaz kurumu çalışanları iletişime geçmiş iken; % 95'i ile salıverilme sürecini değerlendirmek ve planlamak için ceza infaz kurumu çalışanları iletişime geçmemiştir (Ek çizelge, 72). Bir başka deyişle ceza infaz kurumlarında hükümlülerin tahliyelerine yönelik herhangi bir çalışma saptanmamıştır. Ceza infaz kurumu çalışanları ile tahliyesi ile ilgili iletişim kuran hükümlülerden beşi, sosyal hizmet uzmanı ile görüştüğünü, ikisi cezaevi müdürü ile görüştüğünü, ikisi infaz birimi ile görüştüğünü, iki kişi denetimli serbestlik çalışanı ile görüştüğünü ve bir kişi de psikolog ile görüştüğünü ifade etmiştir.

Çalışma kapsamında hükümlülere cezaevi yönetiminin tahliyelerine yönelik olarak herhangi bir “tahliye planı” yapıp yapmadığı sorusu sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 2,5’i salıverilmeleri ile ilgili ceza infaz kurumu yönetimi tarafından kendilerine yönelik bir salıverilme planı geliştirildiğini belirtmiş iken, % 97,5’i salıverilmeleri ile ilgili ceza infaz kurumu yönetimi tarafından kendilerine yönelik bir salıverilme planı geliştirilmediğini belirtmiştir (Ek çizelge, 73). Bir başka deyişle hükümlü kadınların neredeyse tamamı ceza infaz kurumlarında tahliyelerine yönelik bir plan geliştirilmediğini ifade etmiştir.

Bunun yanında hükümlü kadınlara aynı zamanda kendilerinin tahliye sonrası için plan yapıp yapmadıkları sorulmuş ve araştırma kapsamında yer alan kadın hükümlülerin % 54,2’si salıverilmelerinden sonra kendi hayatlarına ilişkin plan yapmakta olduklarını, % 45,8’i salıverilmelerinden sonra kendi hayatlarına ilişkin plan yapmadıklarını belirtmişlerdir (Ek çizelge, 74).

Araştırmaya katılan hükümlülerden salıverilmelerinden sonra kendi hayatlarına ilişkin plan yaptığını belirten kadınların % 59,2’si iş bulmaya – çalışmaya yönelik plan yapmakta, % 25,4’ü aileyi bir araya getirmeye yönelik plan yapmakta, % 15,4’ü ise ailesinin yanına dönmeye yönelik plan yapmakta olduğunu belirtmiştir (Ek çizelge, 75). Bunun yanında kadın hükümlülerden salıverilme sonrası plan yapmayanların % 44,4’ü ne yapacağını bilmemekte veya plan yapmak için çok erken olduğunu düşünmekte iken, % 23,3’ü ruh sağlığının düşünmek için uygun olmadığını, tahliye olacağına inanmadığını, korktuğunu, endişeli olduğunu düşünmekte, % 21,2’si ise hayatına kaldığı yerden devam etmeyi, plan yapmasına gerek olmadığını düşünmekte, % 6,7’si başka bir suçtan tekrar ceza alacağını düşünmekte ve % 4,4’ü dışarıda kendisini nelerin beklediğini bilmediğini, bu nedenle plan yapmadığını belirtmiştir (Ek çizelge, 76).

Literatürde ve araştırmanın probleminde belirtildiği gibi tahliye öncesinde cezaevinde yapılan çalışmalar hükümlülerin toplumsal yaşama geçişlerinde hayati bir rol taşımaktadır. Bu bağlamda cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan derinlemesine görüşmelerde incelenen bir başka konu, hükümlü kadınlar için tahliye öncesinde cezaevinde yapılan çalışmalardır. Bu doğrultuda ortaya konan önemli bir

bulgu, cezaevlerinde yapılan “tahliye hazırlık” çalışmalarının genelde yönlendirme ağırlıklı olduğu ve sistematik bir şekilde yapılamadığıdır. Mevcut uygulamalarda hükümlü kadınların tahliyesine iki ay kala hükümlüyle görüşme yapılmakta olduğu tespit edilmiştir. Hükümlü kadınlar ile tahliye öncesinde yapılan görüşme hükümlünün tahliye olduğunda gideceği yer olup olmadığı, barınma sorunu olup olmadığını, psikiyatrik probleminin olup olmadığını belirleyip hükümlüyü ilgili kurumlara yönlendirme ağırlıklı olmaktadır. Yani, hükümlü kadının var olan sorununu çözmeye ya da uygun kurumlara doğrudan yerleştirmeye değil sadece sorunu belirleyip yönlendirme yapma ağırlıklıdır. Bu da tamamen sosyal hizmet uzmanının yeteneğine kalmış bir durum olup aynı zamanda çoğu cezaevinde sosyal hizmet uzmanı ve psikolog gibi meslek elemanlarının olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Sosyal hizmet uzmanlarıyla yapılan görüşmelerde ceza infaz kurumlarında tahliyeyi planlamaya yönelik yeterince kurumsal çalışmalar yapılamadığı vurgulanmaktadır. Görüşülen uzmanların konu ile ilgili ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

“Kurumsal düzeyde tahliyesine işte bir ay kala iki ay kala kişilerle görüşme yapılıyor. Onların nereye gidecekleri, nereye sığınacakları, ne yapacakları ile ilgili bilgi alıyoruz o anda. Bununla ilgili formlar var dolduruyoruz, kendileriyle görüşüyoruz, kendileri de zaten eğer gidecekleri yer yoksa bize kendisi de bu şekilde başvuru yapabiliyor “ben çıkacağım ama benim gidecek hiçbir yerim yok ne yapabilirim” şeklinde geliyor. Bizde mümkün olduğunca işte sosyal hizmetlere yönlendiriyoruz, Denetimli Serbestliklere yönlendiriyoruz, kadın sığınma merkezlerine yönlendiriyoruz. Oralarda hani bir süre ama idare edebiliyorlar fakat sonra yine takipsizlik nedeniyle kimin nerde olduğu ne iş yaptığı yine belli olmuyor ve bir müddet sonra bazı suçlar içinde bir bakıyorsunuz dönmüş geri gelmiş...” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

“Tam bir plan değil ama işte formları var bunun, tahliye sonrasına hazırlık formları. Bu formları belli aşamalarda doldurmak gerekiyor. Yani uzmanın yeteneğine kalmış görüşme planlamak. Mutlaka tahliyesine iki ay kala hükümlüyle görüşme yapılmalı yoksa tenkit yer uzman. Görüşme yapılıyor yani uygun kurumlara yönlendiriliyor. Gidecek yeri yoksa kadın kuruluşlarıyla iletişime geçiliyor ya da kadın sığınma evleriyle yer temin ediliyor, iş sorunu varsa Denetimli Serbestlik Şubelerine yönlendiriliyor.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

4.5.2. Tahliyesi Yaklaşan Hükümlü Kadınlarda Gözlemlenen Özellikler

Cezaevi süreci ve cezaevine girme başlangıçta kadınlar üzerinde nasıl bir olumsuz etki ve stres yaratıyorsa aynı şekilde tahliye olma ve dışarıya çıkma süreci de kadınlar üzerinde stres yaratmaktadır. Literatürde belirtildiği gibi kadınların çoğu tahliye olmalarına yakın süre kaldığında stres, korku, gerginlik ve uykusuzluk gibi sorunlar yaşamaktadır. Özellikle tahliye sonrasında ne olacağını bilemeyen ya da dışarıda ne yaşayacağı belirsiz olan kadınlar bu sıkıntıları daha fazla yaşamaktadırlar. Çalışma kapsamında sosyal hizmet uzmanlarıyla yapılan görüşmelerde kadın hükümlülerin tahliye öncesi yaşadığı kaygılar incelenmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarıyla yapılan görüşmeler sonrasında tahliyesi yaklaşan kadın hükümlülerde gözlemlenen en belirgin özellikler; gelecek kaygısı ve korku, topluma uyum sağlayamama sorunu, aile ilişkilerini düzenleme, aile düzenini yeniden kurma ile ilgili kaygılar olarak gösterilmiştir. Özellikle gidecek yeri olmayan, işi olmayan, ailesinden destek görmeyen kadınların bu kaygıları daha fazla yaşadığı vurgulanmıştır.

4.5.2.1. Gelecek Kaygısı ve Korku

Genel olarak erkek ya da kadın tüm hükümlülerin uzun bir cezaevi sürecinden sonra yaşadığı en önemli kaygı “gelecek kaygısı”dır. Cinsiyetler açısından bakıldığında kadınların erkeklere oranla, çocuklarının bakımı ve geleceği konusunda daha fazla kaygı duyuyor olmaları, ruh sağlığı sorunlarının kadınlarda erkeklere oranla daha fazla olması, tahliye süreci yaklaştığında kaygı düzeylerinin daha da yükselmesine neden olmaktadır. Nitekim sosyal hizmet uzmanlarıyla yapılan görüşmelerde de kadın hükümlülerin tahliye süreleri yaklaştığında kaygılarının arttığı, uykusuzluk problemleri yaşadıkları ve bazı konularda korkularının olduğu vurgulanmıştır:

“Gelecek kaygısı var ve korkuyorlar dışarıya çıkınca ne olacak diye. Birde çok ciddi uykusuzluk problemleri yaşıyorlar, son aylar çok zorlayıcı geçiyor hep böyle tetikte geçiyor, gergin oluyorlar. Ashnda çok istiyorlar ama o ölçüde de gerginler. Ne olacak şimdi, aile kabul edecek mi, işte öldürdüğü kişiye hasımlarım dışarıda bana ne yapacaklar, nereye gidicem yani hep bir belirsizlikle bir savaş var...” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Bir başka önemli nokta ise kadınların tahliye sonrası alacağı aile desteği ile ilgilidir. Hükümlü kadının tahliye sonrasında gideceği bir yer olmaması durumunda tahliye olmayı istememesi, kadınların tahliye olmaktan ne denli korktuklarını göstermesi açısından önemlidir:

“Eğer arkasında bir aile desteği yoksa sahip çıkamıyorsa nerdeyse çıkmak istemiyorlar yani. Ne yapacağım ben? Sevinemiyorum, gideceğim bir yer yok! Gidecek yeri olmayan, işi olmayan, ailesinden destek görmeyen kişilerde bu sorun çok fazla. Nerde yaşayacağım? Ne yapacağım? Nasıl para kazanacağım?”(Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

4.5.2.2. Topluma Uyum Sağlayamama Korkusu

Sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde, tahliyesi yaklaşan hükümlülerde gözlemlenen özellikler açısından vurgulanması gereken bir başka konu, hükümlü kadınların *“topluma uyum sağlayamama korkusu”*dur. Bu sorun araştırmanın nicel kapsamında da kadın hükümlülerin tahliye sonrasında karşılaşacaklarını düşündükleri bir sorundur. Uzun süredir cezaevinde olma sadece kadınlar açısından değil aynı zamanda erkek hükümlüler açısından da dışarıya çıktıklarında uyum sorunu yaşamalarına neden olmaktadır. Cezaevlerinde görüşülen çoğu kadın hükümlünün, özellikle açık ceza infaz kurumlarında olanların cezaevinden ilk izinli çıktıklarında çok fazla uyum sorunu yaşadıklarını, dışarıda uyuyamadıklarını hatta gecenin ilerleyen saatlerinde cezaevi çalışanlarını telefonla aradıklarını ifade etmişlerdir. Nitekim sosyal hizmet uzmanının tahliyesi yaklaşan hükümlü kadınlar için aşağıda yer alan anlatımı, kadın hükümlülerin uyum ile ilgili korkularını göstermesi açısından önemlidir:

“Dışarıya çıkınca hayata adapte olabilecek miyim? Hani böyle çok uzun süredir uyaran eksikliği var çünkü. Dışarıda ne yapacağım? Çünkü parayı görmüyorlar içerde, para ellerine verilmiyor hesaplarında yatıyor, bir şey var hep bir yetersizlik var yani, yetebilecek miyim, sanki cezaevinde doğmuş gibi dışarıya yabancı bir şey gibi algılıyorlar ve korkuyorlar dışarı çıkmaktan...” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Hükümlülerin topluma uyum sağlaması açısından vakıf müdürünün düşüncesi hükümlülerin toplumsal geçiş programına tabi tutulmalarını öngörmektedir:

“Bana kalırsa yine cezaevinden çıkan aslında herkese sadece kadınlara değil de herkese özellikle uzun yıllar cezaevinde kalanlara topluma entegre, onlar cezaevindeyken tüm toplumu ilgilendiren değişen bir takım kurallar hakkında bilgilendirilmeleri konusunda da bir destek verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani bu nasıldır? Hani zorunlu bir şey mi olur yoksa isteğe bağlı mı olur ama bana kalsa zorunlu olması gerekir... Kurumsal bir geçiş yani toplumla entegre, topluma adapte olabilmeleri için, birde kendilerini o suçluluk psikolojisinden “herkesin kendilerini küçük görme” “suçlu” “potansiyel suçlu görme” psikolojilerinden çıkartmamız gerekiyor.” (Vakıf Müdürü 1)

4.5.2.3. Aile İlişkilerini Düzenleme ile İlgili Kaygılar

Son olarak kadın hükümlülerin tahliye öncesinde yaşadığı en önemli kaygı “*aile ilişkilerini düzenleme*” ile ilgilidir. Görüşülen sosyal hizmet uzmanlarının konu ile ilgili değerlendirmeleri aşağıdaki şekildedir:

“Ailem kabul gösterecek mi? Düzeni kuracak mıyım? Ya da işte çocuklarımı gerçekten hani özlediğim kadar seviyor muyum? Çok uzak kalmışlar yani oraya ait olabilecek miyim tekrar... Çocuklarım, çocuğumla bir ilişkiye geçebilecek miyim? Çocuğumla ilişkimi, eşimle ilişkimi eski düzeyine getirebilecek miyim? Çok uzak kalmışlar çünkü.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde vurgulanan bir başka nokta ise kadın ve erkek hükümlüler açısından cezaevinde iken duyulan kaygıların farklılık arz edip etmediğidir. Bu konuda sosyal hizmet uzmanlarının genel görüşü kadın ve erkek hükümlüler arasında yaşanan kaygıların farklılıklar oluşturduğu, kadınların erkeklere göre daha fazla kaygı yaşadıkları yönündedir.

“Duygusal farklar var, erkeklerin sorunları daha bireysel hep kendileriyle ilgili işte “üzgünüm” “mutsuzum” işte cinsellik ile ilgili gerginlikleri var ya da işte para ile ilgili gerginlikleri var ama kadınların daha detaylı... Evet, işte aileleri problem, çocukları problem, hani kadın sizin karşınıza geldiğinde ciddi problemler yükü olarak geliyor, dışarıda bıraktığı çocukları var, işte dışarıda bıraktığı öfkeli bir kocası var çocuklarına oldukça saldırgan davranan öfkeli bir koca bu. Genelde söylüyorum kötü bir kendi ailesi var annesi babası parçalanmış pek çoğu cezaevinde ve kadın bunun hepsini düşünüyor

dışarıya çıkınca ne olacak, tekrar o hayata döneceğim, şiddet göreceğim, çocuklarım, çocuklarımın okulları, annem, annemin babamla ilişkileri daha karmaşık bir sistem kadın bana göre”... (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Bir başka tespit ise erkeklerde gelecek kaygısının çok fazla olmadığı yönündedir.

“Erkeklerde gelecek kaygısı çok fazla yok ya da ben F tipinde çalıştığım için biraz daha hani F tipinde çünkü ya terör hükümlüleri vardı ya da işte mafya örgütleri vardı bunlar da maddi sıkıntısı çok fazla olmayan hakikaten üst seviyede yaşam koşullarına sahip insanlar oldukları için hani erkeklerde gelecek beklentileri ile ilgili bir, genelde kendilerini garantileyip orda olan insanlar var ama kadın hükümlülerde gelecek kaygısı çok ön planda ve şu var yani erkeklerde eşim nasıl olsa bu düzeni hani “aile düzenini koruyordur”u mutlaka hissediyor. Çünkü şöyle bir şeyde tespit etmişim ben bir kere mutlaka eşleri görüşmelerine gelir yani aile görüşmelerine mutlaka gelir, her hafta gelir ama kadınlarınki çok gelmez yani. İşte karım geliyor, adamın dışarıda olmasından fazla çok değişen bir şey olmuyor hayatlarında. Çünkü gerçekten kadın onu düzenleyebiliyor, sürekli geliyor gidiyor, yaşam bağları devam ediyor ama kadında bu “işte kocam çocuklara bakabilir mi, ortada mı kaldılar, işte yemeklerini yedirebiliyor mu, işte dövüyor mu çocukları falan dışarıya mı gitti, beni seviyor mu, gelip gitmiyor da... Aldatıyor mu? Çünkü erkekler hani ihtiyaçları var gibi algılanıyor ya hani o kaygılar daha fazla kadınlarda...” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Hapsedilmiş kadınlar için belki de en önemli konu “aile ilişkilerini düzenleme” yani “aile düzenini yeniden kurma” ile ilgilidir. Çünkü kadınların yaşadıkları ilişkiler erkeklere nazaran daha birincil alanları içerir. Bir başka ifadeyle kadınlar aile içi ilişkilere erkeklerden daha fazla önem verirler. Bu durum aynı zamanda ceza infaz sürecinin de önemli bir parçasıdır. Özellikle cezaevinde hükümlü kadınların aile ilişkilerinin geliştirilmesi ve onarılması, aile bağlarının güçlendirilmesi rehabilitasyon çalışmalarının bir parçası olmalıdır. Nitekim sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde de hükümlü kadınlar ile aile ilişkilerinin düzenlenmeye çalışıldığı fakat bu çalışmaların çokta kurumsal olmadığı vurgulanmaktadır:

“Biz sürekli olarak aile ile görüşüyoruz. Bunun yanında mahkûmlar sevk istediklerinde, aile yanına istiyorlarsa, ailenin bulunduğu şehre istiyorlarsa bu çok öncelikli bir şey. Aile

bağlarını güçlendirmek çok esas bir şey ve tüm cezaevlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ve psikologların mutlaka ayda en az 24 aile ile görüşme zorunluluğu var. Yani ailelerle mutlaka görüşüyoruz ilk geldiklerinde haber veriyoruz onlar istedikçe hani o süreçlerine dahil olup ilişkilerini onarmaya yönelik, iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik mutlaka çalışmalar yapıyoruz. Dışarıdaki aileyi güçlendirmeye yönelik kurumsal yönlendirmeler yapıyoruz fakat çok organize değil, çok kurumsal değil, kurumsal bir desteği yok. Yani ailelerin gidebileceği bir kurumsal destek yok...” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Aile, hükümlü kadınların ceza infaz süreci ve sonrasında güçlenmesi açısından önemli bir sosyal destek sistemi olmakla birlikte bazı durumlarda bunun tam tersi etkiye de neden olabilmektedir. Özellikle hükümlü kadının ailesinde yaşadığı olumsuz deneyimler bazen hükümlü kadının cezaevinden tahliye olmayı istememesi gibi bir ironiye de sebep olabilmektedir. Bu konuda sosyal hizmet uzmanının aktardığı vaka gerçekten de ailenin kadının yaşantısında ne kadar önemli olduğunu ve aynı zamanda hükümlülerle çalışan uzmanların yaşadıkları ikilemlerin ne kadar derin olduğunu göstermek açısından önemlidir:

“En son görüşme yaptığım uyuşturucudan gelen bir kız vardı. Bu kız babası tarafından sürekli şiddet görmüş, sopalarla kemerlerle dövülmüş ve 13 yaşında polise gitmiş şikâyet etmiş ve sosyal hizmetler onu yurda yerleştirmiş. Yurtta büyüyen bir çocuk, şu anda annesi ve babası hala aynı evin içinde yaşıyorlar ve birlikteler. O dönem alkolikmiş babası, şu anda evet belki alkolü bırakmış ama hala kızının üzerinde çok olumsuz etkileri var. Bu kız şu anda diyor ki “ben burada dua ediyorum ki çıktığımda ölmüş olsun babam, ama ölmüyor diyor”, şimdi annem beni yanına çağırıyor, o ortama çağırıyor, ben o ortama gidersem biliyorum ki sıkıntı yaşanacak. “Ben eminim ki bu kız belki de cinayetle geri dönecek, belki babasını öldürecek”. “Şimdi ben nereye gidim diyor?” Şimdi ben bu kişiye eğer maddi durumu da yerinde değilse, nereye, nasıl, ne şekilde yerleştireceğiz? Ben bu kıza ailene git diyemem, çünkü biliyorum ki içerisi sıkıntılı. Peki, o babayı bu saatten sonra değiştirebilir miyiz? Değiştiremeyiz ve o kız çocuğundan korkuyorum açıkçası”. (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

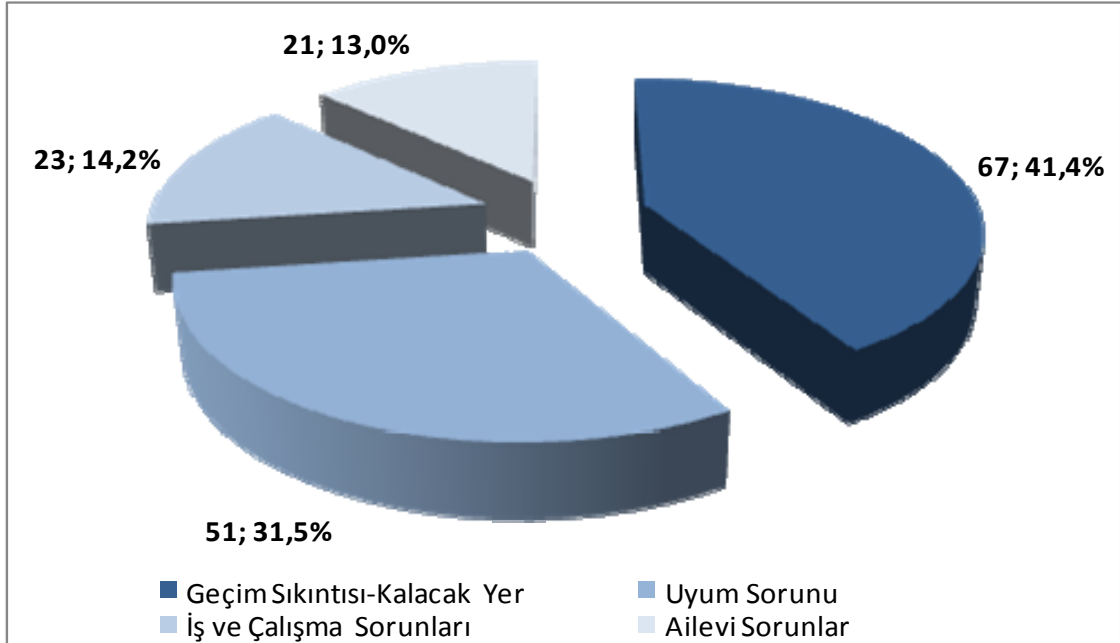
4.5.3. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Karşılaşacağı Düşündüğü/ Karşılaştığı Güçlükler

Kadın suçluluğunda incelenmesi gereken önemli bir konu, kadın hükümlülerin tahliye olduktan sonra yaşayacağı/yaşadığı sorunlardır. Daha önceden de belirtildiği gibi suçluluk cezaevi öncesi, ceza infaz süreci ve tahliye sonrası ile birlikte irdelenmesi gereken bir süreçtir. Dolayısıyla her bir süreçte yaşananlar birbirini olumlu ya da olumsuz şekilde etkiler niteliktedir. Tahliye sonrası süreçte ise hükümlünün toplumsal hayata biran önce uyum sağlaması amaçlanmaktadır. Hükümlü kadınlar yaşamlarını yeniden kurma çabası içerisindeyler. Genelde bu dönemde yaşanan olumsuz deneyimler topluma başarılı bir şekilde bütünleşmeyi engeller niteliktedir. Cezaevi süresince sosyal destek sistemlerini kaybetmiş olan kadınlar özellikle risk teşkil etmektedir.

Bu doğrultuda öncelikle nicel çalışma kapsamında cezaevlerinde görüşme yapılan kadın hükümlülere tahliye sonrasında karşılaşacağını düşündüğü güçlükler olup olmadığı ve bu güçlüklerin neler olduğu sorusu sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 67,5'i salıverilme durumunda güçlüklerle karşılaşacaklarını düşünüyor iken, % 32,5'i salıverilme durumunda güçlüklerle karşılaşmayacaklarını düşünmektedir (Ek çizelge, 77).

Hükümlü kadınların tahliye sonrası karşılaşacağını düşündüğü güçlükler aşağıdaki grafik 8'de verilmiştir. Buna göre salıverilme sonrasında güçlüklerle karşılaşacaklarını düşünenlerin, % 41,3'ü geçim sıkıntısı-kalacak yer sorunu yaşayacağını düşünüyor iken, % 31,5'i uyum sorunu yaşayacağını, % 14,2'si iş-çalışma sorunları yaşayacağını ve % 13'ü ailevi sorunlar yaşayacağını düşünmektedir. Bulgulardan anlaşılacağı üzere hükümlü kadınlar en fazla geçim sıkıntısı-kalacak yer sorunu yaşayacağını düşünmektedir (Ek çizelge, 78).

Grafik 8: Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Karşılaşacağı Düşündüğü Zorluklar

Aynı soru cezaevinden tahliye olmuş olan kadın hükümlülere “cezaevi sonrasında yaşadığı güçlüklerin neler olduğu” çerçevesinde sorulmuştur. Kadınların tahliye sonrası yaşadığı sorunlar, tahliye öncesinde yaşayacağını düşündüğü sorunlarla benzerlik göstermektedir. Tahliye öncesinde en fazla geçim sıkıntısı ve kalacak yer sorunu yaşayacağını belirten kadınlar tahliye sonrasında da en fazla geçim sıkıntısı ve kalacak yer konusunda sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bu konuda eski hükümlü kadınların anlatımları şu şekildedir:

“İlk o gün kapılar açıldığında dışarı çıktım çocuklar bekliyordu kapıda, aldılar buraya geldiler işte bi göz ev tutmuşlar, eve geldim, kuru tam takır kuru bakır derler ya. Yoklukla geçti, inanır mısın çöplerden ekmek toplayıp yiyorduk çıktığımda... Yanımda 40 milyon paraynan çıktım bi kaşığım bile yoktu yani, o günü pazar pazarıydı. Pazar günü çıkmıştım, ufak tefek ilk alışımı öyle aldım yani, bi tüp aldım, bi şey aldım yani bişey buluştururuz yeriz hani, bi ihtiyaç olacak bişeyler aldım, işte öyle bilmiyom yani daha” (Eski hükümlü NŞ)

Tahliye olmuş olan kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadınlara kendilerini bir erkek hükümlüyle karşılaştırdığında hem cezaevindeki yaşantıları hem de dışarısı

açısından farklılıklar görüp görmediği sorusu sorulmuştur. Kadınların bu soruya verdikleri yanıtlar ise dikkat çekicidir:

“Ben hiç bir fark görmüyorum. Yani tabii ki yani ne fark olacak. Yani kadın erkek hiç fark etmiyor yani. Ya mutlaka onun içinde zordur o da yani oda işe girse soruşturulur diye düşünüyorum, oda hani benim çektiğimi oda çeker ya kolay değil kendini toparlaması” (Eski hükümlü KY)

Bir başka hükümlü kadın ise hem cezaevinde hem de tahliye olduktan sonra dışarıda erkek olmanın kadınlara göre daha zor bir durum olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“İçerde de erkek için daha zor dışarıda da. Dışarıda da bi arkadaşı bi şaka yapsın ya da bi şey olsun dalar kavga dövüş aynı şeyi gine yapar, mesela geçimde temizlikte onlar çok zorluk çeker, onların yerine koysan kendini biz onlardan bin kat şey iyiyiz yani... Mesela kadın istediği zaman her şeyi yapabilir, her yere sığınabilir ama erkeğin kimsesi yoksa bir yere sığınmaz. Cezaevinden çıktı, tut ki benim gibi yalnız yani nere sığınabilir? Hangi komşu kapıyı açar bir erkeğe? Bana da açmadılar evet bana da açmadılar ama son son gene bağa ısınmaya başladılar, ama erkeğe bunu da yapmazlar... Erkek olmak daha zor, kadın mesela aş yer, taş yer evinde, çocukları toplar durur, erkek bunu yapamaz” (Eski hükümlü NŞ)

4.5.4. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası İhtiyaç Duyacağını Düşündüğü/İhtiyaç Duyduğu Gereksinimler

Bu çalışmanın nicel kapsamında cezaevlerinde görüşme yapılan kadın hükümlülere tahliye sonrasında ihtiyaç duyacağını düşündüğü gereksinimlerinin öncelik sırasına göre neler olduğu sorusu sorulmuştur. Çizelge 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan hükümlülerin % 60,1’i salıverilme sonrasında “iş” 1. öncelikli ihtiyaç olarak görüyor iken, % 46,7’si “fiziksel ve ruh sağlığı bakımını” 1. öncelik olarak görüyor, % 53,2’si “kalacak yeri” 1. öncelik olarak görüyor, % 35,7’si “ailesini ve çocuklarını bir araya getirmeyi” 1. öncelik olarak görüyor, % 25,8’i “aile desteğini” 1. öncelik olarak görüyor ve % 15,1’i ise “sosyal güvenceyi” 1. öncelik olarak görüyor. Bunun yanında kadın hükümlülerin % 34,2’si “iş” 2. öncelikli ihtiyaç olarak görüyor iken, % 33,9’u “kalacak yeri” 2. öncelik olarak görüyor, % 19,6’sı “fiziksel ve ruh sağlığı bakımını” 2. öncelik

olarak görüyor, % 30,2'si ise sosyal güvenceyi 2. Öncelik olarak görüyor, % 19'u "ailesini ve çocuklarını bir araya getirmeyi" 2. öncelik olarak görüyor ve % 22,6'sı ise "aile desteğini" 2. öncelik olarak görüyor.

Çizelge 6: Hükümlülerin Salıverilme Durumunda İhtiyaç Duyacakları Gereksinimlerin Öncelik Sırasına Göre Dağılımı

İhtiyaçlar		1. Öncelik	2. Öncelik	3. Öncelik	4. Öncelik	5. Öncelik
İş	N	95	54	9	0	0
	%	60,1	34,2	5,7	0,0	0,0
Fiziksel ve Ruh Sağlığı Bakımı	N	43	18	23	7	1
	%	46,7	19,6	25,0	7,6	1,1
Kalacak Yer	N	33	21	4	4	0
	%	53,2	33,9	6,5	6,5	0,0
Ailem ve Çocuklarımı Bir Araya Getirme	N	15	8	11	8	0
	%	35,7	19,0	26,2	19,0	0,0
Aile Desteği	N	8	7	9	6	1
	%	25,8	22,6	29,0	19,4	3,2
Sosyal Güvence	N	8	16	19	8	2
	%	15,1	30,2	35,8	15,1	3,8

Araştırma kapsamında cezaevinde bulunan kadın hükümlülere yöneltilen bir başka soru "tahliye sonrasında günlük ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları" ile ilgilidir. Buna göre araştırmaya katılan kadın hükümlülerin % 29,6'sı tahliye sonrasında günlük gereksinimlerini ailelerinin yardımıyla karşılamayı planlamakta iken, % 29,2'si günlük gereksinimlerini eşi yardımıyla karşılamayı planlamakta, % 22'si günlük gereksinimlerini kendi kendine karşılamayı planlamakta, % 7,5'i günlük gereksinimlerini çocuklarının yardımıyla karşılamayı planlamakta ve % 2,5'i günlük gereksinimlerini arkadaşlarının yardımıyla karşılamayı planlamaktadır. Ayrıca araştırmaya katılan hükümlülerin % 9,2'si ise günlük gereksinimlerini nasıl karşılayacağını bilmemektedir (Ek çizelge, 85).

Araştırmanın nitel kapsamında cezaevinden tahliye olmuş olan eski hükümlülerle yapılan derinlemesine görüşmelerde kadınlara tahliye sonrasında en fazla ihtiyaç duydukları gereksinimlerin neler olduğu sorusu sorulmuştur. Tahliye sonrasında görüşme yapılan kadınların tamamı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yardım almaktadırlar. Kadınlar genellikle tahliye sonrasında geçim, barınma ve iş bulma konusunda zorlandıklarını belirtmişlerdir:

“Karşılaştığım güçlükler, yemek yemeğe tabağım yok, kaşığı yok... Yemek yemeğe tabak bulamadığım zaman çok zoruma gitmişti benim çünkü aile çok iyiydi bizim hani biliyor musun varyetli oldukları için sonrada insan tabak bile bulamayınca insanın zoruna gidiyor”(Eski hükümlü KY)

Tahliye sonrası yaşam eski kadın hükümlüler açısından önceden var olan yoksulluğun devam ettiğini gösterir niteliktedir. Özellikle tahliye olmuş hükümlü kadınlarla yapılan görüşmelerde kadınların vurguladıkları geçim sıkıntısı kadınların yoksulluğunun kadınsılaştığını desteklemektedir. Eski hükümlü kadınların tahliye sonrasında ailelerinin yanından ayrılıp tek başlarına yaşamaya başladığı dönemde özellikle barınma ve evin yiyecek, giyecek, kira, elektrik, su, telefon faturası gibi ihtiyaçlarını karşılamada zorlandıkları görülmüştür. Eski hükümlü kadınlar ailelerinden ayrılıp yalnız yaşamaya başladıklarında sosyal yardım almaya da başlamaktadırlar. Nitekim görüşme yapılan kadınların anlatımlarında ev kirası ve evin faturalarını sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının ödediği tespit edilmiştir. Görüşülen kadınların tahliye sonrasında yaşadığı güçlükler ile ilgili anlatıları aşağıdaki ifadelerde belirtilmiştir:

“Geçimden çok zorlaştık. Ayakkabı yok ayağımda, terlik yok ayağımda, geçimden çok zorlaştık tamam mı? Konu komşu bilirdi bizim durumumuzu ne getirirse verirlerdi. Gıda mıda verirlerdi, kaymakamlık verirdi, belediye verirdi, iyi kötü idare ederdik. Kimi ayağıma ayakkabı alırdı kimi terlik alırdı idare ederdik...” (Eski hükümlü DA)

“Tahliye sonucunda güçlüklerimiz, yoksullukla karşılaştık, elimizde yok avucumuzda yok, affedersin soba yok, bir kıştı o ay kâğıt toplar “bi kırık soba vermişti birisi yani” kırık sobayı kurarım evleri duman alıyor hep evin içini, eşya yok, yeme içme yok, hangisini anlatam ki!” (Eski hükümlü NŞ)

Bir başka hükümlü ise önceliğinin iş olduğunu, işi olduktan sonra diğer sorunların çözümleneceğini ifade etmektedir:

“İş. İş olursa zaten ha, herkes villada da oturabilir, herkesin değişik değişik düzeni de vardır herkesin bi geçimi var, kimi kuzu yer, giderim ben bir kilo domates alırım, plastik bir bardak alırım hiç olmazsa yani onla idare ederim... Önce iş, iş ayrı sorun, yoksuzluk yani, hep para sıkıntısı, giyim her şey, buraya (vâkıfa) başvurana kadar şampuanı bile

gelinlerden istiyordum, birazcak şampuan verin başımı yıkıcam, dişimi yıkıcam biraz diş macunu ver affedersin orkidi bile onlardan dilenerek alırdım.” (Eski hükümlü KM)

Bir başka eski hükümlü kadın ise diğer kaygılardan farklı olarak maddi kaygılarının olduğunu fakat en fazla “sevgi” ihtiyacının olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Sevgi, en çok sevgi aradım, ailemin bir arada olmasını istedim, çoğu çıkıyor mesela ailesi böyle cümbür cemaat yığılıyor, o kadar cinayet işleyenler var mesela hani yanlış anlamayın da ama benim ailem gelmedi, o şey hiçbir zaman içimden çıkmaz zaten. Ailemin ilgilenmeyişi, beni yok saymaları içimden hiç çıkmaz... Nasıl evlendirdiler beni 16 yaşında veriverdiler ne geldiler ne gittiler... Çocuklarım bekliyorlardı, onlar hayata bağladı beni... Mesela maddi durumlarda çok şeydi, o çocukların sevgisi gerçi onu bastırdı yani hiç şeye üzülmeydim bile yani, onların sevgisi yetti bana, ben öyle çöpten dedim, yerden toplar değişirim dedim yeter ki siz benim yanımda olun, yaptım da bunu da, el arabasıyla ta buralara çıkıyordum çöplerden şey toplamak için. Marketlerin önüne atıyorlardı işte yiyecek içecek, e yakacakta karton topluyordum öyle geçti işte...” (Eski hükümlü NŞ)

Gerek nicel araştırma kapsamında gerekse nitel çalışma kapsamında kadın hükümlülerin en fazla ihtiyaç duyduğu gereksinimler “barınma” ve “geçimle” ilgili konulardır. Nitekim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıf Müdürleri ile yapılan görüşmelerde de bu doğrultuda bulgular elde edilmiştir. Vakıf müdürleri tahliye olduktan sonra vakfa yardım talebinde bulunan kadınların öncelikle barınma sorunları olduğunu ve genelde muhtelif ihtiyaçlarının karşılanması için nakit yardım talep ettiklerini ifade etmişlerdir:

“En ciddi barınma, en ciddi barınma ihtiyaçları. Belirli bir süre ayakta kalabilmeleri için işte nakit yardımla desteklenmeleri gerekiyor. Yani kendilerini güvende hissedebilmeleri için... Bence yasal bir zorunluluk haline gelmeli. Evet, yasal bir zorunluluk haline gelmeli bence.” (Vakıf müdürü 1)

“Şimdi genelde bize ev kirası, elektrik, doğalgaz, su, işte gıda genelde muhtelif ihtiyaçlarını karşılamak üzere nakit yardım talep ediyorlar.” (Vakıf müdürü 2)

Vakıf müdürleri ile yapılan görüşmelerde, vakıftan yardım alan eski erkek hükümlülerde göz önüne alındığında erkek ve kadın hükümlüler arasında talep edilen ihtiyaçlar ve beklentiler açısından bir farklılık olup olmadığı konusu tartışılmıştır. Vakıf müdürleri, hükümlülerin ihtiyaçlarının kişilerin bazı özelliklerine göre değişebildiğini fakat genelde ihtiyaç taleplerinin kadın ve erkek açısından çok fazla değişmediğini, kadınların ihtiyaç taleplerinin erkeklere oranla daha uzun sürdüğünü ifade etmişlerdir. Görüşülen vakıf müdürlerinin ifadeleri aşağıda belirtilmiştir:

“Değişebiliyor... Aslında buldukları duruma göre değişiyor, işte ailesi olup olmadığına, bekâr olup olmadığına göre değişiyor... Aslında dediğim gibi çok fazla fark etmiyor. Ortaktır yani hepsi, barınma, iş, onun dışında başka bir şey...” (Vakıf Müdürü 1)

“Genelde talepleri ev kirası, gıda. Aynı hemen hemen çokta değişen bişey yok aslında, yine yardım talebi, nihayetinde nakit olsun da diyor bunlarda gerekçeleridir hani biz genelde her türlü muhtelif ihtiyaçların karşılanmasını sağlıyoruz... Genelde birde her iki grupta da dâhil olmak üzere iş talepleri... İş noktasında bayanlarda da var erkeklerde de var da, erkeklerde şu olabiliyor, şimdi ilk etapta bu yardım aldıktan sonraki süreçte belki sigortalı bir işe filan girdiği zaman o zaman yani bize karşı gelipte ayrıca bir talepte bulunmuyor ama bayanlarda bu biraz daha uzun sürüyor. Genelde aynı, çok değişse kıyafet noktasında değişir, bayanlar mesela kısmen işte kiralarının devamlılık arz edecek şekilde ödenmesini talep ediyorlar.” (Vakıf müdürü 2)

Tahliye sonrası ihtiyaçların erkek ve kadın açısından değişip değişmediği konusu aynı zamanda akademisyenlerle ve sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde de tartışılmış, konu ile ilgili farklı düşünceler ortaya konmuştur. Bu düşüncelerden biri kadının öncelikli ihtiyacının aile ilişkilerini onarmak olduğu yönündedir:

“Değişir diye düşünüyorum hani erkeklerde daha ön planda olan iş, belki yaşamı idame ettirme şeyiyken, kadınlarda aile ilişkilerini onarmak veya yeniden bir hayat kurmak belki çocuklarıyla yani aile içi duygusal ilişkilerinin onarılması gerektiğinin daha erkeklere göre kadınlarda daha elzem olduğunu düşünüyorum.” (Sosyolog Akademisyen)

Bir başka düşünce ise tahliye sonrası kadının özellikle bazı suçlar söz konusu olduğunda korunmaya ihtiyacı olduğu ile ilgilidir:

“Beklentiler değişmez insanın olduğu yerde ne gibi farklılıklar olacak? Ama yani kadındır, kadın denilen mahlûk hele bu töre cinayetlerinde kan davasındaki cinayetlerde kadının korunmaya ihtiyacı vardır kabul etmek lazım. Sonra eğer mala karşı işlenen suçlar falan varsa kadına bir meslek edindirip aynı zamanda kadını Reşat Nuri Gültekin’in damgasında olduğu gibi sokağa hemen salıvermeyeceksin yani, sahip çıkacaksın.” (Hukukçu Akademisyen)

Sosyal hizmet uzmanlarının görüşleri ise, erkek ve kadın hükümlülerin ihtiyaçlarının farklı olduğu ve kadının ihtiyaçlarının erkeklere göre daha ailevi olduğu yönündedir.

“Değişir tabii ki, erkek çok öyle aman aman ailesiyle ilgili olduğunu zannetmiyorum, onlar biraz daha bencil yaratıklar erkekler genel anlamıyla bence. Erkekler daha çok kendi çıkarlarını, kendi isteklerini ihtiyaçlarını düşünüyorlar çok fazla çocuğum aç mı, susuz mu, eğitilmiş mi eğitimsiz mi? Karım, karıma yetebiliyor muyum yetmiyor muyum? gibi kaygıları olduğunu zannetmiyorum. O yüzden hani bir kadın belki dışarı çıktığında işte çocuklarının hayatını nasıl daha iyi sağlayabilirim? İhtiyaçlarını nasıl daha iyi giderebilirim? Eğitimlerine nasıl destek olabilirim? diye düşünürken bir erkek bu kadar ayrıntılı düşündüğünü zannetmiyorum. O yüzden de bu tür kaygıları olmayacaktır diye düşünüyorum... Mesela kadın daha önce söyledim hiç sevilmemekten yakınıyor sevgi istiyor, ilgi istiyor ve sahip çıkılmasını istiyor, arkasında ona sahip çıkan insanların varlığı onu çok rahatlatıyor ama bir erkek için ne kadar önemli onu bilemiyorum onunda ihtiyaçları söz konusu sevilme ihtiyacı, sahip çıkılma ihtiyacı, sığınma ihtiyacı, erkeklerin bilmiyorum ben çok erkeklerle çalışmadım.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

Genel olarak mesleki profesyonellerin kadın ve erkeklerin ihtiyaçlarına nasıl baktığı değerlendirildiğinde vakıf müdürleri açısından kadın ve erkek ihtiyaçlarının farklı olmadığı temelde her ikisinin de barınma ve geçim ile ilgili ihtiyaçlarının olduğu yönündedir. Sosyal hizmet uzmanlarının görüşü ise kadınların ihtiyaçlarının erkeklerinkinden farklı olduğu, kadınların aile ile ilgili kaygılarının fazla olması nedeniyle daha farklı olduğu yönündedir. Aynı şekilde akademisyenlerin görüşü de kadınların ihtiyaçlarının öncelikle ailesel ya da duygusal olduğu yönündedir.

Kadınların tahliye sonrasında yaşadıkları sorunlar erkeklerin yaşadıkları ile benzerlikler gösterse de tahliye sonrası ihtiyaçların çeşitliliği ve yoğunluğu erkeklerden farklı

olabilmektedir. Özellikle adam öldürmüş olan kadınlar ki genellikle bu kadınlar en yakınlarını öldürmüşlerdir, aileleri tarafından reddedilebilmekte ya da çocuklarını bir daha görememektedirler. Gerek nicel çalışma kapsamında cezaevinde görüşülen eş cinayeti işlemiş olan kadınlar gerekse tahliye sonrası görüşülen eş cinayeti işlemiş olan kadınlar, suç işlendiğinden itibaren çocuklarıyla görüşemediklerini ya da eşlerinin aileleri tarafından çocuklarının gösterilmediğini ifade etmişlerdir. Görüşmelerin bir başka zorlayıcı bölümü eşlerini öldüren ve bu nedenle çocuklarını yıllardır göremeyen kadınlarla olmuştur. Özellikle çocuk konusu açıldığında kadınların duygulandıkları, ağladıkları gözlenmiştir. Kadınlar çocuklarını çok özlediklerini fakat görüştürülmediklerini anlatmışlardır. Eş cinayeti işlemiş olan kadınlara tahliye sonrası çocuklarını alıp almayacakları sorulduğunda ise genellikle “çocuklarının artık kendilerini istemeyeceğini”, “eşinin ailesinin çocuklarını kendisine karşı doldurduklarını” belirtmişlerdir. Hatta bazı hükümlüler eşinin ailesinin, çocuklarını, kendisini öldürmesi konusunda beynini yıkadığını düşünmektedir. Bir başka ifadeyle bazı kadınlar çocuklarının kendilerine karşı doldurulup zarar vermelerinden korkmaktadır. Dolayısıyla bu kadınlar cezaevinden çıktıktan sonra yeni bir hayat kurmak konusunda daha dezavantajlı durumdadırlar. Tahliye olan kadınlar toplumsal hayatta birçok ekonomik, sosyal ve hukuki zorluklarla da karşı karşıyadır.

4.5.4.1. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Barınmayı Düşünme/Barınma Durumu

Literatürde ve yapılan çalışmalarda daha önce belirtildiği gibi cezaevinden tahliye olan hükümlülerin en temel ihtiyacı barınma olarak gösterilmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın nicel kapsamında cezaevindeki hükümlü kadınlara tahliye sonrası barınma durumları ya da bir başka ifadeyle tahliye olduktan sonra yaşayacakları bir yer olup olmadığı sorusu sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlülerin çoğunluğunun tahliye sonrasında yaşayacakları bir yer olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınların % 91,3'ü salıverildikten sonra yaşayacakları bir yer bulunduğunu, % 8,8'i ise salıverildikten sonra yaşayacakları bir yer bulunmadığını belirtmişlerdir (Ek çizelge,82). Salıverilme sonrasında yaşayacağı bir yer olmadığını söyleyenlerin, tahliye sonrası için planlarının ne olduğu sorulduğunda, altı hükümlü kadın, kimsesi olmadığını, ne yapacağını bilmediğini, üç hükümlü, kadın sığınma evine gideceğini, üç hükümlü kadın

evli çocuklarının yanına ya da kabul ederlerse ailesinin yanına gideceğini, üç hükümlü kadın arkadaşlarında kalmayı planladığını ve bir hükümlü ise yabancı uyruklu olduğu için tahliye edilir edilmez sınır dışı edileceğini belirtmiştir.

Tahliye olduktan sonra yaşayacağı bir yer bulunan hükümlülere aynı zamanda bu yerin neresi olduğu sorusu sorulmuştur. Araştırma kapsamında yer alan hükümlülerin salıverildikten sonra yaşayacakları bir yer bulunanların % 33,3'ü ailesinin evinde, % 27,9'u eşinin evinde, % 24,7'si kendi evinde, % 5,5'i çocuklarının evinde, % 4,1'i arkadaşlarının evinde, % 2,7'si kardeşinin evinde ve % 1,8'i ise diğer kişilerin evinde yaşayacağını belirtmişlerdir (Ek çizelge, 83).

Tahliye sonrası yaşamla ilgili hükümlü kadınlara yöneltilen bir başka soru ise, kadınların tahliye sonrasında "kimlerle yaşayacağı" konusudur. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 37,9'u salıverilme sonrasında çocuklarıyla yaşayacağını, % 29,6'sı eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşayacağını, % 25,4'ü anne ve babasıyla ya da anne veya babasıyla ya da kardeşiyle yaşayacağını, % 7,9'u eşiyle yaşayacağını, % 7,1'i yalnız yaşayacağını, % 4,6'sı arkadaşlarıyla yaşayacağını ve %1,6'sı ise diğer kişilerle yaşayacağını belirtmiştir (Ek çizelge, 84).

Cezaevinde hükümlü kadınlara yöneltilen bir başka soru ise, tahliye sonrasında çocuklarının kendisiyle yaşayıp yaşamayacağıdır. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 80,4'ü salıverildikten sonra çocuklarının kendisi ile birlikte yaşayacağını belirtmiş iken, %19,4'ü salıverildikten sonra çocuklarının kendisi ile yaşamayacağını belirtmiştir (Ek çizelge, 87). Salıverilme sonrasında çocuklarının kendileriyle yaşamayacağını belirtenlerin, çocuklarının kendileriyle yaşamama nedeni olarak hükümlü kadınlardan 18'i çocukların velayetlerinin babalarında ve babanın ailesinde olduğunu bu nedenle kendilerine göstermeyeceklerini belirtmişken, hükümlü kadınlardan 17'si çocuklarının 18 yaşından büyük olduğunu ve kendi ailelerinin olduğunu belirtmiş, 5 kadın ise bir müddet toparlandıktan sonra çocuğunu yanına alacağını ifade etmiştir (Ek çizelge, 87).

Barınma cezaevinden tahliye olmuş kadın ya da erkek herhangi bir hükümlünün ihtiyaç duyduğu en önemli gereksinim olarak görülmektedir. Özellikle sosyal sermayesi olmayan, ailesi ile ilişkileri sorunlu olan hükümlüler açısından barınma daha da önemli

bir unsurdur. Kaldı ki ailesi ile ilişkileri sorunlu olmayanlar bile bu konuda sıkıntılar yaşamaktadır. Nitekim tahliye sonrasında eski hükümlülerle yapılan ve vakıf müdürlüleriyle yapılan görüşmelerde de hükümlülerin tahliye sonrasında en fazla barınma sorunu yaşadığı gözlemlenmiştir.

“Cezaevinden çıkan kadınlarımızın en büyük sıkıntısı barınma. İşin açıkçası barınmayla ilgili ciddi anlamda problemleri var, hele hele çocukları da falan varsa veya cezaevine girdikten sonra çocukları bir şekilde koruma altına alınmışsa falan istiyorlar ki çocuklarıyla beraber yeniden bir düzen kuralım dolayısıyla onlara geçici barınma desteği verilmesi şart, ilk etapta barınma ihtiyaçları var.” (Vakıf müdürü 1)

Cezaevinden tahliye olmuş eski hükümlü KM'nin tahliye sonrası barınma ile ilgili düşünceleri cezaevinden çıkan tüm zor durumdaki hükümlüleri düşünmesi açısından ve barınmanın aynı zamanda yeniden suç işlemedeki etkisi açısından önemlidir:

“Öncelik barınma tabii ki, çocuğunla yavan ekmek de olsa, bi suda olsa, bi ekmek önce barınma, yani kapısını örtüp girecen, sonra iş, yani iş olursa zaten gerisi gelir önce iş. Bunlar olduktan sonra zaten geri ne ihtiyacın olabilir yiyeceğin içeceğin... Aslında devletin böyle şeyler yapacağına ordaki insanlar kimsesiz bir yere çıktığı zaman bunlar ne yapacak, bunlara büyük bir fabrika gibi bir yer yapsalar, bi yatacak yer verseler, sorsalar senin neyin var? aha çıkmak gitmek mi istiyorsun? aha tamam çek git, sen gitmek istemiyosun ben gitmek isteyince al bu yol senin yani böyle şey olsa insanlar bu kadar ezilmez.” (Eski hükümlü KM)

Barınma konusunda araştırmanın nicel ve nitel bulguları arasında bazı farklılıklar dikkati çekmiştir. Nicel çalışma kapsamında kadınların çoğunluğunun tahliye sonrasında yaşayacağı bir yer bulunmakta iken, nitel çalışma kapsamında tahliye olmuş eski hükümlüler açısından barınma öncelikli sorun olmuştur. Aslında buradaki farklılığın tamamen öncesi ve sonrası yaşantı deneyimleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Cezaevinde iken tahliye sonrası gidecek bir yeri olduğunu belirtenler açısından genelde bu yer aile yanı ya da akrabaların yanındır. Tahliye sonrasında da öncelikle kadınlar aile ya da akraba yanına gitmişlerdir. Bir başka deyişle hükümlüler tahliye sonrasında öncelikle aileden destek almaktadır. Fakat çalışmamızdaki sorun

kadınların uzun süre aile ile birlikte kalamamaları, kendilerini bir sığıntı gibi hissetmeleri nedeniyle yalnız yaşamayı tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim tahliye sonrası görüşme yapılan tüm kadınlar ilk etapta cezaevinden çıktıktan sonra belirli bir süre ailelerinin yanında kalmışlardır. Fakat bir süre sonra aile üyeleri ile anlaşmazlıklar yaşandığını belirtip tek başlarına ya da çocuklarıyla birlikte yaşayabilecekleri bir ev arayışı içine girmişlerdir. Eski hükümlü kadınların ailelerinin yanında iken yaşadıkları öncelikli sorun özellikle ikinci dereceden yakınlarının hükümlüden korkmaları ve bu nedenle hükümlü kadınların dışlanmalarıdır. Adam öldürme suçu işlemiş olan eski hükümlü KY'nin ve KM'nin anlatımları ailede yaşanan korkuyu açıklaması açısından önemlidir:

“3 ay mı durdum 4 ay mı durdum kardeşimin yanında. Sonra baktım anlayamadım, anlayamadık, horladılar beni şimdi nereye gitsem. Mesela kardeşimin karısı, çocukları, mesela karısı bir gün demiş ki komşusuyla otururkene “herkesin günahı boynuna” demiş ki gidim artık demiş “onların kızı var şöyle 5-6 yaşında”, otur demiş arkadaşları nereye gidiyon? Ya nasıl oturim demiş cezaevinden çıkan görümcem var demiş çocuklarımı öldürür evde demiş ne olur ne olmaz demiş hani yeni çıktım ya cezaevinden, öyle deyince bi daha geldi biz oturuyokene çocuk dedi ki “hala dedi annem ne diyo biliyon mu” dedi. “Ne diyo kızım” dedim. Çocuklarımı öldürür görümcem diyo dedi. Tabi o anda ben kötü oldum yani ister istemez...” (Eski hükümlü KY)

“Ben köye ilk gittiğimde mesela gelinler demiş aa bizimle mi kalcak biz nasıl bununla kalcaz, ya bizi de öldürürse! Gelinler, bi de o zaman beni hiç tanımıyorlardı, çünkü getirip götürmüyorlardı, görüşmüyorduk, ben içerdeyken evlenmiş gelmiş gelinler. Derlermiş ki yeğenlerim inşallah buraya gelmez, baba burada mı kalcak? Biz nasıl kalırız, keşke ev tutsanız, keşke burada kalmasa, biz ne uyuyabiliriz, hep diyo sen geliyorsun diye hemen sana yemek çay hazırlardık, şey yapardık, acaba kızacak mı, acaba bize bişey yapacak mı diye, sonra sonra diyo “onlarla yaşamaya başlamıştım tabii ki” sana alıştık, bunu bana kendileri anlattılar.”(Eski hükümlü KM)

Eski hükümlü kadınlar açısından bir başka önemli unsur ise nitel çalışma kapsamında görüşme yapılan eski hükümlülerin neredeyse tamamının şiddet suçu işlemiş olmalarıdır. Daha öncede belirtildiği üzere eski hükümlü kadınların üçü eş cinayeti, biri yaralama suçu, biri ise cinsel istismar suçu işlemiştir. İşlenen suçun türü ve suçu

yöneltiltikleri kişiler açısından bakıldığında, kadın hükümlülerin tahliye sonrasında kendilerini destekleyecek bir eşe sahip olmamaları, eş cinayetleri nedeniyle çocukları ile görüşmemeleri (iki eski hükümlü eş cinayeti nedeniyle çocuklarıyla yıllardır görüşmediğini bildirmiştir), kendi ailelerinin de yeterince destek vermemeleri, tek başına mücadele etmeleri gerektiği anlamına gelmektedir.

4.5.4.2. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Çalışmayı Düşünme/Çalışma Durumu

Cezaevinden tahliye olan hükümlülerin toplumsal yaşamda ihtiyaç duydukları bir başka konu yaşamlarını idame ettirecek bir işe sahip olmalarıdır. Nicel araştırma kapsamında cezaevlerinde bulunan kadın hükümlülere tahliye sonrasında çalışmayı düşünüp düşünmedikleri ile ne iş yapmayı düşündükleri sorusu sorulmuştur. Araştırmaya katılan hükümlü kadınların büyük çoğunluğu (% 77,9) salıverildikten sonra çalışmayı düşünüyor iken, % 22,1'i salıverildikten sonra çalışmayı düşünmemektedir (Ek çizelge, 79).

Araştırmaya katılan hükümlülerden salıverilme sonrasında çalışmayı düşünenlerin % 28,3'ü ne iş olursa yapabileceğini, % 27,2'si hizmet sektöründe çalışmak istediğini, % 17,4'ü vasıfsız işlerde çalışmayı düşündüğünü, % 17,4'ü işyeri, atölye açmak ve işletmek istediğini, % 6,5'i mesleği ile ilgili işlerde çalışmak istediğini (Mühendis, Öğretmen, Hemşire, Doktor, Muhasebe ve Devlet İşi) ve % 3,2'si ise tarım ve hayvancılık işinde çalışmak istediklerini belirtmişlerdir (Ek çizelge, 80). Bu bulgular hükümlü kadınların cezaevine girmeden önce beyan ettikleri meslekleri ile neredeyse paralel doğrultudadır.

Araştırmaya katılan hükümlülerin tahliye sonrasında çalışmayacağını belirtenlerin (% 28,3: 46 kadın) çalışmama nedenleri olarak; % 36,9'u 65 yaş üstü olduğunu ya da sağlık sorunları olduğunu belirtirken, % 21,8'i kafayı dinlemek istediğini ve psikolojisinin çalışmaya uygun olmadığını belirtmiş, % 21,8'i çocuklarının çok küçük olduklarını ve onlara bakmak durumunda olduğunu belirtmiş, % 19,5'i ise eşinin ve ailesinin çalışmasına izin vermeyeceğini belirtmiştir (Ek çizelge, 81).

Tahliye sonrası yapılan görüşmelerde kadınlara tahliye olduktan sonra çalışıp çalışmadıkları ya da çalışmak isteyipte çalışmadıkları durumların olup olmadığı sorulmuş ve kadınlar genellikle çalışmak istediklerini fakat iş bulamadıklarını ya da hükümlü oldukları için sabıka kaydı nedeniyle dışlandıklarını belirtmişlerdir:

“Çalışmak istedim ama iş yok ki çalışım. İşkura başvurdum, çocuk bakım, yaşlılara bakım, oraya başvurdum, büyük belediye şehire başvurdum, geçen Keçiören’e gittim form doldurdum her yere gittim form doldurdum ama hiçbir yerden bi cevap gelmedi, biz seni çağırırız dediler, daha başka bi şey yok.” (Eski hükümlü KM)

Eski hükümlü SD ise verilen işin parasının az olması ve yaşadığı yere uzak olması nedeniyle çalışmayı tercih etmediğini şöyle ifade etmiştir:

“İşkurdan aradılar işte, Hasköy’de bir iş, 600 milyon maaş veriyö. 600 milyon maaşla dört tane dolmuş ne yapar? Ben Keçiören Ufuktepe’de oturuyorum çoluğum çocuğum orda, annem yakınımda oluyo gine çocuklarımı görüyorum yani o amaçla annemin yanında duruyolar... Çocukları hadi ne yapacam, annem mesela yardımcı oluyo okula mesela şey yapacak yani geliyo gidiyo çocuklar yanımda kalıyolar, annem geliyo işte, işte dört dolmuşla yani baya tutuyor yani nerdeyse maaş gidiyo yani...” (Eski hükümlü SD)

Eski hükümlü kadınların tahliye sonrası iş ile ilgili deneyimleri genelde vasıfsız işlerdedir. Bunun yanında kadınlar sabıka kaydı nedeniyle başvurduğu işlerde de tercih edilmediklerini ifade etmişlerdir:

“Şeyde çalıştım bizim bi evin yakınında bi teyze var yaşlı teyzenin evinin temizliğini yaptım, böyle sigortalı değil de, bi de merdiven siliyodum... Lokantalara başvurdum, okullara başvurdum, okullar zaten kabul edilmedi yani sabıkam olduğu için” (Eski hükümlü NŞ)

Eski hükümlü KM’nin tahliye sonrasında işin önemini ifade eden anlatımları aynı zamanda hükümlülerin yeniden suç işlemelerinde işin önemini daha iyi vurgulamaktadır:

“Allah korusun benim bir arkadaşım var allahım tövbe tövbe, fuhuştan gitmiş yakalanmış, ya hırsızlık edecek ya başka bir şey yapacak, ama demek ki o daha çok güçsüzmüş ki onu denemiş yani, Devlet bunu yapmıyor işte, yani bi iş vermesi gerekir, bir yerlerde çalıştırması gerekir.” (Eski hükümlü KM)

4.5.4.3. Hükümlü Kadınların Tahliye Sonrası Sosyal Destek Sistemleri

Hükümlülerin aile ve yakın arkadaş çevresinden oluşan sosyal destek sistemleri ceza infaz sürecinde olduğu kadar tahliye sonrasında da hükümlüleri destekleyen en önemli sermaye olarak kabul edilmektedir. Sosyal destek sistemlerinin güçlülüğü, hükümlülerin yeniden toplumsallaşmasını ve aynı zamanda yeniden suç işlemesini önleyici olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında arkadaşların ve ailenin yokluğunda hapsedilmiş birçok kadın cezaevinden tahliye olmamayı dilemektedir. Hapishaneden tahliye olma bazı kadınları ikilem içinde bırakmaktadır. Bu ikilem sosyal dışlanmanın olduğu yerde yeni bir ilişkinin ve yaşamın nasıl kurulabileceği ile ilgilidir (Brown and Ross, 2010:42).

Cezaevinden tahliye olmuş olan kadınlarla yapılan görüşmelerde tahliye sonrasındaki aile ve akrabaları ile yakın çevresinde yer alan arkadaş ilişkilerinin nasıl olduğu ve cezaevi sürecinin bu ilişkiye etki edip etmediği görüşülmüştür. Kadınların tahliye sonrasında yaşadığını ifade ettiği önemli bir sorun aile üyelerinin kendilerini yeniden evlendirme kaygıları içine düşmesidir. Evliliğindeki yaşantılar nedeniyle cezaevine düştüğünü ifade eden KM'nin tahliye sonrasındaki anlatımları da yakınlarının tahliye sonrasında kendisini evlendirme niyetinde olduklarını göstermektedir:

“Çoruma gittim ağabeyimi çağırdım üçünü de üç tane benim köydeki ağabeylerim, dedim ki “abi ben ne yapcam”? Benim sizden tek isteğim var dedim, abi bak elimde sertifikalarım var ama bir iki yere gittim ama telefon ettik, benim tek istediğim sizden dedim bana bir Sungurlu'ya ufak bir tezgâh gibi bişey açın dedim, sürekli gelip gidiyorsunuz gözünüzün önünde olurum, her zaman siz gelin gidin dedim, ne senin yanına gelebilirim durabilirim ne onun yanında durabilirim. Benim bir büyüğüm kardeşim dedi ki bacım şu an sen onları düşünemezsin dedi, bunca yıl çok şey çektin dedi, seni biraz biyerlere gönderelim dedi, gez dedi. Öbürü sen ne yapıyorsun, ne işi bakıyomuş dedi

gelsin otursun şurda dedi, evlendirelim biz bunu dedi. Ben dedim tamam bu mu sizin son kararınız dedim bu dedi. Çektim geri Ankara'ya geldim işte, iş aramaya başladım...”(Eski hükümlü KM)

Eski hükümlülerin tahliye sonrası evlerine döndüğünde ailelerinin nasıl davrandığı hakkında çok az sayıda bilgi mevcuttur. Aile destek sistemi eski hükümlünün topluma başarılı bir şekilde yeniden girmesi için önemlidir. Kadınların tahliye sonrası yaşamlarında vurguladıkları bir başka önemli nokta, aileleri tarafından görmezden gelinmeleri, aile yakınlarının hiçbir şey olmamış gibi davranmaları ve kadının yaşadığı travmayı anlama çabası içinde olmamaları ile ilgilidir. Bunun yanında hükümlü kadınların birinci dereceden akrabaları ise hiçbir şey olmamış gibi, kadın sanki cezaevinden gelmemiş gibi görmezden gelebilmektedir:

“Kardeşlerim öyle bi şey olsa zaten çıkar çıkmaz gel seni evlendirelim demezler, en azından birazcık anarlardı yani, sen içerden çıktın neler yaşadın bacım diyebilirlerdi, hiçbir şey olmamış gibi sanki bir yere gitmişim yani böyle anlatmak bütün yaşadığımı bir saat içinde anlatamıyorsun ama öyle değil işte...” (Eski hükümlü KM)

Tahliye olmuş eski kadın hükümlülerin tahliye sonrası aileleri ile ilişkilerinde yine sorunlar olduğu gözlenmiştir. Kadınlar genellikle akrabalarıyla görüşmediğini, ailelerinden destek görmediklerini ifade etmişlerdir. Kadınların tahliye sonrası aileleri ile ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“Zaten benim hiçbi zaman için akrabam olmadı ki! Bi cezaevindeki kardeşimden hariç onu severim diğerleri hiç, gelipte bi geçmiş olsun şudur budur... Olsa da ne olacak ki her zaman ki gibi aynı...” (Eski hükümlü SD)

“Tahliye sonucunda ben telefon açtım bunlara, ginede yani ailemdir dedim, hiçbiri daha gelmediler. Çıktıktan sonrada gelmediler... Görüşmedik, daha işte bir ay oldu anamı zorlan telefonda getirttim buraya, anam şimdi şu anda yanımda, tek anam geldi.” (Eski hükümlü NŞ)

Kadın hükümlülerin tahliye sonrası arkadaş ilişkileri ise yine aile ilişkilerinden farklı değildir. Kadın hükümlülerin arkadaşları sınırlı sayıda ya da hiç yoktur. Var olan

arkadaş çevresi ise genellikle komşuluk ilişkisi şeklindedir. Kadınların genellikle başka kadınlarla ilişki kurmadıkları, içe kapanık bir yaşamı tercih ettikleri gözlenmiştir. Çoğu kadın tahliye sonrasında arkadaş edinmediğini, var olan arkadaşların ise kendisini kabullenmediklerini dile getirmiştir. Bazı kadınlar ise halen cezaevindeki arkadaşlarıyla görüştüğünü ifade etmiştir. Kadınların tahliye sonrasında arkadaş ilişkileri ile ilgili anlatımları şöyledir:

“Hiç arkadaş edinmedim ki. Önceki arkadaşlarımı da hiç kimseyi görmedim ki... Görmedim, görmedim yani... Sadece apartmanda vardı işte onlarda bilmiyorlar cezaevini. Hiç bilmedikleri için, söyleyemiyorum daha doğrusu. Söyleyemiyorum şimdi oturduğum yerde bi tane bi komşum var o kadar.” (Eski hükümlü KY)

“Hiç arkadaşım yoktu ki, cezaevindekilerle görüştüm hatta bir iki sefer görüşlerine gittim benden sonra çıkacakların... Cezaevine girmeden önce arkadaşım yoktu hiç...” (Eski hükümlü KM)

Bir başka eski hükümlü ise kendisini ailesi aradıktan sonra arkadaşının aramasının pek gerçekçi olmadığını düşünüyor:

“Uzaklaştılar, yani düşenin dostu olmazmış diyolar ya “bizde öyle derler” düşene bi vuranda başkası oluyo zaten, en yakın arkadaşın bile vurabiliyo, onun için senin kardeşlerin anan baban saymadıkça, babam rahmetlik oldu gerçi de benim ailem aramazsa benim arkamı arkadaşlar ne yapcak? Onlarda aramazlar, hiçkimseylen yani öyle bi sıkı fıkılığım öyle gidip gelmişliğim, oturup kalkmışlığım olmamıştır, soğuk bakıyolar.” (Eski hükümlü NŞ)

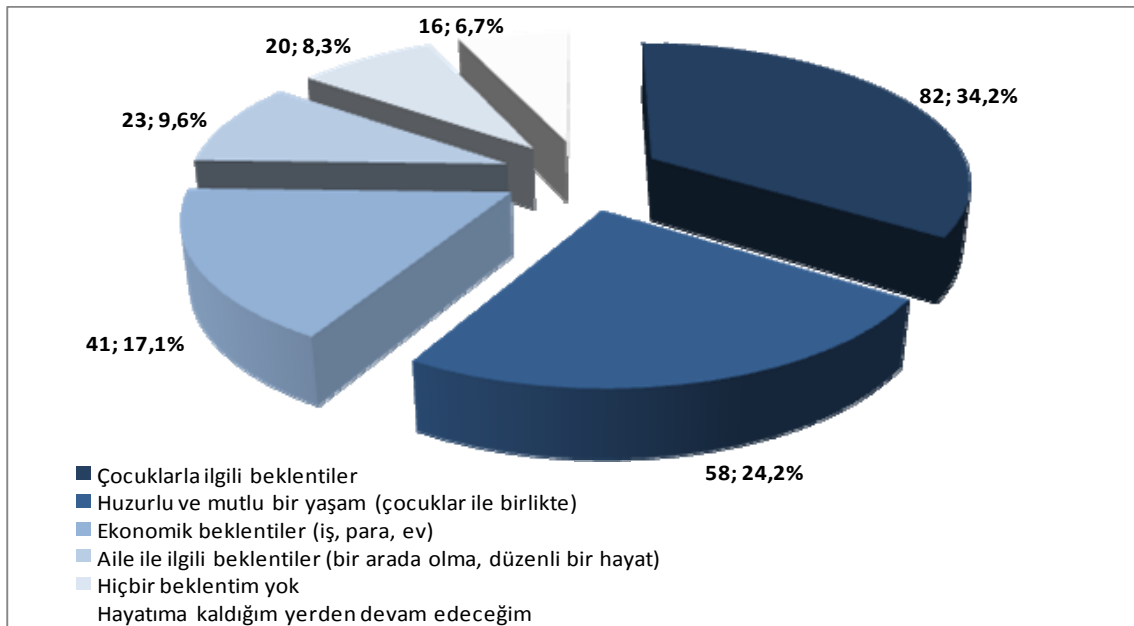
Bazı eski hükümlü kadınların cezaevi sürecini genelde komşularından sakladıkları, eğer anlatırlarsa kendilerini kabul etmeyeceklerini, dışlanacaklarını düşündükleri gözlenmiştir:

“Tabii ki ister istemez kabul etmezler... Yani, hani demezler ki bunlar biz böyle kabul edelim olmuş bi hata demezler, belki kapıyı kapatacaklar suratıma, belki ben bir şey isticem onlarda vermeyecekler. Yok, hiç denemedim, yok, kabul edeceklerini sanmam çünkü benim kardeşimin karısı bana öyle dedikten sonra başkası haydi haydi dışlar.” (Eski hükümlü KY)

4.5.5. Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrasına İlişkin Beklentileri

Araştırma kapsamında cezaevindeki kadınlara cezaevi sonrasına yönelik beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Grafik 9’da kadın hükümlülerin cezaevi sonrasına yönelik beklentileri yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin cezaevinden salıverilme sonrasına ilişkin gelecek ile ilgili beklentileri; % 34,2’sinin çocukları ile ilgili beklentileri bulunmakta iken % 24,2’si huzurlu ve mutlu bir yaşam beklemekte, % 17,1’inin ekonomik beklentileri bulunmakta, % 9,6’sının aile ile ilgili beklentileri bulunmaktadır. Bununla birlikte hükümlülerin % 6,7’si hayatına kaldığı yerden devam edeceğini belirtmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan hükümlülerin % 8,2’sinin salıverilme sonrasına ilişkin hiçbir beklentisi bulunmamaktadır (Ek çizelge, 93).

Grafik 9: Hükümlü Kadınların Cezaevi Sonrasına İlişkin Beklentileri

Bulgulardan da görüldüğü gibi kadın hükümlülerin cezaevi sonrasına ilişkin beklentileri öncelikle çocukları ile ilgili beklentilerdir. Bu durumda akla kadın hükümlüler için söylenen “mitler” gelmektedir. Belki de kadın hükümlüler açısından en merhametsiz mitlerden biri “kadın hükümlülerin çocuklarını umursamadıkları” ile ilgilidir. Yapılan birçok çalışmada bu mitler reddedilmiş olsa da cinsiyete uygun olmayan davranışlarla ilgili popüler inançlar ki bunlar “kadın suçluluğunu kadınsılığın eksikliğiyle bir tutan”, “ilgisiz anne” gibi mitler, devam etmektedir (Farr, 2000:9). Oysaki gerek cezaevinde

yapılan görüşmelerde gerekse tahliye sonrası yapılan derinlemesine görüşmelerde kadın hükümlülerin hayatlarının merkezinde çocuklarının yer aldığı gözlemlenmiştir.

Tahliye sonrası yapılan görüşmelerde eski hükümlülere cezaevindeyken geleceğe yönelik olarak plan yapıp yapmadıkları ve geleceğe yönelik beklentilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu kapsamda kadınların tahliye sonrasına yönelik beklentileri aileyle ve işle ilgili beklentilerdir. Müebbet hapis cezası almış olan kadınların beklentileri ve ifadeleri çok düşündürücüdür:

“Hiç öyle bi planım yoktu... Çıkacağımı bana söylememişlerdi hani demişler ki hani ben müebbet idim ya ben diyodum benim kaybedecek bişeyim yok derdim hep öyle derdim... Hep şey derdim evim var ocağım var derdim hani böyle çocuklarımda başımda olursa derdim ne bileyim ben böyle çocuklarımda büyüdükçe benden uzaklaşacağını bilmiyodum, derdim evimde otururuz derdim, benim ailede benden başka böyle perişan olan olmadığı için şey ettim yani hep öyle düşündüm...” (Eski hükümlü KY)

Bir başka müebbet hapis cezası almış olan ve cezaevinde 16 yıl yatmış olan bir başka kadının ifadesi ise cezaevinde nasıl bir psikoloji içinde olduğunu görmek açısından önemlidir:

“Sivas’ta Allah tarafından torbaları doldururdum kapının ağzına kordum af gelecek çıkamaz derdim. Hani izine çıktım biliyon mu bir sefer, 6 ay oldu mu izin veriyorlar, izine çıktım geri gittim Sivas’a. Orda torbaları hazırlar hazırlar kapının ağzına kordum af gelecek biz çıkamaz derdim. Avratlar, hanımlar şaşırırlardı bunlar kimi beni eğlenceye alırdı kimi gülerdi avratlar. Şura bura derkene bi televizyonda af çıktı, böyle böyle mahkûmlar çıkacak dediler, gelen bana vurdu gelen bana vurdu, dilinden miydi içerinden miydi diye bayanların, orda üçyüz dörtyüz tane kadın var sonra af geldi çıktık. Ordan kızım orda torbam hazırda kaldı, hazırlandım çıkarken aldım gittim...”(Eski hükümlü DA)

Bazı kadınlar ise cezaevinde iken ailesi ile ilgili beklentilerinin olduğunu fakat tahliye olduktan sonra beklentileriyle ilgili hiçbir şey yapamadıklarını, çocuklarından ilgi görmediklerini dile getirmiştir:

“Beklentilerim vardı ama hiçbirisini yapamadım. Ben dışarı çıkınca hani ailemi, benim burda olmama bi sebepte aslında ailemdi, beni bu duruma düşüren her şeyden önce yani kaynanammış, kayınpedermiş aslında hepsi boş. Kardeşim mademki bana babalık yaptı babamın yerine evlendirdi, en azından çıktığım zaman istese benim kardeşlerim bana her şey yapabilirdi.” (Eski hükümlü KM)

“Hayallerle dışarı çıkmıştım, tüm umutlarım hayallerim yıkıldı... Çocuklarımlan, kızımı yanıma alıp damadımı hani askere teslim ettim yani hayalim oydu, çıktım tabi hayallerim çok güzel hayallerdi... Damadımı askere teslim edip, o askerliğini bitirip gelir güzel beraber yaşarız eğer isterlerse ayrı ev tutarım yani geçinirler benim yanımda rahat etmezlerse diye. Ortanca oğlum bazen canım dediğin zaman çok sert bir tavırla karşılaştım, telefonlarda konuşmalarda çok güzeldi ama çıktıktan sonra çok dehşet bir harekette çocuklarla karşılaştım...” (Eski hükümlü SD)

Bir başka kadın ise içerdeki beklentilerinin işe girmek olduğunu fakat tahliye olduktan sonra bunun mümkün olmadığını dile getirip yaşadığı hayal kırıklığını dile getirmiştir:

“İşe gircem diye yani bi işim olur dedim, çocuklarım evim olur dedim, oda olmadı, kaç yere başvurduysam yüzüme kapandı kapılar yani şey sabikalı diye hatta şeye bile okula bile verdiğim olmadı... Başka planım yoktu. Çocuklarımı başıma toplayayım dedim, tek çocuklarımlan şeyim yani planım, işim olsun” (Eski hükümlü NŞ)

4.5.6. Hükümlü Kadınların Salıverilme Sonrası Toplumsal Yaşamda Karşılaşacağı Düşündüğü/ Karşılaştığı Zorluklar

Araştırma kapsamında cezaevindeki kadın hükümlülere yöneltilen bir başka soru, “tahliye olduktan sonra toplumsal yaşama katılırken zorluklarla karşılaşacağını düşünüp düşünmediği ile karşılaşacağını düşündükleri zorlukların neler olduğudur”. Bu kapsamda araştırmaya katılan hükümlülerin % 55’i salıverildikten sonra toplumsal yaşama katılırken güçlüklerle karşılaşacağını düşünüyor iken, % 45’i salıverildikten sonra toplumsal yaşama katılırken güçlüklerle karşılaşmayacağını düşünmektedir (Ek çizelge, 94).

Araştırmaya katılan hükümlülerden salıverilme sonrasında toplumsal yaşama katılırken güçlüklerle karşılaşacağını düşünenlerin % 29,6'sı yeni bir yaşama ve dışarıya uyum sorunuyla karşılaşacağını düşünüyor iken, % 21,2'i ekonomik güçlüklerle karşılaşacağını, % 19,7'si toplumun önyargısıyla karşılaşacağını, % 17,4'ü yakın çevresi ve insanların kendisini kabullenmeyeceğini, % 9,8'i ise sabıkasından dolayı işe girerken dışlanacağını düşünmektedir. Ayrıca araştırmaya katılanların % 2,3'ü ise yeniden suç işlemekten korkmaktadır (Ek çizelge, 95).

Tahliye sonrası yapılan derinlemesine görüşmelerde eski hükümlü kadınlara tahliye sonrasında toplumsal hayatta karşılaştıkları güçlükler sorulmuştur. Bu bağlamda kadınların tahliye sonrası yaşadığı en belirgin özellik dışlanma olarak görülmektedir:

“Çok karşılaştım zaten hiç bi topluma katılamadım yani... İşte dediğim gibi dışlıyolar adamı, meselaki misal şurdan bahsedelim evinin önünde herkes toplanıyor değil mi ben gidip oturamıyodum içlerine... Kendim çekiniyom bi de yani zaten arkamdan gelen dedikodularda kulağıma geliyor, dost bildiklerim arkamdan lafımı edince bende halkın arasına oturmuyorum bu dedikoduları da duymuyorum... İşe giremiyosun, mesela bi yerde insan konuşamıyon, bilmiyorum bi insan içine toplum arasına çıkamıyosun... İnsana afedersin sanki şey gibi bakıyorlar yani dışlayıcı şekilde bakıyolar, ayrımcılık yapıyorlar. Ben evin arkasına taşındığımda benim komşularımın hiçbiri benle konuşmuyodu... Zaten biliyorsun mahalleden yani bi kişi öğrendiyse bütün mahalle öğrenmiş sayılır. Bizimkiler bu odayı tutmuşlar benim cezaevinden çıkacağımı söylememişler, bende geldim avlunun içinde bi arkadaş oturuyodu, nerelisin sen? Şuralısın buralısın ne iş yaptın şöyle böyle, bende açıkça konuştum yani, hani korkulcak çekincek bişey yapmadım ben, ben dedim cezaevinden çıktım, karşı tarafın öğrenmek istediği bu mu dedim yani? Ben cezaevinden çıktım durum böyle böyle dedim anlattım mahalleye ama mahalle öğrendikten sonra mahalle hep uzak durdular, taki bi sene geçinceye dek, daha yeni yeni yani ısınmaya başladılar konuşmaya başladılar benim huyumu öğrendikçe yani, işte bunları yaşadım yani.” (Eski hükümlü NŞ)

Kadınların tahliye sonrasında yaşadığı dışlanma sosyal çevreden kaynaklı olabildiği gibi bazen kadınların kendi kendini sosyal çevreden dışlaması şeklinde de olabilmektedir:

“Hiç topluma girmedim ki... Hep uzakta durduğum için hep uzakta durdum. Mesela el oturur şöyle içine girer ya ben hep kenarda durdum, düğüne de giderim en köşede otururum.” (Eski hükümlü KY)

Bununla birlikte toplumsal yaşama katılırken zorlanmadıklarını çünkü bunu önemsemediğini fakat tek sorunlarının geçinmek ile ilgili olduğunu ifade eden kadının anlatımıyla:

“Yok, zorlanmadım tek zorlandığım benim geçimle, işim, başka hiçbirşey, hiç kimse yok gibi davrandı zaten, şu şu cezaevinden çıkmışta ne der hiç önemsemedim sadece elimden geldiğince kendimden emin oldum gururlandım dedim ki, çok şükür Allahım bi evim oldu yani bir çorba pişirebiliyom dedim yani...” (Eski hükümlü KM)

Tahliye olmuş eski hükümlülere yöneltilen bir başka soru cezaevi sürecinin tahliye sonrası yaşamlarına olumlu ve olumsuz etkilerinin olup olmadığıdır. Kadınların bu soruya verdiği yanıtlar genellikle cezaevi sürecinin tahliye sonrasında yaşamlarını olumsuz etkilediği ve her durumda karşılıklarına en büyük engel olarak çıktığı yönündedir:

“Birincisi hiçbir yere gidemiyorsun doğru düzgün, hani bişey soruyorlar o senin önünde en büyük engelin o zaten.” (Eski hükümlü KY)

Bir başka kadın ise işlediği suçun cezaevinde değil de tahliye olduktan sonra toplumsal yaşamda dışlandığı için farkına vardığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Olumsuz olarak oldu, yani ben cezaevinde yattığımın suç olduğunu dışarı çıkınca toplum bana hatırlattı, ben içerdeyken suç olduğunu bilmiyordum, nereye gitsen alınna vuruyorlar, yani temizliğe gidiyorum, bir kadın var tanıdık, dedi ki ben seni kızım temizliğe gönderrim dedi ama hani belki hükümlü olduğun için güvenemezler dedi, kadına demiş ki kesinlikle ben güvenipte evime alamam demiş temizlik için bile yani bir günlük temizlik için bile... İnsan çok kötü oluyor, ev tutmada bile ne kadar zorlandım ben. Hani ev tutarken yalnız mı durcaksın, cezaevinden çıkmışsın biz alamayız, nasıl güveneceğiz? Diye...” (Eski hükümlü KM)

Uzman, akademisyen ve vakıf müdürleriyle yapılan derinlemesine görüşmelerde tartışılan bir başka konu, tahliye sonrasında yeterli ilgi ve destek verilirse eski kadın hükümlülerin yeniden toplumsallaşacağı ve suçla ilgili davranışlardan kaçınıp kaçınmayacağı ile ilgilidir. Görüşme yapılan profesyonellerin tamamı kadınlara yeterli ilgi ve destek verilirse toplumsal bütünleşmenin sağlanacağı ve suçla ilgili davranışlardan kaçınılacağı düşüncesindedir. Vakıf müdürlerinin görüşleri eski hükümlü kadınların maddi ve manevi açıdan desteklenmeleri halinde toplumsal bütünleşmeyi sağlayacakları ve suç ile ilgili davranışlardan kaçınacakları yönündedir:

“Evet, inanıyorum canı gönülden inanıyorum, ama yeterli destek, hem maddi anlamda hem de diğer anlamda, psikolojik anlamda. Destek verilirse ve kendilerinin birey oldukları, herkes gibi oldukları farkına varmalarını sağlarsak, farkındalık yaratabilsek kendilerinde, olur, olmaz diye bir şey yok. Bi daha ben suça bulaşabileceklerini tahmin bile etmek istemiyorum zaten hatta hatta normal insanlardan daha fazla kaçacaklardır, çünkü o sıkıntıyı o stresi yaşamışlardır” (Vakıf müdürü1)

“Faydalı olacağını düşünüyorum, şimdi bırakın eski hükümlüyü normal bir vatandaşımızı da dışladığınız sürece bu hem kendisinin psikolojisi hem de topluma zarar verme noktasında çok farklı boyutlara gider ama ilgi alaka yani önemsenmek kişiyi daha uysal hale getirir. Evet, en azından toplumun kabul gördüğü hal ve hareketlerin dışına çıkmaz ama siz dışlarsanız hem dışlama sonucunda artık o da kendisini kontrol edemeyecek mutlaka belki daha büyük hem kendisine hem de diğer bireylere farklı zararlarda verebilecektir.” (Vakıf müdürü 2)

Bu konu ile ilgili akademisyenlerden birisinin görüşü ise şu şekildedir:

“Her zaman risk faktörü var yani, ben kriminoloji bakımından tıbbi hizmetlere bir benzerlik koyarım, fizikten ziyade orya benzerliği koyarım. Yani bir hasta tedavi edilir gider ondan sonra tekrar hastalanır gelir yani, mükerrerlik denen olay kaçınılmaz yani kişinin doğasında var ama ne yapıyorsunuz siz? insan olarak insani bir ilgiye ihtiyacı olan birisine bu ilgiyi gösteriyorsunuz... O insanın hayatında milyarlarca binlerce hareket içerisinden bir hareketi kişiye damga etiketi vurduruyor, o etiketi silmeye çalışıyorsunuz.” (Hukukçu Akademisyen)

Bir başka akademisyen ise aslında kadının suç kariyerinin olmadığını, kadının suç işleminin hayatının en tepe noktası olduğunu düşünmekte ve yeterli ilgi ve destek verilirse kadının toplumsal uyumu sağlayacağını vurgulamaktadır:

“Kesinlikle, zaten işledikleri suç hayatlarının en tepe noktası, öyle birşey yok hayatlarında bir suç kariyeri gibi, mala karşı suçlar ayrı tabii... O daha farklı bişey ama ben kadınlara o destek ve yeterli ortam sağlanırsa kesinlikle yeniden kendilerine bir hayat kurup toplumsallaşmaya uyum sağlayacaklarını düşünüyorum.” (Sosyolog Akademisyen)

4.6. SOSYAL HİZMET UZMANLARI, AKADEMİSYENLER VE SYDV MÜDÜRLERİ BAKIŞ AÇISIYLA CEZAEVİ SÜRECİNDE VE TAHLİYE SONRASINDA KADINLARA YÖNELİK YAPILABİLECEK HİZMETLER

Daha öncede değinildiği gibi bu çalışmanın nitel kapsamında sosyal hizmet uzmanları, vakıf müdürleri ve akademisyenlerden oluşan profesyonellerle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde kadın hükümlülere yönelik cezaevi süresince ve tahliye sonrası için ihtiyaçları doğrultusunda yapılabilecek hizmetler tartışılmıştır. Yapılan görüşmelerde cezaevi ve tahliye sonrasına yönelik kadın hükümlülerin ihtiyaçları üç kategori şeklinde ortaya konmuştur. Bunlar; Cezaevi sürecinde yapılabilecek etkinlikler, tahliye sonrasına yönelik yapılabilecek düzenlemeler ve ceza infaz sisteminde yapılabilecek düzenlemelerdir. Cezaevi sürecinde yapılabilecek etkinlikler; hükümlü kadınların kimlik gelişimi ile ilgili etkinlikler, meslek edindirme ile ilgili etkinlikler, bireyselleştirilmiş hükümlü programları ve ruh sağlığı tedavisidir. Tahliye sonrası kadın hükümlülere yönelik yapılabilecek düzenlemeler arasında; kurumsal geçişte geçici barınma yerlerinin oluşturulması, tahliye sonrası izleme, ekonomik ve sosyal yardım desteği ile istihdam desteğidir. Ceza infaz sisteminde yapılabilecek düzenlemeler ise; cezaevlerine alternatif yöntemlerin kullanılması, sivil toplum kuruluşlarının ceza infaz sistemine dâhil edilmesi, kadını anlayan bakış açısı ve kadına yönelik koruyucu önleyici yaklaşım, Türkiye’ye özgü ceza infaz politikaların üretilmesi ve ceza infaz sisteminde kadın suçluluğu ile ilgili araştırmaların desteklenmesi şeklinde ele alınmıştır.

4.6.1. Cezaevlerinde Kadınlara Yönelik Yapılabilecek Etkinlikler

Sosyal hizmet uzmanları ve akademisyenlerle yapılan derinlemesine görüşmelerde “kadın hükümlülere yönelik cezaevlerinde ne tür etkinliklerin kadınlara faydalı olabileceği” konusu tartışılmış ve profesyoneller tarafından belli başlı birtakım etkinlikler ve tedaviler vurgulanmıştır. Bunlar; hükümlü kadınların kimlik gelişimi ile ilgili etkinlikler, hükümlü kadınlara meslek edindirme ile ilgili etkinlikler, bireyselleştirilmiş hükümlü programları ve cezaevinde ve tahliye sonrasında ruh sağlığı tedavisidir.

4.6.1.1 Hükümlü Kadınların Kimlik Gelişimi İle İlgili Etkinlikler

Cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde genellikle suç işlemiş olan kadınların düşük benlik saygısının olduğu, kendi hayatları ile ilgili kontrollerinin olmadığı ve genelde başka kişiler tarafından yönlendirildiği, kendi hayatları ile ilgili karar alma ve uygulama yetkinliğinde olmadıkları ifade edilmiştir. Ceza infaz kurumlarında bulunan kadın hükümlülerin benlik saygılarının ve kendine güvenlerinin düşük olması nedeniyle hükümlü kadınların kimlik gelişiminin güçlendirilmesine yönelik etkinliklerin ve sosyal programların kadını güçlendireceği ve kendi hayatını kontrol etmeyi öğrenebileceği vurgulanmaktadır:

“Kimlik gelişimiyle ilgili etkinlikler yapılabilir. Çünkü oldukça benlik saygıları düşük, kendilerine güvenleri düşük. Aslında hani suçlandıkları şeyi çok iyi savunuyorlar çok arkasında duruyorlar, belki de öyle yapmak zorundalar yoksa cezaevini kabullenemezler ama onun dışında hayatı kontrolle ilgili, kendini algılayışla ilgili hani birey olarak kendilerini görmekle ilgili çok ciddi sıkıntıları olduklarını düşünüyorum. O nedenle hani kimlik gelişiminin güçlendirilmesi gerekiyor.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Kadınlar için etkili cezaevi programları geliştirmek için kadınlar arasında ortak ihtiyaçların neler olduğunu anlamak önemlidir. Birçok uyuşturucu bağımlısı kadının fiziksel, ruhsal ya da cinsel istismar hikâyesi bulunduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda özellikle istismarın tedavisi bir bakıma kadının kendi kimliğiyle yeniden barışması anlamına da gelmektedir. Özellikle bu konu ile ilgili hapsedilmiş

kadınlar üzerinde grup terapisinin etkisi üzerine az sayıda çalışma yapılmıştır. Sultan ve Long (1988'den akt. Haywood ve ark, 2000:313) fiziksel ya da cinsel istismara uğramış kadın hükümlüler için 16 haftalık terapi modeli geliştirmiştir. Tedavi yaklaşımında ise psikodidaktik destek modeli kullanmıştır. Programa katılan kadınlar benlik saygılarının yükseldiğini, kendi hayatları üzerindeki algılanan kontrol düzeyinin yükseldiğini, başkalarına güvenlerinin arttığını ve başkalarına yabancılaşmanın azaldığını bildirmişlerdir.

4.6.1.2. Hükümlü Kadınlara Meslek Edindirme İle İlgili Etkinlikler

Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin meslek edindirilmesine yönelik etkinlikler olması kadınların hem güçlendirilmeleri hem de tahliye sonrasında istihdamlarının sağlanmasına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Cezaevlerindeki mesleki programlar üzerinde tartışılan bir başka konu, cezaevlerinde kadınlara yönelik yapılan mesleki etkinliklerin cinsiyetçi oldukları ve toplumda kadına biçilen birtakım rol modellerini sürdürdüğü ile ilgilidir. Özellikle bu konu ile ilgili yapılan tartışmalar kadın hükümlülerin sayısının az olması nedeniyle kadınlara yönelik açılan mesleki atölyelerin az olduğu, kadınların mesleki gelişimlerinin sınırlı olduğu yönündedir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “Kadınlar ve Hapsedilme” Üzerine El Kitabında (2008:44) bazı toplumlarda erkek işi olarak görülen alanlarda kadınların iş bulmalarının zor olduğu gerçeğini de göz ardı etmemek gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla kadın ve erkek hükümlülere sunulan farklı mesleki eğitimler arasında bir denge kurulması ve sunulan mesleki eğitimin, tahliye sonrasında kadınların gerçek bir maaş kazanma şanslarını arttırması gerekmektedir. Kadın hükümlülere yönelik olabilecek mesleki eğitimler şunları içerebilir: İdari beceriler, muhasebe, bilgisayar becerileri, resim ve dekorasyon, elektro teknoloji, aşçılık/katering, tarım, kuaförlük, bahçıvanlık, kadın sağlığı, çocuk bakıcılığı, terziilik, nakış, bütçe idaresi, toplumsal projeler oluşturma ve mikro kredi kullanımı (Birleşmiş Milletler, 2008: 44).

Akademisyenlerle yapılan görüşmelerde özellikle mala karşı işlenen suçlarda kadına meslek edindirilmesinin önemi vurgulanmıştır:

“Mala karşı işlenen suçlar falan varsa kadına bir meslek edindirip aynı zamanda kadını Reşat Nuri Gültekin’in romanında olduğu gibi sokağa hemen salıvermeyeceksiniz yani, sahip çıkacaksınız...”(Hukukçu Akademisyen)

Cezaevlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde de cezaevindeki mevcut programların kadın hükümlülere meslek edindirmeyi amaçladığını göstermektedir:

“Kadınların meslek edindirilmesi gerekiyor. Zaten tüm cezaevlerinin hedefi bu, kadınlar mesleğe yönlendiriliyorlar. Bütün açılan faaliyetler dışarıya çıktıklarında iyi kötü bir meslekleri olmasına yönelik. Mesela işte biz kadınları tekstil kursuna katıyoruz çok iyi makinacı çıkıyorlar, kuaför kursuna dâhil ediyoruz gerçekten bir kuaförde çalışabilecek kadar donanımlı çıkıyor, bilgisayar operatörlük kursuna gönderiyoruz, hastabakıcılık kurslarımız var...”(Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Sosyal hizmet uzmanları kadınların meslek edinmelerinin aynı zamanda kendilerini güçlendireceğini, tahliye sonrasında dışarıda yaşayacağı sorunlarla daha kolay baş edebileceğini ve karar verebilme yeteneğinin gelişeceğini düşünmektedir:

“Kadınlara meslek edindirmesi, maddi hani dışarıdaki gibi kadın kocasıyla kavga ediyor ama ayrılmıyor çünkü maddi gücü yok işte o kadın biraz daha ilerliyor ilerliyor ve sonrasında toleransı düşüp kocasını öldürüyor ya da zarar verip cezaevine geliyor, aslında dışarıdaki sorunlarla aynı sorunlar, bir de işte güçlendirmek lazım hani bir iş sahibi yapmak, kendine güvenli hale getirmek, karar verebilir bir kişi haline getirmek, kendi hayatı üzerinde inisiyatif kullanabilir hale getirmek gerekir.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

4.6.1.3. Bireyselleştirilmiş Hükümlü Programları

Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin bireysel özellikleri dikkate alınmadan yapılan programların etkinliği son yıllarda tartışılmaya başlamıştır. Özellikle yapılan rehabilitasyon çalışmalarının başarısızlıkla sonuçlanması da bu görüşü desteklemektedir. Yapılan görüşmelerde cezaevlerindeki programların çoklu programlar olduğu ve hükümlünün bu programlara katılımında belirli ölçütlerin olmadığı, hükümlülerin bireysel özelliklerinin vurgulanmadığı ya da sistematik bir yaklaşımın

olmadığı yönündedir. Dolayısıyla bu yaklaşımla uygulanan programların “iyileştirici” etkisi de aynı zamanda sorgulanmaktadır. Cezaevi rehabilitasyon programlarının genelde başarısız olmalarının en önemli nedenlerinden birinin, her tür suçlu bireye aynı programların uygulanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Her ne kadar ortak bazı nedenler var olsa da her kadının işlediği suç kendine özgü ve bireysel anlamda değerlendirilmesi gereken bir durumdur ve aynı şekilde iyileştirilme çalışmaları da bireysel temelli olmalıdır. Bu doğrultuda cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının görüşü de hükümlülere yönelik “bireyselleştirilmiş” programların oluşturulması yönündedir:

“Kişiler cezaevindeyken bireyselleştirilmiş iyileştirme programlarına dâhil edilmeli. Herkes için bireysel bir program hazırlanmalı. Şimdi toplu programlar var, biz öfke kontrol programına öfkesini denetleyemeyen pek çok kişiyi alıyoruz ama hani bunun bir kriteri yok, bu bize kalmış bir şey, öfkesini kontrol edemediğini gördüğümüz kişileri alıyoruz hani bunun bir ölçüğü bir şey yok, sistematik gitmiyor ya da uyuşturucu madde grup çalışmasına öngördüğümüz kişileri alıyoruz hani bu kişi mutlaka uyuşturucu madde programına katılmalıdır diye bir şey yok yani hani kişiye yönelik bireysel bir program yok. Her mahkûm için bireysel bir program, kişinin maddi problemi mi var? İşte bu yüzden mi suç işliyor, psikiyatrik sorunu mu var bunun için mi suç işliyor yani sorunu tespit edip risk faktörlerini ortadan kaldırmayı hedefleyen bir yönelim olmalı.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Bireyselleştirilmiş hükümlü programları aynı zamanda farklı cinsiyetlerin ihtiyaçlarını dikkate alması açısından önemlidir. Kadınların ihtiyaçlarının erkeklerden farklı olduğu kabulü, verilecek hizmetin niteliğinin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Cezaevindeki kadınlarla yapılan görüşmelerde hapisanedeki kadınların en önemli ihtiyacı çocukları ve aileleriyle bir arada olabilmek isteği olarak gözlemlenmiştir. Dolayısıyla kadın hükümlüleri çocukları ve aileleriyle bir araya getirecek program ve düzenlemelerin kadın hükümlülerin cezaevinde yaşayacağı ruhsal sıkıntıları azaltacağı ihtiyacıyla oluşturulması oldukça önemlidir. Bu durumun aynı zamanda kadının aile ilişkilerini de onarması açısından gerekli olduğu da düşünülmektedir.

Islah programları sağlayıcıları, tahliyeyi planlama ve toplum hizmetleri ile bağlantı kurmada, hükümlü kadınların aynı zamanda ebeveynlik ilişkileri, çocuklarla yeniden bir araya gelme korkuları ve yeniden suç işlemeye potansiyel tetikleyicilerin farkında olmalıdır (Staton ve ark, 2003: 236). Amerika’da bazı cezaevleri programları kadın hükümlülerin çocuklarıyla bir arada olabilmesi için bazı düzenlemeler geliştirmiştir. Bunlardan birisi, hükümlü kadınların çocuklarıyla birlikte cezaevi çevresinde kamp kurmalarına izin vermektir. Bu izin bazen haftalık bazense yaz tatili boyunca verilebilmektedir. Bu kamplar kadınları çocuklarıyla, çocukların ise anneleriyle birlikte olabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bazı cezaevleri ailelerin hükümlü kadını uzun bir gece boyunca ziyaretine olanak tanımaktadır. Bunun yanında cezaevleri yönetimi, aileler için ulaşım ve oyun alanları ve cezaevi çevresinde konaklama merkezleri sağlamaktadır. Bazı cezaevleri ise anne ve çocukları arasında haftalık ilişki ziyaretlerine izin vermekte, bazıları ise hapsedilmiş kadınların çocuklarına bakanlara sosyal hizmet sağlamaktadır (Radosh, 2002:311).

Bu konu ile ilgili akademisyen görüşü ise bir yandan kadın hükümlülere yönelik kişiselleştirilmiş ihtiyaçların geliştirilmesini, diğer yandan kadının aile ilişkilerinin ve sosyal bağlarının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır:

“Bence infaz sonrasında anlamlı olması için, infazın çok anlamlı olması lazım. Yani kadınlara ben demiyorum yani şu veya bu şekilde psikolojik bakımdan psikososyal bir tesis yapmak suretiyle o ihtiyaç duydukları eğitim veya treatment programının cezaevlerinde uygulanması lazım, ideal olan bu, yani olayı gerektiğinde kişiselleştirmek... Kadınlara uygun eğitim imkânlarını sağlamak meselesi, ama aynı zamanda kadının sosyal bağlarını da göz ardı etmeyeceksiniz. O bakımdan kadını bir kere cezasını çekerken ailesine yakın, ailesiyle çocuklarıyla görüşme imkânı sağlayacak bir mekânda kadının cezasını çekmesine imkân hazırlanmalı ve kadın yani kadın olmanın getirdiği birçok özellikler dolayısıyla çok ihtiyaç gerektiren bir şey, icabında kadının çocuğuyla beraber cezasını çekmesi durumu da söz konusu oluyor. Yani burada çocukların özel durumları çok özen gerektiren bir husus, ihtiyaç çok önemli ihtiyaç. Yani çocukları cezaevinin havasından kurtarma gereği çok önemli.” (Hukukçu Akademisyen)

Son yıllarda yapılan cezaevi reformları da bireyselleştirilmiş hükümlü programlarını öngörmektedir. Bir başka deyişle her hükümlünün “biricikliği” göz önünde bulundurularak, mevcut sorunları dikkate alınarak risk faktörlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan bir yaklaşım rehabilitasyon programlarında yer almaya başlamıştır. Bu yaklaşımın her hükümlünün “biricikliği” ve sorunlarının ve ihtiyaçlarının kendine özgü olduğu göz önünde bulundurulduğunda aslında son derece gerçekçi ve insani bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Özellikle Avrupa’daki uygulamalarda bu tür yaklaşımların kullanıldığını görebiliriz. Tabii ki bu tür yaklaşımlarda kurumlar arası işbirliği ve STK’ların önemli katkısı bulunmaktadır. Örneğin bu konuda belediyeler çok önemli görevler üstlenmiş durumdadırlar. Hükümlünün maddi sıkıntısı varsa belediyeler iş problemini çözmekte, uyuşturucu ile ilgili suçlarda ise kişinin asıl sorunu bağımlılıksa ve bağımlılığı nedeniyle uyuşturucu satışı gerçekleştiriyorsa bağımlılık kliniklerine yönlendirilmekte ya da cezaevinde iken tedavisini yaptırabilmektedirler.

Hükümlü kadınlara yönelik bireyselleştirilmiş programların aynı zamanda tahliye sonrası boyutu da kapsamı vurgulanması gereken bir başka önemli unsurdur. Daha öncede değinildiği gibi hükümlü kadınların cezaevi sürecinde nasıl bireyselleştirilmiş programlardan yararlanmaları öngörülüyorsa aynı şekilde tahliye sonrasında da her kadının ihtiyaçlarının bireyselleştirilmesi önemlidir. Bu doğrultuda her kadının kendi ihtiyaçlarına özgü hizmetlerin sağlanması, tahliye sonrasında toplumsal bütünleşmeyi daha kolay sağlaması açısından önemlidir. Bu konu ile ilgili bir akademisyen görüşü şu şekildedir:

“Önce bir fiziki şartların önce bir sağlanması vesaire, duygusal destek arkasından sosyal desteğin, yakınlarıyla buluşturmak yeniden ilişkilerini hani değerlendirmesine olanak tanımak yakın çevresiyle. Elbette ki iş ve eğitim imkânları yani devam edebilecekse eğitime devam etmesi yoksa iş olanaklarıyla kendi başına ayakta durabilmek için güçlenebilmek için ihtiyaçların hani. Kadının bütün olarak sosyal psikolojik durumunun bir saptanıp onun ihtiyaçları ne? Tek tek kadınlara bakmak gerekiyor yani. Orada yine bunun yapılmayacak bir şey olduğunu düşünmüyorum yani. Hepsine bir geçici fiziki korunma evi sağlanabilir, psikolojik destek sağlanabilir. Bu esnada, yani kadının kişisel hikâyesi nedir ihtiyaçları nedir, ne yaşamış, bundan sonrası için ne yapılabilirini değerlendirebileceğini düşünüyorum.”(Sosyolog Akademisyen)

Araştırmalar cezaevinden çıkan hükümlülerin tahliye olduktan ilk 90 gün içinde ihtiyaçlarının karşılanmasının toplumsal bütünleşmede daha başarılı olduklarını ve yeniden suç işleme oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak yeniden bütünleşme planı hükümlünün kendi tanımladığı, kendine özgü ihtiyaçları temel alındığında hükümlüler genellikle topluma daha yumuşak geçiş sağlamaktadır. (Mellow ve Christian, 2008: Wilson ve Davis, 2006).

Tahliye öncesinde hükümlü kadınların ihtiyaçlarının titizlikle değerlendirilerek bireyselleştirilmesi, tahliye sonrasında ilgili kuruluşlarla bağlantılarının sağlanması ve işbirliği içerisinde olma kadının tahliye sonrası topluma daha emin adım atması açısından önemlidir.

4.6.1.4. Cezaevlerinde ve Tahliye Sonrasında Ruh Sağlığı Tedavisi/Psiko Sosyal Destek

Çoğu ülkelerde yapılan çalışmalarda akıl hastalıklarının kadın hükümlülerde erkeklere göre çok daha fazla olduğu vurgulanmaktadır. Hapsedilmek kadında yeni akıl sağlığı sorunlarına yol açmakta ya da var olanları tetiklemektedir. Çoğu toplumlarda kadının aileyi çekip çeviren rolünün aniden bir suçluya dönüşmesi ve sevdiklerinden ayrı kalmaları akıl sağlıklarına ciddi zararlar vermektedir (BM, 2008: 10). Bunun yanında cezaevlerindeki yaşantılarında kadınlar kendilerini güvende hissetmediklerinde, erkek personel tarafından denetlendiklerinde ruh sağlıkları üzerindeki olumsuz etkiler de artmaktadır.

Avrupa Cezaevi Kuralları'nda (2006) fiziksel, ruhsal ya da cinsel açıdan kötü muameleye maruz kalmış hükümlülerin ihtiyaçlarına özel ilgi gösterilmesini ve ihtiyaçları olan kadın hükümlülerin özel hizmetlerden yararlanabilmeleri için ayrıca çaba sarf edilmesi vurgulanmaktadır. Bu tür programların içinde; uyuşturucu kullanımı, akıl sağlığı sorunları, istismar ve aile içi şiddet geçmişi ile ilgilenecek psiko sosyal destek, terapi, kendi kendine yetebilme grupları ve danışmanlık hizmeti gibi programlar, çocuk ziyareti ve ebeveyn eğitimi gibi ebeveynlik programları, özgüven ve yaşam becerileri oluşturmayı sağlayan programlar yer alabilmektedir (Birleşmiş Milletler,

2008:46). Bu doğrultuda kadın hükümlüler arasında ruh sağlığı ihtiyaçlarının yaygınlığına dayanarak yeterli, cinsiyete duyarlı ve disiplinler arası akıl sağlığı tedavisinin sunulması, rehabilitasyon programının önemli bir parçası olmalıdır (BM, 2008:52).

Nitekim sosyal hizmet uzmanları ve akademisyenlerle yapılan görüşmelerde de kadınların ruh sağlığının düzeltilmesine yönelik tedavi programlarının ceza infaz sürecinde olması vurgulanmakta ve mevcut sistemde uygulamadaki bir eksiklik olarak görülmektedir:

“Bizim cezaevlerimiz psikiyatrik yönden çok yetersiz, eksik yani, biz servise bile yönlendirmekte zorlanıyoruz, kaldı ki gittiğinde de hani 5 dakika bile değil bir iki dakikayla tanı koyup gönderebiliyorlar. Hâlbuki bunun biraz daha düzenli olması biraz daha böyle terapiye yönelik, psikolojik desteğe yönelik hizmet verilmesi çok daha uygun olur diye düşünüyorum.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

Kadınların ruh sağlığı tedavisi aynı zamanda tahliye sonrasında da izlenmesi gereken önemli bir boyuttur. Yani cezaevinde ruh sağlığı izlenen kadınların tahliye sonrasında da izlenmeleri toplumsal yaşama daha kolay uyum sağlamalarını sağladığı gibi aynı zamanda kadınların tekrar suç ile ilgili eylem içinde olmalarını önlemek açısından da önemlidir. Cezaevleri programlarının nasıl akıl sağlığını izleme ve değerlendirme, intiharı önleme gibi programları içermesi öngörülüyorsa tahliye sonrasında da tahliye sonrası ruh sağlığı tedavisi ve izleme, intiharı önleme, krize müdahale gibi kadınların ruhsal sağlığının düzeltilmesine yönelik düzenlemeler içermesi öngörülmektedir. Nitekim bu çalışma kapsamında tahliye sonrasında kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadın hükümlülerde depresyon, anksiyete, intihara meyil gibi ruh sağlığı belirtilerinin yaygın olduğu gözlenmiştir.

Görüşme yapılan tüm profesyoneller açısından tahliye sonrası psiko sosyal ve ruh sağlığı desteği kadın hükümlüler açısından birincil hizmet olarak vurgulanmaktadır:

“Şimdi en önemli ihtiyaç bence, tabi öncelikle duygusal, şimdi kadının en birincil yaşadığı alan ailesi, varsa çocukları vesaire olduğu için o alandan kopmak ağır bir travma

yaşatıyor, en önemli sorunlarından biri bu... Birincisi tabii bizim alanla ilgili değil ama duygusal ve psikolojik destek çok önemli diye düşünüyorum en önce, önce bir hani ruhunun onarılması gerekiyor. Sonra kadının kendini geliştirmesine imkân verecek, ama ne yönde yaşamını kurmayı düşünüyorsa... Güçlendirmek, yani ben şunu yapsam daha iyi olurum, bunu yapsam daha, çünkü cezaevinde de çok şey öğreniyorlar, cezaevi ciddi bir öğrenme süreci hem diğerlerinden hem görevlilerden hani yaşam hakkında şeyler öğrenebiliyorlar... O halde tahliye sonrası durumlarına bir bakmak gerekiyor bir değerlendirme yapıp kendini nasıl daha iyi hisseder, nasıl daha güçlü hisseder, çalışarak mı? İşte şeyin eğitimini alarak mı? Yoksa yarım kalmış ise eğitime devam ederek mi ve tabii ki geri döneceği çevre neresidir? O çok önemli. Bence hani tahliyeden bir süre öncede o çevrede bir şey yapılması gerekiyor.” (Sosyolog Akademisyen)

Ruh sağlığı tedavisi sadece ruh sağlığı problemi olan kadınları değil, cezaevinden çıkan tüm kadınlara yönelik olmalıdır. Kadının ruhsal durumu ne kadar sağlıklı olsa da cezaevi deneyimi bütün dengeleri değiştirmesi açısından önemlidir. Burada yapılacak ruh sağlığı desteğinin hükümlü kadının yeni bir hayata başlamasını ve topluma uyum sağlamasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

“Tahliye olmuş olan kadınlar ücretsiz psikiyatriste gidebilmeli yani çünkü ne olursa olsun yani ne kadar normal bir yaşantıya sahip olursa olsun cezaevinden çıktıktan sonra çok farklı bir hayata tekrar başlayacak bir desteğe ihtiyacı olacak mutlaka psikolojik destek alabileceği birilerine yönlendirilmeli hani cezaevinden çıktığında bu zorunluluk olmalı belki de.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

Bir başka değerlendirme ise psikolojik desteğin, kadınların kendilerini toplumun dışında hissetmelerini engelleyeceği ve farkındalık geliştireceğini vurgulamaktadır:

“Bir kere hepsinin tamamına psikolojik destek verilmesi gerekiyor. En başta psikolojik destek verilecek, bizden sizden bir farkının olmadıkları, farkındalık yaratmamız gerekiyor kendilerine, çünkü cezaevinin kapısından çıktıktan sonra tamamen kendilerini toplumun dışında hissediyorlar.” (Vakıf Müdürü 1)

“En azından bu süre içerisinde ilk etapta biliyorsunuz bunlar cezaevi ortamından sonra birde sivilleştikleri zaman ayrı bir psikolojik sıkıntıya düşüyorlar işte kendi gözleriyle

dışarıya baktıklarında sanki “aslında öyle bir ifade öyle bir ima, öyle bir yaklaşım yok ama “dışlanıyormuşuz” gibi hissediyorlar ki onu kesin hissediyorlar, işte diyelim ki suç türü diyelim ki öldürme! Herkesin kendisini bir katil olduğunu düşündüğünü yani o gözle bakıldığını hissediyorlar ki bu da onların üzerinde çok ciddi bir problem. Ruhsal durumlarının düzeltilmesi gerekiyor... Topluma hazırlama noktasında en azından cezaevinden çıkmazdan öncesinde bir psikolojik destek sağlanması işte o da belli bir program dâhilinde devam ederse yani nedir, serbest bırakılmalarına bir hafta kala tabi bunu işin uzmanları daha iyi bilir, süre olarak nedir bilmiyorum ama en azından serbest kalmasına işte bir hafta kala veya bir ay kala bu şekilde bir program dâhilinde gidilirse en azından bundan sonraki süreçte topluma alışma noktasında ciddi bir problem yaşamazlar, en azından tekrar bir suç işlemeye kendisini teşvik etmez, hayata daha bi farklı bakar.” (Vakıf müdürü 2)

4.6.2. Tahliye Sonrasına Yönelik Yapılabilecek Düzenlemeler

Çalışma kapsamında profesyonellerle yapılan görüşmelerde tahliye sonrasına yönelik kadın hükümlülerin ihtiyaçları odağında yapılabilecek düzenlemeler şu şekilde ortaya konmuştur: Kurumsal geçişte geçici barınma yerlerinin oluşturulması, tahliye sonrası izleme, ekonomik ve sosyal yardım desteği ve istihdam desteğidir.

4.6.2.1. Kurumsal Geçişte Geçici Barınma Yerlerinin Oluşturulması

Kadın hükümlülerin cezaevinden tahliye olmaları durumunda ihtiyaç duydukları en önemli sorun “barınma “ ile ilgilidir. Yapılan birçok çalışma hükümlülerin hapsedilme nedeniyle evlerini kaybettiğini ya da aile ilişkilerinin bozulduğunu vurgulamaktadır. Özellikle kadınların en yakınlarına karşı işlediği suçlar göz önünde bulundurulduğunda özellikle “eş cinayeti” işlemiş kadınların tahliye sonrasında evsiz kalacağını tahmin etmek zor değildir.

Yapılan görüşmelerde tahliye sonrası yapılabilecek düzenlemelerde, özellikle gidecek yeri olmayan, aile ilişkileri dağılmış olan kadın hükümlülere yönelik tahliye sonrası geçici barınma yerlerinin kurulması vurgulanmaktadır:

“Bir kere kadın çıkarken bir bakılması lazım gerçekten gidebileceği bir yer var mı? Hani o barınma sorununu direk kurum çözmeli hani biz bireysel çabalarımızla çözüyoruz, kurumumuz destekliyor kurumun imkânlarını kullanarak hani cezaevinden çıkıyor bu kadın diyerekten işte kadın sığınma evlerine yönlendiriyoruz ama hani direk gidebilecekleri yerler olabilir...” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

“Şimdi ilk şey değil mi, başımı sokacağım bir çatı birde ayakta durabileceksin yani fiziksel ve ruhsal olarak en temel iki ihtiyaç dediğiniz gibi onlar çok önemli yani belki geçici barınma yerleri oluşturulabilir... O arada yine uzman, psikolog, sosyal hizmet uzmanı destekleri devam edebilir, orada yakınlarından varsa görüşmeler ayarlanır, durum değerlendirmeleri yapılabilir, bunlar çok önemli şeyler yani bir ara geçiş, şey yapmamak lazım yani cezaevi sürecini de her şeyden bütün ilişkilerinden, bütün geçmişinden, yaşananlardan, kopartılıp bir anda bir yere kapamak ondan sonra bir anda tekrar oradan çıkarıp hani zaman şeyi gibi bir yere bırakmak yani bu böyle algılanmamalı, cezalandırma politikası da böyle işlememeli...” (Sosyolog Akademisyen)

Cezaevinden tahliye olmuş olan kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde de tahliye sonrası “barınma” sorunu yaşandığı gözlenmiştir. Her ne kadar kadınların tahliye sonrasında gidebileceği bir aile yakını bulunsa da kadınların bir süre sonra aile üyeleriyle ilişkilerinin bozulduğu ve yalnız yaşamak istedikleri gözlenmiştir. Bütün bunlar göz önüne alındığında kadınlar için oluşturulacak geçici barınma yerlerinin hem gidecek yeri olmayan hem de ailesinin yanına gitmek istemeyen kadınlar için tahliye sonrası yeni bir yaşama başlarken fayda sağlayacağı söylenebilir.

4.6.2.2. Tahliye Sonrası İzleme

Ceza infaz sisteminin belki de en önemli fakat aynı zamanda eksik olan parçası “izleme” çalışmalarının olmamasıdır. Özellikle Türkiye açısından bakıldığında ceza infaz sisteminin hiçbir izleme mekanizmasının bulunmadığı görülmektedir. Hükümlü suç işleyerek dâhil olduğu bu sistemden, tahliye olduktan sonra çıkmakta, ceza infaz sistemi ile ilişkisi sadece sabıka kaydı nedeniyle “damgalama” olarak kalmaktadır. Tahliye sonrasında hükümlünün nerede ve nasıl yaşadığı, ne yaptığı, iş durumu, yaşam ve barınma durumunun takibi yapılamamaktadır.

Özellikle batı ülkelerinde hükümlülerin tahliye sonrası yaşamlarına yönelik izleme ve danışmanlık programları uygulanmaktadır (Brown ve Ross, 2010; Morani ve ark, 2011). Bunlar arasında kadınlar için yaygın olarak kullanılan kadın izleme programlarıdır. Bu programlar, kadın hükümlülerin cezaevi sürecinde bir danışman edinmesi ile başlayıp tahliye sonrasında bu danışmanın takibi ve yönlendirmeleriyle hükümlü kadının toplumsal yaşama daha kolay uyum sağlamasını desteklemektedir. Örneğin Avustralya’da uygulanan kadın izleme programı (Women’s Mentoring Program) 2004’te kurulmuştur. Programın hedef kitlesi, uygulamada tüm kadınlara açık olmasına rağmen, özellikle sosyal ve mali kaynakları kısıtlı olan kadın mahkûmlar olarak belirlenmiştir. Öncelikle kadın danışmanlık programında işe program danışmanlarının cezaevini ve cezaevi çalışanlarını ziyareti ile başlanarak, kadınların hapisshaneden tahliye olmasından üç ay öncesinde her kadına bir danışman eşleştirilmiştir. İdeal olarak danışman, ilişki kurabilmek amacıyla mahkûmu cezaevinde birkaç kez ziyaret etmiştir. Tahliye öncesinde her iki taraf tahliye sonrası ilişki kurabilmek için danışmanlık anlaşması imzalamışlar ve danışmanlar ve danışanlar tahliye olduktan sonra haftalık görüşme yapmaları için teşvik edilmişlerdir (Brown and Ross, 2010:42).

Nitekim sosyal hizmet uzmanları, akademisyenler ve vakıf müdürleri ile yapılan görüşmelerde de profesyonellerin anlatımları tahliye sonrası izleme çalışmalarının olmasına vurgu yapmaktadır:

“İzleme tek çare. Belli sürelerde o kişinin hayatını gidip izleyeceksiniz. Nerde çalışıyor? Ne yapıyor? Nerde yaşıyor? Nasıl yaşıyor? O kişiye nasıl destek olunur? Eksikler nasıl giderilir? Bir sağlam işe giremediyse ona nasıl uygun bir iş bulunabilir? Hani daha önce arkadaşım da söyledi birçok işsiz varken hani onların iş edinmesi ne kadar hani doğru, ne kadar adil belki diye düşünüyor ama sonuçta suçlu insana eğer ona çözüm bulmazsa bu beraberinde çok çok daha belki toplumu o ülkeyi etkileyecek ekonomisine kadar etkileyecek birçok sıkıntıyı da beraberinde getirecek. O nedenle yani o anda o kişi daha özel, o kişi tekrar suçlu olup tekrar insanların canına maddi manevi, tekrar cezaevine gelmemesi açısından o kişiye önlem alınması öncelikli olmalı.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

“İzleme bütünü içindeki temel eksik parça, çünkü hep şey ifadesi vardır ya “suçluyu topluma geri kazandırmak” bu son derece aslında tartışılabilir bir ifade çünkü topluma

yeniden kazandırmak değil toplumun onu yeniden kazanması lazım, çünkü onun biyolojik bir şeyi yok yani bozukluğu yok bir defekti yok genlerinde gelmedi onu o noktaya getiren toplumsal ilişkilerin bizati kendisidir dolayısıyla onu onarmak durumunda olan yine toplum ve cezalandırma politikalarının ne yönde tasarlanması gerektiğidir.” (Sosyolog Akademisyen)

Tahliye sonrası izlemede vurgulanan bir başka konu ise bunun multidisipliner bir ekip çalışması ile yapılmasıdır:

“İş takibi, yaşam, ev takibi, yaşayacak yeri var mı? Çocuklarının durumu nasıl? Kaygıları neler? Bunların takip edilmesi lazım, onun içinde küçük birimler halinde bu kişilere özel bir plan çizilip uzmanlar, psikologlar, sosyologlar, sosyal hizmet uzmanları, hukukçular tüm meslek grupları birleşip her birinin bir alanı olup, o kişilere destek vermeliler diye düşünüyorum. Takipsiz hiçbir şeye varmaz hiçbir sonuç alamazsınız diye düşünüyorum takip olacak...” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

“Bir programa dâhil edilmeleri, devletin ayrıca bunlar üzerinde cezaevi çıkışından sonraki süreçte sistemli bir şekilde takibinin sağlanması. Onunda tabii ki uzman, bu işin eğitimini almış kişiler tarafından bir şekilde takibinin sağlanması lazım en azından nasıl ki bizde belli periyotlarda kontroller yapılıyorsa, ev ziyaretleri yapılıyorsa bu kişilerinde en kötü şartlarda ilk altı ay olmak üzere takiplerinin sağlanması, nasıl ki Avrupa ülkelerinde bir vatandaşı işte bir kamu kurumunda çalıştırdıkları zaman şartlı çalıştırıldığında cezasından sayılıyorsa, bir şekilde takibinin sağlanmasında fayda olacağını düşünüyorum.” (Vakıf müdürü 2)

4.6.2.3. Ekonomik ve Sosyal Yardım Desteği

Kadın suçluluğu ile ilgili yapılan çalışmaların neredeyse tamamında kadınların sosyo ekonomik açıdan yoksul kişilerden oluştuğu ve özellikle de mala karşı suç işledikleri vurgulanmıştır. Bu çalışmada da kadınların önemli bir kısmının sosyo ekonomik yönden kötü durumda oldukları ve daha çok mala karşı suç işledikleri tespit edilmiştir. Aynı şekilde tahliye sonrasında da kadınların yaşadığı yoksulluk kendi anlatımlarıyla dile getirilmiştir. Dolayısıyla kadının içinde bulunduğu ekonomik dışlanma, kadının suç işleme nedeni olarak görülmektedir. Nitekim çoğu kadın suç işleme nedenini “maddi

sıkıntılar” nedeniyle diye ifade ederek aynı zamanda suç işleme sebebini özelleştirmek istemiştir.

Belknap (2007:57), mala karşı işlenen suçlarda kadın oranının artmasının, kadınların ekonomik durumlarının kötüleşmesiyle açıklanabileceğini vurgulamaktadır. Kadın yoksulluğu kadın suçluluğuna bir neden olarak gösterilirken aynı zamanda tahliye sonrasında da bu süreç daha da kötüleşerek devam etmektedir. Bunun yanında kadının içinde bulunduğu ekonomik durum yeniden suç işleme açısından da değerlendirilmesi gereken önemli bir unsurdur. Bu açıdan bakıldığında kadın hükümlülerin tahliye sonrası ekonomik olarak desteklenmesi tahliye sonrasında kadınlar için yapılabilecek düzenlemelerden biri olmalıdır. Bu konudaki sosyal hizmet uzmanının görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

“Ekonomik anlamda özellikle ekonomik anlamda desteklenmenin çok gerekli olduğunu düşünüyorum daha sonra işte kurumsal anlamda desteklerle sürekli işte dediğim gibi takipten bahsediyorum, takip altında tutulması gerek yani tüm kamu kurum kuruluşları özel örgütlerde öncelikli anlamda ekonomik olarak ta kişinin asgari düzeyde ihtiyaçlarının sağlanması daha sonrada sosyal anlamdaki desteklerinin sunulması gerekli” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

Daha önceden bahsedildiği gibi bu çalışmanın nitel kapsamında cezaevinden tahliye olmuş olan ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından yardım almakta olan eski kadın hükümlülerle tahliye sonrasına yönelik derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu nedenle görüşme yapılan kadınların tamamı (5 kadın) vakıflardan yardım almaktadır. Vakıf müdürleri ile yapılan görüşmelerde vakıfların hükümlülere yönelik herhangi bir politikasının olup olmadığı da sorulmuştur. Yapılan değerlendirmede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının kurumsal düzeyde eski hükümlülere ya da hükümlülere yönelik herhangi bir farklı politikalarının olmadığı sadece evlere gidilip yapılan sosyal incelemelerde ailedeki kriterler arasında cezaevinde olan, eski hükümlü olan kişiler olup olmadığının sorulduğu öğrenilmiştir. Bir başka ifadeyle eski hükümlülere yönelik herhangi bir düzenleme olmayıp eğer hükümlü durumunu beyan ederse ve koşulları 3294 Sayılı yasa kapsamında ise o kişinin değerlendirilmesi farklı bir bakış açısı ile yapıldığıdır.

“Vakıf olarak hükümlülere yönelik herhangi bir kurallar yok, resmi olarak bir şey yok. Sadece başvurularda ve incelemeye gitmede özellikle hassas olduğumuz konu; evde hükümlü var mı? Mesela inceleme formlarımıza da bakın uzmanların gittiği inceleme formunda bizim için önemli olan kriterler; 1. Hanede askerde olan var mı? 2. Hanede cezaevinde olan var mı? 3. Eski hükümlü var mı? Mutlaka, evde hükümlü varsa o ailenin değerlendirilmesini daha farklı bir bakış açısıyla ele alıyoruz. Dediğim gibi işte iş bulma imkânı açısından veya topluma kazandırılabilmesi açısından veya hükümlünün mesleki bilgi birikim tecrübesi varsa daha farklı yaklaşma açısından öyle yapıyoruz hatta kendi geliştirdiğimiz formlarda özellikle evde hükümlü var olup olmadığının, kendisinin, eşinin hem mevcutta cezaevinde olup olmadığı hem eski hükümlü olup olmadığını mutlaka öğreniyoruz değerlendirmemizi de tüm yardım taleplerimizin değerlendirmesini de ona göre yapıyoruz, işte eşi uzun yıllar cezaevinde olan kadını her ay düzenli sosyal yardımla destekliyoruz, çocuklarının eğitimine destek veriyoruz, çocukları kazanmak zorundayız aksi takdirde model önlerinde var o modelin izinden gidebilme riskleri de var...” (Vakıf müdürü 1)

Vakıf müdürleri ile yapılan görüşmelerde cezaevinden tahliye olmuş olan eski hükümlü kadınların özellikle tahliye sonrasında belirli bir süre ekonomik bakımdan desteklenmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bir başka vurgu ise ekonomik desteğin bir program çerçevesinde sunulması ve hükümlünün izlenmesi ile desteklenmesidir.

“Bir şekilde bu vatandaşlarımız cezaevlerinden çıktıktan sonra cezasını tamamladıktan sonraki süreçte kontrol altında olması gerekir belli bir süre. En az bir 6 ay yani bunların direk olarak bir vakfa başvurması halinde sorgusuz sualsiz en azından aylık kira yardımını, gıdasını, giyimini, bunların sağlanması gerekiyor... En azından bir altı ay süre ile ilk etapta işte cezaevinden çıkmalarını müteakiben bir altı ay süreyle asgari seviyede ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir rakam üzerinden destek sağlanabilir.”(Vakıf müdürü 2)

4.6.2.4. İstihdam Desteği

İstihdam eski hükümlülerin topluma başarı ile bütünleşmesinde önemli rol oynamaktadır. İstihdam, kişilerin hem yasal olarak gelir elde etmesini sağlayarak ve hem de bireylerin düzenli bir şekilde üretimde yer almalarını sağlayarak gelecekteki suç

işleme eylemlerini de engellemektedir. Morani ve arkadaşlarının çalışmasının (2011:360) istihdam ile ilgili bulguları, uygun iş veya hizmet mevcut olduğunda, eski hükümlülerin istihdama ya da eğitim programlarına katılmayı istediği ve tercih ettiğini ortaya koymaktadır.

Tahliye sonrası kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde eski hükümlü kadınlar sabıka kaydı nedeniyle iş başvurularının olumsuz sonuçlandığını, işverenler tarafından dışlandıklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda tahliye sonrası kadın hükümlülere yönelik yapılabilecek düzenlemeler arasında kadının istihdamına yönelik düzenlemeler önemlidir. Kadınların erkek hükümlülere göre zihinsel ve fiziksel sağlık sorunları, madde bağımlılığı sorunları ve çocuklarının sorumlulukları daha fazladır ve istihdama daha çok hazırlanmaya ihtiyaçları vardır (Spjeldnes ve Goodkind, 2009). Bu düzenlemeler kadın cezaevinden tahliye olmadan önce iş becerilerinin geliştirilmesi ve mesleki gelişimlerinin sağlanması ile başlanmalı tahliye sonrasında ise eski hükümlü kadını istihdamdan dışlamayacak politikalarla sürdürülmelidir.

Vakıf müdürleri ile yapılan görüşmelerde özellikle eski hükümlülerin iş talebi ile vâkıfa başvurdukları belirtilmiştir:

“İş konusunda genelde bize çok başvuru var “işte bize bir iş imkânı sağlayın” diyorlar, tabi biz sosyal yardım bilgi sistemi üzerinden yapmış olduğumuz sorgulamada eğer ki Türkiye İş Kurumunda kayıtları yok ise biz direk bizim sosyal yardım bilgi sistemi üzerinden İşkur’a kayıtlarını sağlama noktasında bir kolaylığımızda var yani vatandaşa bire bir.” (Vakıf müdürü2)

Eski hükümlü kadınların istihdam edilmelerine yönelik vakıf müdürlerinin anlatımları da kadınların özellikle basit suçlar nedeniyle sabıka kayıtlarının olmaması, işe girişlerde kişilerden sabıka kaydının istenmemesi şeklindedir:

“Bununla ilgili işyerlerimiz işte CV alırken ya da işe alırken sabıka kaydı istenmemeli. Bu emniyet güçleri tarafından takip edilmeli hani sabıka kaydı istenmemeli ama. Farklı bir izleme yoluyla, evet farklı bir izleme olmalı şu olmalı bana gelip demeli ki bunu işe aldın ama kardeşim bu adam düzelmez yani mümkün değil böyle böyle bir durumu var, ama

işte basit bir şeyden cezaevine girmiş biri içinde git sabıka kaydını getir senin sabıkan var denmemeli.” (Vakıf müdürü 1)

4.6.3. Ceza İnfaz Sisteminde Yapılabilecek Düzenlemeler

Ceza infaz sistemi, infaz süreci ve infaz sonrasını da kapsayan çok boyutlu bir süreçtir. Dolayısıyla bu süreç birçok kurumun ve birçok mesleğin birlikte bir arada çalışmasını gerektirir. Ceza infaz sisteminde yapılabilecek düzenlemeler; cezaevlerine alternatif yöntemlerin kullanılması, sivil toplum kuruluşlarının ceza infaz sistemine dâhil edilmesi, kadını anlayan bakış açısı ve kadına yönelik koruyucu önleyici yaklaşım, Türkiye’ye özgü ceza infaz politikalarının üretilmesi ve ceza infaz sisteminde kadın suçluluğu ile ilgili araştırmaların desteklenmesi olarak belirlenmiştir.

4.6.3.1. Cezaevlerine Alternatif Yöntemlerin Kullanılması

Dünya genelinde ceza hukuk sistemlerindeki değişimler basit suçlar nedeniyle hapsedilen erkek ya da kadın sayısında da önemli oranda artışa neden olmuştur (BM, 2008). Nitekim cezaevinde görüşülen bazı kadınların elektrik faturasını ödeyememek, mükerrer oy kullanmak, borçlunun ödeme şartını ihlal etmek gibi basit suçlar işlediği göz önünde bulundurulduğunda bu tür basit suçlar için aslında ceza infaz sistemlerinin hapsedilmeye alternatif yöntemler geliştirmesinin önemi daha iyi görülmektedir.

Daha önce yapılan çalışmalar ve bu çalışma göstermektedir ki kadın hükümlülerin profili erkeklerden farklıdır. Özellikle suç işleme nedenleri bakımından erkeklerle karşılaştırıldığında farklılıklar artmaktadır. Şiddet içerikli suç işleyen kadınlar genellikle istismar mağdurudurlar ve bu suçu istismarı yapana yöneltmişlerdir. Kadınların işledikleri mala karşı suçlar ise (hırsızlık gibi) genellikle “kadının yoksulluğu” ile ilintilidir. Son yıllarda kadının işlediği suçlar arasında oranı giderek artan bir başka suç ise uyuşturucu ile ilgili suçlardır. Bu suçlarda ise kadınların bir kısmı uyuşturucu bağımlısı iken önemli bir kısmı ise erkekler tarafından bizzat kurye ya da aracı olarak kullanılmaktadır. Kadını bu suçu işlemeye yönelten kişiler ise yine “eşi, babası, kardeşi” yani kadına en yakın kişilerdir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda kadınların hapsedilmelerinin kadınlar üzerindeki zararlı etkileri ve kadının geride

bıraktığı ailesi, çocukları üzerindeki etkileri, düşünülmesi gereken önemli bir konudur. Özellikle ceza adalet sistemindeki politikaların sadece kadının değil aynı zamanda erkeklerin işlediği bazı suçlarda da hapsedilme oranlarını azaltıcı ya da hapsedilme yerine alternatif yöntemler geliştiren hedefler içermesi gerekebilir.

Ceza adalet sistemimizde hapsederek cezalandırmaya alternatif yöntemlerin olmaması, kadının ailesine ve çocuklarına daha fazla zarar verebilmektedir. Birçok ülkede sosyal hizmetler açısından farklı kurumlar geliştiren ülkeler, cezaevleri yerine daha çok toplum temelli alternatifler geliştirmektedir. Örneğin şartlı salıverme, toplum hizmeti, ev hapsi ya da hafta sonu hapsi, mağdur ve suçlu arasında uzlaştırma ya da sosyal merkezler gibi. Sosyal politikaların hapisaneye alternatif yöntemler geliştirmesi yönünde desteklenmesi önemlidir.

Bu konuda özellikle akademisyenlerle yapılan görüşmeler kadının işlediği suçlarda hapsedilmeye alternatif yöntemlerin neden gerekli olduğunu ortaya koymak açısından önemlidir. Buna göre “kadınlar mağdur oldukları için suç işlemektedir ve dolayısıyla ıslaha ihtiyaçları yoktur”. Hukuk alanında çalışan bir akademisyenin görüşleri şu şekildedir:

“Bana kalsa kadınların çoğunu cezaevine koymam. Çünkü neden? Kadınların çoğunluğu mağdur olduğu için suç işliyor. Mesela bir baba üç tane kızı var, ilk önce birisinin ırzına geçiyor sonra onu evlendiriyor gönderiyor, sonra ikincisinin ırzına geçmeye başlıyor onu da evlendiriyor, üçüncüsüne geldiği zaman oda babayı öldürüyor. Şimdi bu kızcağızı hapisaneye yatırmanın ne yararı var... Şimdi böyle bir süreçte erkek egemen toplumda isyan eden bir kadının işlediği bir suç dolayısıyla nesini ıslah edeceksin kadının yani, başlangıç olarak bir kere hatalı. Sadece burada klasik bir ceza bir ödeme diyorsun, işlemiş bir suç bunun cezası diyorsun. Bunun dışında kadının ıslaha ihtiyacı yok ki, toplumun ıslaha ihtiyacı vardır. Çoğu zaman çoğu mahkûmiyetlerde, kadınlara özgü mahkûmiyetlerde suçlu olan mahkûmiyetin kendisi, dikkat et paradoks; suçlu olan mahkûmiyetin kendisi... İsveç’te olsa bütün kadınları yarı açık cezaevine gönderirler ve kısa süre gönderirler, direk kapalıya bile göndermezler.” (Hukukçu Akademisyen)

Türkiye’de 2005 yılında 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun özellikle koruma kurulları, cezaevinden tahliye olan hükümlülere destek verme amacını taşımaktadır. Cezaevlerine alternatif yöntemlerin geliştirilmesi açısından Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları önemlidir. Bu sistemde amaç, hükümlüler açısından, hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine alternatif yaptırımlar uygulanması ile hükümlünün topluma kazandırılması, koşullu salıverme işleminin amacına daha uygun kullanılması ve bu şekilde infaz rejiminin etkinliğinin sağlanması, şüpheli ve sanıklar açısından ise, tutuklama tedbirine seçenek olan adli kontrol uygulaması ile haksız tutuklamaların sebep olduğu insan hakları ihlalleri ve ekonomik külfetin ortadan kaldırılmasıdır (Denetimli Serbestlik ve ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu, 2005). Buna göre Denetimli Serbestlik Kurumu tam olarak hayata geçirildiğinde, gelişmiş ülkelerin infaz sistemlerinde olduğu gibi insan haklarına da uygun bir şekilde infaz, toplum içinde gerçekleştirilecek ve mükerrer suçlu sayısı azalacaktır. Kişilerin cezaevlerine alınmaması veya daha az süre cezaevlerinde kaldıktan sonra toplum içinde ıslah edilmeleri gayreti, suçlunun daha çabuk sosyalleşmesini sağlayacaktır. Bu sistem ile suçlunun topluma kazandırılmasında, sadece ceza infaz kurumları değil kamunun pek çok kurumunun ve özel kurumların da katkısı sağlanmış olacaktır. Denetimli Serbestlik, Cumhuriyet Başsavcılıkları, Ceza İnfaz Kurumları, Sivil Toplum Örgütleri, Kamu Kurumları ve Kolluk Gibi Devletin pek çok birimini ilgilendirdiği, ilk kez oluşturulduğu ve fiili bakımdan bir geçmişi de olmadığı için, etkin bir şekilde uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla projelendirilmiştir.

Ülkemizde ilk kez oluşturulan bu Kurumun 2005 yılında yürürlüğe girdiği halde uygulama boyutunda halen aksaklıklar ve sorunlar olduğu ve tam olarak yerleşemediğini görmekteyiz. Özellikle koşullu salıverilme ve cezaevlerine alternatif yöntemler olan toplum içinde infazın gerçekleştirilmesi gibi infaz yöntemlerinin henüz kullanılmaya başlamaması, koruma kurullarının cezaevlerinden tahliye olan hükümlülerle aktif bir şekilde çalışmaya başlayamaması ve tahliye olan hükümlüler için hizmet ve proje üretilmemesi, bu sistemin uygulamadaki sıkıntılarını göstermek açısından önemlidir. Nitekim cezaevindeki kadın hükümlüler ve tahliye olmuş olan eski hükümlülerle de yapılan görüşmelerde Denetimli Serbestliğin hiçbir işlevini yerine

getiremediği gözlemlenmiştir. Özellikle hükümlülerin bu konuda bilgilendirilmediği, bilgisi olanların ise yanlış şeyler bildiği gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında cezaevindeki hükümlülere Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları hakkında bilgileri olup olmadığı sorulmuş ve hükümlülerin sadece % 24,6'sının Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları hakkında bilgileri olduğu tespit edilmiştir. Kadın hükümlülerin % 75,4'ünün Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları hakkında bilgilerinin olmadığı görülmüştür (Ek çizelge, 88). Tahliye sonrası ise kadın hükümlüler açısından büyük bir hayal kırıklığı olarak tanımlanmıştır. Tahliye olmuş olan ve Denetimli Serbestliklere başvurduğunu söyleyen eski hükümlü kadınlar, hiçbir yardım göremediklerini dile getirmişlerdir. Nitekim akademisyenlerle yapılan görüşmelerde de denetimli serbestliğin işlevselliği tartışılmış ve uygulama boyutunun daha nitelikli olması gerektiği vurgulanmıştır:

“Serbestliğin bu salıverme sonrası ayağı var. Bu ayakta koruma kurulları filan var ama koruma kurullarının etkili, pozitif, topluma uyum sağlama bakımından herhangi bir gösterisi imkânı olanağı yok, çünkü maddi bakımdan bütçesinde herhangi bir şey yok...Bu profesyonel bir hizmet gerektiren bir husus, parasal desteği gerektiren yani bir taraftan manevi desteği, bir taraftan maddi desteği gerektiren iki kollu bir şey yardım olayı. Siz sadece tavsiyede bulunursanız o tavsiye sizi bir yere götürmez...” (Hukukçu Akademisyen)

4.6.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ceza İnfaz Sistemine Dâhil Edilmesi

Ceza infaz sistemi içindeki uygulamalar hiç kuşkusuz insan haklarının korunmasına yönelik bir ilgiye konu olacak önemdedir. Ceza infaz sistemi hem Türkiye’de hem de uluslar arası zeminde süregelen sivil toplum faaliyetlerinin de kapsamına dâhil bir konudur (Tarhanlı, 2011). Özellikle Türkiye’de ceza infaz sistemi içerisinde sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri çok kısıtlı olup bu konu ile çalışan sivil toplum kuruluşu sayısı ise oldukça azdır. Türkiye’de 2006 yılında Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST) ismi ile bir dernek kurulmuştur. CİSST, özellikle Türkiye’de ceza infaz sisteminde olmayan sivil toplum boşluğunu doldurmaktadır ve tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Dünyada ise ceza infaz sisteminde STK’larla ilgili geniş bir uygulama mevcuttur. Aslında bu alanda sivil toplumun geliştirilmesi suçluluğun bir

toplumsal sorun olduğu ve toplumsal bir hareketle çözüm bulacağı inancında yatmaktadır.

Tarhanlı'ya göre (2011) sivil toplum kuruluşlarının ceza infaz sistemi içindeki yeri ve rolünün belirlenmesinde, bugünün ceza infaz rejiminin hedeflerini de dikkate almak gerekir. O'na göre artık amaçlanan, sadece hükümlüye “ceza çektirilmesi” olmadığına göre ve cezaevindeki infaz koşulları kadar salıverilmesinden sonraki bireysel ve sosyal hayatının da dikkate alınması önem taşıdığına göre, sivil toplum kuruluşlarının rolü özellikle bu bağlamda belirginleşecektir.

Bu konuda STK'ların cezaevindeki çalışmalara katılmaları, bu alanda etkinlikler yaratmaları aynı zamanda toplumsal boyutu desteklemesi açısından önemlidir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının cezaevlerine girerek eğitim, mesleki eğitim, psiko-sosyal destek, sağlık, tahliyeye hazırlık gibi konularda hükümlülere destek vermelerinin teşvik edilmesi öngörülmektedir. Sivil toplumdan gelen bu katkının faydasının sadece verilen somut destekten ibaret olmadığı, sivil toplumun cezaevine girmesinin kendi başına oradaki hayatın normalleşmesi ve dış dünya ile ilişkilerin sürdürülmesi açısından hem hükümlü ve tutuklular için hem de cezaevi personelinin psikolojik sağlığı için olan önemi, birçok uluslar arası cezaevi uzmanı tarafından belirtilmiştir. Atabay, aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının cezaevinde daha sık olarak bulunmalarının, bu topluma kapalı mekânların bağımsız kuruluşlar tarafından izlenmesini de etkin bir şekilde sağlayacağını, sorunların saptanmasında ve çözümünde sivil toplumun da önünü açtığını vurgulamaktadır (Atabay, 2011, <http://www.cezaevindestk.org>).

Ceza infaz sisteminde sivil toplum çalışmalarının önemi sosyal hizmet uzmanları ve akademisyenlerle yapılan görüşmelerde de dile getirilmiştir:

“Ben özellikle sivil toplum kuruluşlarının buradaki etkililiğinin daha önemli olduğunu düşünüyorum veya gönüllü kuruluşların STK'ların. Hem akademisyenlerle, bu işte çalışmış deneyimli kişi sosyal hizmet uzmanlarıyla, cezaevinde çalışan psikologlarla, yöneticilerle bir araya gelip yani bir fikir ve bilgi alışverişinde bulunup en temellisi de kadının geri döneceği çevre. Çevrede onu ne bekliyor? Çocukları varsa ne durumda? Kim

bakıyor? Ne oldu? Yani kadının birden bire hayatta yalnız kalmaması gerekiyor.”(Sosyolog Akademisyen)

“Sivil toplum kuruluşlarının bu konu üzerinde çok büyük hassasiyet göstermeleri lazım, herkesin kendine düşen sorumluluğu yerine getirmesi adına. Çünkü sonuçta bu ülkede yaşıyoruz toplumda yaşıyoruz ve buradaki olan biten her şeyden bizde zarar görebiliriz bizde yarar görebiliriz, o nedenle herkesin bu bilinçle yaklaşarak elinden ne geliyorsa, yapması gerektiğini düşünüyorum.” (Sosyal Hizmet Uzmanı 2)

4.6.3.3. Kadını Anlayan Bakış Açısı ve Kadına Yönelik Koruyucu Önleyici Yaklaşım

Kadın suçluluğu konusunda yapılan derinlemesine görüşmelerde vurgulanan bir başka önemli nokta, kolluk güçlerinden başlayarak hukuk sistemi de dâhil olmak üzere ceza infaz sürecinin tamamında kadını anlayan bakış açısının hâkim olmasıdır. Bu nedenle öncelikle “kadın bilgisi”nin önemli olduğu vurgulanmaktadır.

“Kadın suçluluğu meselesinde kolluktan başlayarak cezaevlerinde son bulan sistem aşamalarında aktörlerin bu konuda bilinçlenmesi lazım, kadın psikolojisi ile bilinçli olması lazım, kadın psikolojisi, kadın olmanın ne demek olduğunu bilmesi lazım. Bayan hâkimler biliyor bayan polisler bilebiliyor ama nispeten ama onların bile bilgileri kendi kendine sanki egolarıyla sınırlıdır yani bu konuda bir ihtiyaç var yani... Bir kadın mağdur oluyor yani düşünün, ırzına geçiliyor diyor ki yani “bir yıkan da temizlen” diyor...” (Hukukçu Akademisyen)

Bir başka önemli nokta ceza infaz sisteminde çalışanların ve yapılan yaklaşımların “insani” olmaları gerektiği ile ilgilidir:

“Her şeyden evvel insani olmak tek şart. Yani insani olmak çünkü sektördeki, cezaevindeki ajanların, aktörlerin insani olduğunun bilincini karşı taraftakilerin hissetmesi lazım, bu böyle, tarafsız, sıfatına, mesleğine, saadetine bakmaksızın herkesi aynı çatıda görüp önyargısız bakabilmelidir, çok önemli. Onu okullar verebiliyor mu veremiyor, o etik sorumluluğu, o etik bilinci verebiliyor mu vermiyor mu?” (Hukukçu Akademisyen)

Akademisyenlerin vurguladığı bir başka nokta ise toplumsal düzende risk grubunu oluşturan kadın ve kız çocuklarının koruyucu önleyici çalışmalarla korunmasına yöneliktir:

“Proaktif bir yaklaşım gerekiyor kız çocuklarına yönelik, fuhuşa sürüklenen, genç yaşta uyuşturucu maddeye sürüklenen, parçalanmış ailelerin çocukları, belli yani sonuçta ne olacağı belli. Potansiyel risk olarak gördüğünüzü korumaya alacaksınız koruyacaksınız...” (Hukukçu Akademisyen)

Suç eğilimli olarak addedilen toplumsal gruplar aynı zamanda suç işlemeyen hayatını idame ettirme olanaklarından da maddi ve manevi olarak dışlanan gruplardır. Elçik, (2011) cezaevi süreci öncesi ve sonrasındaki bu dışlamanın, cezaevi sürecine ise “yangında en son kurtarılanlar” olarak sirayet ettiğini söylemektedir. Üstelik de bir kalıp yargı olarak toplumsal cinsiyete ilişkin muamelelerin kadınlar açısından yarattığı güçlüklerin, cezaevlerindeki kadınların taleplerini iyiden iyiye duyulmaz hale getirdiğini vurgulamaktadır. O’na göre cezaevleri bu anlamda kısır döngünün önemli bir ayağı olarak, yoksulluk ve cinsiyet sorunlarının üretim merkezi gibi çalışmaktadır (Elçik, 2011).

Koruyucu önleyici çalışmalar ekseninde bir başka önemli konu sosyal hizmet uzmanının vurgulamış olduğu suçluların çocuklarına yönelik uygulamalardır. Buna göre suçlu kadınların ya da erkeklerin çocukları içinde geliştiği ortamda aynı sosyal davranış kalıplarını öğrenmekte ve bunu devam ettirebilmektedir. Dolayısıyla anne veya baba çocuğa bu açıdan model olabilmektedir. Özellikle hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suçlarda aile çevresinden çok sayıda kişinin hükümlü olması da bu görüşü desteklemektedir. Dolayısıyla bu grubun çocuklarına yönelik yapılacak koruyucu önleyici çalışmalar bu açıdan önemlidir:

“Toplum için yapılabilecek en önemli şeylerden birisi, suç işleyen kişilerin çocuklarının okutulmasıdır. Keşke kanunla zorunluluk getirilse ve bu çocuklar gerçekten okutulsalar. 3-6 yaş arası başlayarak işte okul öncesi eğitimler, okul desteği mutlaka yani bu çocuklar okutulup birşeylere özendirilmesi gerekir diye düşünüyorum. Yoksa o ailede büyüyenler gerçekten suçu devam ettirebiliyorlar. Aileyle birlikte yaşasın, anne baba çünkü ama gün

içersinde gerçekten keşke hayata dâhil olabildikleri, sosyal davranışlar öğrenebildikleri, normal davranışlar öğrenebildikleri kreşlere dâhil edilebilseler ve keşke bu zorunluluk olsa...” (Sosyal Hizmet Uzmanı 1)

4.6.3.4. Türkiye’ye Özgü Ceza İnfaz Politikaların Üretilmesi

Ceza infaz sistemindeki düzenlemeler arasında vurgulanan bir başka nokta, “ceza anlayışının değişimi” ve “ülkelere özgü politikaların üretilmesini” öngörmektedir. Ceza sistemindeki bu değişim, ülkenin hukuk sisteminden başlayarak cezaevi yönetimlerini, cezaevleri çalışanlarını, hukukçuları ve toplumsal anlamda bir zihniyet değişikliğini kapsamak anlamına gelmelidir. Bir başka ifadeyle devlet politikalarında ceza adalet sisteminde köklü bir değişim olmalıdır. Bu değişimin kuşkusuz en önemli ayağını toplumsal boyut oluşturmaktadır. Değişimin toplumla birlikte olmasının ise bütünleşmeyi destekleyeceği düşünülmektedir. Devlet politikalarındaki kasıt aslında ceza adalet sisteminin temelinde olması gereken felsefedir. Eğer toplumların bir ceza felsefesinin olmadığı söz konusu ise bu konuda politika ya da hizmet üretmesi de çok gerçekçi olmayacaktır. Bu konuda bir akademisyenin anlatımları bu açıdan önemlidir:

“Ceza adalet sistemini incelediğinizde hepsinin temelinde bir felsefe vardır. Birinin ideali rehabilitasyondur, birinin ideali önlemedir, birinin ideali kontroldür yani cezalandırmanın bir felsefesi vardır ve ona göre ceza adalet sistemi ve infaz ona göre işler. Bizde öyle bir politika yok. Yani saptanmış bir politika yok, yani senin devlet olarak bu alandaki politikan ne? Ona göre uygulamalar da gelişir çünkü. Böyle bir politika olmayınca, “tamam tutuklansın veya hüküm giydirin buraya kapayalım burada bu kadar süre tutalım sonrada bırakalım” gibi basit bir şeye giriyor bunun hiçbir anlamı da yok ve etik de değil ve insan haklarıyla da bağdaşan bir şey değil aslına bakarsanız...” (Sosyolog akademisyen)

Akademisyenler tarafından vurgulanan bir başka nokta ise ceza adalet sistemindeki politikaların “Türkiye’ye ne kadar özgü olduğu” ile ilgilidir. Buradaki düşünce ceza infaz sisteminde kullanılan ve uygulanan tüm düzenlemelerin dışarıdan alındığı ve bu nedenle uygulama düzeyinde yetersiz kaldığıdır. Bir başka deyişle suç, toplumlara ve

kültürlere özgüdür ve bu kültürler arasında farklılıklar yapılan düzenlemelerin uygulanabilirliğini etkileyebilir. Konu ile ilgili akademisyen görüşleri şu şekildedir:

“Kendi kültüründen, kendi yasal sisteminden, geleneğinden vesaire birşeyler süzüp senin ortaya bir şeyler çıkarman gerekiyor... Bunun için Türkiye’de yeterli şey var; uzman var, çalışan var, yönetsel kadrolarda bulunanlar var, üniversiteler var yani bir işbirliği ile bunlar üretilebilir, yerleştirilmeye çalışılabilir. Ama ne yazık ki oradan onu alalım, o sistemi buradan, bu sistemi ele alalım...” (Sosyolog Akademisyen)

“Türkiye’ye özgü diyorum, yurt dışı deneyimler önemli değil, zihniyet kalıplarını değiştirmedikten sonra hiçbir şey yapamazsınız, kurumları mekanik olarak alıp getirmek bir şeyi sağlamıyor, o kurumların bilincine ruhuna sahip olup onu yansıtmalı...” (Hukukçu Akademisyen)

4.6.3.5. Ceza İnfaz Sisteminde Kadın Suçluluğu ile İlgili Araştırmaların Desteklenmesi

Kadın suçluluğu konusunda vurgulanması gereken bir başka boyut, kadın suçluluğu alanında yapılan çalışmalar ile ilgilidir. Kadın suçluluğu ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmaların genelde nitelik konusunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Özellikle kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşamlarının takip edilememesi, cezaevlerinde kadın hükümlülerle niteliksel çalışmaların yapılamaması, yapılan çalışmaların sadece niceliksel boyutu ortaya çıkarmasını sağlamaktadır. Oysaki kadın suçluluğunda, kadınların suç ile ilgili deneyimlerini ve tahliye sonrası deneyimlerini ortaya çıkaracak olan niteliksel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Hapishanelerde hızla artan kadın nüfusu çerçevesinde, sosyal hizmet uygulayıcıları ve araştırmacıları, ıslah odaklı müdahalelerin kadın suçluların psikososyal refahına ve yeniden suç işlemelerine nasıl etki ettiğini anlamaları gerekir (Tripodi ve ark. 2011: 28). Sosyal hizmet araştırmacıları ve hizmet sağlayıcılar, kadın hükümlülerin ihtiyaçlarını titizlikle değerlendirmeli, cinsiyete özgü ihtiyaçlara dayalı programları uygulamalı ve buna yönelik müdahaleleri uyarlamalıdır. Yapılan müdahale çalışmaları boyunca ortaya çıkan sonuçların standardizasyonu ise adli sosyal hizmet alanında da son derece yararlı

olacaktır. Bu tür bilgi gelişimi sonuçta sosyal hizmet uzmanının, kadınların ihtiyaçlarını karşılamak için ampirik olarak desteklenen, içinde birden fazla bileşen içeren hizmet paketleri oluşturmasını ve uygulamasını sağlayacaktır (Tripodi ve ark.2011:29).

Bu çerçevede akademisyenlerle yapılan görüşmelerde kadın suçluluğunda araştırmalar konusu da tartışılmıştır. Araştırmalar konusunda vurgulan noktalar ise, kadın suçluluğu ile ilgili araştırmaların yapıldığı fakat nitelik açısından yetersiz olduğudur. Genellikle yapılan çalışmalar nicel tarzda ve tekrarlanan çalışmalar olması aynı türde çalışmaların tekrarlanması gibi bir duruma neden olduğu vurgulanmaktadır. Bir başka vurgulanan konu ise Adalet Bakanlığı tarafından nitel çalışmalar yapılması açısından önemli olan kayıt cihazına Adalet Bakanlığı'nın cezaevlerinde izin vermemesi ile ilgilidir.

“Ciddi sosyolojik araştırmalara ihtiyacımız var, sade böyle yani birde uzun dönemli yani böyle hemen bir yıllık hemen 6 aylık iki anketle falan bu iş olacak değil yani uzun dönemli 10 yıllık 5 yıllık perspektifteki araştırmalara ciddi araştırmalara ihtiyaç var...” (Hukukçu Akademisyen)

Yeterince var aslında yani ben çok eksik bir alan olduğunu düşünmüyorum yapıldı ve yapılıyor da. Ama aynı şeylerin tekrarlanmamasına dikkat etmek gerekiyor, aynı tür çalışmaların... Nitelik açısından yani farklı konulara bakmak, çünkü bir süre sonra kadın hükümlülerde bu işten sıkılıyorlar... Nitel araştırma hep söylüyorum Adalet Bakanlığı bu konuda bir şey getirmeli, izin konusunda özellikle bir düzenleme getirmeli, kendileri kontrol mü edecek nasıl yapacaklarsa yani hani ben sesini kaydediyorum ama işte bunu da kullanım koşullarını bir şeye bağlayarak falan vesaire bir düzenlemeyle nitel araştırmada bu not alma veya bir şeyleri kaçırma kaygısına düşmeden orada o kadınlarla iletişim içine girmek gerekiyor çünkü araştırmacının nitel araştırma yapan bir kişinin temel derdi o...” (Sosyolog Akademisyen)

BÖLÜM V

DEĞERLENDİRME SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşam gereksinimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda cezaevindeki kadın hükümlülerin mevcut kaygıları ile tahliye olmuş olan hükümlü kadınların tahliye sonrası yaşamları çerçevesinde kadın hükümlülerin ihtiyaçları, kadın hükümlülere yönelik mevcut hizmetler ve profesyonellerin bakış açısıyla kadın hükümlülere yönelik yapılabilecek düzenlemeler bir arada ele alınarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmadaki bulguların çok sayıda ve çok yönlü olması nedeniyle genel bir tartışma yapmak araştırma verilerinin bir arada değerlendirilmesi açısından önemlidir. Bu doğrultuda çalışmanın değerlendirilmesi kadın suçluluğuna ilişkin değerlendirme ve kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçları ve kadın hükümlülere sunulan hizmetlere ilişkin değerlendirme olmak üzere iki şekilde ele alınmıştır.

5.1.1. Kadın Suçluluğuna İlişkin Değerlendirme

Araştırmada ele alınan konulardan birisi Türkiye’de kadın suçluluğunun karakteristik özelliklerine ilişkindir. Araştırmanın bu bulguları Türkiye’de kadın suçluluğuna özgü özellikleri sunması açısından önemlidir. Kadınların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular literatür ile benzer doğrultudadır. Kadın hükümlülerin yaşam öyküleri incelendiğinde genelde ilkokul ve okuryazar olmayan, evli, çoğunluğu çocuk sahibi olan, vasıfsız işlerde çalışan, yoksul, alt sosyo ekonomik gelir düzeyine sahip ailelerde yetişen ve yaşayan, çocukluk çağı istismar hikâyesi bulunan ve yaşamlarının herhangi bir döneminde şiddete maruz kalmış kadınlar oldukları göze çarpmaktadır. Sevgisiz aile ortamları, işlevlerini yerine getiremeyen aileler, kadın hükümlülerin aile yaşamlarında öne çıkan kavramlar olarak görülmektedir. Görüşme yapılan kadın hükümlülerin çocukluk öyküleri incelendiğinde genellikle ailelerin işlevlerini yerine getiremediği anlaşılmaktadır. Özellikle ailelerin duygusal açıdan yetersiz olduğu görülmüştür. Aslında kadınların tahliye sonrası beklentileri incelendiğinde de genellikle huzurlu ve

mutlu bir aile yaşantısının özlemini duydukları görülmüştür. Bu durum kadınların yaşamlarında aileye verdikleri önemi göstermesi açısından önemlidir.

Diğer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da kadın suçluluğunun çok sayıda değişken ile ilişkili olduğu, genel olarak literatür ile paralel doğrultuda özellikleri olduğu ortaya konmuştur. Genel olarak araştırma grubuna bakıldığında, kadın suçluluğunda, aile çevresi ve kadının yaşadığı deneyimlerin belirleyici unsur olduğu görülmektedir. Bu özellikler arasında özellikle kadının içinden geldiği ailenin yapısı, çocukluk çağı deneyimleri, evlilik yaşantısı, şiddet görme durumu, yoksulluk gibi unsurlar kadın suçluluğu açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Kadın suçluluğu açısından bir başka önemli bulgu, kadınların işlediği suçların niteliği ile ilgilidir. Kadınlar bu araştırma bulgularına göre sırasıyla en fazla hırsızlık, uyuşturucu ile ilgili suçlar ve adam öldürme suçu işlemişlerdir. Bir başka önemli bulgu ise önceki çalışmalara göre kadınların işlemiş olduğu uyuşturucu ile ilgili suçlardaki artıştır. Kadınların uyuşturucu ile ilgili suç işleme oranları dünyada olduğu gibi Türkiye’de de her geçen gün artmakta ve kadınlar bu suçların içerisinde daha fazla yer almaktadırlar.

Bu çalışmada ele alınan bir başka konu, kadınların suç işleme nedenlerine ilişkindir. Hükümlü kadınların suç işleme nedenleri incelendiğinde, hükümlü kadınlar en fazla maddi sıkıntılar nedeniyle suç işlemişlerdir. Mala karşı işlenen suçların yüksek olması göz önüne alındığında kadınların ekonomik nedenlerle suç işlediğini söyleyebiliriz. Suç işleme nedenleri açısından bir başka önemli bulgu, adam öldüren kadınların şiddet-dayak-istismar ve namus yüzünden suç işlemeleridir.

Çalışmanın kuramsal bölümünde de değinildiği gibi kadın suçluluğu üzerine yapılmış olan çalışmalar kadın suçluluğu nedenlerinin birçok faktöre bağlı olduğunu işaret etmektedir. Kadın suçlularla yapılmış olan çalışmaların çoğunluğu erkeklerle olan farklılıklar açısından incelenmiştir. Cinsiyet farklılıkları, hangi değişkenlerin suçlu davranışla bağlantılı olduğunu tespit etmek için risk faktörlerini ve kriminojenik ihtiyaçları içermesi açısından önemlidir. Buna göre kadın suçluluğu ile erkek suçluluğu

arasında farklılık arz eden dört temel alan bulunmaktadır (Chambers ve diğ., 2011:926). Bunlar; mağdurlaşma (victimisation), akıl sağlığı, madde kullanımı ve sosyal faktörlerdir. Araştırmacıların vurguladığı birinci cinsiyet farklılığı, mağdurlaşma konusudur. Buna göre kadın hükümlülerin erkeklere göre daha yoğun fiziksel ve cinsel istismar hikâyeleri bulunmaktadır. İkinci cinsiyet farklılığı ise kadın hükümlülerin önemli bir oranının akıl sağlığı probleminin olduğudur. Özellikle fiziksel ve cinsel şiddet yaşamış olmaları da kadın hükümlülerin neden erkeklere göre daha fazla akıl sağlığı problemi yaşadığını göstermektedir. Üçüncü cinsiyet farklılığı, madde kullanımı ile ilgilidir. Buna göre hem madde hemde alkol kullanımı kadın suçluluğuyla ilişkilidir. Hükümlü kadınların büyük bir oranında madde kullanımı erkeklere göre daha fazla görülmektedir. Dördüncü farklılık ise kadın suçluluğuna etki eden sosyal unsurlardır. Buna göre erkeklerle karşılaştırıldığında kadın hükümlüler arkadaş ilişkilerinde, ekonomik durumlarında, aile ve evlilik ilişkilerinde önemli sorunlara sahiptirler. Nitekim bu çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmadaki kadın suçluluğunun oluşumunun merkezindeki konuların aslında kadınların cezaevi öncesi yaşamları tarafından şekillendirildiği görülmüştür. Kadın suçluluğuna yön veren olgular ise öncelikle maddi sıkıntılar ve yoksulluk, aile içi şiddet ve istismar, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin kötü olması, madde bağımlılığı olarak belirlenmiştir.

Medeni durum açısından bakıldığında, kadın hükümlülerin medeni durumları diğer ülkelerdeki kadın hükümlülerle karşılaştırıldığında farklılıklar olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde kadın hükümlülerin çoğunluğu bekârdır (Haywood ve arkadaşları, 2000; Almeda, 2005). Erkek suçluluğu ile karşılaştırıldığında da medeni durum açısından farklılıklar dikkati çekmektedir. Erkek suçlular çoğunlukla bekârlardan oluşmaktadır (Kızmaz, 2006; İçli ve ark.2011). Sampson ve Loub (1993.akt. Kızmaz,2006:265) evlilik ve istikrarlı bir iş olanağına sahip olmanın, yetişkinlik dönemindeki sapkın davranışın azalmasında önemli etkileri olabileceğini ileri sürmektedir. Fakat cinsiyetler açısından bakıldığında kadın ve erkek suçluluğu açısından aynı şeyleri söylemek mümkün gözükmemektedir. Buna göre suç işleyen erkekler daha çok evli olmayan, aile bağları gelişmemiş, sosyal sermayesi zayıf kişilerdir. Suç işleyen kadınlar ise genelde evli kişilerden oluşmaktadır ve çoğunlukla çocuk sahibidirler. Dolayısıyla erkek ve kadını suça iten nedenlerin aynı olduğunu

söylemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bazı suçlar açısından bakıldığında - özellikle fuhuş ile ilgili suçlar- bunu söyleyebiliriz, fakat kadın suçlarının geneli açısından bakıldığında böyle bir genelleme yapmak mümkün gözükmemektedir. Erkekler daha çok tutunacak bir dalları olmadığı ya da kaybedeceği bir şeyi olmadığı için suç işlerken, kadın, evini ve çocuklarını geçindirebilmek için ya da şiddet ve istismardan kaçabilmek için suç işlemektedir.

Kadının işlediği suç ve suç işleme nedenleri göz önüne alındığında, genellikle aile içinde yaşadığı çatışmanın ve evlilik ilişkilerinin suç işlemeye zemin hazırladığını söyleyebiliriz. Kadınların daha çok evliyken suç işlemeleri, akla evlilikte yaşanan sorunların suça itici güç oluşturduğu düşüncesini getirmektedir. Nitekim İl (1990:167) evli kadınların suç işleme oranlarının yüksek olmasında evlilik ile ilgili yaşantılarındaki sorunların etkili olabileceğini ileri sürmüştür.

Kadın hükümlülerin genellikle evli olmaları, evlilik ile ilgili başka önemli bir konunun tartışılmasına da olanak sağlamaktadır. Kadınların evliliklerinde yaşadıkları sorunların kaynağını, çocuk yaşta, istemeden ve zorla yapılan evliliklerin oluşturduğu düşünülmektedir. Çocuk yaşta evlilikler ya da bir başka deyişle “çocuk gelinler”, “adölesan evlilikler” dünyanın her yerinde görülen küresel bir sorundur. USAK (Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu) raporuna göre (2011), kesin rakamlara ulaşmak mümkün olmasa da, gelişmekte olan ülkelerde her yıl 10-12 milyon kız çocuğunun erken yaşta evlendirildiği düşünülmektedir. Avrupa ülkeleri arasında ise % 17’lik oranla en yüksek erken evlilik Gürcistan’da, ikinci sırada % 14 oranıyla Türkiye’de görülmektedir. Rapora göre Türkiye’de her üç kadından birinin çocuk evliliği yaptığını söylemek mümkündür. Erken evlilikler Türkiye’nin her bölgesinde görülmekle birlikte Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde daha fazladır. Özellikle Doğu bölgesinde yaşayan kadınların ilk evlenme yaşı ortalamaları diğer bölgelerle karşılaştırıldığında daha düşüktür (Tezcan ve Coşkun, 2004: 29). Türkiye’de erken yapılan evlilikler cinsiyet açısından da değişiklikler göstermektedir. Erken yaşta evlenen erkek çocuk oranı % 6,9 iken kız çocuklarda bu oran % 31,7’dir (USAK Raporu, 2011). Bununla birlikte küçük yaşta yapılan evlilikler aynı zamanda kadının eşinden erken yaşta şiddet görmesine neden olabilmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların çok büyük bir oranının küçük

yaşta evlilik yaptıkları görülmektedir. Nitekim İçli'nin çalışmasında (1994) hükümlü kadınların evlenme yaşları ile şiddete maruz kalmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Küçük yaşta evlenenlerin, eşlerinin şiddetine maruz kalmaları daha sık görülmüştür (İçli, 2007: 395). Aynı şekilde İçli'nin (2007: 344) tespitlerinde evli kadınlarda suç oranının yüksek oluşunda evliliğin ülkemizde erken yaşlarda gerçekleşmesi ve evliliğin kadına yüklediği görev ve sorumlulukları yerine getirirken karşılaştıkları güçlüklerin hazırlayıcı faktörler olarak düşünülebileceği ileri sürülmüştür. Nitekim bu çalışmada da kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadınlar, yaşantılarındaki sorunların “evlenme” ile başladığını ve müdahale edilmediği için sorunlarının daha da derinleştiğini ifade etmişlerdir.

Çalışmadaki bir başka önemli bulgu ise adam öldüren kadınların şiddete maruz kalma düzeylerinin yüksek olmasıdır. Bir başka ifadeyle özellikle adam öldürme suçu işleyen kadınların yüksek oranda fiziksel şiddet yaşadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, hükümlü kadınların mağdur olmaları nedeniyle suç işlediklerini doğrular niteliktedir. Bu çalışmada elde edilen kadınların adam öldürmeleri ile ilgili bulgular, aile içi şiddet, tecavüz, cinsel taciz, pornografi gibi kadınlara karşı işlenmiş suçlara odaklanan ve kadınların mağdur edilmelerini takiben suç işlediklerini savunan radikal feministlerin (Burgess, 2006: 29) görüşlerini destekler niteliktedir. İlbars (2011), erkek egemen kültürün yarattığı olumsuz baskıların ve kadının hayatta kalma savaşının, kadının suç modelini erkeğinkinden farklı kıldığını iddia etmektedir. Ona göre kadını suça yönelten şiddet davranışı ataerkil kültürün en önemli etkenidir. Sosyo-kültürel yapının kadına yüklemiş olduğu aile içi roller, kadında maddi ve kültürel anlamda erkeğe bağımlılık yaratan ve onun şiddete maruz kalmasına neden olan önemli bir etkidir.

Bu çalışmada da yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından tekmelenme, sürüklenme ya da dövme davranışına maruz kalan kişilerin adam öldürmeden dolayı cezaevinde bulunması diğer suç türlerinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte hükümlü kadınların yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından boğazının sıkılması ya da bir yerinin yakılması gibi şiddet davranışlarına maruz kalanların adam öldürmeden dolayı cezaevinde bulunması, diğer suç türlerini işleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. Görüldüğü üzere kadınlara uygulanan şiddet davranışının

düzeıı arttıka kadınların suç işleme eğiliminin özellikle de adam öldürme eğiliminin arttığını söyleyebiliriz. Bundan hareketle kadınların şiddet suçu işlemlerinde yaşadıkları şiddetin etkisi olduğunu da göz ardı edemeyiz. Nitekim İçli'nin (1994) çalışması da bu tespitleri doğrulamaktadır. İçli, kadınların suçu yönelttikleri kişi ile şiddete maruz kalmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmuştur. Buna göre eşinin geçimsiz olduğunu belirten kadınların yarısı adam öldürmüştür (İçli, 2007: 395).

Aile içinde fiziksel ve cinsel istismarın olması kadın suçluluğunu anlamak açısından incelenmesi gereken önemli bir unsurdur. Araştırma grubunda yer alan kadın hükümlülerin önemli bir oranının çocukluk çağında “travma deneyimi” yaşadığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu kadın suçluluğunun başlangıç yeri açısından önemli bir saptamadır. Travmatik olaylar sırasıyla; öz ve üvey aile bireyleri tarafından fiziksel şiddet görme, aile bireylerinin ölümü, cinsel istismar (tecavüz ve taciz), ailenin dağılması ve yoksulluktur. Çok sayıda kadın hükümlü görüşmeler esnasında çocukluk çağında fiziksel ya da cinsel istismara uğradığını, çocukluklarında olumsuz deneyimler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Hükümlü kadınların yarısından fazlası hayatının herhangi bir döneminde farklı derecelerde olmak üzere fiziksel şiddete ve cinsel istismara maruz kalmıştır. Hükümlülere fiziksel şiddeti uygulayanlar ise sırasıyla; eşi, babası, annesi, diğer aile bireyleri, kardeşi, sevgilisi, eşinin ailesi, arkadaşları ve diğer kişilerdir. Cinsel istismarı uygulayan kişiler ise sırasıyla; eşi, erkek arkadaşı, öz babası, erkek kardeşi, akrabası ve tanımadığı kişilerdir. Araştırmada yer alan hükümlü kadınların büyük çoğunluğu kendilerine en yakın kişiler tarafından fiziksel şiddete ve cinsel istismara maruz kalmışlardır.

Fiziksel şiddet ve istismarın varlığı kadın suçluluğunda belki de en önemli unsurdur. Bu bulgular kadın suçluluğu ile ilgili yapılmış olan diğer çalışmalarla paraleldir. Kadın hükümlülerle yapılmış çalışmaların çoğunluğunda kadınların önemli bir bölümü çocukluk çağında ya da yaşamının herhangi bir döneminde şiddete ve istismara maruz kalmışlardır. Bununla birlikte ensest ve çocukluk çağı mağdurlaştırılmasının sadece kadın suçluluğu üzerinde değil aynı zamanda erkek suçluluğunda da etkisi olduğu ileri sürülmektedir (Britton, 2000: 65).

Kadın suçluluğu açısından aileye ilişkin konular bir başka önemli unsur olarak görülmektedir. Bu unsurlar arasında ise öncelikle kadının ailesinde suç işleyen kişilerin varlığı oldukça önemlidir. Hükümlü kadınların yaklaşık yarısının ailesinde hükümlü kişiler bulunmaktadır. Ailedeki diğer hükümlülerin kadınlara yakınlıkları sırasıyla; kardeşi, eşi, babası ve diğer aile bireyleridir. Hükümlü kadınların yakınlarının işlediği suçlar sırasıyla hırsızlık, uyuşturucu ile ilgili suçlar ve adam öldürmedir. Bir başka ifadeyle hırsızlık ya da uyuşturucu ile ilgili suç işlemiş kadınların ailesindeki suç işleyen diğer kişiler de yine hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suç işlemişlerdir. Bu bulgular özellikle hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suç işleyen kadınların ailelerinin ve suçlu aile çevresinin, kadının suç işleme sürecinde etkili olduğunu göstermektedir. İçli ve arkadaşlarının (2011: 114) yaptığı çalışmada da hükümlülerin işledikleri suç türleri ile ailelerindeki suçluluk durumlarına bakıldığında hırsızlık suçunu işleyenlerin ailelerinde de suç işleyenlerin bulunduğu anlaşılmıştır. Hırsızlık dışındaki diğer suç türlerinde ise önemli bir fark bulunmamıştır. Erkek hükümlülerle karşılaştırıldığında ailede hükümlü olma durumunun her iki cinsiyet açısından da aynı olduğu görülmektedir. Kızmaz'ın (2006: 108) erkek suçlularla yaptığı çalışmada suçluların % 62,5'i aile bireyleri içerisinde kendilerinden başka suç işleyenlerin olduğunu belirtmiştir. Burada aile bireylerinden kastedilen ise baba ve erkek kardeşlerdir. Kızmaz (2006: 109) aile bireylerinden birinin suçlu olmasının, kriminal davranışın taklit edilmesini kolaylaştırdığını, ailede babanın veya kardeşlerden birinin suçlu olmasının, suçun sıradanlaşması sürecine çok ciddi bir katkı sağladığını ileri sürmektedir. Ailede suça yönelen kişilerin varlığı, çocuğun suç davranışını model alarak öğrenmesine ve suçu meşrulaştırmasına neden olmaktadır. Nitekim çocuk ve genç suçlularla yapılan birçok çalışmada suçluların ailesinde hükümlü bulunmaktadır (Öntaş, 2004; Çifçi, 2008). Çifçi'nin (2008: 135) yaptığı çalışmada, genç hükümlüler, hırsızlık yapmanın kabul edilebilir bir davranış olduğunu, içinde bulunduğu aileden, ailenin diğer üyelerini model alma yoluyla taklit etmişlerdir. Çifçi (2008: 119), suç davranışının meşru olduğu bir ortamda suç öyküleri ile büyüyen çocukların özellikle ergenlik döneminde, bu grupların etkisinde kaldığını ileri sürmektedir. Hükümlü gençlerin aile yapıları incelendiğinde ise çoğunun aile ilişkilerinin olumsuz olduğu, aile üyeleri arasında şiddetli geçimsizliklerin yaşandığı, gençlerin parçalanmış ailelerden geldiği görülmüştür (Çifçi, 2008: 116).

Bu çalışmada kadın suçluluğunda, işlenen suçun niteliğinin sonraki suçluluğun devam etmesinde belirleyici olduğu görülmüştür. Hırsızlık suçu işleyen kadınlar daha önceden de bu suçu işlemiştir ve tekrar işleme olasılıkları fazladır. Bir başka bulgu, suç işlemeyi bir yaşam biçimi haline getiren, özellikle hırsızlık suçu işlemiş kadınlarla ilgilidir. Hırsızlık suçu açısından bakıldığında, bu suç türünün kadınlarda yaygın olarak görülmesi ve mükerrer suçluluk açısından hırsızlık suçu işleyenlerde bu oranının fazla olması, hırsızlık suçunun kadınlar açısından “kariyer suçu” olduğunu doğrular niteliktedir. Bu bulgular, hırsızlık suçunun, içinde bulunulan aile, sosyal çevre ve kültürel özellikler ile bir yaşam tarzına dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Genelde hırsızlık suçunu Roman kadınlarının işlemiş olması, aynı zamanda kültürel özelliklerin bu suç türünün işlenmesinde önemli olduğunu göstermektedir. Bu kişiler açısından bakıldığında özellikle cezaevine kapatılmanın kadının hırsızlık suçunu engelleyemeyeceği düşünülmektedir. Toplumsal, kültürel, sosyal ve ekonomik faktörlerin hırsızlık suçu işleyen kadınların yeniden suç işlemelerinde etkili olduğu ve olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’de kadınlara özgü karakteristik suç türü ya da suçlu kadın yapısı olmadığı ortaya çıkmıştır. Genel olarak bakıldığında, erkek hükümlülerde gözlemlenen uzun süreli cezaevinde kalmanın yarattığı cezaevi alt kültürü ile bütünleşme, kadın hükümlülerde gözlenmemiştir. Bu çalışmada kadınlar cezaevi yaşantılarında her ne kadar değişik suç türü ve hikâyesi ile karşılaşmış olsalar da bunu yaşamlarının bir parçası haline getirmediikleri gözlenmiştir.

5.1.2. Kadın Hükümlülerin Tahliye Sonrası İhtiyaçları ve Kadın Hükümlülere Sunulan Hizmetlere İlişkin Değerlendirme

Araştırmada ele alınan bir başka konu, kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçlarının neler olduğu ve Türkiye’de kadın hükümlülere yönelik sunulan hizmetlere ilişkindir. Kadınların tahliye sonrası ihtiyaçları cezaevi sürecindeki mevcut kaygıları ve tahliye sonrasındaki yaşantıları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda cezaevi sonrası yaşam yeniden suç işleme riski açısından önemli bir dönemi kapsamaktadır. Araştırma bulguları kadın hükümlülerin cezaevi sonrasına ilişkin birtakım kaygılar taşıdığını

göstermektedir. Kadınların tahliye sonrasına yönelik yaşadığı kaygılar; gelecek kaygısı ve korku, topluma uyum sağlayamama korkusu, aile ilişkilerini düzenleme ile ilgili kaygılardır. Özellikle gidecek yeri olmayan, ailesinin desteklemediği kadınlarda bu kaygıların daha fazla olduğu görülmüştür. Kadınların tahliye sonrasına ilişkin beklentileri ise genellikle çocukları ile ilgili beklentiler, huzurlu ve mutlu bir yaşam ve ekonomik beklentilerdir. Hükümlü kadınlar, tahliye sonrasında öncelikli ihtiyaçlarını iş, fiziksel ve ruh sağlığı bakımı, kalacak yer, aileyi ve çocukları bir araya getirme, aile desteği ve sosyal güvence olarak sıralamıştır.

Kadın hükümlülerin, tahliye sonrasına ilişkin, iş bulmaya, çalışmaya ve aileyi bir araya getirmeye yönelik planlar yaptıkları tespit edilmiştir. Kadınların tahliye sonrasında karşılaşacaklarını düşündükleri en önemli güçlükler ise, geçim sıkıntısı, kalacak yer, uyum sorunu, iş ve çalışma sorunları ve ailevi sorunlardır. Kadın hükümlüler toplumsal yaşama dahil olurken uyum sorunu yaşayacağını, ekonomik sorunlar yaşayacağını, dışlanma ve damgalama gibi toplumun önyargısı ile karşılaşacaklarını ve aile çevresinin kendilerini kabullenmeyeceğini düşünmektedir. Tahliye olmuş kadınlarla yapılan görüşmeler de bunu desteklemektedir. Bir başka ifadeyle hükümlü kadınların yaşadığı cezaevi süreci, tahliye sonrası yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Cezaevi yaşamının özellikle iş bulma konusunda eski hükümlüleri olumsuz etkilediği görülmüştür.

Tahliye sonrasında yapılan görüşmelerde, kadınların tahliye sonrası yaşamlarına ilişkin anlattıkları konulara genel olarak bakıldığında, en fazla duyulan ihtiyacın başında geçim ile ilgili konular, barınma, işsizlik gelmektedir. Kadınların tahliye sonrasında da aile bağlarının kopuk olması, tahliye sonrası ruh sağlıklarının düzelmemiş olması, iş bulma olanaklarından yoksun olmaları dikkati çeken bulgulardır.

Hükümlü kadınların tamamına yakınının tahliye sonrasında yaşayacak bir yeri bulunmaktadır. Kadınlar genelde aile, eş, çocuklarının yanına gideceklerini belirtmişlerdir. Hükümlü kadınlar tahliye sonrasında günlük gereksinimlerini yine aile üyelerinin yardımıyla karşılamayı planlamaktadır. Tahliye olduktan sonra ise eski hükümlü kadınların ailelerinin yanında bir müddet kaldıktan sonra rahatsız olduklarını

belirtip kendi başlarına bir yaşamı tercih ettikleri görülmüştür. Tek başına bir yaşamı tercih eden kadınlar birçok açıdan da sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlardır. Cezaevinden tahliye olmuş olan eski hükümlü kadınların kira, elektrik ve diğer faturalarının ödenmesi için Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıflarından yardım aldığı görülmüştür. Tahliye sonrası kadınların yoksulluğunun daha da derinleştiği söylenebilir.

Hükümlü kadınların büyük çoğunluğu cezaevinde iken ailesi ile görüşememe sorunu yaşamıştır. Aynı şekilde önemli bir bölümü hükümlülük süresince kendini ziyaret eden yakınının olmadığını belirtmiştir. Hükümlü kadınların bulunduğu cezaevinin ailelerine uzak olmasının bunun nedeni olduğu düşünülmektedir. Çünkü hükümlü kadınların yarısının ailelerinin yaşadığı yer, buldukları ceza infaz kurumuna rahatlıkla ulaşabilecek mesafede değildir. Bu da hükümlülerin önemli bir bölümünün yakınlarının ziyaretine neden gelemediğini açıklamaktadır.

Bu doğrultuda araştırmada elde edilen bulgular, kadınların cezaevinde iken aldığı sosyal destek ile erkeklerin aldığı sosyal destek arasında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu durumun, erkek cezaevinde olduğunda dışarıdaki kadının aileyi toparlayıp aile düzenini devam ettirirken kadının cezaevinde olduğu durumda erkeğin kadının üstesinden geldiği her şeyi başaramamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kadınlar eşleri yokken aile yaşamlarını sorunsuzca düzenleyebiliyorken, erkekler kadınlar yokken aile ve çocukların yaşamlarını düzenlemekte zorlanıyorlar. Dolayısıyla bu durum kadınların cezaevinde iken neden erkeklere göre daha fazla kaygı yaşadıklarını da açıklamaktadır. Kadının cezaevinde iken sürekli dışarıda bıraktığı ailesi, çocukları ve onların sorunlarını düşünüyor olması ve bu nedenle kadınların cezaevindeki programlara odaklanamaması da bir bakıma yaşadığı stres ve kaygı nedeniyle ruhsal sıkıntılarının artmasından dolayıdır.

Araştırmada ele alınan bir başka konu Türkiye’de kadın hükümlülere yönelik sunulan hizmetlerdir. Türkiye’de kadın hükümlülere yönelik sunulan hizmetler mevcut ceza ıslah politikasından bağımsız olmamakla birlikte erkeklere sunulan hizmetlerle bir arada verilmektedir. Bir başka ifadeyle kadın hükümlülerin cinsiyete özgü ihtiyaçlarına yönelik tanımlandırılmış ve belirlenmiş kapsamlı hizmetler geliştirilmemiştir.

Cezaevlerinde uygulanan rehabilitasyon programlarının tüm cezaevleri genelinde aynı şekilde uygulanmadığı ve ceza infaz kurumlarında kadın hükümlülere sunulan programların hükümlü kadınları tahliye sonrasına etkin bir şekilde hazırlayamadığı düşünülmektedir. Hükümlü kadınların cezaevi programlarına katılımlarının ise beklenen düzeyde ve istekte olmadığı görülmüştür. Kadın hükümlülerin bazı sorunlarının bu programlardan etkin bir şekilde yararlanmalarını engellediği ve bu programlara katılımı zorlaştırdığı düşünülmektedir. Kadınların sürekli dışarıdaki çocukları ya da ailesi ile ilgili duyduğu kaygılar kadınların rehabilitasyon programlarından yararlanmalarını etkilemektedir.

Cezaevleri programlarına katılım açısından işlenen suçun niteliğine göre değişen durumlar bulunmaktadır. Hırsızlık suçu işleyen kadınlar genelde cezaevlerinde çalışmayı ya da rehabilitasyon programlarına katılmayı tercih etmemektedir. Araştırma kapsamındaki kadınların yaklaşık yarısının hiçbir rehabilitasyon programına katılmamış olması cezaevlerindeki rehabilitasyon programlarına katılım durumunu göstermek açısından önemlidir.

Kadın cezaevlerinde kadın hükümlülere yönelik tahliye sonrası çalışmaların yapılmadığı görülmüştür. Cezaevinden tahliye olmadan önce hükümlü kadınlara tahliye sonrasına yönelik hizmetler yapılmamaktadır. Ayrıca hükümlü kadınların “tahliye planlaması”nın yapılmadığı görülmüştür. Özellikle sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi meslek elemanlarının tüm cezaevlerinde bulunmayışının cezaevleri arasında farklı uygulamalara neden olduğu görülmüştür. Bazı kadın cezaevlerinde meslek elemanlarının olmadığı bazılarında ise yetersiz olduğu görülmüştür.

Araştırma bulguları kadınlara yönelik yapılan hizmetlerin yeterli ve bireyselleştirilmiş olmadıklarını, disiplinler arası hizmetlerin oluşturulmadığını, meslek elemanlarının kadınların sorunlarını çözümlenmede kendi başlarına bırakıldıklarını göstermektedir. Mesleki çalışmalar açısından bakıldığında ceza adalet sisteminin henüz rehabilitasyon çalışmalarını tam anlamıyla yürütemediği görülmektedir. Özellikle kadın hükümlüler, cezaevi çalışanları ve profesyoneller tarafından Denetimli Serbestlik hakkında bu

kurumun uygulamadaki işleyişinde olan sıkıntıları dile getirmiş olmaları, hizmetlerin yeniden düzenlenmesini ve uygulamaya geçirilmesini sağlamak açısından önemlidir.

Bununla birlikte cezaevleri açısından vurgulanması gereken bir başka konu, cezaevlerinde çalışan personel ile ilgilidir. Ceza infaz kurumlarında çalışanların çalışma koşulları kötü ve zorlayıcı olup aynı zamanda tükenmişlik düzeylerinin de çok yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Genelde cezaevlerinin şehir dışında olmaları ve güvenlik tedbirleri nedeniyle cezaevine giriş çıkışlarda yoğun aramalar nedeniyle çalışanlarda tükenmişlik gözlemlenmiştir. Bununla birlikte çalıştıkları grup toplumun en dışlanmış kişileri olarak oldukça zorlayıcı bir gruptur. Cezaevi çalışanlarının koşullarının düzeltilmesi çalışanların verimliliği açısından oldukça önemlidir. Nitekim bir cezaevi çalışanının söyledikleri ise oldukça düşündürücüdür: *“İnsanlar dışarıda kendi yaramaz çocukları ile uğraşmakta dahi zorlanıyorken biz sürekli burada toplumun dışladığı en zor kişilerle “suçlularla” çalışmak durumundayız”. (Cezaevi çalışanı)*

Araştırmada elde edilen bir başka bulguya göre kadın cezaevleri yönetimlerinin çoğunlukla erkeklerden oluştuğu görülmüştür. Sadece bir kadın ceza infaz kurumunun müdürü (Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu) “kadın” dır. Kadın cezaevlerinin yönetim açısından erkeklerin hegemonyası altında olması durumunun hükümlü kadınların sorunlarını üst yönetime iletirken zorlanmalarına, kendilerini baskı altında hissetmelerine yol açtığı gözlemlenmiştir. Kadın cezaevlerinin yönetim ve çalışanlar olarak daha çok kadınların çalıştığı yerler olması önemlidir.

Genel olarak hapsedilmiş kadınların ıslah politikalarındaki odak nokta; kadınların deneyimlerinin, suça katılımlarının ve ihtiyaçları olan programların erkek hükümlülerden farklı olduğudur (Pollack, 2007: 160). Daha önceden de değinildiği gibi, kadın hükümlülerin erkeklere oranla istismar deneyimlerinin ve madde kullanımlarının daha fazla olması ruh sağlığı sorunlarının da doğal olarak erkeklere göre daha yoğun olmasına neden olmaktadır. Örneğin Laishes (2002) kadın hükümlülerin istismar deneyimlerinden dolayı erkeklere göre daha fazla ruh sağlığı hastalıkları sıklığı olduğunu belirtmektedir. O’na göre kadın hükümlülerin yaşadığı ruh sağlığı problemleri kadınların geçmişte deneyimlediği cinsel istismar, fiziksel istismar ve cinsel saldırı

(tecavüz) ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle kadınların geçmişte yaşamış olduğu istismar deneyiminden iyileşebilmesi ve hayatlarında değişiklikler yapabilmeleri ve güçlenmeleri için toplumsal cinsiyet özellikli programlara ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır (Pollack, 2007: 160). Laishes (2002: 6-7), kadınların erkeklere göre kendilerine zarar verme ya da intihar etme eğilimlerinin daha fazla olduğunu ve bu durumun da kadın hükümlülerin cinsiyetlerine özgü ihtiyaçlara cevap verebilecek uygun akıl sağlığı hizmetlerinin sunulması ihtiyacını gerektirdiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada da gerek cezaevinde yapılan görüşmelerde gerekse tahliye sonrasında eski kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadınların ruh sağlığı ile ilgili ciddi sıkıntılarının olduğu, kadınların gerek cezaevinde gerekse tahliye sonrasında ruh sağlıkları ile ilgili hiçbir destek almadıkları görülmüştür.

Araştırmada dikkati çeken bir başka önemli bulgu, kadın hükümlüleri tahliye sonrası toplumsal yaşama hazırlayan cezaevindeki mesleki programların istenen düzeyde etkili olamamaları ile ilgilidir. Cezaevinde verilen mesleki kursların amacı kadın hükümlüleri tahliye sonrasında bir işe yerleştirmektir. Ancak bu programlara katılan kadın hükümlüler tahliye sonrasında işe girme umudu taşımakta fakat tahliye sonrasında işe yerleştirememektedirler. Tahliye sonrası işe yerleşemeyen kadınlar daha fazla hayal kırıklığı yaşamakta dolayısıyla verilen hizmetlerin etkililiğini ve güvenilirliğini etkilemektedir. Eski hükümlülerin istihdamına yönelik mevcut politikalar göz önüne alındığında kadın hükümlülerin tahliye sonrasında işe neden giremediklerini anlamak mümkündür. Türkiye’de eski hükümlülerin istihdamına yönelik düzenlemeler yetersiz olmakla birlikte var olan düzenlemeler de eski hükümlüler aleyhine değiştirilmiştir (Saruç ve İl, 2009: 613). 26 Mayıs 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 5763 Sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla getirilen yeni düzenlemede eski hükümlülerin zorunlu istihdamı özel sektör işyerlerinde kaldırılmış sadece kamuda yüzde iki oranında eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu devam etmiştir. Cezaevlerinden tahliye olan hükümlülerin istihdamına yönelik düzenlemeler Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Kanunu’nda da yer almakla birlikte henüz uygulama boyutunda işlevsel olmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre Koruma Kurullarının görevleri arasında, ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile

tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olmak (Madde 102) gibi görevler yer almaktadır. Fakat tahliye olmuş olan kadınlarla yapılan görüşmeler, koruma kurullarına başvuran kadınlara iş bulma konusunda yardımcı olunamadığını ortaya koymaktadır.

Kadınların yaşam öykülerine bakıldığında kadınları suça iten nedenlerin birden çok değişkenin etkisiyle oluştuğu görülmektedir. Çalışmadaki bulgular kadın suçluluğunun yoksulluk, madde kullanımı, aile içi şiddet, istismar, işlevsiz aile gibi birçok etkeni barındırdığını göstermiştir. Dolayısıyla kadınların gerek cezaevinde gerekse tahliye sonrasındaki ihtiyaçları da çok boyutlu bir hizmet yapılmasını gerektirmektedir. Çünkü kadın hükümlülerin tanımladıkları ihtiyaçlara bakıldığında bu ihtiyaçların birçok hizmetin bir arada sağlanmasını gerektirdiği görülmektedir. Bu hizmetler, madde bağımlılığının önlenmesi, ruh sağlığının tedavi edilmesi, aile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine yardımcı olunması, barınma, sosyal ve maddi yardım yapılması, mesleki gelişiminin sağlanması gibi çeşitlilik göstermektedir. Kadın hükümlülerin ise tahliye sonrası hizmetlerden yararlanmadığı anlaşılmaktadır ve mevcut sistemde kadın hükümlülere yönelik tahliye sonrası hizmetlerin olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle tahliye sonrası kadın hükümlüler açısından çok önemli olan izleme ve destekleme hizmetlerinin yapılamadığı görülmüştür.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ceza infaz sistemi öncelikle erkek hükümlülerin ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı yapılmıştır. Bunun en önemli nedeni ise dünyanın her yerinde kadın hükümlü oranının erkeklere göre çok düşük olmasıdır. Bu durumun kadın hükümlülerin ihtiyaçlarının gerek ceza infaz sürecinde gerekse tahliye sonrasında karşılanmasını engellediği düşünülmektedir. Dolayısıyla kadın hükümlülerin ceza infaz sürecinde eğitim ve rehabilitasyon olanakları erkeklere göre daha yetersizdir. Kadınlara yönelik cezaevi programlarının özellikle hükümlü kadınların akıl sağlığını izleme ve değerlendirme, intiharı önleme, terapi grupları, ebeveynlik becerileri ve tahliyeyi planlama gibi programları içermesi gerekir. Hükümlü kadınlara yönelik yapılacak cezaevi programlarının kadınların bireysel ihtiyaçları göz önüne alınarak bireyselleştirilmiş olması, kadınların kimlik gelişimini desteklemesi, kadınlara tahliye

sonrası için bir meslek kazandırmayı ve kadını güçlendirmeyi amaçlar nitelikte olması gerektiği söylenebilir.

Profesyoneller ile yapılan görüşmeler, kadın hükümlülere yönelik yapılabilecek tahliye sonrası düzenlemelerin ceza infaz süreci ile bağlantılı olarak tahliye sonrasında da yapılandırılarak devam etmesini vurgulamaktadır. Buna yönelik cezaevinde ve tahliye sonrasında yapılabilecek hizmetler; kadınların kimlik gelişimi ile ilgili etkinlikler, meslek edindirme ile ilgili etkinlikler, bireyselleştirilmiş hükümlü programları, ruh sağlığı tedavisi, tahliye sonrasında ise kurumsal geçişte geçici barınma yerlerinin oluşturulması, tahliye sonrası izleme, ekonomik ve sosyal yardım desteği, istihdam desteği şeklinde belirlenmiştir. Bunun yanında kadın hükümlülere yönelik Türkiye'deki ceza infaz sisteminde de aynı zamanda birtakım düzenlemelerin yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu düzenlemeler; kadınların hapsedilmeleri yerine cezaevlerine alternatif yöntemlerin kullanılması, sivil toplum kuruluşlarının ceza infaz sisteminde etkin bir şekilde çalışmalarının desteklenmesi, kadını anlayan bakış açısı ve kadına yönelik koruyucu önleyici yaklaşım, Türkiye'ye özgü ceza infaz politikalarının üretilmesi ve ceza infaz sisteminde kadın suçluluğu ile ilgili nitel araştırmaların desteklenmesidir.

Araştırmada elde edilen bulgular kadın hükümlülerin cezaevi sonrası toplumsal yaşamda karşılaşacağı düşündükleri en temel zorlukların, yeni bir yaşama ve dışarıya uyum ile ekonomik güçlükler olduğunu göstermektedir. Kadınlar tarafından düşünülen diğer zorluklar ise toplumun önyargısı ve aile çevresinin kabullenmemesidir. Tahliye sonrası uyum sorunu genellikle tüm hükümlülerin yaşadığı ortak bir sorun olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında eski hükümlüler toplumsal dışlanma riski yüksek olan bir gruptur. Freudenberg'e (2004) göre birçok mahkûm tahliye sonrası ırk, etnik köken, madde kullanımı, akıl sağlığı durumu ya da suçlu geçmişi nedeniyle ayrımcılıkla karşı karşıyadır. Dolayısıyla eski hükümlü olma durumu bireyi toplumsal yaşamda suç işlediği dönemde suçlu birey, infaz sonrası için ise suç işlemiş birey şeklinde etiketlemekte ve tahliye sonrasında ise bireyin tüm yaşamını etkilemektedir (Saruç ve İl, 2009: 610). Dışlanma korkusu bazı hükümlülerde fazla yoğun yaşanmakla birlikte hükümlünün dengesini de kaybetmesine neden olabilmektedir. Nitekim İl'in (1990)

tespitlerinde toplum içinde bağımsız davranma konusunda korkuları ve kendilerini yetersiz bulmaları nedeniyle tahliye olmaktan korkan ya da tekrar suç işleyerek cezaevine dönmeyi düşünen hükümlüler vardır. Çok az sayıda çalışma eski hükümlülerin tahliye sonrası deneyimlerini araştırmıştır. Toplum üyeleri çoğunlukla eski kadın hükümlüleri kabullenmede gönülsüz ve de sert ahlaki hükümler vermektedir. Bunun yanında eski hükümlüleri toplumla uzlaştırmak için ise çok az çaba sarf edilmektedir ve bu kişiler “kötü” olarak damgalanmaktadır (Braitwaite, 1989). Kadınlarla yapılan çalışmalardaki hikayeler, birçok kadının eğer bir kere suçlu olarak tanımlanırsa diğerlerinin gözünde her zaman suçlu kaldıklarına inanmaktadır (Dodge ve Pogrebin, 2001: 52). Bu çalışmada da kadınların tahliye sonrasında suç işleme hikâyelerini ve cezaevi sürecini özellikle komşularından sakladıkları görülmüştür. Kadınlar, yaşadıkları süreci anlatırlarsa, komşularının kendilerini anlamayacaklarını ve dışlayacaklarını ifade etmişlerdir.

Birçok çalışmada kadın hükümlülerin büyük bir kesiminin toplum için bir risk oluşturmadığı ve hapsedilmelerinin topluma yeniden adaptasyonlarını desteklemediği, aksine engellediği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte kadınların çoğunluğunun cezaevinde olma nedenleri doğrudan ya da dolaylı şekilde kocaları, aileleri ve içinde buldukları toplumda deneyimledikleri çok boyutlu ayrımcılık ve yoksulluktur (BM, 2008: 82). Bu çalışmada da elde edilen bulgular, kadının hapsedilmesinin aile dinamiklerini bozduğunu, kadına ve dolayısıyla çocuklarına daha fazla zarar verdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla aileye daha fazla zarar vermemesi açısından toplumda risk oluşturmayan bazı suç işlemiş kadınlar için “hapsedilme” dışındaki cezalar ve tedbirlerin uygulanması, ceza adalet sisteminin hedefi olmalıdır. Bu bağlamda Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurullarının hizmet politikası incelendiğinde ortaya çıkan oluşum şu şekildedir: Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurullarının temel amacı, suça uygulanan yaptırım veya tedbirin ceza infaz kurumu dışında, yani toplumun içinde yerine getirilmesidir. Denetimli Serbestlik sistemi; soruşturma, sorgulama, hükümlülük aşamasında adalet sistemi açısından önemli bir boşluğu doldurmayı, suç işleyenlerin topluma kazandırılması için yapılacak çalışmalarla, sorumluluğu hemen tüm toplum kesimlerine yaymayı, suç işleyenin dışlanmadan topluma kazandırılması için onlara yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde yasa düzeyinde kabul edilen

fakat henüz uygulama boyutunun yeterince işlevsel olmadığı düşünülen Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Kanunu'nun kadınların işledikleri suçlar ve nedenleri de göz önünde bulundurularak ülkemiz koşullarına uyarlanması gerekmektedir.

Bununla birlikte kadınların suç işlemelerini önlemeye yönelik koruyucu önleyici hizmetlerin yeterince var olmadığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle toplumda var olan mekanizmalar kadınların suça katılımını önleyici mekanizmalara sahip değildir. Özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerine göz yumulması, kadının aile içi şiddetten korunamaması, kadınların yaşadığı yoksulluk gibi olgulara müdahale edilememesi kadınların suç işlemelerini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır.

5.2. SONUÇ

Her geçen gün artmakta olan kadın hükümlü nüfusu, kadın suçlulara özgü ihtiyaçların ortaya çıkmasını sağlayacak çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu çalışma, kadın suçluların cezaevinde ve tahliye sonrasındaki bazı gereksinimlerini ortaya koymuş ve bu ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin ve düzenlemelerin gözden geçirilmesini sağlayacak öneriler geliştirmiştir. Bu açıdan da çalışmanın, kadın hükümlülerin ihtiyaçlarını nicel ve nitel verilere dayanarak ortaya koyan öncü bir çalışma olduğu ve yeni yapılacak araştırmalara ışık tutabileceği söylenebilir.

Bu çalışmada feminist bakış açısı çerçevesinde “kadın hükümlülerin ihtiyaçlarını anlama ve bu ihtiyaçlara yönelik düzenlemeleri ortaya koyma” amaçlanmıştır. Bu nedenle çalışmanın odağı kadın hükümlülerin deneyimleridir. Çalışmadaki bulgular kadınların suç işlemesinde çeşitli nedenler olduğunu ancak suç işleme sürecinde bazı unsurların öne çıktığını göstermektedir. Bu unsurlar feminist kriminolojinin kadın suçluluğu konusunda vurguladığı özelliklerle aynıdır. Kadınlar şiddet ve istismar mağduru oldukları için ya da eşlerinin karıştığı yasa dışı bazı işlerde (özellikle uyuşturucu ticareti) onlara yardım etmek durumunda kaldığı için cezaevindedir. Bir başka anlatımla kadınlar esas olarak erkekler nedeniyle cezaevindedir. Bu nedenle kadın suçluluğuna toplumda kadınların ve erkeklerin farklı toplumsal rolleri ve eşitsiz güç ilişkileri açısından bakılması, ceza adalet sisteminde feminist kriminolojinin dikkate

alınması, mevcut politikaların ve kadın hükümlülere sunulacak hizmetlerin de toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde düzenlenmesi önem taşımaktadır. Bu alandaki politikaları yapan, yasal düzenlemeleri gerçekleştiren ve hizmetleri uygulayan kişilerin de böyle bir bakış açısına sahip olmaları ayrıca vurgulanması gereken bir noktadır.

Öte yanda, derinlemesine görüşme yapılan tahliye olmuş kadın hükümlü sayısının ulaşılmak istenen sayının altında kalmış oluşu bu araştırmanın zayıf noktası olarak kabul edilebilir. Bu duruma, Adalet Bakanlığı'ndan izin alınamaması yol açmış, eski hükümlülere ulaşmak için çeşitli yollar denenmiş, ancak çok az sayıda kişi ile görüşme yapılabilmıştır. Böylece, cezaevinden tahliye olmuş kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşantıları yeterince incelenememiştir. Bu alanda bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda özellikle kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşantılarını daha iyi anlayacak ve ortaya koyacak nitel araştırmaların yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.3. ÖNERİLER

Çalışmaya ilişkin öneriler; cezaevinde uygulanabilecek rehabilite edici/iyileştirici hizmetlere yönelik öneriler, tahliye sonrası hizmetlere yönelik öneriler, ceza infaz sistemini düzenleyici hizmetlere yönelik öneriler ve koruyucu/önleyici hizmetlere yönelik öneriler olmak üzere dört bölüm halinde ele alınmış olup aşağıda yer almaktadır.

5.3.1. Cezaevinde Uygulanabilecek Rehabilite Edici/İyileştirici Hizmetlere Yönelik Öneriler

Çalışmada elde edilen bulgular kadın hükümlülerin suç işleme nedenlerinin ve hapisteki sıkıntılarının ve ihtiyaçlarının erkeklerden farklı olduğuna ve dolayısıyla kadınlara özgü cinsiyete duyarlı çalışmaların yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu aşamada cezaevinde bulunan kadın hükümlülere yönelik aşağıdaki rehabilitasyon programlarının sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir:

- Hükümlü kadınlara yönelik yapılacak etkinlikler kadınların kimlik gelişimini sağlayacak ve kadınların güçlendirilmelerine olanak sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte kadın hükümlülerin bireysel özelliklerini dikkate alan “bireyselleştirilmiş rehabilitasyon programları” geliştirilmelidir. Kadın hükümlülere verilecek programlar planlanırken kadın hükümlünün cezaevinde kalacağı süre göz önünde bulundurularak daha kısa süre kalacak olan kadın hükümlülere daha yoğun programlar hazırlanmalıdır.
- Kadın ceza infaz kurumlarında kadın hükümlülerin çalışmasını sağlayacak olanaklar artırılmalı ve daha fazla atölye açılmalıdır. Cezaevlerinde kadınlara yönelik cinsiyete duyarlı cezaevi programları oluşturulmalı ve bu programlar hükümlü kadının tahliye sonrasında iş bulmasını kolaylaştıracak mesleki beceriler kazanmasını içermelidir. Araştırma bulguları hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suç işlemiş olan kadınların cezaevlerindeki atölyelerde çalışmayı tercih etmediklerini göstermektedir. Özellikle hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suç işlemiş kadınlara yönelik “mesleki becerilerini geliştirici” programlar hazırlanarak kadınların bir meslek yapabilecek düzeyde tahliye edilmeleri sağlanmalıdır.
- Ceza infaz kurumlarında kadın hükümlülerin ruh sağlığını düzenleyici sağlık hizmetleri sağlanmalıdır. Cezaevi programlarının ruh sağlığı tedavi ve izleme, intiharı önleme, krize müdahale gibi düzenlemeleri içermesi gerekir. Bunun yanında kadın hükümlüler arasında özellikli gruplara yönelik ise (madde bağımlısı, ruh sağlığı hastalığı gibi) özel tedavi ve terapi hizmetleri sağlanmalıdır. Bu nedenle kadın cezaevlerinde psikiyatrist ve psikolog bulunmalıdır. Ayrıca kadın sağlığı açısından kadın doğum uzmanı istihdam edilmeli ya da belli aralıklarla kadın sağlığı taraması yapılmalıdır.
- Aile içi şiddet, ihmal, istismar hikâyesi olan kadın hükümlülerin yaşadığı istismarı tedavi edici hizmetler geliştirilmelidir. Yapılan çalışmada kadın hükümlülere şiddet ile ilgili tedavi olmak isteyip istemedikleri sorulduğunda genellikle bunu hallettiklerini ifade etmişlerdir. Yani kadınlar yaşadıkları şiddet nedeniyle herhangi bir tedavi almaya ihtiyaç duymadıklarını ifade etmişlerdir. Oysaki yaşadıkları şiddeti anlatırken tüm

ayrıntlarıyla hatırlamaları bile henüz etkisinden kurtulamadıklarını göstermektedir. Birçok hükümlü kadının yaşadığı şiddetten utanmaları, bunu bir başkasıyla paylaşmaktan korkmaları bile aslında bu konuda bir yardım almalarının gerekliliğini göstermektedir. Şiddet görmüş kadın hükümlülere yönelik cezaevlerinde danışma ve tedavi birimlerinin kurulması ve bu birimlerde sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi meslek elemanlarının istihdamı sağlanmalıdır. Ayrıca kadınların hukuki yardım almaları için hukukçu bir çalışanın bulunması sağlanmalıdır.

- Ceza infaz kurumlarında tahliyesi yaklaşan kadın hükümlülerin tahliyeleri planlanmalı ve bu plan tahliye sonrasını da kapsamalıdır. Bu plan çerçevesinde kadınların tahliye sonrasında gidecekleri yer, barınma durumu, çalışma durumu, geçinme durumu tespit edilerek gidecek yeri olmayan, geçinme güçlüğü yaşamaya muhtemel olan kadın hükümlülere yönelik ayrı bir çalışma yapılarak tahliye sonrasında ortada kalması önlenmelidir. Bu aşamada cezaevlerindeki sosyal hizmet uygulamaları tahliyeyi planlama, kaynakları harekete geçirme ve diğer kuruluşlarla bağlantı kurma açısından önemli olup cezaevlerinde sosyal hizmet birimleri oluşturulmalıdır.

Araştırmadaki bulgular kadın hükümlülerin cezaevinde yaşadığı sıkıntıların nedeni olarak çocukları ve aileleri ile ilgili duyduğu kaygılarının fazla olmasını işaret etmektedir. Dolayısıyla hükümlü kadınların aile ile ilgili kaygıları ve ailesi ile ilişkilerine verdiği önem göz önünde bulundurulduğunda kadınların cezaevinde iken aile içi ilişkilerini geliştirmeye yönelik aşağıdaki hizmetlerin sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir:

- Cezaevlerinde kadınların ailevi ilişkilerini onarmaya yönelik sosyal hizmet müdahaleleri geliştirilmelidir. Geliştirilen müdahalelere kadın hükümlülerin çocukları ve ailenin diğer üyelerinin de katılımı sağlanmalıdır. Cezaevinde kadınlara yönelik ebeveynlik programları düzenlenirken, bu programlara hükümlü kadınların çocuklarının katılımı ya da bazı durumlarda eşlerin de katılımı sağlanmalıdır. Kadının aile içi ilişkilerinin onarılması cezaevinde başlamalıdır ve tahliye sonrasında da devam etmelidir.

- Özellikle çocukları olan kadın hükümlülere, çocukları ve diğer aile üyeleri ile özel ziyaret programlarına izin verilmelidir. Cezaevlerinde kadınların çocukları ile ve ailesi ile ilişkilerini geliştirmeyi ve güçlendirmeyi amaçlayan yeni ziyaret modelleri ve biçimleri geliştirilmelidir.
- Araştırma bulguları, eş cinayeti nedeniyle cezaevinde bulunan kadınların, eşlerinin ailelerinin getirmemesi nedeniyle çocuklarıyla görüşemediklerini göstermektedir. Eş cinayeti nedeniyle cezaevinde bulunan ve bu nedenle çocukları ile iletişimleri kopan kadın hükümlülere yönelik ayrı düzenlemeler yapılmalıdır. Çocukların annelerini ziyareti, eşin ailesinin isteğine bırakılmamalı, mevzuat düzenlemesi yapılarak çocukların annelerini ziyaret etmesi sağlanmalıdır.
- Kadın cezaevleri çevresinde, hükümlü kadınların aileleri için “konaklama merkezleri” oluşturulmalıdır. Bu konaklama alanlarında hükümlü kadınların aileleriyle birlikte zaman geçirmelerine olanak tanınmalıdır.
- Kadın hükümlüler erkeklerden farklı olarak cezaevlerinde çocuklarıyla birlikte kalabilmektedirler. Kadın hükümlülerin kadın ve anne olarak cezaevinde bulunmaları nedeniyle farklı mekânlara ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu durum bile kadın cezaevlerinin erkeklerden farklı yapılandırılması gerektiğini ortaya koyması açısından tek başına yeterli bir nedendir. Özellikle çocuğu yanında olan kadın hükümlüler için cezaevlerinde “ev tipi” mekânlar düzenlenerek çocukların cezaevinin olumsuz etkisinden korunması sağlanmalıdır. Bunun yanında cezaevlerinde çocuklar için, kreş, oyun odası, oyun parkı gibi mekânlar düzenlenmelidir.
- Kadın hükümlülerin sosyal ve kültürel yaşama katılabilmeleri için sinema, tiyatro, konser ve konferans gibi eğitici etkinlikler düzenlenmeli, kütüphaneler oluşturulmalı ve spor yapabilmelerine olanak sağlayacak mekânlar yapılmalıdır.

5.3.2. Tahliye Sonrası Hizmetlere Yönelik Öneriler

Çalışmada elde edilen bulgular, tahliye sonrası verilecek hizmetlerin tahliye öncesi ile birlikte planlanıp yapılandırılarak devam etmesini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda tahliye sonrası hizmetlerin tahliye öncesinde de başladığı göz önünde bulundurularak aşağıdaki hizmetlerin sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir:

- Hükümlü kadınların cezaevinden çıkmadan önce gereksinimleri belirlenip tahliye sonrası ilgili kurumlarla işbirliği içinde çalışılmalıdır. Ceza infaz sisteminde, bütüncül bir bakış açısı ve yaklaşım sağlamak açısından, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, kolluk kuvvetleri ve belediyeler işbirliği halinde çalışmalı ve ortak hizmetler üretmelidir. Özellikle tahliye sonrası sunulacak hizmetler için yerel yönetimlerin sorumluluk almaları mevzuatla sağlanmalıdır.
- Tahliye sonrasında kadın hükümlülerin yaşamlarını izleyebilmek için “kadın izleme programları” oluşturulmalıdır. Kadın hükümlüler ile görüşmeler tahliye olduktan sonra sonlandırılmamalı, izleme faaliyetleri ile hükümlü kadınlara tahliye sonrasında da danışmanlık hizmetleri verilmelidir. Özellikle işlediği suç türü açısından bazı kadın hükümlülere tahliye sonrasına yönelik daha fazla destek sağlanmalıdır. Tahliye sonrası gidecek hiçbir yeri olmayan, cinayet suçu işlemiş ya da sosyo ekonomik yönden kısıtlı olan kadınlar tespit edilip tahliye olmadan önce yaşamları planlanıp, tahliye sonrasında ise iş, ev, yaşam takibi yapılmalıdır. Tahliye sonrası izleme boyutu Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları öncülüğünde düzenlenmeli, planlanmalı ve yürütülmelidir.
- Gidecek yeri, kalacak evi olmayan kadınlar için geçici barınma evleri düzenlenmelidir. Kadınların bu evlerde kalmalarına, kendi yaşamlarını kendileri düzenleyebilecek duruma gelmelerine kadar izin verilmelidir.
- Tahliye sonrasında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla kadın hükümlülerin ekonomik olarak desteklenmesine yönelik “maddi destek programı” oluşturulmalıdır.

- Kadın hükümlülerin tahliye sonrası istihdamına yönelik politikalar oluşturulmalıdır. Özellikle cezaevlerinde atölyelerde çalışan kadınların tahliye sonrasında da kesintisiz işlerine devam etmesi sağlanmalıdır.
- Tahliye sonrasında eski hükümlü kadınların, belirli bir süre ücretsiz sağlık bakımı almaları sağlanmalı ve özellikle ruh sağlıklarının düzeltilmesi açısından tahliye sonrasında da ücretsiz ruh sağlığı desteği verilmelidir.

5.3.3. Ceza İnfaz Sistemini Düzenleyici Hizmetlere Yönelik Öneriler

Kadın hükümlülere yönelik verilebilecek bir başka hizmet, ceza adalet sisteminde yapılacak düzenlemeler ile ilgilidir. Kadınların işledikleri suçlar, suç işleme nedenleri göz önünde bulundurulduğunda, ayrıca hapsedilme ile ailenin yaşadığı kayıplar dikkate alındığında, özellikle hapsedilmelerini gerektirmeyecek birtakım suçlarda alternatif yöntemlerin tercih edilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda ceza infaz sisteminde aşağıdaki düzenlemelerin yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir:

- Denetimli serbestlik ve koruma kurullarının uygulama boyutunun niteliği geliştirilmeli ve ülkemiz koşulları göz önünde bulundurularak ve yeniden düzenlenerek işlevsel hale getirilmelidir.
- Basit suç işlemiş kadınların hapsedilme yerine alternatif yöntemlerle ıslah edilmeleri tercih edilmelidir. Hapishaneye alternatif yöntemler geliştirilerek kadının ailesinden koparılmadan, aileyi dağıtmadan ıslahı sağlanmalıdır.
- Kadın ceza infaz kurumlarının, özellikle açık ceza infaz kurumlarının sayısı arttırılmalı ve genelde kadınların ailelerine yakın kurumlarda cezalarını tamamlamalarına olanak tanınmalıdır. Kadın ceza infaz kurumlarında çalışanların ise cezaevi yönetimi de dahil olmak üzere kadın olması tercih edilmelidir. Cezaevlerinde kadın müdür, kadın savcı çalıştırılması sağlanmalıdır.

- Kadın ceza infaz kurumlarında çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi meslek elemanlarının sayısı arttırılmalı ve cezaevlerinde sosyal hizmet uygulamalarının niteliği geliştirilmeli ve sosyal hizmet birimleri oluşturulmalıdır.
- Adalet sisteminde çalışanlara ve cezaevi çalışanlarına kadına yaklaşım, toplumsal cinsiyet konuları ve cinsiyete duyarlı ihtiyaçlar konusunda eğitim verilmelidir.
- Türkiye'ye özgü ceza infaz politikalarının üretilmesi desteklenmelidir.
- Sivil toplum kuruluşlarının cezaevlerinde etkin bir şekilde çalışma yapmalarına olanak sağlanmalıdır. STK'ların cezaevine girmelerine izin verilerek eğitim, psiko sosyal destek, sağlık, tahliye hazırlanma gibi konularda hükümlü kadınlara destek vermeleri teşvik edilmelidir.
- Topluma yönelik toplumsal duyarlılık oluşturma çalışmaları yapılmalı ve hükümlü kadınların yeniden toplumsallaşmasında toplum desteği verilmesi sağlanmalıdır. STK'lar ve diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte toplumsal duyarlılığın oluşturulmaya çalıştırılması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Gerek ceza infaz sisteminde gerekse akademik düzeyde kadın suçluluğu ile ilgili niteliksel çalışmaların desteklenmesi, teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Özellikle kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşam durumlarını ortaya koyacak çalışmalar desteklenmelidir.

5.3.4. Koruyucu / Önleyici Hizmetlere Yönelik Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda toplumda kadınların suç işlemelerini önlemeye yönelik koruyucu/önleyici hizmetlerin yeterince var olmadığı görülmektedir. Bir başka deyişle mevcut mekanizmalar kadınların suça katılımını önleyici hiçbir düzenlemeye sahip değildir. Bu doğrultuda toplumsal düzeyde aşağıdaki düzenlemelerin yapılmasının kadınların suç ile ilgili davranışlardan kaçınmasında ve korunmasında faydalı olacağı düşünülmektedir:

- Toplumda bulunan dezavantajlı durumdaki kadın ve kız çocuklarına yönelik koruyucu önleyici çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle ailesinde madde bağımlılığı olan, aile içi şiddete maruz kalan kadın ve kız çocuklarına ve ailelerine yönelik sosyal hizmet müdahaleleri oluşturulmalıdır.
- Kadının aile içi şiddetten korunmasına yönelik düzenlemeler mevcut olsa da, uygulamada bu düzenlemelerin kadını şiddetten koruyamadığı görülmektedir. Mevcut yasal düzenlemelerin uygulamadaki yetersizlikler göz önüne alınarak gözden geçirilmesi sağlanmalıdır.
- Kız çocuklarının erken yaşta ve zorla evlendirilmelerini zorlaştıran yasaların çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Yoksul kadınlara yönelik sosyo ekonomik yönden destekleyici çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suç işleyen kadınların içinde buldukları aile çevresi de göz önünde bulundurularak mükerrer olarak tekrar aynı suçu işlememeleri için daha radikal reformlar yapılmalıdır. Bu suçu işleyen kadınlara yönelik sosyal çevreyi de kapsayan sosyo-ekonomik ve kültürel çalışmaları içeren hizmetler geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

Adalet Bakanlığı Ar-ge Merkezi (2008). Türkiye’de uyuşturucu suçu. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Araştırma Merkezi, Hazırlayanlar; Kılıç, K.M., Peker, P.A., Çulhalık, M.

Adalet Bakanlığı Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İstatistiki Tablolar, 07.12.2010

5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu, Resmi Gazete tarih 3/7/2005.

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Resmi Gazete tarih, 13.12.2004

Adalet Bakanlığı, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği, Resmi Gazete 18/04/2007 Sayı: 26497.

Adler F. (1975). *Sisters in crime: The rise of the new female criminal*. New York: McGraw-Hill.

Adler, F. (2007). The gendering of criminology. In J.Robert Lilly, Francis T. Cullen, Richard A.Ball (Eds.) pp. 207–231, *Criminological Theory*, 4th Edition, Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.

Akers, R.L. (1999). *Criminological theories*. Fitzroy Dearborn Publishers, Chicago.

Almeda, E. (2005). Women’s Imprisonment in Spain. *Punishment & Society*, 7(2): 183-199.

Andrews, D.A., & Bonta, J. (1998). *Psychology of criminal conduct*. Cincinnati, OH: Anderson Publishing Co.

Arata C.M. (2000). From child victim to adult victim: A model for predicting sexual revictimization. *Child Maltreatment*, 5: 28-38.

Armentrout, E.G. (2004) An analysis of Adler's theory and the female criminal. Thesis for the degree of masters of science, University of North Texas.

Atabay, T (2011). Türkiye'nin cezaevleri, Uluslar arası standartlar ve Avrupa ülkelerindeki durum. <http://www.cezaevindestk.org>. Erişim Tarihi:15.12.2011.

Austin, J. (2001). Prisoner reentry: Current trends, practices, and issues. *Crime & Delinquency*, 47: 314–334.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (2006). Avrupa cezaevi kuralları. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında 2 nolu Tavsiye Kararı. Bakanlar Komitesi tarafından Delegeleler Komitesi'nin 11 Ocak 2006 tarihli 952. toplantısında kabul edilmiştir.

Balcıoğlu, İ., Cansunar, F.N., Asırdizer, M., Aycan, N., Batuk, G. (1997). Kadının suça yönelimi: Karşılaştırmalı bir çalışma, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55 (3) 341-351.

Balcıoğlu, İ., Taktak, Ş., ve Ortaköylü, L. (2004). Kadın ve suç. *Yeni Symposium*, 42 (1), 13–19.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Belknap, J. (2007). *The invisible woman: Gender, crime and justice*. Third Edition, Belmont, USA

Belknap, J., Holsinger, K. (2006). The gendered nature of risk factors for delinquency. *Feminist Criminology*, 1(1):48-71

Birleşmiş Milletler (2008). Cezaevi müdürleri ve politika yapıcılar için kadınlar ve hapsedilme üzerine el kitabı. Ceza Adaleti El Kitapları Serisi.

Bonta, J., Pang, B., & Wallace-Capretta, S. (1995). Predictors of recidivism among incarcerated female offenders. *The Prison Journal*, 75, 227-294

Boyacıoğlu Öğün, A. (2011). Cezaevlerindeki kadınlar için STK buluşması. http://www.cezaevindestk.org/gorus-ayrinti-9-cezaevlerindeki_kadinlar_icin_stk_bulusmasi. Erişim Tarihi: 15.12.2011.

Brandley, R.G & Davino, K.M. (2002). Women's perceptions of the prison environment: When prison is "the safest place I've ever been. *Psychology of Women Quarterly*, 26:351-360.

Braithwaite, J. (1989). *Crime, shame and reintegration*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Britton, D.M (2000). Feminism in criminology: Engendering the outlaw. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 571; 57-76

Brown, M., and Ross, S. (2010). Mentoring, social capital and desistance: A study of women released from prison. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 43(1):31-50.

Browne, A., Miller, B., & Maguin, E.(1999). Prevalence and severity of lifetime physical and sexual victimization among incarcerated women. *International Journal of Law & Psychiatry*, 22: 301-322.

Brownmiller, S. (1975). *Against our will: Men, women and rape*. New York: Simon & Schuster.

Bureau of Justice Statistics (2010). *Prisoners in 2009*. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics, Washington, DC 20531, December 2010, NCJ 231675.

Burgess, A.P (2006). Intersection of race, class, gender and crime: Future directions for feminist criminology. *Feminist Criminology*, 1 (1), 27-47.

Burkhead, M.D (2006). *The search for the causes of crime: A history of theory in criminology*, McFarland & Company, Inc., Publishers, Jefferson, North.

Buz, S. (2009). Feminist sosyal hizmet uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1): 53-65.

Byrd, P.M and Davis, J.L. (2009). Violent behavior in female inmates. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(2):379-392.

Carlen, P and Worrall, A. (2004). *Analysing women's imprisonment*. Willan Publishing, Portland, Oregon.

Canay, D.A. (2004). Kadın suçluluğu: Feminist bakış açısından kavramsal bir inceleme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Chambers, J. C., Ward, T., Eccleston, L., and Brown, M. (2011). Representation of female offender types within the pathways model of assault. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55 (6) 925-948.

Chesney L.M.(1989). Girls crime and woman's place: Toward a feminist model of female delinquency. *Crime & Delinquency*, 35: 5-29.

Chesney-Lind, M., Pasko, L. (2004). *Girls, women and crime; Selected readings*. Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.

Chesney-Lind, M (2006). Patriarchy, crime and justice: Feminist criminology in an era of backlash. *Feminist Criminology*, 1 (1); 6-26.

Classen C.C., Palesh O.G. & Aggarwal R. (2005). Sexual revictimization: A review of the empirical literature. *Trauma, Violence & Abuse*, 6: 103-128.

Çoban, A.İ ve Akgün, R. (2011). Ankara kadın kapalı ceza infaz kurumunda kalan kadın hükümlülerin psikososyal durumlarının saptanması ve sosyal desteklerinin belirlenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22 (2).

Council of Europe (2001). Bulletin d'information penologique, no.24. Strausburg: Conseil de l'Europe.

Council of Europe Committee of Ministers (2006). The European Prison Rules. Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006 at the 952th meeting of the Ministers' Deputies.

Çifçi, Gökçearslan, E. (2008). Kapkaç suçundan hüküm giyenlerin sosyo-demografik özellikleri, sosyal dışlanma süreçleri, suç ve diğer sapma davranışlar açısından incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Daly K., & Chesney-Lind M. (1988). Feminism and criminology. *Justice Quarterly*, 5, 497-538.

Davis S.M., Merlo A. V.,and Pollock J.M (2006). Female criminality: Ten years later. In Alida V. Merlo and Joycelyn M. Pollock (Eds.) pp. 191-210, *Women, Law and Social Control*, Second Edition, Pearson Education, Inc., Boston.

Davis, N., Stasz, C. (1990). *Social control of deviance, a critical perspective*. Mc.Graw Hill Publishing Company.

Dembo R., Williams L., Wothke W., Schmeidler J., & Brown C.H. (1992). The role of family factors, physical abuse, and sexual victimization experiences in high-risk youths' alcohol and other drug use and delinquency: A longitudinal model. *Violence and Victims*, 7: 245-266.

Dodge, M and Pogrebin, M.R (2001). Collateral cost of imprisonment for women: Complications of reintegration. *The Prison Journal*, 81 (1), 42-54.

Dominelli, L. (2002). *Feminist social work theory and practice*. London, Palgrave.

Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. Beta Basım Yayım Dağıtım, 8. Basım, İstanbul.

Dudley, J.R. (2001). Confronting stigma within service systems. *Social Work*, 45: 449-455.

D'unger, A.V.(2005). Feminist theories of criminal behavior. In R.A.Wright & J.M.Miller (Eds.), *Encyclopedia of criminology* (Vol. 1, pp.559–565). New York: Routledge.

Easteal, P (2001). Women in Australian prisons: The cycle of abuse and dysfunctional environments. *The Prison Journal*, vol:81(1):87-112.

Elçik, G. (2011). Cezaevlerindeki kadınlar. <http://www.bianet.org/bianet/kadin/118052-cezaevlerindeki-kadinlar> Erişim Tarihi: 15.12.2011.

Farr, K.A (2000). Classification for female inmates: Moving forward. *Crime & Delinquency*, 46 (1) 3-17

Feinman, C. (1986). *Women in the criminal justice system*. (2nd ed). New York: Praeger.

Flavin, J. (2003). Feminism for the mainstream criminologist. In C.M. Renzetti., D.J.Curran., P.J. Carr (Eds) pp. 223–246, *Theories of Crime: A Reader*, Boston, Pearson Education.

Flowers, R.B. (1987). *Women and criminality: The woman as victim, offender and practitioner*, NY Greenwood Pres.

Freudenberg, N. (2004). Community health services for returning jail and prison inmates. *Journal of Correctional Health Care*, 10(3): 369-396.

Gagliardi, G.J., Lovell, D., Peterson, P.D., & Jemelka, R. (2004). Forecasting recidivism in mentally ill offenders released from prison. *Law and Human Behavior*, 28, 133-155.

Gelsthorpe, L. and Sharpe, G. (2007) "Women and resettlement". In A. Hucklesby and L. Hagley-Dickinson (eds) *Prisoner Resettlement: Policy and Practice*. Cullompton: Willlan Publishing.

Glueck, S., and Glueck, E. (1974). *Delinquency and crime*, Charles C. Thomas Pub., Springfield.

Gideon, L (2009). What shall I do now?: Released offenders' expectations for supervision upon release. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 53 (1): 43-56.

Gilfus M.E. (1992). From victims to survivors to offenders: Women's routes of entry and immersion into street crime. *Women & Criminal Justice*, 4: 63-90.

Gilfus, M (2002). Womens's experiences of abuse as a risk factor for incarceration. Retrieved March, 2004, from <http://www.vaw.umn.edu/>

Gonzalez, P., Romero, T., & Cerbana, C.B (2007). Parent education program for incarcerated mothers in Colarado. *Journal of Correctional Education*, 58: 357-373.

Greenfield, L.A., & Snell, TL (1999). Women Offenders. In Bureau of Justice Statistics Special Report. Washington, DC: US. Government Printing Office.

Grene, S., Haney, C., & Hurtado, A (2000). Cycles of pain: Risk factors in the lives of incarcerated mothers and their children. *The Prison Journal*, 80: 3-23.

Grella, C.E., and Greenwell, L.(2006). Corralates of parental status and attitudes toward parenting among substance-abusing women offenders. *The Prison Journal*, 86(1):89-113.

- Hagan, J. (1989). *Structural criminology*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Pres.
- Hairston, Creasie Finney (1998). Family ties during imprisonment: Do they influence future criminal activity? *Federal Probation* 52 (1): 48-52.
- Hammet, T.M., Roberts, C., & Kennedy, S. (2001). Healty-related issues in prisoner reentry. *Crime & Delinquency*, 47, 390–410.
- Haywood, T.W; Kravitz H M; Goldman L.B; and Freeman A. (2000). Characteristics of women in jail and treatment orientations: A review, *Behavior Modification*, 24 (3): 307-324.
- Henderson, D., Schaeffer,J., & Brown, L. (1998). Gender appropriate mental health services for incarcerated women: Issues and challenges. *Family & Community Health* 21 (3), 42-53.
- Herman, Susan (2001). A role for victims in offender reentry. *Crime & Delinquency*, Vol: 47 (3): 428-445
- Hirshi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, CA: University of California Pres.
- Irwin H.J. (1999). Violend and nonviolent revictimization of women abused as children. *Journal of Interpersonal Violence*, 14: 1095-1110.
- İçli, T.G. (1992). *Türkiye’de suçlular: Sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- İçli, T.G. (2007). *Kriminoloji*. Seçkin Yayıncılık, 7.Basım, Ankara.
- İçli, T.G., Altay, A., Başpınar, T., ve Bahtiyar, M. (2011). *Türkiye’de hükümlü profili: Sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler*. Polis Akademisi Yayınları, Ertem Basım, Ankara.

İçli, T.G ve Ögün, A (1999). Türkiye’de cezaevlerindeki rehabilitasyon faaliyetleriyle ilgili sosyolojik bir analiz. T.C. Adalet Bakanlığı Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara.

İl, S. (1990). Türkiye’deki kadın suçluların genel özellikleri ve infaz sürecindeki sorunları üzerine bir araştırma. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.

İlbars, Z (2011). Erkek şiddeti kadını suça itiyor. <http://www.+24.com.tr/erkek-siddeti-kadini-suca-itiyor/haber/154504.aspx/> Erişim Tarihi: 05.07.2011.

Kethineni, S and Falcone D.N. (2007). Employment and ex-offenders in the United States: Effects of legal and extra legal factors. *Probation Journal*, 54 (1):36–51

Kızmaz, Z. (2006). *Cezaevi Müdavimleri: İnatçı Suçlular*. Orion Yayınevi-14, Ankara.

Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Şafak Matbaası, Ankara.

Laishes, J. (2002). The 2002 mental health strategy for female offenders. Ottawa. Correctional Service of Canada, Mental Health, Health Services.

Laster, Louis Dwayne. (2008). Abuse, trauma, and social bonding in the etiology of female delinquency. Thesis for the Degree of Doctor of Philosophy, The University of Texas at Arlington.

Laub, J.H ve Sampson, R.J. (1993). Turning points in the life course: Why change matter to the study of crime. *Criminology*, 31: 301–326

Lemert, E. (1951). *Social pathology: A systematic approach to the theory of sociopathic behavior*. New York: McGraw-Hill.

Lord, E.A (2008). The Challenges of mentally ill female offenders in prison. *Criminal Justice and Behavior*, 35(8), 928-942.

Lykken, D.T. (1995). *The antisocial personalities*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Lund, R., Hyde, R., Kempson, D., and Clarke, P. (2002). Women's needs after release from prison to a rural community. *Journal of Correctional Health Care*, 9 (3): 271–288.

Maeve, M.K.(2001). Waiting to be caught: The devolution of health for women newly released from Jail. *Criminal Justice Review*, 26 (2): 143-168.

Manheim, H. (1965). *Comparative Criminology*, vol.II. London Routledge.

Martinez, D.J and Christian, J. (2009). The familial relationships of formers prisoners: Examining the link between residence and informal support mechanisms. *Journal of Contemporary Ethnography*, 38(2): 201-224.

Maslow, A.H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370–396.

Mellow, J., & Christian, J. (2008). Transitioning offenders to the community: A content analysis of reentry guides. *Journal of Offender Rehabilitation*, 47, 339-355.

Mellow, J. & Greifinger, R. (2008). The evolving standard of decency: Postrelease planning? *Journal of Correctional Health Care*, 14 (1): 21–30.

Merlo, A.V. (2006). Assessing progress and imagining the future for women and justice. In Alida V. Merlo and Joycelyn M. Pollock (Eds.), *Women, Law and Social Control*, 2nd Edition, Pearson, Boston.

Messerschmidt, J.W. (1986). *Capitalism, patriarchy and crime: Toward a socialist feminist criminology*. Totowa, NJ: Rowman & Littlefield.

Merton, R.K. (1968). *Social theory and social structure*. Glencoe, IL:1968.

Mclvor, G., Trotter, C.and Sheehan, R.(2009). Women, resettlement and desistance. *Probation Journal*, 56 (4); 347–361.

Mies, M.(1995). Feminist araştırmalar için bir metodolojiye doğru. Çev. Ayşe Durakbaşa ve Aynur İlyasoğlu, *Kadın araştırmalarında yöntem*, Yay.Haz., Serpil Çakır, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Miles, M. (1983). Toward a methodology for feminst research. In G.Bowles & R.D.Klein (Eds) *Theories of women's studies*. Boston: Routledge & Kegan Paul.

Miller D., Trapani C., Fejes M.K., Eggleston C., & Diwiggins D. (1995). Adolescent female offenders: Unique considerations. *Adolescence*, 30: 429-435.

Miller, J., & Mullins, C.W. (2006). The status of feminist theories in criminology. In. F.T.Cullen, J.P.Wright & K.R. Blevins (Eds.), *Taking stock: The status of criminological theory* (Advances in *Criminological Theory*, Vol. 15, pp.217–249). New Brunswick, NJ: Transaction Publishing.

Mills, A, and Codd, H. (2008). Prisoners' families and offender management: Mobilizing social capital. *Probation Journal*, 55 (1): 9–24

Morani, N.M., Wikoff, N., Linhorst, D.M., and Bratton, S. (2011). A description of the self-identified needs, service expenditures and social outcomes of participants of a prisoner-reentry program, *The Prison Journal*, 91(3):347-365.

Morris, S.M., Steadman, H.J., & Veysey, B.M. (1997). Mental health services in United States Jails: A survey of innovative practiced. *Criminal Justice & Behavior*, 24, 3–19

Mumola, C.(2000). Incarcerated parents and their children. In Bureau of Justice Statistics Special Report. Washington, DC: U.S.Goverment Printing Office.

Naser, R. And Visher, C.(2006). Family members' experiences with incarceration and reentry. *Western Criminology Review*, 7 (2): 20-31

Nelson, M. Dees, P and Allen, C (1999). The first month out: Post-incarceration experiences in New York City. New York: Vera Institute of Justice.

Noll J.G., Horowitz L.A., Bonanno G.A., Trickett P.K., & Putman F.W. (2003). Revictimization and self-harm in females who experienced childhood sexual abuse: Results from a prospective study. *Journal of Interpersonal Violence*, 18: 1452-1471.

O'Brien, P. & Bates, R. (2003). Negotiating the waves: Challenges of conducting in-prison and follow-up research with women. *Affilia*, 18 (2): 210–225.

Owen, B. (2006). The Context of women's imprisonment. In A.V. Merlo and J.M. Pollock, (Eds. Pp. 251-270), *Women, Law and Social Control*, 2nd Edition, Pearson Education, Boston.

Öğün, A. (1990). Kadın suçluluğunun sosyo kültürel konumla ve bu konumdaki değişmelerle ilişkisi: Sivas Yarı Açık Cezaevinde bir uygulama. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Öntaş, Cankurtaran, Ö. (2004). Çocuk hakları ve sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımı açısından suça yönelen çocuk polis ilişkisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Özcan, N. (1996). Feminist bakış açısından Türkiye'de kadın suçluluğu üzerine sosyolojik bir inceleme. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Palermo, G. (2009). Reintegration and recidivism. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 53 (1); 3–4.

Parsons, M.L., & Warner-Robbins, C.(2002). Factor that support women's successful transition to the community following jail/prison. *Health Care for Women International*, 23(1), 6–18.

Petersilia, J. (2001). Prisoner reentry: Public safety and reintegration challenges. *The Prison Journal*, 81 (3): 360–375.

Petersilia, J. (2004). What works in prisoner reentry? *Federal Probation*, 68 (2): 4–8.

Piaget, J. (1965). *The moral judgment of the child*. New York: Free Press.

Pollack, S. (2007). “I’m just not good in relationships”: Victimization discourses and the gendered regulation of criminalized women. *Feminist Criminology*, 2 (2) 158–174

Pollock, J.M (1998). *Counseling women in prison*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Pollock, J.M (2004). *Prisons and Prison Life: Cost and consequences*. Los Angeles: Roxbury.

Pollock, J.M. (2006). Gender, justice and social control: A historical perspective. In A. Alida V. Merlo and Joycelyn M. Pollock (eds). *Women, law and social control*, 2nd Edition, Pearson, Boston.

Pollock-Byrn, J.M (1992). Women in prison: Why are their numbers increasing? In P.J.Benekes & A.V. Merlo (Eds), *Corrections: Dilemmas and directions* (pp. 79–95). Cincinnati, OH: Anderson.

Radosh, P.F (2002). Reflections on women’s crime and mothers in prison: A peacemaking approach. *Crime & Delinquency*, 48(2): 300–315.

Rafter, N. (1985). *Partial justice: women in state prisons, 1800–1935*. Boston: Northeastern University Press.

Rafter, N.H and Heidensohn, F (1995). International feminist perspectives in criminology: Engendering a discipline. In Nicole Hahn Rafter and Frances Heidensohn, (eds.) pp. 1–14, Buckingham: Open University Press.

Rakis, T. (2005). Improving the employment rates of ex-prisoners under parole. *Federal Probation*, 69: 7–14.

- Richie, B.E. (2001). Challenges incarcerated women face as they return to their communities: Findings from life history interviews. *Crime & Delinquency* (47) 3: 368–389.
- Roberts, C., Kennedy, S, and Hammett Theodore M. (2004). Linkages between in-prison and community-based health services. *Journal of Correctional Health Care*, 10(3): 333–368.
- Saruç, S., ve İl, S. (2009). Eski hükümlülere yönelik toplumsal dışlanma. Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu, 12-14 Kasım, Ankara.
- Saylor, W.G., & Gaes, G.G. (1997). Training inmates through industrial work participation and apprenticeship instruction. *Corrections Management Quarterly*, 1: 32–43.
- Saygılı, S. ve Aliustaoğlu, F.S. (2009). Şiddet içerikli suç işleyen kadın olguların değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi*, 23(1): 24-29.
- Serdaroğlu, U. (1998). *Feminist iktisadın bakışı postmodernist mi?* İstanbul, s.31.
- Shaw, C.R. & McKay, H.D.(1969). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: University of Chicago Pres.
- Shinkfield, A.J., Graffam J. (2009). Community reintegration of ex-prisoners: Type and degree of change in variables influencing successful reintegration. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(1): 29–42
- Simon, R.J (1975). *Women and crime*. Lexington, Mass: Lexington Boks.
- Simon, R.J., and Redding, H.A. (2005). *The crimes women commit: The punishments they receive*. Third Edition, Lexington Boks, Lanham.

Simpson, S.S. (1996). Feminist theory, crime and justice. In P.Cordella & L. Siegel. (Eds) *Readings in Contemporary Criminological Theory*. Northeastern University Pres, Boston.

Singer, M.I., Bussey, J., Song, L., & Lunghofer, L. (1995). The psychosocial issues of women serving time in jail. *Social Work*, 40 (1), 103-114.

Social Exclusion Unit (2002) Reducing re-offending by ex-prisoners. London: Cabinet Office (available to download from www.cabinetoffice.gov.uk/seu/publications)

Soyaslan, D. (2003). *Kriminoloji*. Yetkin Yayınları, 3. Basım, Ankara.

Spjeldnes, S., & Goodkind, S. (2009). Gender differences and offender reentry: A review of the literature. *Journal of Offender Rehabilitation*, 48, 314-335.

Stanton, A. (1980). *Women mothers go to jail*. Lexington, MA: Lexington Boks.

Staton, M., Leukefeld, C., and Webster J.M. (2003). Substance use, health and mental health: Problems and service utilization among incarcerated women. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 47(2): 224-239.

Steffenmeier, D., & Streifel, C. (1992). Time-series analysis of the female percentage of arrests for property crimes, 1960-1985: A test of alternative explanations. *Justice Quarterly*, 9, 77-103.

Sultan, F.E., & Long, G.T. (1988). Treatment of the sexually/physically abused female inmate: Evaluation of an intensive short-term intervention program. *Journal of Offender Counseling, Services and Rehabilitation*, 12, 131-143.

Sutherland, E. (1937). *The Professional thief*. Chicago: University of Chicago Press.

Tarhanlı, T.(2011).Ceza İnfaz Sisteminde STK'lar.

http://www.cezaevindestk.org/basinda-cisst-4ceza_infaz_sisteminde_stklar. Erişim

Tarihi: 15.12.2011.

T.C.Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet*. Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara.

Tezcan, S. ve Coşkun, Y. (2004). Türkiye’de 20.yüzyılın son çeyreğinde kadınlarda ilk evlenme yaşı değişimi ve günümüz evlilik özellikleri. *Nüfusbilim Dergisi/ Turkish Journal of Population Studies*, 26: 15-34.

Tripodi, S.J., Bledsoe, S.E., Kim, J.S and Bender, K. (2011). Effects of correctional-based programs for female inmates: A systematic review. *Research on Social Work Practice*, 21(1) 15-31.

TÜİK (2008), Adalet İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 26.03.2010).

Uluğtekin, S. (2004). *Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları*. Türkiye Barolar Birliği Yayın No 71, Ankara.

USAK Raporları, No: 11-08 (2011). *Evlilik mi evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler. Çocuk Gelinler*. Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi. Yazarı: Elvan Aydemir.

Visher, C.A., and Travis, J. (2003). Transitions from prison to community: Understanding individual pathways, *Annual Review of Sociology*, 29, 89–113

Yağmur, M.(2005). Kadın suçluluğunu meydana getiren sosyo kültürel etkenler. Karaharp Okulu Komutanlığı Savunma Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Ward, J., & Stewart, C. (2003). Criminogenic needs and human needs: A theoretical model. *Psychology, Crime and Law*, 9, 125–143.

Ward, T., and Marshall, B.(2007). Narrative identity and offender rehabilitation. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 51(3):279–297.

Wilkonsan, C (2004). Women's release from prison: The case for change. In G. McIvor (eds.) *Women Who Offend*, London: Jessica Kingsley.

Willis, G.M, and Grace R.C (2009). Assessment of community reintegration planning for sex offenders: Poor planning predicts recidivism, *Criminal Justice and Behavior*, 36 (5): 494–512.

Wilson, J. A., & Davis, R. C. (2006). Good intentions meet hard realities: An evaluation of the project greenlight reentry program. *Criminology and Public Policy*, 5, 303–338.

Wolff, N. & Draine, J. (2004). Dynamics of social capital of prisoners and community reentry: Ties that bind? *Journal of Correctional Health Care*, 10 (3): 457–490.

Wright, E.M., Salisbury, E.J., and Van Voorhis, P. (2007). Predicting the prison misconducts of women offenders: The importance of gender-responsive needs. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23(4): 310–340.

Wormith, J.S., Althouse R., Simpson M., Reitzel L.R., Fagan T.J., and Morgan R.D. (2007). The rehabilitation and reintegration of offenders: The current landscape and some future directions for correctional psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 34 (7): 879–892.

EKLER

EK 1. EK ÇİZELGELER

Ek Çizelge 1: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Kişi Sayısı	Yüzde
18-25 yaş	29	12,1
26-35 yaş	102	42,5
36-40 yaş	22	9,2
41-50 yaş	56	23,3
51-65 yaş	28	11,7
65 yaş üzeri	3	1,3
Toplam	240	100,0

Ort: 36,9, En Küçük: 18, En Büyük:73

Ek Çizelge 2: Hükümlülerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Okur-Yazar Değil	63	26,3
Okur-Yazar	22	9,2
İlkokul	80	33,3
Ortaokul	24	10,0
Lise	33	13,8
Üniversite	17	7,1
Yüksek Lisans	1	0,4
Toplam	240	100

Ek Çizelge 3: Hükümlülerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Kişi Sayısı	Yüzde
İl	138	57,5
İlçe	83	34,6
Köy	19	7,9
Toplam	240	100

Ek Çizelge 4: Hükümlülerin Suç İşledikleri Yerlere Göre Dağılımı

Suç İşledikleri Yer	Kişi Sayısı	Yüzde
İl	199	82,9
İlçe	37	15,4
Köy	4	1,7
Toplam	240	100

Ek Çizelge 5: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu

Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Çalışıyor	117	48,8
Çalışmıyor	123	51,2
Toplam	240	100

Ek Çizelge 6: Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Bir İşte Çalışan Hükümlülerin Çalıştığı İşler

İş	Kişi Sayısı	Yüzde
Hizmet Sektörü (Kuaför, Garson, Konfeksiyon, sekreter vb.)	37	31,6
Vasıfsız İşçi (Temizlik, Seyyar Satıcılık vb)	27	23,2
İşyeri Sahibi	15	12,8
Kamu Görevlisi (Memur, Muhasebeci, Müdür)	13	11,1
Eğlence Sektörü Çalışanı (Şarkıcı, Animatör, Barmen)	11	9,4
Tarım, Hayvancılık Sektörü Çalışanı	6	5,1
Seks İşçisi	4	3,4
Bakıcılık (Çocuk, Yaşlı, Hasta)	4	3,4
Toplam	117	100

Ek Çizelge 7: Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Bir İşte Çalışmayan Hükümlülerin Nasıl Geçindikleri

Nasıl Geçindikleri	Kişi Sayısı	Yüzde
Eşim bakıyordu	57	46,3
Emekli geliri	24	19,6
Kendi ailem bakıyordu	22	17,9
Hırsızlık, dilencilik, uyuşturucu satıcılığı yapıyordum	12	9,8
Sosyal yardımlarla geçiniyordum	2	1,6
Eşimin ailesi bakıyordu	2	1,6
Nafaka geliri	2	1,6
Gayrimenkul gelirlerim vardı	1	0,8
Akrabalarım bakıyordu	1	0,8
Toplam	123	100

Ek Çizelge 8: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önceki Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Kişi Sayısı	Yüzde
Bekâr	24	9,9
Resmi Nikâhlı Evli	118	49,2
Dini Nikâhlı Evli	29	12,1
Boşanmış	42	17,5
Dul	27	11,3
Toplam	240	100

Ek Çizelge 9: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girdikten Sonra Medeni Durumlarındaki Değişime Göre Dağılımı

Medeni Durumlarındaki Değişim	Kişi Sayısı	Yüzde
Evlenmiş	13	25,0
Boşanmış/Ayrılmış	26	50,0
Dul Kalmış	2	3,8
Eş Cinayeti	9	17,4
Boşanıp Tekrar Evlenmiş	2	3,8
Toplam	52	100

Ek Çizelge 10: Evli Hükümlülerin Eşlerinin Çalışma Durumu

Eşin Çalışıp Çalışmaması	Kişi Sayısı	Yüzde
Çalışıyor	78	65,0
Çalışmıyor	24	20,0
Eşi Cezaevinde	18	15,0
Toplam	120	100

Ek Çizelge 11: Araştırmaya Katılan Evli Hükümlülerin Eşlerinin Çalıştıkları İşler

Eşin Çalıştığı İş	Kişi Sayısı	Yüzde
Hizmet sektörü (mobilyacı, oto tamircisi, işçi)	26	33,3
Serbest meslek	15	19,2
Vasıfsız işler (hurdacılık, çiçek satıcısı,)	12	15,4
İşletmeci	7	9,0
Emekli	6	7,7
Mühendis, mimar, öğretmen	5	6,4
Eğlence sektörü (piyanist şantör)	4	5,1
Tarım ve hayvancılık	2	2,6
Hırsızlık	1	1,3
Toplam	78	100

Ek Çizelge 12: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önceki Ekonomik Durumlarının Dağılımı

Ekonomik Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Kötü	70	29,2
Orta	92	38,3
İyi	65	27,1
Çok İyi	13	5,4
Toplam	240	100

Ek Çizelge 13: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Sosyal Güvencelerinin Olma Durumu

Sosyal Güvencesi Olup Olmama	Kişi Sayısı	Yüzde
Var	112	46,7
Yok	128	53,3
Toplam	240	100

Ek Çizelge 14: Hükümlülerin Çocuklarının Olma Durumu

Çocuk	Kişi Sayısı	Yüzde
Var	204	85,0
Yok	36	15,0
Toplam	240	100

Ek Çizelge 15: Hükümlülerin Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	Kişi Sayısı	Yüzde	Toplam Çocuk Sayısı
1 Çocuk	49	24,0	49
2 Çocuk	68	33,3	136
3 Çocuk	34	16,7	102
4 Çocuk	17	8,3	68
5 Çocuk	15	7,4	75
6 Çocuk	13	6,4	78
7 Çocuk	5	2,5	35
8 Çocuk	2	1,0	16
9 Çocuk	1	0,5	9
Toplam	204	100	568

Ek Çizelge 16: Hükümlülerin Çocuklarının Velayetlerinin Kimde Olduğunun Dağılımı

Velayet		Evet	Hayır
Anne baba birlikte, ortak velayet	N	90	68
	%	56,9	43,1
Hükümlüde	N	41	117
	%	25,9	74,1
Babada	N	24	134
	%	15,1	84,9
Babaanne, Anneanne, Teyze, Amca	N	8	150
	%	5,0	95,0
Kurumda (SHÇEK)	N	3	155
	%	1,8	98,2

18 yaş üstü çocuklar değerlendirilmemiştir.

Ek Çizelge 17: Hükümlülerin Çocuklarına Kimlerin Baktığının Dağılımı

Çocuklara Kimin Baktığı		Evet	Hayır
Baba	N	67	91
	%	42,4	57,6
Hükümlünün Ailesi (Anneanne, dede, teyze, dayı)	N	49	109
	%	31,0	69,0
Babanın Ailesi (Babaanne, dede, yenge, amca, enişte, hala)	N	35	123
	%	22,1	77,9
Cezaevinde Hükümlünün yanında	N	18	140
	%	11,4	88,6
Büyük Olan Çocuklar Küçüklere Bakıyor	N	10	148
	%	6,3	93,7
Kurum Bakımında	N	6	152
	%	3,7	96,3
Yatılı Kuran Kursu, Arkadaş, Komşu, Bakıcı, Evlatlık	N	6	152
	%	3,7	96,3

18 yaş üstü çocuklar değerlendirilmemiştir

Ek Çizelge 18: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Çocuklarına Ceza İnfaz Kurumunda Bakma Durumu

Ceza İnfaz Kurumunda Çocuklarına Bakma	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	19	9,3
Hayır	185	90,7
Toplam	204	100

Ek Çizelge 19: Çocuklarına Ceza İnfaz Kurumunda Bakan Hükümlülerin Bakma Sebeplerine Göre Dağılımı

Çocukluğunu Nerede Geçirdiği	Kişi Sayısı	Yüzde
Bakacak Kimsem Yok	14	74,0
Kurum Bakımına Vermek İstemiyorum	1	5,2
Çocuğum Dışarıda Durmuyor	1	5,2
Hala Emziriyorum	1	5,2
Özlediğim için	1	5,2
Kısa bir süreliğine aldım geri vereceğim	1	5,2
Toplam	19	100

Ek Çizelge 20: Hükümlülerin Kendi Çocukluğunu Kimlerle Geçirdiğinin Dağılımı

Çocukluğunu Nerede Geçirdiği	Kişi Sayısı	Yüzde
Öz Ailem İle	203	84,5
Büyük Anne Büyük Baba	17	7,1
Öz Baba Üvey Anne	6	2,5
Kurum Bakımı	5	2,1
Öz Anne Üvey Baba	5	2,1
Üvey Ailem İle (Evlat Edinen)	3	1,3
Sokaklarda	1	0,4
Toplam	240	100

Ek Çizelge 21. Hükümlülerin Yetişme Çağlarında Kurum Bakımında Kalma Durumlarına Göre Dağılımı

Kurum Bakımında Kalma Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Kaldı	9	3,8
Kalmadı	231	96,2
Toplam	240	100

Ek Çizelge 22: Hükümlülerin Çocukluk Çağı Boyunca Etkilendikleri Herhangi Bir Sarsıntı Verici Olay Yaşama Durumu

Sarsıntı Verici Bir Olay Yaşama Durumları	Kişi Sayısı	Yüzde
Yaşadı	101	42,1
Yaşamadı	139	57,9
Toplam	240	100

Ek Çizelge 23: Hükümlülerin Çocukluk Çağı Boyunca Etkilendikleri Sarsıntı Verici Olayların Dağılımı

Sarsıntı Verici Olay		Evet	Hayır
Aile Bireyinin Ölümü	N	22	79
	%	21,8	78,2
Öz Aile Bireyi Fiziksel Şiddet	N	20	81
	%	19,8	80,2
Cinsel İstismar	N	18	83
	%	17,8	82,2
Ailenin Dağılması	N	15	86
	%	14,9	85,1
Üvey Aile Bireyi Fiziksel Şiddet	N	9	92
	%	8,9	91,1
Yoksulluk	N	6	95
	%	5,9	94,1
Diğer Olaylar (Erken yaşta zorla evlendirilme, hastalık, kaza, babanın alkol kullanması gibi)	N	29	72
	%	28,7	71,3

Ek Çizelge 24: Hükümlülerin Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Durumları

Davranışlar		Evet	Hayır
Size Tokat Atımı Ya Da Canınızı Yakacak Bir Şey Fırlattı mı?	N	152	88
	%	63,3	36,7
Sizi İtti Tartakladı Ya Da Saçınızı Çekti mi?	N	131	109
	%	54,6	45,4
Size Yumruğuyla Ya Da Canınızı Yakacak Bir Şeyle Vurdu mu?	N	121	118
	%	50,6	49,4
Sizi Tekmeledi, Sürükledi Ya Da Dövdü mü?	N	105	135
	%	43,8	56,3
Boğazınızı Sıktı Ya Da Bir Yerinizi Yaktı mı?	N	70	170
	%	29,2	70,8
Size Bıçak, Silah Gibi Aletlerle Tehdit Etti Ya da Yaralandı mı?	N	64	175
	%	26,8	73,2

Ek Çizelge 25: Hükümlülerin Kendilerine Uygulanan Fiziksel Şiddeti Kimin Uyguladığı

	Size Tokat Attı mı ya da Canınızı Yakacak Bir Şey Fırlattı mı?		Sizi İtti Tartakladı ya da Saçınızı Çekti mi?		Size Yumruğuyla ya da Canınızı Yakacak Bir Şeyle Vurdu mu?		Sizi Tekmeledi, Sürükledi ya da Dövdü mü?		Boğazınızı Sıkı ya da Bir Yerinizi Yaktı mı?		Size Bıçak, Silah Gibi Aletlerle Tehdit Etti ya da Yaraladı mı?	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Eşi	116	48,4	98	40,8	93	38,7	76	31,7	58	24,1	44	18,3
Babası	25	10,4	21	8,8	18	7,5	13	5,4	6	2,4	5	2,1
Öz annesi	15	6,3	12	5,0	6	2,5	4	1,7	2	0,8	1	0,4
Diğer Aile Bireyleri	9	3,8	5	2,1	6	2,5	6	2,5	3	1,2	1	0,4
Kardeşi	8	3,4	7	2,9	4	1,7	2	0,8	1	0,4	2	0,8
Sevgilisi	8	3,4	9	3,8	8	3,4	8	3,4	6	2,4	8	3,4
Eşinin Ailesi	6	2,4	5	2,0	5	2,0	4	1,6	1	0,4	1	0,4
Arkadaşları	3	1,3	1	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,4
Üvey Babası	2	0,8	2	0,8	1	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Cezaevi Personeli	1	0,4	1	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yuvada Grup Anneleri	1	0,4	1	0,4	1	0,4	1	0,4	0	0,0	0	0,0
Evlatlık Alan Kadın	1	0,4	1	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Tanımadığı İnsanlar	1	0,4	3	1,3	1	0,4	2	0,8	1	0,4	3	1,3

Ek Çizelge 26: Hükümlülerin Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Cinsel Şiddete Maruz Kalma Durumları

Davranışlar		Evet	Hayır
Siz İstemediğiniz Halde Fiziksel Güç Kullanarak Sizinle Zorla Cinsel İlişkiye Girdi mi?	N	46	194
	%	19,2	80,8
Yapacaklarından Korktuğunuz İçin İstemediğiniz Halde Hiç Cinsel İlişkiye Girdiniz mi?	N	39	201
	%	16,3	83,8
Cinsel Olarak Aşağılayıcı Ya Da Küçük Düşürücü Bir Şey Yapmaya Zorlandınız mı?	N	28	212
	%	11,7	88,3

Ek Çizelge 27: Hükümlülerin Kendilerine Uygulanan Cinsel Şiddeti Uygulayanlara Göre Dağılımları

		Siz İstemediğiniz Halde Fiziksel Güç Kullanarak Sizinle Zorla Cinsel İlişkiye Girdi mi?	Yapacaklarından Korktuğunuz İçin İstemediğiniz Halde Hiç Cinsel İlişkiye Girdiniz mi?	Cinsel Olarak Aşağılayıcı ya da Küçük Düşürücü Bir Şey Yapmaya Zorlandınız mı?
Eşi	N	29	26	20
	%	12,1	10,9	8,4
Erkek Arkadaşı	N	2	2	0
	%	0,8	0,8	0
Öz Babası	N	2	1	1
	%	0,8	0,4	0,4
Tanımadığı Kişi	N	2	2	0
	%	0,8	0,8	0
Erkek Kardeşi	N	2	0	1
	%	0,8	0	0,4
Akrabası	N	2	2	1
	%	0,8	0,8	0,4
Arkadaşının Ağabeyi	N	1	1	0
	%	0,4	0,4	0
Köylüsü	N	1	0	0
	%	0,4	0	0
Çocuğunun Babası	N	1	0	0
	%	0,4	0	0
Öz Amcası	N	1	1	1
	%	0,4	0,4	0,4
Evlat Edinen Babası	N	1	0	0
	%	0,4	0	0
Komşusu	N	1	1	1
	%	0,4	0,4	0,4
Üvey Kardeşi	N	1	0	0
	%	0,4	0	0
Patronu	N	0	0	1
	%	0	0	0,4
Ortağı	N	1	1	1
	%	0,4	0,4	0,4

Ek Çizelge 28: Hükümlülerin Madde Kullanma Durumları ve Başlama Yaşı Ortalamaları

Kullanılan Madde Türü		Kullanan	Kullanmayan	Başlama Yaşı Ortalaması
Sigara	N	147	93	17,7
	%	61,3	38,8	
Alkol	N	13	227	19,3
	%	5,4	94,6	
Uyuşturucu	N	33	207	18,7
	%	13,8	86,2	

Ek Çizelge 29: Hükümlülerin Ailelerinde Suç İşleyen Kişilerin Olma Durumu

Ailelerinde Hükümlü Kimse Olup Olmadığı	Kişi Sayısı	Yüzde
Var	112	46,7
Yok	128	53,3
Toplam	240	100

Ek Çizelge 30: Hükümlülerin Ailelerinde Suç İşleyen Kişilerin Hükümlüye Yakınlık Durumları

Ailede Hükümlü Olan Kimse	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
Kardeşi	58	51,8	54	48,2
Eşi	32	28,6	80	71,4
Babası	19	17,0	93	83,0
Diğer Aile Bireyleri	17	15,2	95	84,8
Çocuğu	16	14,3	96	85,7
Annesi	13	11,6	99	88,4
Eşinin Ailesi	13	11,6	99	88,4

Ek Çizelge 31: Hükümlülerin Ailelerinde Suç İşleyenlerin İşledikleri Suçlara Göre Dağılımı

İşlenen Suç	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
Uyuşturucu İle İlgili Suçlar	47	42,0	65	58,0
Hırsızlık	41	36,6	71	63,4
Adam Öldürme	35	31,3	77	68,8
Yaralama	14	12,5	98	87,5
Gasp	6	5,4	106	94,6
Dolandırıcılık	5	4,5	107	95,5
Silah Ticareti	3	2,7	109	97,3
Kız Kaçırma	3	2,7	109	97,3
Siyasi	2	1,8	110	98,2
Mükerrer Oy Kullanma	2	1,8	110	98,2
Yalan İfade Verme	1	0,9	111	99,1
Fuhuşa Teşvik	1	0,9	111	99,1
Hakaret	1	0,9	111	99,1

Ek Çizelge 32: Hükümlülerin Ailesinde Belirtilen Alışkanlıkları ya da Rahatsızlıkları Olan Kişilerin Bulunup Bulunmaması Durumuna Göre Dağılımı

Alışkanlık ve Rahatsızlıklar		Evet	Hayır
Alkol Bağımlılığı	N	57	182
	%	23,8	76,2
Ruh Sağlığı Hastalıkları	N	48	189
	%	20,3	79,7
Uyuşturucu Kullanma Alışkanlığı	N	35	204
	%	14,6	85,4
Kumar Oynama Alışkanlığı	N	27	212
	%	11,3	88,7

Ek Çizelge 33: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Bulunma Nedenleri

Ceza İnfaz Kurumunda Bulunma Ned.		Evet	Hayır
Hırsızlık	N	59	181
	%	24,6	75,4
Uyuşturucu İle İlgili Suçlar	N	44	196
	%	18,3	81,7
Adam Öldürme	N	26	214
	%	10,8	89,2
Dolandırıcılık	N	21	219
	%	8,8	91,3
Yağma(Gasp)	N	18	222
	%	7,5	92,5
Sahtecilik	N	15	225
	%	6,3	93,8
Cinsel Suçlar	N	14	226
	%	5,8	94,2
Yaralama	N	9	231
	%	3,8	96,3
Adam Öldürmeye Teşebbüs	N	4	236
	%	1,7	98,3
Zimmet	N	1	239
	%	0,4	99,6
Diğer	N	32	208
	%	13,3	86,7

Ek Çizelge 34: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Suç İşleme Nedenleri

Hükümlünün Suç İşleme Nedenleri	Kişi Sayısı	Yüzde
Maddi sıkıntılar	77	32,1
Eşimin yüzünden, arkadaşlarım ve bir başka kişiler yüzünden suç işledim	31	12,9
İftira, suç işlediğini kabul etmiyor	28	11,7
Suç olduğunu bilmiyordum, başkaları tarafından kandırıldım	26	10,8
Şiddet, dayak, istismar, kavga	17	7,1
Namus	15	6,3
Bir başkasının işlediği suçu kabullenmiş	2	0,8
Kan davası	1	0,4
Diğer	43	17,9
Toplam	240	100

Ek Çizelge 35: Adam Öldüren Kadınların Suç İşleme Nedenleri

		Suç İşleme Nedeni				Toplam	
		Maddi Sıkıntılar	Şiddet, Dayak, İstismar	Namus	Diğer		
Adam Öldürme	Evet	Sayı	0	9	11	6	26
		Yüzde	0,0	34,6	42,3	23,1	100
Hayır		Sayı	74	3	6	131	214
		Yüzde	34,6	1,4	2,8	61,2	100
Toplam		Sayı	74	12	17	137	240
		Yüzde	30,8	5,0	7,1	57,1	100

Ek Çizelge 36: Hükümlülerin Suç İşlerken Teşvik ya da Yardım Alma Durumlarına Göre Dağılımı

Teşvik ya da Yardım Alma Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	54	22,5
Hayır	186	77,5
Toplam	240	100

Ek Çizelge 37: Hükümlülerin Suç İşlerken Teşvik ya da Yardım Aldıkları Kişiler

Teşvik ya da Yardım Aldığı Kişi	Kişi Sayısı	Yüzde
Eşi	19	35,2
Arkadaşı	13	24,1
Diğer Aile Bireyleri	11	20,4
Diğer Kişiler	7	13,0
Sevgilisi	4	7,4
Toplam	54	100

Ek Çizelge 38: Kişiyeye Karşı Suç İşleyenlerin Suç İşledikleri Kişiyeye Yakınlık Derecelerine Göre Dağılımı

Suç İşledikleri Kişiyeye Yakınlık Dereceleri	Kişi Sayısı	Yüzde
Tanımadığı İnsanlar	24	28,6
Aile Bireyleri (Anne, baba, kardeş, öz çocuğu ve diğer aile bireyelerine.)	15	17,8
Arkadaşları (kendisinin ve eşinin)	14	16,7
Eşi	13	15,5
Komşusu	8	9,5
Sevgilisi	2	2,4
Diğer Kişiler	8	9,5
Toplam	84	100

Ek Çizelge 39: Hükümlülerin Suçu Yöneltiltikleri Kişinin Cinsiyetine Göre Dağılımı

Suç Yöneltilen Kişinin Cinsiyeti	Kişi Sayısı	Yüzde
Erkek	55	65,5
Kadın	29	34,5
Toplam	84	100

Ek Çizelge 40: Hükümlülerin İşledikleri Suçtan Dolayı Pişmanlık Duyma Durumu

Pişmanlık Duyma Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	179	74,6
Hayır	61	25,4
Toplam	240	100

Ek Çizelge 41: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Pişmanlık Duyma Nedenleri

Duyulan Pişmanlık	Kişi Sayısı	Yüzde
Suç işlediğim için pişmanım (vicdan)	48	26,9
Ailem ve çocuklarım ortada kaldığı için	41	22,9
Cezaevinde yaşamak zorunda olduğum için	36	20,1
Bu suçu işlemedim boş yere yatıyorum	17	9,5
Başkalarına inanıp güvendiğim için pişmanım	15	8,4
Bana yakışmadı, namusumu kirlettim, değmedi, hak etmedim	11	6,1
Diğer	11	6,1
Toplam	179	100

Ek Çizelge 42: Hükümlülerin Toplam Hüküm Sürelerine Göre Dağılımı

Hüküm Süresi	Kişi Sayısı	Yüzde
0-1 Yıl Arası	24	10,0
2-5 Yıl Arası	138	57,5
6-10 Yıl Arası	46	19,2
11-20 Yıl Arası	20	8,3
20 Yıldan Fazla	12	5,0
Toplam	240	100

Ek Çizelge 43: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Yatacağı Sürelere Göre Dağılımı

Tutuklu Kalacağı Süre	Kişi Sayısı	Yüzde
0-1 Yıl Arası	52	21,7
2-3 Yıl Arası	105	43,8
4-5 Yıl Arası	49	20,3
5 Yıl Üzeri	34	14,2
Toplam	240	100

Ek Çizelge 44: Hükümlülerin Suç İşledikleri Yaşlara Göre Dağılımı

Suç İşledikleri Yaşlar	Kişi Sayısı	Yüzde
20 ve Altı	24	10,0
21-30 Yaş Grubu	101	42,1
31-40 Yaş Grubu	64	26,7
41-50 Yaş Grubu	34	14,1
51 Yaş ve Üstü	17	7,1
Toplam	240	100

Ek Çizelge 45: Hükümlülerin Daha Önceden Her Hangi Bir Suçtan Hüküm Giyme Durumlarına Göre Dağılımı

Hüküm Giyme Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	69	28,7
Hayır	171	71,3
Toplam	240	100

Ek Çizelge 46: Hükümlülerin Daha Önceden Tutuklu/Hükümlü Olma Nedenlerine Göre Dağılımı

Tutuklu/Hükümlü Kalma Nedenleri	Kişi Sayısı	Yüzde
Hırsızlık	46	66,7
Uyuşturucu İle İlgili Suçlar	5	7,2
Yaralama	5	7,2
Adam Öldürme	1	1,4
Diğer Suçlar	12	17,5
Toplam	69	100

Ek Çizelge 47: Hükümlülerin Daha Önceki Hükümlülüğünde Cezaevi Eğitim Programından Yararlanma Durumu

Eğitim Programından Yararlanıp Yararlanmama	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	16	23,2
Hayır	53	76,8
Toplam	69	100

Ek Çizelge 48: Hükümlülerin Daha Öncedeki Hükümlülüğünde Cezaevi Eğitim Programından Yararlananların Aldıkları Eğitim Programları

Eğitim Programı	Kişi Sayısı	Yüzde
Okuma Yazma	5	31,3
Tekstil	5	31,3
Kuaförlük	4	25,0
Spor	1	6,3
Diğer	1	6,3
Toplam	16	100

Ek Çizelge 49: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ailelerinin Suç İşlendikten Sonra Hükümlüye Tepkileri

Ailelerinin Tepkilerinin Ne Olduğu	Kişi Sayısı	Yüzde
Kızdılar, bağırdılar, üzüldüler, şaşkırdılar, tepki verdiler	100	41,6
Onaylamadılar, reddettiler	36	15,0
Ailemle görüşmüyorum, ayırınız, bilmiyorlar, ailem yok	28	11,7
Beni desteklediler, ilgilendiler	28	11,7
Ailem hiçbir tepki vermedi	27	11,2
Ailem de mecbur olduğumu bildiği için bir şey demediler	21	8,8
Toplam	240	100

Ek Çizelge 50: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Arkadaşlarının Suç İşlendikten Sonra Hükümlüye Tepkileri

Arkadaşlarının Tepkilerinin Ne Olduğu	Kişi Sayısı	Yüzde
Arkadaşım Yok	62	25,8
Onaylamadılar	43	17,9
Görüşmüyorum	43	17,9
Şaşkırdılar/Üzüldüler	26	10,8
Bilmiyorlar	26	10,8
Bana Hak Verdiler Onayladılar	22	9,2
Desteklediler	12	5,0
Bazıları Onayladı Bazıları Onaylamadı	6	2,5
Toplam	240	100

Ek Çizelge 51: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Belirtilen İhtiyaçların Karşılandığını Düşünmelerine Göre Dağılımı

İhtiyaçlar		Evet		Hayır	
Fizyolojik İhtiyaçlar	N	127		113	
	%	52,9		47,1	
Güvende Olma	N	179		61	
	%	74,6		25,4	
Ait Olma Gereksinimi	N	139		100	
	%	58,2		41,8	
Sevgi Sevecenlik Gereksinimi	N	123		117	
	%	51,3		48,8	
Saygınlık Gereksinimi	N	139		101	
	%	57,9		42,1	
Kendini Gerçekleştirme Gereksinimi	N	125		115	
	%	52,1		47,9	

Ek Çizelge 52: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Zamanı Nasıl Geçirdiklerine Göre Dağılımı

Nasıl Zaman Geçirdikleri	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
Atölyede ve diğer işlerde çalışarak	101	42,1	139	57,9
Kitap, gazete okuyarak	56	23,3	184	76,7
El işi, örgü boncuk yaparak	46	19,2	194	80,8
Hiçbir şey yapmıyor, yatarak, uyuyarak, gezerek, bomboş geçiriyor	42	17,5	198	82,5
Müzik dinleyerek, TV seyrederek	34	14,2	206	85,8
Konuşarak, muhabbet ederek	21	8,8	219	91,3
Temizlik yaparak	17	7,1	223	92,9
Kurslara katılarak	14	5,8	226	94,2
Diğer(Resim, bilgisayar, mektup, şiir yazma, gitar saz çalma)	13	5,4	227	94,6
Çocuğu ile vakit geçirerek	12	5,0	228	95,0
İbadet ederek	9	3,8	231	96,3
Spor yaparak	7	2,9	233	97,1

Ek Çizelge 53: Hükümlülerin Sağlık Durumlarına Göre Dağılımı

Sağlık Durumları	Kişi Sayısı	Yüzde
Kötü	79	32,9
Orta	70	29,2
İyi	79	32,9
Çok İyi	12	5,0
Toplam	240	100

Ek Çizelge 54: Araştırmaya Katılan Kişilerin Şu Anda Var Olan Sağlık Sorunlarına Göre Dağılımı

Sağlık Sorunları		Evet	Hayır
Mide Bağırsak Hastalıkları	N	79	161
	%	32,9	67,1
Ruh Sağlığı Hastalıkları	N	72	168
	%	30,0	70,0
Ağız Diş Sağlığı Hastalıkları	N	72	168
	%	30,0	70,0
İç Hastalıkları	N	60	180
	%	25,0	75,0
Göz Hastalıkları	N	60	180
	%	25,0	75,0
Jinekolojik Rahatsızlıklar	N	46	194
	%	19,2	80,8
Göğüs Hastalıkları	N	38	202
	%	15,8	84,2

Ek Çizelge 55: Hükümlülerin Rahatsızlıklarına Yönelik Ceza İnfaz Kurumunda Tedavi Görüp Görmediklerine Göre Dağılımı

Tedavi Göreme	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	131	54,6
Hayır	109	45,4
Toplam	240	100

Ek Çizelge 56: Hükümlülerin Buldukları Ceza İnfaz Kurumunda Hastalandıklarında Rahatlıkla Doktora Gidip Gidememelerine Göre Dağılımı

Doktora Gidebilme	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	165	68,8
Hayır	60	25,0
Bazen	15	6,3
Toplam	240	100

Ek Çizelge 57: Hükümlülerin Kadın Olmalarından Dolayı Buldukları Ceza İnfaz Kurumunda Cinsiyetlerine Yönelik Herhangi Bir Zorlukla Karşılaşma Durumu

Zorlukla Karşılaşma	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	18	7,5
Hayır	222	92,5
Toplam	240	100

Ek Çizelge 58: Hükümlülerin Şimdiki Hükümlülükleri Süresince Herhangi Bir Ceza İnfaz Kurumu Programına Katılma Durumları

Programa Katılma	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	135	56,3
Hayır	105	43,7
Toplam	240	100

Ek Çizelge 59: Hükümlülerin Şimdiki Hükümlülükleri Süresince Katıldıkları Programların Dağılımı

Katıldıkları Programlar		Evet	Hayır
Tekstil	N	49	86
	%	36,3	63,7
Okuma-Yazma	N	36	99
	%	26,7	73,3
Bilgisayar	N	34	101
	%	25,2	74,8
Kuaförlük	N	24	111
	%	17,8	82,2
Resim-Müzik	N	11	124
	%	8,1	91,9
Aşçılık	N	5	130
	%	3,7	96,3
Halkoyunları	N	4	131
	%	3,0	97,0
Muhasebe	N	2	133
	%	1,5	98,5

Ek Çizelge 60: Hükümlülerin İhtiyaçları Olduğunda Onlara Destek Olan Kişilerin Olup Olmadığına Göre Dağılımı

Destek Olan Kişiler	Kişi Sayısı	Yüzde
Var	206	85,8
Yok	34	14,2
Toplam	240	100

Ek Çizelge 61: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin İhtiyaçları Olduğunda Onlara Destek Olan Kişilerin Dağılımı

Destek Olan Kişiler		Evet	Hayır
Anne-Baba	N	91	115
	%	44,2	55,8
Eş	N	53	153
	%	25,7	74,3
Çocuklar	N	41	165
	%	19,9	80,1
Arkadaşlar	N	26	180
	%	12,6	87,4
Diğer Akrabalar	N	27	179
	%	13,1	86,9

Ek Çizelge 62: Hükümlülerin İhtiyaçlarını Karşılama İçin Dışarıdan Maddi Destek Alıp Almadıklarına Göre Dağılımı

Maddi Destek Alma	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	218	90,8
Hayır	22	9,2
Toplam	240	100

Ek Çizelge 63: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin İhtiyaçlarını Karşılama İçin Dışarıdan Maddi Destek Aldığı Kişilerin Dağılımı

Destek Olan Kişiler		Evet	Hayır
Anne-Baba	N	76	142
	%	34,9	65,1
Eş	N	67	151
	%	30,7	69,3
Çocuklar	N	39	179
	%	17,9	82,1
Arkadaşlar	N	22	196
	%	10,1	89,9
Diğer Akrabalar	N	39	179
	%	17,9	82,1

Ek Çizelge 64: Hükümlülerin Kendilerine Gönderilen Parayı Ceza İnfaz Kurumundaki İhtiyaçlarını Karşılama İçin Yeterli Bulma Durumu

Gönderilen Paranın Yeterliliği	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	103	42,9
Hayır	137	57,1
Toplam	240	100

Ek Çizelge 65: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ailesiyle Zorluk Yaşama Durumunun Dağılımı

Ailesiyle Zorluk Yaşama	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	100	41,7
Hayır	140	48,3
Toplam	240	100

Ek Çizelge 66: Hükümlülerin Hükümlülüğü Süresince Ailesiyle Karşılaştığı Zorlukların Dağılımı

Karşılaşılan Zorluklar		Evet	Hayır
Maddi Zorluklar	N	45	55
	%	45,0	55,0
Aile Bireyleri İle Görüşememe	N	75	25
	%	75,0	25,0

Ek Çizelge 67: Araştırmaya Katılan Hükümlülere Manevi Yönden Destek Olan Kişilerin Dağılımı

Manevi Yönden Destek Olan Kişiler		Evet	Hayır
Anne-Baba	N	87	153
	%	36,3	63,7
Eş	N	54	186
	%	22,5	77,5
Çocuklar	N	51	189
	%	21,3	78,7
Kardeşler	N	38	202
	%	15,8	84,2
Arkadaşlar	N	27	213
	%	11,3	88,7
Diğer Aile Bireyleri	N	11	229
	%	4,6	95,4
Eşinin Ailesi	N	7	233
	%	2,9	97,1

Ek Çizelge 68: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Hükümlülük Süresince Ziyaretine Gelen Yakınının Olma Durumu

Ziyaret Eden Kişiler	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	140	58,3
Hayır	100	41,7
Toplam	240	100

Ek Çizelge 69: Araştırmaya Katılan Hükümlüleri Ziyaret Eden Yakınlarının Dağılımı

Ziyaret Eden Yakınları		Evet	Hayır
Çocuklar	N	54	86
	%	38,6	61,4
Anne-Baba	N	48	92
	%	34,3	65,7
Eş	N	47	93
	%	33,6	66,4
Kardeşler	N	27	113
	%	19,3	80,7
Diğer Aile Bireyleri	N	22	118
	%	15,7	84,3
Arkadaşlar	N	9	131
	%	6,4	93,6

Ek Çizelge 70: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ailelerinin Buldukları Ceza İnfaz Kurumuna Rahatlıkla Ulaşabilecek Mesafede Olma Durumu

Ailelerinin Ceza İnfaz Kurumuna Rahatlıkla Ulaşabilecek Mesafede Olup Olmadıkları	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	118	49,2
Hayır	122	50,8
Toplam	240	100

Ek Çizelge 71: Hükümlülerin Salverilmelerine Kalan Sürenin Dağılımı

Salverilmelerine Ne Kadar Süre Kaldığı	Kişi Sayısı	Yüzde
1-3 Ay	81	33,8
4-6 Ay	74	30,8
7-9 Ay	49	20,4
10-12 Ay	36	15,0
Toplam	240	100

Ek Çizelge 72: Hükümlülerin Salverilme Sürecini Değerlendirmek ve Planlamak İçin Ceza İnfaz Kurumu Çalışanları ile İletişime Geçme Durumları

Ceza İnfaz Kurumu Çalışanlarının Hükümlülerle İletişime Geçme Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	12	5,0
Hayır	228	95,0
Toplam	240	100

Ek Çizelge 73: Hükümlülerin Salıverilmeleri İle İlgili Ceza İnfaz Kurumu Yönetimi Tarafından Kendilerine Yönelik Bir Salıverilme Planı Geliştirilip Geliştirilmediğine Göre Dağılımı

Ceza İnfaz Kurumu Yönetimi Tarafından Hükümlülere Yönelik Bir Salıverilme Planı Geliştirilmesi Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	6	2,5
Hayır	234	97,5
Toplam	240	100

Ek Çizelge 74: Hükümlülerin Salıverilmelerinden Sonra Kendi Hayatlarına İlişkin Plan Yapma Durumları

Kendi Hayatlarına İlişkin Plan Yapma	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	130	54,2
Hayır	110	45,8
Toplam	240	100

Ek Çizelge 75: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Salıverilmelerinden Sonra Kendi Hayatlarına İlişkin Yaptıkları Planların Dağılımı

Yapılan Plan	Kişi Sayısı	Yüzde
İş Bulma – Çalışma	77	59,2
Aileyi Bir Araya Getirme	33	25,4
Ailenin Yanına Dönme ve bir arada olma	20	15,4
Toplam	130	100

Ek Çizelge 76: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Salıverilmelerinden Sonra Kendi Hayatlarına İlişkin Plan Yapmama Nedenleri

Plan Yapmama Nedenleri	Kişi Sayısı	Yüzde
Ne yapacağını bilmiyor, düşünemiyor, plan yapmak için çok erken olduğunu düşünüyor	40	44,4
Ruh sağlığı düşünmek için uygun değil, tahliye olacağına inanamıyor, korkuyor, endişeli	21	23,3
Hayatına kaldığı yerden devam edecek, plan yapmasına gerek yok	19	21,2
Başka bir suçtan tekrar ceza alacağını düşünüyor	6	6,7
Dışarıda beni nelerin beklediğini bilmiyorum	4	4,4
Toplam	90	100

Ek Çizelge 77: Hükümlülerin Salıverilme Durumunda Güçlüklerle Karşılaşp Karşılaşmayacaklarını Düşünmelerine Göre Dağılımı

Zorluklarla Karşılaşma	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	162	67,5
Hayır	78	32,5
Toplam	240	100

Ek Çizelge 78: Hükümlülerin Salıverilme Durumunda Karşılaşacağı Güçlüklerin Dağılımı

Karşılaşılacağı Düşünülen Güçlükler	Kişi Sayısı	Yüzde
Geçim Sıkıntısı-Kalacak Yer	67	41,3
Uyum Sorunu	51	31,5
İş ve Çalışma Sorunları	23	14,2
Ailevi Sorunlar	21	13,0
Toplam	162	100

Ek Çizelge 79: Hükümlülerin Salıverildikten Sonra Çalışmayı Düşünüp Düşünmeme Durumlarına Göre Dağılımı

Çalışmayı Düşünme	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	187	77,9
Hayır	53	22,1
Toplam	240	100

Ek Çizelge 80: Salıverildikten Sonra Çalışmayı Düşünen Hükümlülerin Yapmak İsteddiği İşlerin Dağılımı

Yapmayı Düşündüğü İşler	Kişi Sayısı	Yüzde
Ne İş Olursa Yaparım	52	28,3
Hizmet Sektörü (Tekstil, Kuaför, Tezgâhtar, Konfeksiyon, Aşçı)	50	27,2
Vasıfsız İşler (Temizlik, El İşi, Çiçek Satıcılığı, Bohçacılık, Hurdacılık, Çöp Toplayıcılığı)	32	17,4
İşyeri Açmak, İşletmek	32	17,4
Mesleği ile İlgili İşler (Mühendis, Öğretmen, Hemşire, Doktor, Muhasebe ve Devlet İşi)	12	6,5
Tarım ve Hayvancılık	6	3,2
Toplam	184	100

Ek Çizelge 81: Hükümlülerin Salıverildikten Sonra Çalışmama Nedenleri

Çalışmama Nedenleri	Kişi Sayısı	Yüzde
65 yaş üstü, sağlık sorunları var	17	36,9
Kafayı dinlemek istiyor, psikolojisi uygun değil	10	21,8
Çocukları Çok Küçük	10	21,8
Eşi ya da Ailesi İzin Vermiyor	9	19,5
Toplam	46	100

Ek Çizelge 82: Hükümlülerin Salıverildikten Sonra Yaşayacağı Bir Yerin Olma Durumu

Yaşayacağı Bir Yer Olması	Kişi Sayısı	Yüzde
Var	219	91,3
Yok	21	8,8
Toplam	240	100

Ek Çizelge 83: Araştırmaya Katılan Kişilerin Salıverildikten Sonra Yaşayacağı Yerlerin Dağılımı

Yaşayacağı Yer	Kişi Sayısı	Yüzde
Ailesinin Evi	73	33,3
Eşinin Evi	61	27,9
Kendi Evi	54	24,7
Çocuklarının Evi	12	5,5
Arkadaşlarının Evi	9	4,1
Kardeşinin Evi	6	2,7
Diğer Kişilerin Evi	4	1,8
Toplam	219	100

Ek Çizelge 84: Hükümlülerin Salıverilme Sonrası Kimlerle Yaşayacağıın Dağılımı

Salıverilme Sonrası Kimlerle Yaşayacağı		Evet	Hayır
Çocuklarımla Yaşayacağım	N	91	149
	%	37,9	62,1
Eşim ve Çocuklarımla Birlikte Yaşayacağım	N	71	169
	%	29,6	70,4
Anne ve Babamla ya da anne veya baba ya da kardeşlerimle Yaşayacağım	N	61	179
	%	25,4	74,6
Eşimle Yaşayacağım	N	19	221
	%	7,9	92,1
Yalnız Yaşayacağım	N	17	223
	%	7,1	92,9
Arkadaşımla Yaşayacağım	N	11	229
	%	4,6	95,4
Diğer (Yetiştirme yurdu, kaynana, bilmiyor)	N	4	236
	%	1,6	98,4

Ek Çizelge 85: Hükümlülerin Salıverildikten Sonra Günlük Gereksinimlerini Nasıl Karşılamaı Planladıklarının Dağılımı

Günlük Gereksinimlerini Nasıl Karşılamaı Planladıkları	Kişi Sayısı	Yüzde
Ailesinin Yardımıyla	71	29,6
Eşinin Yardımıyla	70	29,2
Kendi Kendine	53	22,0
Çocuklarının Yardımıyla	18	7,5
Arkadaşların Yardımıyla	6	2,5
Bilmiyor	22	9,2
Toplam	240	100

Ek Çizelge 86: Hükümlülerin Salıverilmelerinden Sonra Çocuklarının Kendileriyle Yaşama Durumunun Dağılımı

Çocuklarının Kendisiyle mi Yaşayacağı	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	164	80,4
Hayır	40	19,6
Toplam	204	100

Ek Çizelge 87: Hükümlülerin Çocuklarının Salıverilme Sonrasında Kendileriyle Yaşamama Nedenleri

Çocukların Kiminle Yaşayacağı	Kişi Sayısı	Yüzde
Çocukların Velayetleri Babasında ve Babanın Ailesinde, Bana Göstermezler	18	45,0
Çocuklar 18 Yaşından Büyük	17	42,5
Belli Süre Sonra Hükümlü Yanına Alacak	5	12,5
Toplam	40	100

Ek Çizelge 88: Hükümlülerin Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Hakkında Bilgileri Olup Olmamasına Göre Dağılımı

Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Hakkında Bilgisi Olma Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Var	59	24,6
Yok	181	75,4
Toplam	240	100

Ek Çizelge 89: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Alabileceği Programların Salıverilme Sonrası Kendileri İçin Faydalı Olduğunu Düşünme Durumları

Ceza İnfaz Kurumunda Alabileceği Programlar		Evet	Hayır
Okuma Yazma Kursu	N	74	166
	%	30,8	69,2
Bayan Terziliği, Trikotaj, Tekstil	N	115	124
	%	48,1	51,9
Kuaförlük Kursu	N	102	137
	%	42,7	57,3
Bilgisayar	N	96	144
	%	40	60,0
Takı Tasarım Kursu	N	74	166
	%	30,8	69,2
İngilizce Kursu	N	69	171
	%	28,8	71,3
Dini Faaliyetler	N	101	139
	%	42,1	57,9
Beden Eğitimi Ve Spor	N	64	175
	%	26,8	73,2
Müzik	N	62	177
	%	25,9	74,1
Tiyatro	N	49	189
	%	20,6	79,4
Aile Eğitim Programı	N	112	128
	%	46,7	53,3
Salıverilme Öncesi Hükümlü Gelişim Programı	N	92	148
	%	38,3	61,7
Öfke Kontrol Programı	N	87	153
	%	36,3	63,8
Alkol-Madde Bağımlılığı	N	26	212
	%	10,9	89,1

Ek Çizelge 90: Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumundan Salıverilme Sonrasında Alabileceği Tedavi Programlarını Faydalı Bulma Durumu

Ceza İnfaz Kurumunda Alabileceği Tedavi Programları		Evet	Hayır
Tıbbi Bakım Tedavisi	N	140	99
	%	58,6	41,4
Ruh Sağlığı Tedavisi	N	124	113
	%	52,3	47,7
Kadın Sağlığı Hizmetleri	N	115	125
	%	47,9	52,1
Danışmanlık Hizmetleri	N	95	141
	%	40,3	59,7
Sigarayı Bırakma Tedavisi	N	93	147
	%	38,8	61,3
Aile İçi Şiddet Tedavisi	N	57	182
	%	23,8	76,2
Madde Bağımlılığı Tedavisi	N	23	215
	%	9,7	90,3
Alkol Bağımlılığı Tedavisi	N	12	228
	%	5,0	95,0

Ek Çizelge 91: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Karşılaştıkları Zorluklar

Zorluklar	Kişi Sayısı	Yüzde
Aileden ayrı olmanın getirdiği zorluklar	79	32,9
Güvenebileceğin bir kişinin olmaması, farklı insanlarla aynı ortamda olmak zorunda kalmak	44	18,3
Özgürlüğün olmaması, kapalı olmak, istediğin zaman istediğini yapamamak	33	13,8
Fiziki koşulların yetersizliği	29	12,1
Ekonomik zorluklar	23	9,6
Yalnızlık, çaresizlik, korku duyumu yoğunluğu, psikolojik baskı	16	6,7
Hiçbir zorluk yaşamadım	12	5,0
Çocuğumla birlikte cezaevinde olmam ve çocuğumun burada büyüyor olması	4	1,7
Toplam	240	100

Ek Çizelge 92: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Öğrendiklerinin Dağılımı

Öğrenilenler	Kişi Sayısı	Yüzde
İnsanları tanıyabilme yeteneğim gelişti, farklı yaşam biçimlerini öğrendim	77	32,1
Deneyim kazandım, hayattan ders aldım, pişmanlığı yaşadım, kendimi sorgulayabildim	60	25,0
Hiçbir şey öğrenmedim	34	14,1
Zorluklarla baş etmeyi, mücadele etmeyi, sabretmeyi	26	10,8
Yaşamın ve özgürlüğün önemini anladım	17	7,1
Ailenin önemini ve değerini, daha önceden sahip olduğum şeylerin kıymetini anladım	17	7,1
Sorun çözme yeteneğim gelişti, kendime güvenim gelişti	9	3,8
Toplam	240	100

Ek Çizelge 93: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumundan Çıktıktan Sonrasına İlişkin Beklentileri

Beklentiler	Kişi Sayısı	Yüzde
Çocuklarla ilgili beklentiler	82	34,2
Huzurlu ve mutlu bir yaşam (çocuklar ile birlikte)	58	24,2
Ekonomik beklentiler (iş, para, ev)	41	17,1
Aile ile ilgili beklentiler (bir arada olma, düzenli bir hayat)	23	9,6
Hiçbir beklentim yok	20	8,2
Hayatıma kaldığım yerden devam edeceğim	16	6,7
Toplam	240	100

Ek Çizelge 94: Hükümlülerin Salıverilme Sonrası Tekrar Toplumsal Yaşama Katılırken Güçlüklerle Karşılaşacağını Düşünme Durumu

Güçlüklerle Karşılaşacağını Düşünme Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Karşılaşacağım	132	55,0
Karşılaşmayacağım	108	45,0
Toplam	240	100

Ek Çizelge 95: Araştırmaya Katılan Hükümlülerin Salıverilme Sonrası Toplumsal Yaşama Katılırken Güçlüklerle Karşılaşacağını Düşünenlerin Düşündüğü Güçlükler

Güçlükler	Kişi Sayısı	Yüzde
Yeni bir yaşama ve dışarıya uyum sorunu	39	29,6
Ekonomik güçlükler yaşayacağımı düşünüyorum (iş bulma, maddiyat)	28	21,2
Toplumun önyargısı (dışlanma, damgalanma, utanma)	26	19,7
Yakın çevrem ve insanların beni kabullenmemesi	23	17,4
Sabıkamdan dolayı işe girerken dışlanacağım	13	9,8
Yeniden suç işlemekten korkma	3	2,3
Toplam	132	100

Ek Çizelge 96: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Eğitim Düzeyleri Arasındaki Farklılık

		Adam Öldürme		Toplam	
		Evet	Hayır		
Ki-Kare:25,627 sd: 4 p: 0,304					
Eğitim Düzeyi	Herhangi Bir Okul Mezunu Değil	Sayı	1	84	85
		Yüzde	1,2	98,8	100,0
	İlkokul Mezunu	Sayı	11	69	80
		Yüzde	13,8	86,3	100,0
	Ortaokul Mezunu	Sayı	5	19	24
		Yüzde	20,8	79,2	100,0
	Lise Mezunu	Sayı	10	23	33
		Yüzde	30,3	69,7	100,0
	Üniversite Mezunu	Sayı	0	18	18
		Yüzde	0,0	100,0	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:48,951 sd: 4 p: 0,000*					
Eğitim Düzeyi	Herhangi Bir Okul Mezunu Değil	Sayı	44	41	85
		Yüzde	51,8	48,2	100,0
	İlkokul Mezunu	Sayı	8	72	80
		Yüzde	10,0	90,0	100,0

Ortaokul Mezunu	Sayı	4	20	24	
	Yüzde	16,7	83,3	100,0	
Lise Mezunu	Sayı	4	29	33	
	Yüzde	12,1	87,9	100,0	
Üniversite Mezunu	Sayı	1	17	18	
	Yüzde	5,6	94,4	100,0	
Toplam	Sayı	61	179	240	
	Yüzde	25,4	74,6	100,0	
Ki-Kare:6,128 sd: 4 p: 0,190		Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam	
		Evet	Hayır		
Eğitim Düzeyi	Herhangi Bir Okul Mezunu Değil	Sayı	20	65	85
		Yüzde	23,5	76,5	100,0
	İlkokul Mezunu	Sayı	14	66	80
		Yüzde	17,5	82,5	100,0
	Ortaokul Mezunu	Sayı	2	22	24
		Yüzde	8,3	91,7	100,0
	Lise Mezunu	Sayı	3	30	33
		Yüzde	9,1	90,9	100,0
	Üniversite Mezunu	Sayı	5	13	18
		Yüzde	27,8	72,2	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Ki-Kare:22,929 sd: 4 p: 0,000*		Dolandırıcılık		Toplam	
		Evet	Hayır		
Eğitim Düzeyi	Herhangi Bir Okul Mezunu Değil	Sayı	3	82	85
		Yüzde	3,5	96,5	100,0
	İlkokul Mezunu	Sayı	6	74	80
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
	Ortaokul Mezunu	Sayı	3	21	24
		Yüzde	12,5	87,5	100,0
	Lise Mezunu	Sayı	3	30	33
		Yüzde	9,1	90,9	100,0
	Üniversite Mezunu	Sayı	7	11	18
		Yüzde	38,9	61,1	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0

Ek Çizelge 97: Hükümlülerin Suç İşledikleri Yaş İle Ceza İnfaz Kurumunda Bulunma Nedenleri Arasında Farklılık Olup Olmadığı

Ceza İnfaz Kurumunda Bulunma Nedeni		N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Adam Öldürme	Evet	27	26,9	9,99	-2,836	0,005*
	Hayır	213	33,1	10,81		
Yaralama	Evet	10	34,5	8,63	0,621	0,535
	Hayır	230	32,3	10,98		
Hırsızlık	Evet	61	29,4	9,13	-2,501	0,013*
	Hayır	179	33,4	11,27		
Gasp	Evet	18	26,2	7,81	-2,534	0,012*
	Hayır	222	32,9	10,96		
Uyuşturucu ile İlgili Suçlar	Evet	44	32,8	10,87	0,263	0,792
	Hayır	196	32,3	10,91		
Dolandırıcılık	Evet	22	36,9	10,13	2,029	0,044*
	Hayır	218	32,0	10,88		
Sahtecilik	Evet	17	35,1	9,45	1,043	0,298
	Hayır	223	32,2	10,98		
Cinsel Suçlar	Evet	17	37,9	11,56	2,169	0,031*
	Hayır	223	32,0	10,74		

Ek Çizelge 98: Hükümlünün İşlediği Suç Türü ile Suç İşlenen Yerleşim Yerleri Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:1,679 sd: 1 p: 0,195		Adam Öldürme		Toplam	
		Evet	Hayır		
Suçun İşlendiği Yerleşim Yeri	İl	Sayı	20	179	199
		Yüzde	10,1	89,9	100,0
	İlçe-Köy	Sayı	7	34	41
		Yüzde	17,1	82,9	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:4,560 sd: 1 p: 0,033*		Hırsızlık		Toplam	
		Evet	Hayır		
Suçun İşlendiği Yerleşim Yeri	İl	Sayı	56	143	199
		Yüzde	28,1	71,9	100,0
	İlçe-Köy	Sayı	5	36	41
		Yüzde	12,2	87,8	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:0,002 sd: 1 p: 0,961		Gasp		Toplam	
		Evet	Hayır		
Suçun İşlendiği Yerleşim Yeri	İl	Sayı	15	184	199
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
	İlçe-Köy	Sayı	3	38	41
		Yüzde	7,3	92,7	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:2,430 sd: 1 p: 0,119		Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam	
		Evet	Hayır		
Suçun İşlendiği Yerleşim Yeri	İl	Sayı	40	159	199
		Yüzde	20,1	79,9	100,0
	İlçe-Köy	Sayı	4	37	41
		Yüzde	9,8	90,2	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Ki-Kare:0,545		Dolandırıcılık		Toplam	

			Evet	Hayır	
sd: 1 p: 0,461					
Suçun İşlendiği Yerleşim Yeri	İl	Sayı	17	182	199
		Yüzde	8,5	91,5	100,0
	İlçe-Köy	Sayı	5	36	41
		Yüzde	12,2	87,8	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:1,963 sd: 1 p: 0,161		Sahtecilik			Toplam
			Evet	Hayır	
Suçun İşlendiği Yerleşim Yeri	İl	Sayı	12	187	199
		Yüzde	6,0	94,0	100,0
	İlçe-Köy	Sayı	5	36	41
		Yüzde	12,2	87,8	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:0,004 sd: 1 p: 0,949		Cinsel Suçlar			Toplam
			Evet	Hayır	
Suçun İşlendiği Yerleşim Yeri	İl	Sayı	14	185	199
		Yüzde	7,0	93,0	100,0
	İlçe-Köy	Sayı	3	38	41
		Yüzde	7,3	92,7	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 99: Hükümlülerin Suç Türü İle Gelir Düzeyleri Arasındaki Farklılık

			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Ki-Kare:5,854 sd: 2 p: 0,054					
Gelir Düzeyi	Kötü	Sayı	3	67	70
		Yüzde	4,3	95,7	100,0
	Orta	Sayı	10	82	92
		Yüzde	10,9	89,1	100,0
	İyi	Sayı	13	65	78
		Yüzde	16,7	83,3	100,0
Toplam		Sayı	26	214	240
		Yüzde	10,8	89,2	100,0
			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Ki-Kare:13,316 sd: 2 p: 0,001*					
Gelir Düzeyi	Kötü	Sayı	24	46	70
		Yüzde	34,3	65,7	100,0
	Orta	Sayı	27	65	92
		Yüzde	29,3	70,7	100,0
	İyi	Sayı	8	70	78
		Yüzde	10,3	89,7	100,0
Toplam		Sayı	59	181	240
		Yüzde	24,6	75,4	100,0
			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Ki-Kare:0,568 sd: 2 p: 0,753					
Gelir Düzeyi	Kötü	Sayı	4	66	70
		Yüzde	5,7	94,3	100,0
	Orta	Sayı	7	85	92
		Yüzde	7,6	92,4	100,0
	İyi	Sayı	7	71	78
		Yüzde	9,0	91,0	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Ki-Kare:3,597 sd: 2 p: 0,166					
Gelir Düzeyi	Kötü	Sayı	18	52	70
		Yüzde	25,7	74,3	100,0
	Orta	Sayı	14	78	92
		Yüzde	15,2	84,8	100,0

	İyi	Sayı	12	66	78
		Yüzde	15,4	84,6	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Ki-Kare:9,164 sd: 2 p: 0,010		Dolandırıcılık			Toplam
			Evet	Hayır	
	Kötü	Sayı	4	66	70
		Yüzde	5,7	94,3	100,0
Gelir Düzeyi	Orta	Sayı	4	88	92
		Yüzde	4,3	95,7	100,0
	İyi	Sayı	13	65	78
		Yüzde	16,7	83,3	100,0
Toplam		Sayı	21	219	240
		Yüzde	8,8	91,3	100,0
Ki-Kare:3,502 sd: 2 p: 0,174		Sahtecilik			Toplam
			Evet	Hayır	
	Kötü	Sayı	2	68	70
		Yüzde	2,9	97,1	100,0
Gelir Düzeyi	Orta	Sayı	9	83	92
		Yüzde	9,8	90,2	100,0
	İyi	Sayı	4	74	78
		Yüzde	5,1	94,9	100,0
Toplam		Sayı	15	225	240
		Yüzde	6,3	93,8	100,0
Ki-Kare:0,076 sd: 2 p: 0,963		Cinsel Suçlar			Toplam
			Evet	Hayır	
	Kötü	Sayı	4	66	70
		Yüzde	5,7	94,3	100,0
Gelir Düzeyi	Orta	Sayı	5	87	92
		Yüzde	5,4	94,6	100,0
	İyi	Sayı	5	73	78
		Yüzde	6,4	93,6	100,0
Toplam		Sayı	14	226	240
		Yüzde	5,8	94,2	100,0

Ek Çizelge 100: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Suçu Yönelttiği Kişinin Cinsiyeti Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:2,664 sd: 1 p: 0,103			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Suç Yöneltilen Kişinin Cinsiyeti	Erkek	Sayı	21	34	55
		Yüzde	38,2	61,8	100,0
	Kadın	Sayı	6	23	29
		Yüzde	20,7	79,3	100,0
Toplam		Sayı	27	57	84
		Yüzde	32,1	67,9	100,0
Ki-Kare:2,176 sd: 1 p: 0,241			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Suç Yöneltilen Kişinin Cinsiyeti	Erkek	Sayı	13	42	55
		Yüzde	23,6	76,4	100,0
	Kadın	Sayı	3	26	29
		Yüzde	10,3	89,7	100,0
Toplam		Sayı	16	68	84
		Yüzde	19,0	81,0	100,0
Ki-Kare:19,117 sd: 1 p: 0,000*			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Suç Yöneltilen Kişinin Cinsiyeti	Erkek	Sayı	0	55	55
		Yüzde	0,0	100,0	100,0
	Kadın	Sayı	9	20	29
		Yüzde	31,0	69,0	100,0
Toplam		Sayı	9	75	84
		Yüzde	10,7	89,3	100,0

Ek Çizelge 101: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Ailesinde Hükümlü Bulunması Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:0,027 sd: 1 p: 0,870			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Ailede Hükümlü Bulunması	Evet	Sayı	13	99	112
		Yüzde	11,6	88,4	100,0
	Hayır	Sayı	14	114	128
		Yüzde	10,9	89,1	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:5,012 sd: 1 p: 0,025*			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Ailede Hükümlü Bulunması	Evet	Sayı	36	76	112
		Yüzde	32,1	67,9	100,0
	Hayır	Sayı	25	103	128
		Yüzde	19,5	80,5	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:0,618 sd: 1 p: 0,432			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Ailede Hükümlü Bulunması	Evet	Sayı	10	102	112
		Yüzde	8,9	91,1	100,0
	Hayır	Sayı	8	120	128
		Yüzde	6,3	93,8	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:10,021 sd: 1 p: 0,002*			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Ailede Hükümlü Bulunması	Evet	Sayı	30	82	112
		Yüzde	26,8	73,2	100,0
	Hayır	Sayı	14	114	128
		Yüzde	10,9	89,1	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0

Ki-Kare:7,896 sd: 1 p: 0,005*		Dolandırıcılık		Toplam	
		Evet	Hayır		
Ailede Hükümlü Bulunması	Evet	Sayı	4	108	112
		Yüzde	3,6	96,4	100,0
	Hayır	Sayı	18	110	128
		Yüzde	14,1	85,9	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:2,189 sd: 1 p: 0,139		Sahtecilik		Toplam	
		Evet	Hayır		
Ailede Hükümlü Bulunması	Evet	Sayı	5	107	112
		Yüzde	4,5	95,5	100,0
	Hayır	Sayı	12	116	128
		Yüzde	9,4	90,6	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:2,189 sd: 1 p: 0,139		Cinsel Suçlar		Toplam	
		Evet	Hayır		
Ailede Hükümlü Bulunması	Evet	Sayı	5	107	112
		Yüzde	4,5	95,5	100,0
	Hayır	Sayı	12	116	128
		Yüzde	9,4	90,6	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 102: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Uyuşturucu Kullanıp Kullanmaması Arasındaki Farklılık

			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Ki-Kare:2,589 sd: 1 p: 0,108					
Uyuşturucu Kullanma	Evet	Sayı	1	32	33
		Yüzde	3,0	97,0	100,0
	Hayır	Sayı	26	181	207
		Yüzde	12,6	87,4	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:0,028 sd: 1 p: 0,868			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Uyuşturucu Kullanma	Evet	Sayı	8	25	33
		Yüzde	24,2	75,8	100,0
	Hayır	Sayı	53	154	207
		Yüzde	25,6	74,4	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:1,178 sd: 1 p: 0,278			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Uyuşturucu Kullanma	Evet	Sayı	4	29	33
		Yüzde	12,1	87,9	100,0
	Hayır	Sayı	14	193	207
		Yüzde	6,8	93,2	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:18,797 sd: 1 p: 0,000*			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Uyuşturucu Kullanma	Evet	Sayı	15	18	33
		Yüzde	45,5	54,5	100,0
	Hayır	Sayı	29	178	207
		Yüzde	14,0	86,0	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240

		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Ki-Kare:1,730 sd: 1 p: 0,188		Dolandırıcılık			Toplam
			Evet	Hayır	
Uyuşturucu Kullanma	Evet	Sayı	1	32	33
		Yüzde	3,0	97,0	100,0
	Hayır	Sayı	21	186	207
		Yüzde	10,1	89,9	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:0,061 sd: 1 p: 0,805		Sahtecilik			Toplam
			Evet	Hayır	
Uyuşturucu Kullanma	Evet	Sayı	2	31	33
		Yüzde	6,1	93,9	100,0
	Hayır	Sayı	15	192	207
		Yüzde	7,2	92,8	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:2,917 sd: 1 p: 0,088		Cinsel Suçlar			Toplam
			Evet	Hayır	
Uyuşturucu Kullanma	Evet	Sayı	0	33	33
		Yüzde	0,0	100,0	100,0
	Hayır	Sayı	17	190	207
		Yüzde	8,2	91,8	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 103: Hükümlünün İşlediği Suç Türü Açısından Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme Durumu Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:4,270 sd: 1 p: 0,039*			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme	Evet	Sayı	3	64	67
		Yüzde	4,5	95,5	100,0
	Hayır	Sayı	24	149	173
		Yüzde	13,9	86,1	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:43,563 sd: 1 p: 0,000*			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme	Evet	Sayı	37	30	67
		Yüzde	55,2	44,8	100,0
	Hayır	Sayı	24	149	173
		Yüzde	13,9	86,1	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:1,224 sd: 1 p: 0,413			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme	Evet	Sayı	3	64	67
		Yüzde	4,5	95,5	100,0
	Hayır	Sayı	15	158	173
		Yüzde	8,7	91,3	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:0,228 sd: 1 p: 0,633			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme	Evet	Sayı	11	56	67
		Yüzde	16,4	83,6	100,0
	Hayır	Sayı	33	140	173
		Yüzde	19,1	80,9	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0

Ki-Kare:1,141 sd: 1 p: 0,286			Dolandırıcılık		Toplam
			Evet	Hayır	
Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme	Evet	Sayı	4	63	67
		Yüzde	6,0	94,0	100,0
	Hayır	Sayı	18	155	173
		Yüzde	10,4	89,6	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:2,372 sd: 1 p: 0,164			Sahtecilik		Toplam
			Evet	Hayır	
Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme	Evet	Sayı	2	65	67
		Yüzde	3,0	97,0	100,0
	Hayır	Sayı	15	158	173
		Yüzde	8,7	91,3	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:2,372 sd: 1 p: 0,164			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Daha Önce Herhangi Bir Suçtan Hüküm Giyme	Evet	Sayı	2	65	67
		Yüzde	3,0	97,0	100,0
	Hayır	Sayı	15	158	173
		Yüzde	8,7	91,3	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 104: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılmasına Maruz Kalma Durumu Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:2,733 sd: 1 p: 0,098			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılması	Evet	Sayı	21	131	152
		Yüzde	13,8	86,2	100,0
	Hayır	Sayı	6	82	88
		Yüzde	6,8	93,2	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:3,004 sd: 1 p: 0,083			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılması	Evet	Sayı	33	119	152
		Yüzde	21,7	78,3	100,0
	Hayır	Sayı	28	60	88
		Yüzde	31,8	68,2	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:0,093 sd: 1 p: 0,760			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılması	Evet	Sayı	12	140	152
		Yüzde	7,9	92,1	100,0
	Hayır	Sayı	6	82	88
		Yüzde	6,8	93,2	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:0,418 sd: 1 p: 0,518			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılması	Evet	Sayı	26	126	152
		Yüzde	17,1	82,9	100,0
	Hayır	Sayı	18	70	88
		Yüzde	20,5	79,5	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Ki-Kare:0,001			Dolandırıcılık		Toplam

sd: 1 p: 0,975			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılması	Evet	Sayı	14	138	152
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
	Hayır	Sayı	8	80	88
		Yüzde	9,1	90,9	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:0,851 sd: 1 p: 0,356			Sahtecilik		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılması	Evet	Sayı	9	143	152
		Yüzde	5,9	94,1	100,0
	Hayır	Sayı	8	80	88
		Yüzde	9,1	90,9	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:0,415 sd: 1 p: 0,520			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tokat Atılması	Evet	Sayı	12	140	152
		Yüzde	7,9	92,1	100,0
	Hayır	Sayı	5	83	88
		Yüzde	5,7	94,3	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 105: Hükümlünün İşlediği Suç İle Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler Tarafından İtilip, Tartaklanma Davranışına Maruz Kalması Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:1,792 sd: 1 p: 0,181		Adam Öldürme			Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler	Evet	Sayı	18	113	131
		Yüzde	13,7	86,3	100,0
Tarafından İtilip Tartaklanma	Hayır	Sayı	9	100	109
		Yüzde	8,3	91,7	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:2,487 sd: 1 p: 0,115		Hırsızlık			Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler	Evet	Sayı	28	103	131
		Yüzde	21,4	78,6	100,0
Tarafından İtilip Tartaklanma	Hayır	Sayı	33	76	109
		Yüzde	30,3	69,7	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:0,334 sd: 1 p: 0,563		Gasp			Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler	Evet	Sayı	11	120	131
		Yüzde	8,4	91,6	100,0
Tarafından İtilip Tartaklanma	Hayır	Sayı	7	102	109
		Yüzde	6,4	93,6	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:0,001 sd: 1 p: 0,996		Uyuşturucu İle İlgili Suçlar			Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler	Evet	Sayı	24	107	131
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Tarafından İtilip Tartaklanma	Hayır	Sayı	20	89	109
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Ki-Kare:0,205		Dolandırıcılık			Toplam

sd: 1 p: 0,651			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler	Evet	Sayı	11	120	131
		Yüzde	8,4	91,6	100,0
Tarafından İtilip Tartaklanma	Hayır	Sayı	11	98	109
		Yüzde	10,1	89,9	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:7,117 sd: 1 p: 0,008*			Sahtecilik		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler	Evet	Sayı	4	127	131
		Yüzde	3,1	96,9	100,0
Tarafından İtilip Tartaklanma	Hayır	Sayı	13	96	109
		Yüzde	11,9	88,1	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:3,536 sd: 1 p: 0,060			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları ya da Tanımadığı Kişiler	Evet	Sayı	13	118	131
		Yüzde	9,9	90,1	100,0
Tarafından İtilip Tartaklanma	Hayır	Sayı	4	105	109
		Yüzde	3,7	96,3	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 106: Hükümlünün İşlediği Suç İle Yakınları Ya Da Tanımadığı Kişiler Tarafından Tekmeleme, Sürüklenme ya da Dövülme Davranışına Maruz Kalma Arasındaki Farklılık

		Ki-Kare:4,563 sd: 1 p: 0,033		Adam Öldürme		Toplam
		Evet	Hayır			
Yakınları Tarafından Tekmelenme, Sürüklenme ya da Dövülme	Evet	Sayı	17	88	105	
		Yüzde	16,2	83,8	100,0	
	Hayır	Sayı	10	125	135	
		Yüzde	7,4	92,6	100,0	
Toplam		Sayı	27	213	240	
		Yüzde	11,3	88,8	100,0	
		Ki-Kare:5,278 sd: 1 p: 0,022*		Hırsızlık		Toplam
		Evet	Hayır			
Yakınları Tarafından Tekmelenme, Sürüklenme ya da Dövülme	Evet	Sayı	19	86	105	
		Yüzde	18,1	81,9	100,0	
	Hayır	Sayı	42	93	135	
		Yüzde	31,1	68,9	100,0	
Toplam		Sayı	61	179	240	
		Yüzde	25,4	74,6	100,0	
		Ki-Kare:2,383 sd: 1 p: 0,123		Gasp		Toplam
		Evet	Hayır			
Yakınları Tarafından Tekmelenme, Sürüklenme ya da Dövülme	Evet	Sayı	11	94	105	
		Yüzde	10,5	89,5	100,0	
	Hayır	Sayı	7	128	135	
		Yüzde	5,2	94,8	100,0	
Toplam		Sayı	18	222	240	
		Yüzde	7,5	92,5	100,0	
		Ki-Kare:0,177 sd: 1 p: 0,674		Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
		Evet	Hayır			
Yakınları Tarafından Tekmelenme, Sürüklenme ya da Dövülme	Evet	Sayı	18	87	105	
		Yüzde	17,1	82,9	100,0	
	Hayır	Sayı	26	109	135	
		Yüzde	19,3	80,7	100,0	
Toplam		Sayı	44	196	240	
		Yüzde	18,3	81,7	100,0	

Ki-Kare:1,401 sd: 1 p: 0,237			Dolandırıcılık		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Tekmelenme, Sürüklenme ya da Dövülme	Evet	Sayı	7	98	105
		Yüzde	6,7	93,3	100,0
	Hayır	Sayı	15	120	135
		Yüzde	11,1	88,9	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:1,528 sd: 1 p: 0,216			Sahtecilik		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Tekmelenme, Sürüklenme ya da Dövülme	Evet	Sayı	5	100	105
		Yüzde	4,8	95,2	100,0
	Hayır	Sayı	12	123	135
		Yüzde	8,9	91,1	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:1,689 sd: 1 p: 0,194			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Tekmelenme, Sürüklenme ya da Dövülme	Evet	Sayı	10	95	105
		Yüzde	9,5	90,5	100,0
	Hayır	Sayı	7	128	135
		Yüzde	5,2	94,8	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 107: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılması Davranışına Maruz Kalması Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:7,578 sd: 1 p: 0,033			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılmasına Maruz Kalma	Evet	Sayı	14	56	70
		Yüzde	20,0	80,0	100,0
	Hayır	Sayı	13	157	170
		Yüzde	7,6	92,4	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:3,569 sd: 1 p: 0,059			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılmasına Maruz Kalma	Evet	Sayı	12	58	70
		Yüzde	17,1	82,9	100,0
	Hayır	Sayı	49	121	170
		Yüzde	28,8	71,2	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:0,164 sd: 1 p: 0,686			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılmasına Maruz Kalma	Evet	Sayı	6	64	70
		Yüzde	8,6	91,4	100,0
	Hayır	Sayı	12	158	170
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:0,453 sd: 1 p: 0,501			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılmasına Maruz Kalma	Evet	Sayı	11	59	70
		Yüzde	15,7	84,3	100,0
	Hayır	Sayı	33	137	170
		Yüzde	19,4	80,6	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0

Ki-Kare:0,042 sd: 1 p: 0,838			Dolandırıcılık		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılmasına Maruz Kalma	Evet	Sayı	6	64	70
		Yüzde	8,6	91,4	100,0
	Hayır	Sayı	16	154	170
		Yüzde	9,4	90,6	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:1,175 sd: 1 p: 0,278			Sahtecilik		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılmasına Maruz Kalma	Evet	Sayı	3	67	70
		Yüzde	4,3	95,7	100,0
	Hayır	Sayı	14	156	170
		Yüzde	8,2	91,8	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:1,689 sd: 1 p: 0,194			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Yakınları Tarafından Boğazının Sıkılması ya da Bir Yerinin Yakılmasına Maruz Kalma	Evet	Sayı	4	66	70
		Yüzde	5,7	94,3	100,0
	Hayır	Sayı	13	157	170
		Yüzde	7,6	92,4	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 108: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Cezaevinde Zamanını Atölyede ve Diğer İşlerde Çalışarak Geçirme Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:31,844 sd: 1 p: 0,000*			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Atölyede Ve Diğer İşlerde Çalışıp Çalışmama	Evet	Sayı	25	76	101
		Yüzde	24,8	75,2	100,0
	Hayır	Sayı	2	137	139
		Yüzde	1,4	98,6	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:5,306 sd: 1 p: 0,021*			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Atölyede Ve Diğer İşlerde Çalışıp Çalışmama	Evet	Sayı	18	83	101
		Yüzde	17,8	82,2	100,0
	Hayır	Sayı	43	96	139
		Yüzde	30,9	69,1	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:0,500 sd: 1 p: 0,479			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Atölyede Ve Diğer İşlerde Çalışıp Çalışmama	Evet	Sayı	9	92	101
		Yüzde	8,9	91,1	100,0
	Hayır	Sayı	9	130	139
		Yüzde	6,5	93,5	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:4,849 sd: 1 p: 0,028*			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Atölyede Ve Diğer İşlerde Çalışıp Çalışmama	Evet	Sayı	12	89	101
		Yüzde	11,9	88,1	100,0
	Hayır	Sayı	32	107	139
		Yüzde	23,0	77,0	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Ki-Kare:0,113			Dolandırıcılık		Toplam

sd: 1 p: 0,737			Evet	Hayır	
Atölyede Ve Diğer İşlerde Çalışıp Çalışmama	Evet	Sayı	10	91	101
		Yüzde	9,9	90,1	100,0
	Hayır	Sayı	12	127	139
		Yüzde	8,6	91,4	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:0,885 sd: 1 p: 0,347			Sahtecilik		Toplam
			Evet	Hayır	
Atölyede Ve Diğer İşlerde Çalışıp Çalışmama	Evet	Sayı	9	92	101
		Yüzde	8,9	91,1	100,0
	Hayır	Sayı	8	131	139
		Yüzde	5,8	94,2	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:0,186 sd: 1 p: 0,666			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Atölyede Ve Diğer İşlerde Çalışıp Çalışmama	Evet	Sayı	8	93	101
		Yüzde	7,9	92,1	100,0
	Hayır	Sayı	9	130	139
		Yüzde	6,5	93,5	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 109: Hükümlünün Sosyo Demografik Özellikleri İle Cezaevinde Zamanını Atölyede Çalışarak Geçirme Arasındaki İlişkiler

				Eğitim Durumu					Toplam
				İlkokul mezunu değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	
Ki-Kare: 12,692 sd: 4 p: 0,013*									
Cezaevinde Zamanını Atölyede Çalışarak Geçirme	Evet	Sayı	24	36	12	20	9	137	
		Yüzde	23,8	35,6	11,9	19,8	8,9	100	
Çalışarak Geçirme	Hayır	Sayı	61	44	12	13	9	103	
		Yüzde	43,9	31,7	8,6	9,4	6,5	100	
Toplam		Sayı	85	80	24	33	18	240	
		Yüzde	35,4	33,3	10,0	13,8	7,5	100	
Ki-Kare: 6,161 sd: 2 p: 0,046*									
			Bekar	Resmi Evli	Nikahlı Evli	Dini Nikahlı Evli		Toplam	
Cezaevinde Zamanını Atölyede Çalışarak Geçirme	Evet	Sayı	31	59	11		101		
		Yüzde	30,7	58,4	10,9		100		
Çalışarak Geçirme	Hayır	Sayı	62	59	18		139		
		Yüzde	44,6	42,4	12,9		100		
Toplam		Sayı	93	118	29		240		
		Yüzde	38,8	49,2	12,0		100		
			N	Ortalama Gelir	Standart Sapma	t	p		
Cezaevinde Zamanını Atölyede Çalışarak Geçirme		Evet	50	1370	1268,92	0,354	0,724		
		Hayır	56	1279	1378,94				
			N	Ortalama Yaş	Standart Sapma	t	p		
Cezaevinde Zamanını Atölyede Çalışarak Geçirme		Evet	101	35,0	9,62	-2,330	0,021*		
		Hayır	139	38,2	11,69				

Ek Çizelge 110: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Cezaevinde Zamanını Kitap, Gazete Okuyarak Geçirme Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:3,194 sd: 1 p: 0,074			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Kitap, Gazete Okuyup Okumama	Evet	Sayı	10	46	56
		Yüzde	17,9	82,1	100,0
	Hayır	Sayı	17	167	184
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:10,475 sd: 1 p: 0,001*			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Kitap, Gazete Okuyup Okumama	Evet	Sayı	5	51	56
		Yüzde	8,9	91,1	100,0
	Hayır	Sayı	56	128	184
		Yüzde	30,4	69,6	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:0,215 sd: 1 p: 0,643			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Kitap, Gazete Okuyup Okumama	Evet	Sayı	5	51	56
		Yüzde	8,9	91,1	100,0
	Hayır	Sayı	13	171	184
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:1,660 sd: 1 p: 0,198			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Kitap, Gazete Okuyup Okumama	Evet	Sayı	7	49	56
		Yüzde	12,5	87,5	100,0
	Hayır	Sayı	37	147	184
		Yüzde	20,1	79,9	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0
Ki-Kare:4,182			Dolandırıcılık		Toplam

sd: 1 p: 0,041*			Evet	Hayır	
Kitap, Gazete Okuyup Okumama	Evet	Sayı	9	47	56
		Yüzde	16,1	83,9	100,0
	Hayır	Sayı	13	171	184
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:5,757 sd: 1 p: 0,016*			Sahtecilik		Toplam
			Evet	Hayır	
Kitap, Gazete Okuyup Okumama	Evet	Sayı	8	48	56
		Yüzde	14,3	85,7	100,0
	Hayır	Sayı	9	175	184
		Yüzde	4,9	95,1	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:1,369 sd: 1 p: 0,242			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Kitap, Gazete Okuyup Okumama	Evet	Sayı	2	54	56
		Yüzde	3,6	96,4	100,0
	Hayır	Sayı	15	169	184
		Yüzde	8,2	91,8	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 111: Hükümlünün İşlediği Suç Türü İle Cezaevinde Zamanını Hiçbir Şey Yapmadan, Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme Arasındaki Farklılık

Ki-Kare:2,146 sd: 1 p: 0,143			Adam Öldürme		Toplam
			Evet	Hayır	
Hiçbir Şey Yapmama, Zamanını Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme	Evet	Sayı	2	40	42
		Yüzde	4,8	95,2	100,0
	Hayır	Sayı	25	173	198
		Yüzde	12,6	87,4	100,0
Toplam		Sayı	27	213	240
		Yüzde	11,3	88,8	100,0
Ki-Kare:1,683 sd: 1 p: 0,195			Hırsızlık		Toplam
			Evet	Hayır	
Hiçbir Şey Yapmama, Zamanını Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme	Evet	Sayı	14	28	42
		Yüzde	33,3	66,7	100,0
	Hayır	Sayı	47	151	198
		Yüzde	23,7	76,3	100,0
Toplam		Sayı	61	179	240
		Yüzde	25,4	74,6	100,0
Ki-Kare:0,009 sd: 1 p: 1,000			Gasp		Toplam
			Evet	Hayır	
Hiçbir Şey Yapmama, Zamanını Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme	Evet	Sayı	3	39	42
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
	Hayır	Sayı	15	183	198
		Yüzde	7,6	92,4	100,0
Toplam		Sayı	18	222	240
		Yüzde	7,5	92,5	100,0
Ki-Kare:0,326 sd: 1 p: 0,568			Uyuşturucu İle İlgili Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Hiçbir Şey Yapmama, Zamanını Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme	Evet	Sayı	9	33	42
		Yüzde	21,4	78,6	100,0
	Hayır	Sayı	35	163	198
		Yüzde	17,7	82,3	100,0
Toplam		Sayı	44	196	240
		Yüzde	18,3	81,7	100,0

Ki-Kare:1,186 sd: 1 p: 0,276			Dolandırıcılık		Toplam
			Evet	Hayır	
Hiçbir Şey Yapmama, Zamanını Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme	Evet	Sayı	2	40	42
		Yüzde	4,8	95,2	100,0
	Hayır	Sayı	20	178	198
		Yüzde	10,1	89,9	100,0
Toplam		Sayı	22	218	240
		Yüzde	9,2	90,8	100,0
Ki-Kare:0,461 sd: 1 p: 0,497			Sahtecilik		Toplam
			Evet	Hayır	
Hiçbir Şey Yapmama, Zamanını Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme	Evet	Sayı	4	38	42
		Yüzde	9,5	90,5	100,0
	Hayır	Sayı	13	185	198
		Yüzde	6,6	93,4	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Ki-Kare:0,001 sd: 1 p: 1,000			Cinsel Suçlar		Toplam
			Evet	Hayır	
Hiçbir Şey Yapmama, Zamanını Yatarak, Uyuyarak, Gezerek, Bomboş Geçirme	Evet	Sayı	3	39	42
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
	Hayır	Sayı	14	184	198
		Yüzde	7,1	92,9	100,0
Toplam		Sayı	17	223	240
		Yüzde	7,1	92,9	100,0

Ek Çizelge 112: Hükümlünün Sosyo Demografik Özellikleri İle Cezaevinde Zamanını Bomboş Yatarak Geçirme Arasındaki İlişkiler

Ki-Kare: 21,543 sd: 4 p: 0,000*		Eğitim Durumu						Toplam
		İlkokul mezun u değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite		
Cezaevinde Zamanını Hiçbir Şey Yapmadan Geçirme	Evet	Sayı	52	32	7	8	4	103
		Yüzde	50,5	31,1	6,8	7,8	3,9	100
Hiçbir Şey Yapmadan Geçirme	Hayır	Sayı	33	48	17	25	14	137
		Yüzde	24,1	35,0	12,4	18,2	10,2	100
Toplam		Sayı	85	80	24	33	18	240
		Yüzde	35,4	33,3	10,0	13,8	7,5	100
Ki-Kare: 0,633 sd: 2 p: 0,729		Medeni Durum				Toplam		
		Bekar	Resmi Nikahlı Evli	Dini Nikahlı Evli				
Cezaevinde Zamanını Hiçbir Şey Yapmadan Geçirme	Evet	Sayı	41	48	14	103		
		Yüzde	39,8	46,6	13,6	100		
Hiçbir Şey Yapmadan Geçirme	Hayır	Sayı	52	70	15	137		
		Yüzde	38,0	51,1	10,9	100		
Toplam		Sayı	93	118	29	240		
		Yüzde	38,8	49,2	12,0	100		
		N	Ortalama Gelir	Standart Sapma	t	P		
Cezaevinde Zamanını Hiçbir Şey Yapmadan Geçirme		Evet	41	1101	0,959	-1,369 0,174		
		Hayır	65	1461	1,498			
		N	Ortalama Yaş	Standart Sapma	t	P		
Cezaevinde Zamanını Hiçbir Şey Yapmadan Geçirme		Evet	103	36,7	11,14	-0,244 0,807		
		Hayır	137	37,0	10,87			

Ek Çizelge 113: Hükümlülerin Bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu İle Aile Yakınlarının Ziyarete Gelmesi Arasındaki Farklılık

			Aile Yakınlarının Ziyarete Gelmesi		Toplam	
			Evet	Hayır		
		Karataş Kadın	Sayı	13	0	13
		Kapalı	Yüzde	100,0	0,0	100,0
		Ankara Kadın	Sayı	17	5	22
		Kapalı	Yüzde	77,3	22,7	100,0
		Çifteler Kadın	Sayı	10	2	12
		Kapalı	Yüzde	83,3	16,7	100,0
Ceza İnfaz Kurumu	Sivas Açık	Sayı	14	20	34	
		Yüzde	41,2	58,8	100,0	
	Bakırköy Kadın	Sayı	51	5	56	
		Yüzde	91,1	8,9	100,0	
	Bozkurt Kadın	Sayı	35	68	103	
		Açık	Yüzde	34,0	66,0	100,0
	Toplam		Sayı	140	100	240
			Yüzde	58,3	41,7	100,0

Ek Çizelge 114: Hükümlülerin Mevcut Hastalıkları İle Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Geçirdiği Süreler Arasındaki Farklılık

			Mide Bağırsak Hastalıkları		Toplam	
			Evet	Hayır		
		0-1 Yıl	Sayı	18	34	52
		Yüzde	34,6	65,4	100,0	
		1-3 Yıl	Sayı	30	75	105
		Yüzde	28,6	71,4	100,0	
		3-5 Yıl	Sayı	20	29	49
		Yüzde	40,8	59,2	100,0	
		5 Yıldan Fazla	Sayı	11	23	34
		Yüzde	32,4	67,6	100,0	
Toplam		Sayı	79	161	240	
		Yüzde	32,9	67,1	100,0	

Ki-Kare:2,893 sd: 3 p: 0,408			Ruh Sağlığı Hastalıkları		Toplam	
			Evet	Hayır		
Hükümlünün Ceza İnfaz Kurumunda Geçirdiği Süre	0-1 Yıl	Sayı	19	33	52	
		Yüzde	36,5	63,5	100,0	
	1-3 Yıl	Sayı	26	79	105	
		Yüzde	24,8	75,2	100,0	
	3-5 Yıl	Sayı	15	34	49	
		Yüzde	30,6	69,4	100,0	
	5 Yıldan Fazla	Sayı	12	22	34	
		Yüzde	35,3	64,7	100,0	
	Toplam		Sayı	72	168	240
			Yüzde	30,0	70,0	100,0
Ki-Kare:2,162 sd: 3 p: 0,540			Ağız ve Diş Sağlığı Hastalıkları		Toplam	
			Evet	Hayır		
Hükümlünün Ceza İnfaz Kurumunda Geçirdiği Süre	0-1 Yıl	Sayı	17	35	52	
		Yüzde	32,7	67,3	100,0	
	1-3 Yıl	Sayı	27	78	105	
		Yüzde	25,7	74,3	100,0	
	3-5 Yıl	Sayı	18	31	49	
		Yüzde	36,7	63,3	100,0	
	5 Yıldan Fazla	Sayı	10	24	34	
		Yüzde	29,4	70,6	100,0	
	Toplam		Sayı	72	168	240
			Yüzde	30,0	70,0	100,0
Ki-Kare:0,883 sd: 3 p: 0,829			Jinekolojik Hastalıklar		Toplam	
			Evet	Hayır		
Hükümlünün Ceza İnfaz Kurumunda Geçirdiği Süre	0-1 Yıl	Sayı	11	41	52	
		Yüzde	21,2	78,8	100,0	
	1-3 Yıl	Sayı	19	86	105	
		Yüzde	18,1	81,9	100,0	
	3-5 Yıl	Sayı	8	41	49	
		Yüzde	16,3	83,7	100,0	
	5 Yıldan Fazla	Sayı	8	26	34	
		Yüzde	23,5	76,5	100,0	
	Toplam		Sayı	46	194	240
			Yüzde	19,2	80,8	100,0
Ki-Kare:11,383 sd: 3 p: 0,010*			İç Hastalıklar		Toplam	
			Evet	Hayır		

Hükümlünün Ceza İnfaz Kurumunda Geçirdiği Süre	0-1 Yıl	Sayı	17	35	52
		Yüzde	32,7	67,3	100,0
	1-3 Yıl	Sayı	33	72	105
		Yüzde	31,4	68,6	100,0
	3-5 Yıl	Sayı	6	43	49
		Yüzde	12,2	87,8	100,0
5 Yıldan Fazla	Sayı	4	30	34	
	Yüzde	11,8	88,2	100,0	
Toplam		Sayı	60	180	240
		Yüzde	25,0	75,0	100,0
Ki-Kare:6,875 sd: 3 p: 0,076		Göz Hastalıkları			Toplam
			Evet	Hayır	
Hükümlünün Ceza İnfaz Kurumunda Geçirdiği Süre	0-1 Yıl	Sayı	16	36	52
		Yüzde	30,8	69,2	100,0
	1-3 Yıl	Sayı	18	87	105
		Yüzde	17,1	82,9	100,0
	3-5 Yıl	Sayı	17	32	49
		Yüzde	34,7	65,3	100,0
5 Yıldan Fazla	Sayı	9	25	34	
	Yüzde	26,5	73,5	100,0	
Toplam		Sayı	60	180	240
		Yüzde	25,0	75,0	100,0
Ki-Kare:0,215 sd: 3 p: 0,975		Göğüs Hastalıkları			Toplam
			Evet	Hayır	
Hükümlünün Ceza İnfaz Kurumunda Geçirdiği Süre	0-1 Yıl	Sayı	9	43	52
		Yüzde	17,3	82,7	100,0
	1-3 Yıl	Sayı	17	88	105
		Yüzde	16,2	83,8	100,0
	3-5 Yıl	Sayı	7	42	49
		Yüzde	14,3	85,7	100,0
5 Yıldan Fazla	Sayı	5	29	34	
	Yüzde	14,7	85,3	100,0	
Toplam		Sayı	38	202	240
		Yüzde	15,8	84,2	100,0

EK 2. GÖRÜŞME FORMU
BİLGİLENDİRİLMİŞ RIZA FORMU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'na yapılmakta olan “Kadın Hükümlülerin Salıverilme Sonrası Yaşam Gereksinimlerine Yönelik Bir Araştırma” isimli bu çalışma, kadın hükümlülerin ceza infaz kurumundan salıverilmeleri sonrasındaki ihtiyaçlarını ortaya çıkarmak, hükümlülerin toplumsal yaşama yeniden başlamaları ve toplumla sağlıklı bir şekilde yeniden bütünleşebilmeleri için gerekli hizmetleri belirlemek ve dolayısıyla bu ihtiyaçlara yönelik düzenlemelerin yapılmasını sağlamak amacıyla yapılan bir çalışmadır.

Araştırmadan elde edilecek bulgular üzerinde kişisel bir değerlendirme yapılmayacak olup, bu çalışmadan elde edilen veriler araştırmaya katılan hiçbir hükümlünün infaz sürecindeki durumunu etkilemeyecektir.

Araştırma ile elde edilen kişilere ait bilgiler araştırmacı tarafından gizli tutulacak olup, herhangi bir kurum ve kişiyle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katılım hükümlünün isteğine ve rızasına bağlıdır.

Yukarıdaki açıklamaları okudum ve araştırmaya kendi rızamla katılmak istiyorum.

Katılımcı: Adı- Soyadı

İmza.....

Tarih:

Araştırmacı: Adı-Soyadı

İmza.....

Tanıklık Eden Kurum Yetkilisi

Adı-Soyadı

İmza.....

KADIN HÜKÜMLÜ GÖRÜŞME FORMU

Uygulanan Ceza İnfaz Kurumu:

Uygulama Tarihi:

1. Kategori: Hükümlülerin Sosyal-Demografik Özellikleri

1. Doğum tarihiniz?.....

2. Eğitim Durumunuz?

(1) Okur-yazar değil

(2) Okuryazar

(3) İlkokul

(4) Ortaokul

(5) Lise

(6) Üniversite

(7) Yüksek lisans

3. Doğum yeriniz?

(1) İl (2) İlçe (3) Köy

4. Suç işlediğinizde yaşadığınız yer?

(1) İl (2) İlçe (3) Köy

5. Ceza infaz kurumuna girmeden önce gelir getiren bir işte çalışıyor muydunuz?

(1)Evet (ise) a) Ne iş yaptı?.....b) Geliri.....

(2)Hayır (ise)Geçiminizi nasıl sağlıyordunuz?.....

6. Suç işlediğiniz zamandaki medeni durumunuz?

(1) Bekâr

(2) Resmi nikâhlı evli

(3) Dini nikâhlı evli

(4) Boşanmış

(5) Dul

(6) Diğer.....

7. Ceza infaz kurumuna girdikten sonra medeni durumunuz değişti mi?

(1) Evet (ise nasıl bir değişme).....

(2) Hayır

8. Hükümlü halen evli ise eşinin işi nedir?

(1) Eşin işi.....

(2) Aylık geliri.....

9. Ceza infaz kurumuna girmeden önce ekonomik geliriniz size göre nasıldı?

(1) Kötü (2) Orta (3) İyi (4) Çok iyi

10. Ceza infaz kurumuna girmeden önce sosyal güvenceniz var mıydı?

(1) Evet (2) Hayır

11. Çocuklarınız var mı?

(1) Evet (Evet ise toplam çocuk sayısı)..... (2) Hayır (ise 17. soruya geçiniz)

12. Çocuklarınızın sosyal güvencesi var mı?

	<u>Yas</u>	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>
1. Çocuk	()	()
2. Çocuk	()	()
3. Çocuk	()	()
4. Çocuk	()	()
5. Çocuk	()	()
6. Çocuk	()	()

13. Hükümlülük sonrası çocuklarınızın velayetleri kimde? şu anda çocuklarınız kimlerle birlikte kalıyor?

	<u>Velayetin Kimde Olduğu</u>	<u>Kiminle kaldđı</u>
1. Çocuk
2. Çocuk
3. Çocuk
4. Çocuk
5. Çocuk

14. (Hükümlünün çocuğu yanında ise) Çocuğunuza neden ceza infaz kurumunda bakıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir) **(Hükümlünün çocuğu yanında değilse 17. soruya geçiniz)**

- (1) Bakacak kimsem yok
- (2) Kurum bakımına vermek istemiyorum
- (3) Evlatlık vermek istemiyorum
- (4) Çocuğumdan ayrılmak istemiyorum
- (5) Diğer.....

15. Çocuğunuzun ihtiyaçlarının ceza infaz kurumu ortamında tam olarak karşılandığını düşünüyor musunuz?

- (1) Evet
- (2) Hayır (ise ne tür ihtiyaçları karşılanamıyor).....

16. Çocuğunuz/çocuklarınız ceza infaz kurumunda olduğu için herhangi bir kurumdan maddi yardım alıyor musunuz?

- (1) Evet (ise) a) Kurum adı.....
- b) Yardım miktarı

(2) Hayır

17. Kendi çocukluğunuzu nerede, kimlerle geçirdiniz?

- (1) Ailem ile(Öz anne baba) (2) Ailem ile (evlat edinen) (3) Kurum bakımı
- (4) Büyükanne büyükbabam ile (5) Diğer (belirtiniz).....

18. Yetişme çağı boyunca hiç kurum bakımında olduğunuz (çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, kadın sığınma evi) bir dönem oldu mu?

- (1) Evet (ise neden ve ne zaman).....
- (2) Hayır

19. Çocukluk çağı boyunca sizi etkileyen herhangi bir sarsıntı verici olay yaşadınız mı?

- (1) Evet (ne tür bir olay).....
- (2) Hayır

20. Yaşamınızın herhangi bir döneminde eşiniz, birlikte olduğunuz kişiler ya da yakınlarınızdan herhangi biri size aşağıdaki davranışlarda bulundu mu?

	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>	<u>Kim olduğu</u>
1. Size tokat attı ya da canınızı yakacak bir şey fırlattı mı?	()	()
2. Sizi itti, tartakladı ya da saçınızı çeki mi?	()	()
3. Size yumruğuyla ya da canınızı yakacak bir şeyle vurdu mu?	()	()
4. Sizi tekmeledi, sürükledi ya da dövdü mü?	()	()
5. Boğazınızı sıktı ya da bir yerinizi yaktı mı?	()	()
6. Sizi bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etti mi ya da size karşı bunları kullandı mı?	()	()

21. Yaşamınızın herhangi bir döneminde eşiniz, birlikte olduğunuz kişiler ya da yakınlarınızdan herhangi biri size aşağıdaki davranışlarda bulundu mu?

	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>	<u>Kim olduğu</u>
1. Siz istemediğiniz halde fiziksel güç kullanarak sizinle zorla cinsel İlişkiye girdi mi?	()	()
2. Yapacaklarından korktuğunuz için istemediğiniz halde hiç cinsel ilişkiye girdiniz mi?	()	()
3. Cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü bir şeyi yapmaya zorlandınız mı?	()	()

22. Ceza infaz kurumuna girmeden önce herhangi bir madde (sigara, alkol, uyuşturucu vs.) kullanıyor muydunuz?

- (1) Evet (evet ise) a) Ne tür madde olduğu..... (2) Hayır
b) Madde kullanımına başlama yaşı.....

23. Ailede suç işleyip hükümlü olan kimse var mı?

- (1) Evet (ise) **Kimler** **Ne yapmışlar (Suç türü)**
.....
(2) Hayır

24. Ailenizde aşağıda sıralanan alışkanlıkları ya da rahatsızlığı olan kişiler var mı?

<u>Alışkanlık ve rahatsızlıklar</u>	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>	<u>Kişiler</u>
Alkol bağımlılığı	()	()
Uyuşturucu kullanma alışkanlığı	()	()
Kumar oynama alışkanlığı	()	()
Ruh sağlığı hastalıkları	()	()

2. Kategori: Hükümlülerin Suç ve Ceza İnfaz Kurumu Deneyimine İlişkin Sorular

25. Ceza infaz kurumunda bulunma nedeniniz nedir? (Hükümlü birden fazla suçtan hüküm giymişse, şu andaki hüküm nedenlerinin hepsi işaretlenecek)

- (1) Adam öldürme (7) Dolandırıcılık
(2) Adam öldürmeye teşebbüs (8) Sahtecilik
(3) Yaralama (9) Zimmet
(4) Hırsızlık (10) Cinsel suçlar
(5) Yağma (gasp) (11) Diğer.....
(6) Uyuşturucu ile ilgili suçlar

26. Bu suçu işleme nedeniniz size göre nedir?

- (1) Maddi sıkıntılar
- (2) Şiddet, dayak, istismar
- (3) Namus
- (4) Kan davası
- (5) Diğer.....

27. Bu suçu işlerken teşvik ya da yardım aldınız mı?

- (1) Evet (ise kimlerden)
- (2) Hayır

28. (Hükümlü, kişiye karşı suç işlemiş ise) Bu kişiyle yakınlık dereceniz nedir? **(Kişiye karşı suç işlememişse 30. soruya geçiniz)**

- (1) Kocam
- (2) Annem
- (3) Babam
- (4) Kız kardeşim
- (5) Erkek kardeşim
- (6) Sevgilim
- (7) Tanımadığım birisi
- (8) Diğer.....

29. Suçu yönelttiğiniz kişinin cinsiyeti nedir?

- (1) Erkek
- (2) Kadın

30. İşlediğiniz suçtan dolayı pişmanlık duyuyor musunuz?

- (1) Evet (ise neden).....
- (2) Hayır

31. Toplam hüküm süreniz nedir?.....

32. Şimdiki suçunuzu işlediğinizde kaç yaşındaydınız?.....

33. Daha önceden herhangi bir suçtan hüküm giydiniz mi?

- (1) Evet
(2) Hayır (**ise 36. soruya geçiniz**)

34. Hangi suçtan dolayı ne kadar süre tutuklandınız/hüküm giydiniz?

Suç Türü

Tutukluluk/hükümlülük süresi

.....

35. Daha önce hapisanede bulduysanız herhangi bir eğitim programından yararlandınız mı?

- (1) Evet (evet ise hangi program).....
(2) Hayır

36. Suç işlediğinizde ailenizin tepkisi ne oldu?

Tepkisi

Anne
Baba
Koca
Kardeş
Çocuklar
Diğer(belirtiniz)

37. Suç işlediğinizde arkadaşlarınızın tepkisi ne oldu?

- (1) Bana hak verdiler, onayladılar
(2) Onaylamadılar
(3) Bazı arkadaşlarım onayladı, bazıları onaylamadılar
(4) Diğer.....

3. Kategori: Hükümlünün Ceza İnfaz Kurumundaki Yaşamı ve Sağlık Durumu

38. Bulduğunuz ceza infaz kurumunda aşağıdaki ihtiyaçlarınızın karşılandığını düşünüyor musunuz?

<u>İhtiyaçlar</u>	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>
Fizyolojik ihtiyaçlar (Beslenme, uyuma vb)	()	()
Güvende olma	()	()
Ait olma gereksinimi (Başkaları ile ilişki kurma, kabul edilmek ve bir yere ait olma)	()	()
Sevgi sevecenlik gereksinimi	()	()
Saygınlık gereksinimi (Prestij, başarı, yeterli olmak ve başkalarınca benimsenmek)	()	()
Kendini gerçekleştirme gereksinimi (Kişisel tatmin, kişisel başarı, kişinin potansiyellerini ortaya çıkarması)	()	()

39. Ceza infaz kurumunda zamanınızı nasıl geçiriyorsunuz?

.....

40. Hükümlünün çocuğu yanında ise çocuğunuzla birlikte ceza infaz kurumunda neler yapıyorsunuz? (**Hükümlünün çocukları yanında değilse 42.soruya geçiniz**)

.....

41. Çocuğunuzun burada büyümesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

.....

42. Şu andaki sağlık durumunuz size göre nasıl?

(1) Kötü (2) orta (3) iyi (4) Çok iyi

43. Şu anda var olan sağlık sorunlarınız nelerdir? (Diş ve göz ile ilgili her tür sorun da dahil olmak üzere).

<u>Sağlık Sorunları</u>	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>
Mide bağırsak hastalıkları	()	()
Ruh sağlığı hastalıkları	()	()
Ağız ve diş sağlığı hastalıkları	()	()
Jinekolojik rahatsızlıklar	()	()
İç hastalıkları	()	()
Göz hastalıkları	()	()
Göğüs Hastalıkları	()	()
Diğer (Belirtiniz).....		

44. Bu rahatsızlıklarınıza yönelik ceza infaz kurumunda tıbbi tedavi gördünüz mü?

(1) Evet

(2) Hayır

45. Şu anda bulunduğunuz ceza infaz kurumunda hastalandığınız zaman rahatlıkla doktora gidebiliyor musunuz?

(1) Evet

(2) Hayır

(3) Bazen

46. Kadın olmanızdan dolayı ceza infaz kurumunda cinsiyetinize yönelik olarak herhangi bir zorlukla karşılaştınız mı?

(1) Evet (ise) Ne tür zorluklar.....

(2) Hayır

47. Şimdiki hükümlülüğünüz süresince herhangi bir ceza infaz kurumu programına katıldınız mı?

(1) Evet (ise) Hangi program?

(2) Hayır

4. Kategori: Hükümlünün Dışarı ile İlişkileri

48. İhtiyacınız olduğunda size destek olan kişiler var mı?

(1) Evet (kimler olduğu).....

(2) Hayır

49. İhtiyaçlarınızı karşılamak için dışardan maddi destek alıyor musunuz?

(1) Evet (ise)

Gönderen kişi

Para miktarı

.....

.....

.....

.....

(2) Hayır

50. Size gönderilen para buradaki ihtiyaçlarınız için yeterli oluyor mu?

(1) Evet

(2) Hayır

51. Hükümlülük süresince ailenizle karşılaştığınız zorluklar oldu mu? (Anne, baba, eş, çocuklar, kardeşlerle görüşememe, maddi sorunlar, haberleşememe gibi).

.....

52. Hükümlülük süresince size manevi yönden destek olan kişiler kimlerdir?

.....

53. Hükümlülük süresince ziyaret eden yakınlarınız var mı?

(1)Evet (ise)

Kimler olduğu

Ziyaret sıklığı

.....

.....

.....

.....

(2) Hayır

54. Aileniz sizin bulunduğunuz ceza infaz kurumuna rahatlıkla ulaşabilecek mesafede mi?

(1) Evet

(2) Hayır

55. Ailenizin ceza infaz kurumuna uzak olmasından dolayı yaşadığınız sıkıntılar nelerdir?

.....

5. Kategori: Salıverilme Sonrasına İlişkin Duygu ve Düşünceler İle İhtiyaç Duyulan Hizmetler

56. Salıverilmenize ne kadar süre kaldı?

.....

57. Salıverilmenizle ilgili olarak bu süreci değerlendirmek ve planlamak için ceza infaz kurumu çalışanları sizinle iletişime geçti mi?

(1) Evet (ise kimler olduğu).....

(2) Hayır

58. Salıverilmeniz ile ilgili ceza infaz kurumu yönetimi tarafından size yönelik bir salıverilme planı geliştirildi mi?

(1) Evet (2) Hayır

59. Salıverilmenize yönelik olarak salıverilme sonrası için yaşamınıza ilişkin kendiniz plan yapıyor musunuz?

(1) Evet (ne konuda).....

(2) Hayır (neden).....

60. Ceza infaz kurumundan salıverilme durumunda güçlüklerle karşılaşacağınızı düşünüyor musunuz?

(1) Evet (ise) Ne tür?.....

(2) Hayır

61. Ceza infaz kurumundan salıverilme durumunda en fazla neye ihtiyacınız olacağını düşünüyor sunuz? (Öncelik sırasına göre 1.2.3... şeklinde sıralayınız)

() İş

() Aile desteği

() Kalacak yer

() Sosyal güvence

() Ailemi ve çocuklarımı bir araya getirme

() Diğer.....

() Fiziksel ve ruh sağlığı bakımı

62. Salıverilmenizden sonra çalışmayı düşünüyor musunuz?

(1) Evet (ise ne tür bir iş).....

(2) Hayır (ise neden).....

63. Salıverilme sonrası yaşayacağınız bir yer var mı?

(1) (Evet ise) Neresi?

(2) (Hayır ise) Salıverilme sonrası kalacak bir yer bulmak için planınız var mı?

Nasıl?

64. Salıverilme sonrası kimlerle yaşayacaksınız?

(1) Yalnız yaşayacağım

(2) Arkadaşlarımla yaşayacağım

(3) Çocuklarımla yaşayacağım

(4) Eşimle yaşayacağım

(5) Eşim ve çocuklarımla birlikte yaşayacağım

(6) Anne ve babamla yaşayacağım

(7) Diğer.....

65. Salıverilme sonrası günlük gereksinimlerinizi ne şekilde karşılamayı planlıyorsunuz? (Barınma, yiyecek, giyecek, çocuk bakımı ve sağlık bakımı)

.....

.....

66. Salıverilme sonrası çocuklarınız sizinle mi yaşayacak?

(1) Evet

(2) Hayır (ise nedeni).....

67. Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları hakkında bilginiz var mı?

(1) Evet

(2) Hayır

68. Salıverilme sonrası için Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları hakkında siz neler düşünüyorsunuz? (Salıverilme sonrası bu kurullardan yararlanmayı düşünüyor musunuz?)

.....

69. Aşağıda ceza infaz kurumunda iken alabileceğiniz programların hangilerinin salıverilme sonrası sizin için faydalı olacağını düşünüyorsunuz?

<u>Programlar</u>	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>
1. Eğitim öğretim faaliyetleri		
(okuma yazma kursu vb)	()	()
2. İş Meslek Kursları		
Bilgisayar kursu	()	()
Takı tasarımı	()	()
İngilizce kursu	()	()
Kuaförlük kursu	()	()
Bayan terziliği, trikotaj, tekstil	()	()
3. Sosyal Kültürel Faaliyetler		
Tiyatro	()	()
Müzik	()	()
Beden eğitimi ve spor	()	()
Dini faaliyetler	()	()
4. Psiko-sosyal Faaliyetler		
Aile eğitimi programı	()	()
Öfke kontrol programı	()	()
Alkol-madde bağımlılığı programı	()	()
Salıverilme öncesi hükümlü gelişim programı	()	()
Diğer(Belirtiniz).....		

70. Salıverilme sonrasında aşağıdaki tedavi programlarından hangilerinin sizin için faydalı olacağını düşünüyorsunuz?

<u>Tedavi Programları</u>	<u>Evet</u>	<u>Hayır</u>
Sigarayı bırakma tedavisi	()	()
Alkol bağımlılığı tedavisi	()	()
Tıbbi bakım tedavisi	()	()
Aile içi şiddet tedavisi	()	()
Danışmanlık hizmetleri	()	()
Kadın sağlığı hizmetleri	()	()
Madde bağımlılığı tedavisi	()	()
Ruh sağlığı tedavisi	()	()
Diğer.....		

6. Kategori: İçerisi ve Dışarı Deyince Akla Gelen Zorluklar

71. Ceza infaz kurumundaki yaşamın size göre zorlukları nelerdir?

.....

72. Ceza infaz kurumundaki yaşantınızdan kendiniz adına neler öğrendiniz?

.....

73. Salıverilme sonrasında dışarıdaki yaşam için beklentileriniz nedir? Neler yapmak istersiniz? Bunları yapabileceğinizi düşünüyor musunuz?

.....

74. Salıverilme sonrasında tekrar toplumsal yaşama katılırken güçlüklerle karşılaşacağınızı düşünüyor musunuz?

(1) Evet (ise ne tür güçlüklerle karşılaşacağınızı düşünmektесiniz?) (2) Hayır

.....

Görüşmemiz sona ermiştir, katılımınız için teşekkür ederiz.

EK 3. TAHLİYE SONRASI YARI YAPILANDIRILMIŞ KADIN HÜKÜMLÜ GÖRÜŞME FORMU

1. Sosyo Demografik Özellikler

1.a. Bana kendinizden bahseder misiniz? (Yaş, medeni durum, öğrenim durumu, doğduğu yerleşim yeri, yaşadığı yerleşim yeri, çalışma durumu, çocuğunun olma durumu, ekonomik durumu).

1.b. Bana kendi çocukluğunuzdan bahseder misiniz? Nerede, kimlerle geçirdiniz çocukluğunuzu, çocukluğunuzda sizi etkileyen bir olay yaşadınız mı? (Şiddet, istismar görme durumu).

1.c. Cezaevine girmeden önce nasıl bir hayatınız vardı bahseder misiniz?

1.d. Cezaevine girmeden önce ailenizle ilişkileriniz nasıldı anlatır mısınız? (Ailede suç işleyen olup olmama durumu, madde kullanma durumu, fiziksel şiddet görme durumu)

1.e. Cezaevine girmeden önce arkadaşlarınızla ilişkileriniz nasıldı, arkadaşlarınıza güveniyor muydunuz?

2. Suç Deneyimine İlişkin Özellikler

2.a. Bana işlediğiniz suçtan bahseder misiniz? İşlediğiniz suç nedir ve bu suçu işlediğinizde kaç yaşındaydınız?

2.b. Sizi bu suçu işlemeye iten nedenler nelerdi, anlatır mısınız?

2.c. Suça yönelmenizde etkili olan insanlar oldu mu? Ya da bu suçu işlerken teşvik ya da yardım aldınız mı?

2.d. Suç işlediğiniz kişiyle yakınlık dereceniz var mıydı?

2.e. Toplam ne kadar ceza aldınız ve ne kadar süre cezaevinde bulundunuz?

2.f. Daha önce bir başka suç işlediniz mi? Şimdiye kadar kaç kez cezaevine girdiniz? (Hangi suçu işlediği)

3. Cezaevi Yaşamına İlişkin Özellikler

3.a. Bana cezaevi yaşamınızdan bahseder misiniz? Hangi cezaevinde kaç yıl kaldınız?

3.b. Cezaevi yaşamı sizi nasıl etkiledi? (Dışarısı için hazırlandınız mı? İçerde neler öğrendiniz?)

- 3.c. Cezaevinde kaldığımız süre içerisinde kendinizi geliştirme fırsatı oldu mu? Neler yaptınız?
- 3.d. Cezaevindeyken ihtiyaçlarınız karşılanıyor muydu?
- 3.e. Cezaevindeyken zamanınızı nasıl geçiriyor dunuz?
- 3.f. Cezaevindeyken sağlık durumunuz nasıldı? Cezaevindeyken geçirmiş olduğu rahatsızlıklar neler, bu rahatsızlıklara yönelik tedavi oldunuz mu?
- 3.g. Cezaevindeyken kadın olduğunuz için zorlandığınız yerler oldu mu? (Neler hissettiniz, nasıl başa çıktınız?)
- 3.h. Cezaevinde iken tahliye sonrasına yönelik olarak kendinizi hazırladınız mı ya da tahliye sonrası ile ilgili beklentileriniz nelerdi?
- 3.i. Cezaevinde iken geleceğe yönelik planlarınız nelerdi?
- 3.i. Cezaevinin size bir şey öğrettiğini düşünüyor musunuz?

4. Cezaevinde iken Dışarı İle İlişkilerine Ait Özellikler

- 4.a. Cezaevindeyken ailenizle ilişkileriniz nasıldı? (ziyaretler, beklentiler)
- 4.b. Cezaevindeyken arkadaşlarınızla ilişkileriniz nasıldı bahseder misiniz? (Ziyaretler, beklentiler)
- 4.c. Cezaevindeyken maddi ve manevi destek aldığınız kişiler var mıydı, bahseder misiniz?
- 4.d. Cezaevindeyken ailenizle karşılaştığınız sorunlar oldu mu? (Haberleşememe, görüşememe, maddi sıkıntılar gibi)

5. Tahliye Sonrasına İlişkin Özellikler

- 5.a. Cezaevinden tahliye olalı ne kadar zaman oldu?
- 5.b. Cezaevinden tahliye olduktan sonra yaşadığınız süreci anlatır mısınız? Ne yaptınız, nereye gittiniz, kimlerle birlikte oldunuz ve ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız anlatır mısınız?
- 5.c. Tahliye sonrası yaşamınızda ne gibi değişiklikler oldu anlatır mısınız? Suç işleme nedenleriniz ortadan kalktı mı ya da aynı şartlar devam ediyor mu?
- 5.d. Tahliye sonrası çalıştınız mı ya da çalışmak isteyipte çalışmadığınız durumlar oldu mu?

- 5.e. Cezaevi sürecinin tahliye sonrası yaşamınıza olumlu ve olumsuz etkileri size göre nedir anlatır mısınız?
- 5.f. Tahliye sonrası sağlık hizmeti almaya ihtiyaç duyduunuz mu? Ya da sağlık hizmeti alamadığınız durumlar oldu mu?
- 5.g. Tahliye sonrasında aileniz ve akrabalarınız ile ilişkileriniz nasıl, yaşadığınız cezaevi sürecinin bu ilişkiye etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 5.h. Tahliye sonrası arkadaşlarınız ile ilişkileriniz nasıl, yaşadığınız cezaevi sürecinin bu ilişkiye etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 5.i. Tahliye sonrasında karşılaştığınız güçlükleri anlatır mısınız?
- 5.i. Tahliye sonrasında en fazla ihtiyaç duyduğunuz gereksinimlerinizi sıralayabilir misiniz?
- 5.j. Tahliye sonrasında toplumsal yaşama katılırken karşılaştığınız güçlükler oldu mu?
- 5.k. Kendinizi bir erkek hükümlüyle karşılaştırdığınızda hem cezaevindeki yaşantınız hem de dışarısı açısından farklılıklar görebiliyor musunuz?

**EK:4 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU
(CEZAEVİNDE ÇALIŞAN UZMANLAR İÇİN)**

1. Sosyo-Demografik Özellikler.

1.a. Bana kendinizi tanıtır mısınız? Kaç yaşındasınız? Mesleğiniz nedir?

2. Çalışma Deneyimine İlişkin Sorular

2.a. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?

2.b. Daha önceden nerelerde çalıştınız?

2.c. Kaç yıldır cezaevinde çalışıyorsunuz?

2.d. Ne kadar zamandır kadın cezaevinde çalışıyor sunuz?

2.e. Çalışma yaşamınız içinde size hükümlülerle ilgilenirken yardımcı olacak eğitimler veya destek verildi mi? (yasalarla ilgili, toplumsal cinsiyetle ilgili, psikolojik sorunlar ve özellikle hükümlü psikolojisi ile ilgili vs.)

3. Cezaevi Deneyimlerine İlişkin Sorular

3.a. Cezaevinde çalışmak size ne gibi duygular yaşatıyor' veya 'cezaevinde çalışmanın size yaşattığı duyguları nasıl anlatabilirsiniz?

3.b. Kadın suçlularla ilgili en önemli gözlemlerinizi ya da aktarmak istediğiniz deneyimleriniz nelerdir?

3.c. Kadınlara yönelik cezaevinde genelde ne tür programlar mevcut? Sizce bunların önemi/yararı ne?

3.d. Kadın hükümlüler en fazla hangi programları tercih ediyor?

3.e. Tahliyesine yönelik olarak kadın hükümlülere kurumsal düzeyde herhangi bir uygulama mevcut mu? (mevcutsa bu uygulama yeterli mi ya da mevcut değilse buna yönelik kurumsal planlamalar yapılabiliyor mu?)

3.f. Kadın hükümlülere yönelik olarak kendi bakışınız açısından cezaevinde ne tür etkinlikler yapılabilir? Faydasının olacağını düşündüğünüz etkinlikler ya da tedaviler var mı?

3.g. Suç türü açısından sınıflama yaptığınızda kadın hükümlüler açısından gözlemleyebildiğiniz farklılıklar var mı?

3.h. Sizce belli suçları işleyenlerin belli karakter özellikleri taşıdıkları söylenebilir mi, ya da bu özellikler gözlemlenebilir mi?

3.i. Tahliyesi yaklaşan kadın hükümlülerde gözlemediğiniz özellikler nelerdir? Ne tür kaygılar yaşamaktadırlar?

3.i. Tahliye sonrasında kadın hükümlülerin yeniden toplumsallaşması ve hayatını yeniden kurması konusunda kendi görüşleriniz nelerdir? (Tahliye sonrasında bu kişiler yeni bir hayat kurabilecekler mi ya da tekrar suç işlemeye devam mı edecekler) Tahliye olanlardan sizin bizzat durumunu izleyebildiğiniz veya ilişki kurduğunuz var mı?

3.j. Tahliye sonrası için kadın hükümlülere yönelik kurumsal düzeyde neler yapılabilir? Bu konudaki görüşleriniz nelerdir? Mevcut kurumlar bir düzenleme için yeterli mi, yoksa başka birimler/ yapılar mı oluşturmak gerekir? Bu konuda başka yerlerde/ülkelerde yapılanlar ile ilgili bilginiz var mı?

3.k. (Eğer daha önceden erkek hükümlülerle de çalıştıysa), erkek ve kadın hükümlüler arasında cezaevi ve sonrasındaki ihtiyaçlar ve beklentiler açısından bir farklılık görebiliyor musunuz?

**EK:5 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU
(VAKIF MÜDÜRLERİ İÇİN)**

1. Sosyo-Demografik Özellikler.

1.a. Bana kendinizi tanıtır mısınız? Mesleğiniz nedir?

2. Çalışma Deneyimine İlişkin Sorular

2.a. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz?

2.b. Daha önceden nerelerde çalıştınız?

2.c. Kaç yıldır Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfında çalışıyorsunuz?

2.d. Ne kadar zamandır bu Vakıfta müdür olarak çalışıyor sunuz?

3. Vakıftan Yardım Alan Hükümlü Kadınlara İlişkin Sorular

3.a. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yardım almak için başvuran eski hükümlüler cezaevinden çıktıklarını belirtmek durumunda mı yoksa siz bunu kişinin kendi beyanıyla mı öğreniyorsunuz? (Vakfın hükümlülerle ilgili herhangi bir politikası mevcut mu?)

3.b. Çalıştığınız ve deneyimlediğiniz süre içerisinde vakıftan yardım almak için başvuran eski kadın hükümlü oldu mu? Size yardım almak için başvuran eski kadın hükümlülerle ilgili genel olarak neler söylemek istersiniz?

3.c. Vakıftan yardım almak için başvuran ve cezaevinden çıktığını söyleyen kadınların genelde ne tür ihtiyaçları var ve vakıftan neler talep etmekte?

3.d. Kadın hükümlüler için tahliye sonrasında ne tür hizmetlerin verilmesinin kendilerine faydalı olacağını düşünüyorsunuz?

3.e. Kurumsal düzeyde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı olarak tahliye sonrasında kadın hükümlülere yönelik herhangi bir uygulama mevcut mu?

3.f. Deneyimlediğiniz kadarıyla tahliye sonrasında yeterli ilgi ve destek verilirse eski kadın hükümlülerin yeniden toplumsallaşacağını ve suçla ilgili davranışlardan kaçınacağını düşünüyor musunuz?

3.g. Tahliye sonrası için kadın hükümlülere yönelik kurumsal düzeyde neler yapılabilir? Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?

3.h. Vakıftan aynı zamanda eski erkek hükümlülerde yardım alıyorsa, erkek ve kadın hükümlüler arasında talep edilen ihtiyaçlar ve beklentiler açısından bir farklılık görebiliyor musunuz?

**EK:6 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU
(AKADEMİSYENLER İÇİN)**

1. Sosyo-Demografik Özellikler.

1.a. Bana kendinizi tanıtır mısınız? Hangi alanda eğitim gördünüz?

2. Çalışma Deneyimine İlişkin Sorular

2.a. Kaç yıldır akademisyen olarak çalışıyor sunuz?

2.b. Daha önceden başka işlerde/yerlerde çalıştınız mı?

2.c. Ne kadar zamandır bu Üniversitedesiniz?

3. Kadın Suçluluğuna İlişkin Sorular

3.a. Suç konusu üzerinde çalışan bir akademisyen olarak Türkiye’de kadın suçluluğu ile ilgili neler söylemek istersiniz?

3.b. Erkek suçluluğu ile kadın suçluluğu arasında size göre farklılıklar mevcut mu? Nasıl?

3.c. Kadın hükümlüler için tahliye sonrasında ne tür hizmetlerin verilmesinin kendilerine faydalı olacağını düşünüyorsunuz?

3.d. Tahliye sonrasında yeterli ilgi ve destek verilirse eski kadın hükümlülerin yeniden toplumsallaşacağını ve suçla ilgili davranışlardan kaçınacağını düşünüyor musunuz?

3.e. Tahliye sonrasında yeniden toplumsallaşmaları için kadın hükümlülere yönelik ne tür hizmetler yapılabilir, bu konudaki önerileriniz nelerdir?

3.f. Erkek ve kadın hükümlüler arasında tahliye sonrasında talep edilen ihtiyaçlar ve beklentiler açısından size göre farklılıklar var mı?

3.g. Sizce kadın hükümlüler üzerinde yeterince sosyolojik araştırma var mı? (Yok ise) Hangi konuların araştırılmasına halen gereksinim var?

EK :7 GÖRÜŞME YAPILAN KADIN HÜKÜMLÜLERİ TANITICI BİLGİLER

Görüşme Sıra No: 1

Görüşülen: KY

Görüşme Tarihi: 17.08.2011

Görüşme Süresi: 43 dakika

Görüşme Yeri: Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

KY, 51 yaşında, Ordu'da dünyaya gelmiş, okuma yazması yok, cezaevinde okumayı çok az öğrenmiş. 18 yaşında evlenmiş. 1996 yılında eşini öldürmüştür. Olay olduğunda İstanbul'da ve 35 yaşındaymış. Müebbet hapis cezası almış, Ecevit affıyla tahliye olmuş. 7 yıl cezaevinde kalmış. Cezaevinden tahliye olalı 8 yıl olmuş. 20 yaşını geçkin 3 çocuğu bulunmakta. En büyük çocuğu olan kızıyla olay olduğundan beri görüşmüyor. Diğer iki çocuğunu kendisi cezaevinde iken yurda yerleştirmiş. Şu anda çocuklarıyla görüşmüyor. İşlediği suçu kabullenmiyor. Tek başına Ankara'da yaşamakta. Babasından yetim aylığı ve vakıftan aldığı yardımlarla geçimini sağlamaktadır.

Görüşme Sıra No: 2

Görüşülen: KM

Görüşme Tarihi: 17.08.2011

Görüşme Süresi: 47 dakika

Görüşme Yeri: Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

KM, 45 yaşında, Çorum'da dünyaya gelmiş, hiç okula gitmemiş, okuma yazmayı cezaevinde öğrenmiş. 12 yaşında evlendirilmiş. 4 çocuğu bulunmakta. Suçu, birlikte olduğu imam nikâhlı eşini öldürmüştür. Suç işlediğinde 34 yaşındaymış. 6 yıl cezaevinde kalmış, 18 ay önce tahliye olmuş.

Şu anda oğlu ile birlikte yaşıyor, vakıftan aldığı yardımlarla geçiniyor, çalışmıyor.

Görüşme Sıra No: 3**Görüşülen: SD****Görüşme Tarihi: 18.08.2011****Görüşme Süresi: 73 dakika****Görüşme Yeri: Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı**

SD, 40 yaşında, Çankırı'da dünyaya gelmiş, orta 2 terk. 21, 17 ve 6,5 yaşlarında 3 çocuğu bulunmakta. Çocukların her biri farklı evliliklerinden olmuş. 7,5 ay önce tahliye olmuş.

Daha önceki suç deneyimi: Adam öldürme (kardeşi ile birlikte ilk eşini öldürmüş). 4 yıl 7 ay cezaevinde kalmış.

Hırsızlık: 2 ay cezaevinde kalmış

Yaralama: 1 yıl cezaevinde kalmış. Yaralama ve fuhuş suçu işlemiş. Eşini ve eşinin arkadaşlarını yaralamış.

Ankara, Kırşehir ve Sivas Yarı Açık cezaevinde kalmış. SD ile çalışmanın nicel kapsamında da Sivas Yarı Açık Cezaevinde görüşülmüştür. Suç işlediği zamandaki medeni durumu evlidir. Cezaevine girdikten sonra eşinden boşandığını ifade etmiştir. Şu anda yalnız yaşamakta ve bekârdır. Çocuklarına annesinin baktığını ifade etmiştir. Üç ayda bir 600 TL özürlü maaşı almakta ve vakıftan yardım almaktadır.

Görüşme Sıra No: 4**Görüşülen: DA****Görüşme Tarihi: 06.09.2011****Görüşme Süresi: 37 dakika****Görüşme Yeri: Etimesgut Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı**

DA, 57 yaşında, Aksaray'da dünyaya gelmiş, okuma yazma bilmiyor. Tasarlayarak adam öldürmekten hüküm giymiş (eşini öldürmüş). Suç işlediği tarih. 1978. Müebbet ağır hapis cezası, müebbet hapis cezasına indirilmiş, 1992 yılında çıkan aflu tahliye olmuş. Toplam 14 yıl cezaevinde kalmış. Eşiyle 12-13 yaşlarında evlenmiş. Eşini öldürdüğünde kendisi 24 yaşındaymış. Öldürdüğü eşinden 6 çocuğu bulunmakta. Cezaevine girdikten sonra çocuklarının hiçbirini görmemiş. Suç işlediğinde en büyük

çocuğu 10 yaşındaymış. DA işlediğı suçu halen kabullenmiyor, eşini kendisinin öldürmediğini fakat suçu kendisine attıklarını iddia ediyor. Cezaevinden çıktıktan sonra bir tanıdığı kendisini karşılamış ve onunla birlikte yaşamaya başlamış. Resmi nikâhları yok. Dilencilik yaparak geçiniyor. Vakıftan aylık 100 TL yardım alıyor, kömür yardımı alıyor. Belediyeden gıda yardımı alıyor. Dükkânlarla, apartmanlara, mağazaları gezerek dilencilik yaptığını, günlük 10-15 TL topladığını söylüyor.

Görüşme Sıra No: 5

Görüşülen: NŞ

Görüşme Tarihi: 14.09.2011

Görüşme Süresi: 59 dakika

Görüşme Yeri: Polatlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

NŞ, 39 yaşında, Afyon'da dünyaya gelmiş, okuma yazma bilmiyor. 16 yaşında istemeyerek evlendirilmiş. 16 yıl evli kaldıktan sonra boşanmış. Üç çocuğu bulunmakta ve boşandıktan sonra çocuklarının velayetini kendisi almış. Eski eşi tarafından şikâyet edilmiş ve kızını küçük yaşta imam nikâhı ile evlendirdiği için hüküm giymiş. 4 yıl 2 ay ceza almış, 2 sene 9 ay cezaevinde yatmış. Cezasının tamamını Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tamamlamış. NŞ'nin çocuklarının yaşları 22, 20 ve 16. Kendisinin ve çocuklarının eşinden sürekli şiddet gördüğünü ve bu nedenle boşandığını ifade ediyor.

NŞ, tahliye olalı 14 ay olmuş. Şu anda çocuklarıyla birlikte yaşıyor, çalışmıyor, vakıftan yardım alarak geçindiğini söylüyor.

EK 8: ADALET BAKANLIĞI CEZA VE TEVKİFEVLERİ İZİN YAZISI

25. Aug. 2010 10:07

No. 0201 P. 1

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.16.204.06.02-671/99312
Konu : Tez Çalışması

20/08/2010

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsüne

İlgi : 23.07.2010 tarih B.30.2.HAC.0.41.00.00/200/4216 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora programı öğrencisi Semra SARUÇ'un "Kadın Hükümlülerin Salıverilme Sonrası İhtiyaçlarına Yönelik Bir Araştırma" başlıklı bilimsel araştırma kapsamında, Ankara Kadın Kapalı, Bakırköy Kadın Kapalı, Karataş Kadın Kapalı, Denizli Bozkurt Kadın Açık ve Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumlarında 23.08.2010-15.02.2011 tarihleri arasında Yüksek Lisans öğrencisi Deniz ZEYTİNOĞLU ile birlikte anket uygulanması ve mülakat yapılması talebine ilişkin ilgi yazınız ve ekinde alınan anket soruları incelendi.

Söz konusu araştırmanın; belirtilen tarihler arasında adı geçen ceza infaz kurumlarında, kurumların belirleyeceği günlerde, kadın hükümlülerin rızaları alınarak, araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin de Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi koşullarıyla, kurum görevlileri nezaretinde ve gerekli güvenlik önlemleri altında gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Ceza infaz kurumlarına ait telefon numaralarından irtibata geçilerek kurumların çalışma kuralları hakkında bilgi edinilmesini rica ederim.

Nizamettin KALAMAN
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür

Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu : 0506 600 6275
Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu : 0506 600 6344
Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu : 0506 331 0070
Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu : 0506 600 6220
Sivas Açık Ceza İnfaz Kurumu : 0506 600 6258

Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0 312) 204 13 73-75 Faks: 223 60 07

Ayrıntılı bilgi için iriçabat: T. ÇELEBİ Şb. Md
e-posta: cte.adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.16.204.06.02-693/102591
Konu : Tez Çalışması

26/08/2010

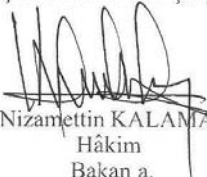
Sayın Şemra SARUÇ
Öğretmenler Cad. 29/27 Çukurambar/ANKARA

İlgi : 24.08.2010 tarihli dilekçeniz.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora programı öğrencisi olarak "Kadın Hükümlülerin Salıverilme Sonrası İhtiyaçlarına Yönelik Bir Araştırma" başlıklı bilimsel çalışmanıza 20.08.2010 tarihinde izin verilmiş, aynı araştırma kapsamında, Çifteler Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumunun da eklenmesine ilişkin talebiniz incelenmiştir.

Söz konusu araştırmanın; 23.08.2010-15.02.2011 tarihleri arasında Yüksek Lisans öğrencisi Deniz ZEYTİNOĞLU ile adı geçen ceza infaz kurumunda, kurumun belirleyeceği günlerde, kadın hükümlülerin rızaları alınarak, araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin de Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi koşullarıyla, kurum görevlileri nezaretinde ve gerekli güvenlik önlemleri altında gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Ceza infaz kurumuna ait telefon numaralarından irtibata geçilerek kurumun çalışma kuralları hakkında bilgi edinilmesini rica ederim.

Nizamettin KALAMAN
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür

Çifteler Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu : 0506 600 6331

EK 9: SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI İZİN YAZISI

ETİMESGUT İLÇESİ
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı

Sayı : 2011 / 938
Konu : Semra SARUÇ.

.12 / 08 / 2011

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)
ANKARA

İlgi : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün 04.07.2011 tarih ve 11083 sayılı yazısı.

İlgide kayıtlı yazıda belirtilen Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora öğrencilerinden Semra SARUÇ'un "Kadın Hükümlülerin Salverilmesi Sonrası Yaşam Gereksinimlerine Yönelik Bir Araştırma" konulu tez çalışmasına ait izin talebiniz, Vakıf Mütevelli Heyetinin 03.08.2011 tarih ve 16 sayılı kararı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

Recep ERKILIÇ
Kaymakam
SYDV Başkanı

İbrahim
(tebliği)

ANKARA İLİ
KEÇİÖREN İLÇESİ
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı

Sayı : 2011/3706

10.08.2011

Konu : Semra SARUÇ hk.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

İlgi: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün
22.06.2011 tarihli ve B302HAC0410000/200/3366 sayılı yazısı.

İlgide kayıtlı yazınız Mütevelli Heyetimizin 04.08.2011 tarihli toplantısında görüşülmüş olup, Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Semra SARUÇ'un yapacağı uygulamalar için 05.09.2011 tarihine kadar izin verilmesi uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Mustafa GÜLER
Keçiören Kaymakamı
Vakıf Başkanı

Gereği:
Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi:
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma
Genel Müdürlüğü

İbrahim,
3

Kuşcağız Mah. Gün Sazak Cad. No:151/A-B Keçiören ANKARA
Telefon / Faks : (312) 356 52 48
e-posta : keciorenvakfi@ttmail.com

EK: 10 ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı : Semra Saruç

Doğum Yeri ve Tarihi : Bafra /1974

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu,2003.

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2007

Tez: Kadın Hastalıkları ve Doğumevi Eğitim ve Araştırma
Hastanelerinde Yatan Hastaların Hasta Hakları Bilgi
Düzeyinin Belirlenmesi: Ankara Örneği.

Doktora Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal
Hizmet Anabilim Dalı, 2013

Tez : Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı ve Tahliye Sonrası
Gereksinimler

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Çalıştığı Kurum:

Sağlık Bakanlığı Ankara Ulus Devlet Hastanesi, Sosyal Hizmet Uzmanı, 2007 -2013

Bilimsel Faaliyetleri**Ulusal Hakemli / Diğer Bilimsel Dergilerde Yayımlanan Makaleler**

Duyan V., ve Saruç, S. (2004). Hemşirelerin Hastaların Problem Özelliklerine Yönelik Algıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 15 (2): 51-66.

Saruç S (2008). Hastanede Yatan Kadın Hastaların Hasta Hakları Bilgi Düzeyinin Belirlenmesi. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 18 (3-4): 71-80.

Saruç, S., Duyan, V. (2009). Psikiyatride Ekip Çalışması ve Sosyal Hizmet Bakış Açısı. *Kriz Dergisi*, 17(1):37-44.

Konferanslar / Sempozyum / Paneller

Saruç, S ve İl, S. Eski Hükümlülere Yönelik Toplumsal Dışlanma. Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet Sempozyumu, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Haberal Eğitim Vakfı, 12-14 Kasım 2009. Yayına Hazırlayan: Gonca Polat Uluocak ve Arzu İçağasıoğlu Çoban, Ankara, 2010 (Tam Metin Basım).

Saruç, S. Hasta Hakları Kurul Dosyalarının İncelenmesi ve Değerlendirmesi. 2. Uluslar arası Hasta Hakları Kongresi, 03-06 Kasım 2010, Antalya. (Özet Basım)

Saruç, S. Ulus Devlet Hastanesi Şikâyet Öneri ve Memnuniyet Kutularından Çıkan Formların İncelenmesi. 3. Uluslar arası Hasta Hakları Kongresi, 07-10 Aralık 2011, Antalya (Özet Basım).

Saruç, S. Tıbbi Sosyal Hizmette Hizmet içi Eğitim Gerekli mi? 1.Uluslar arası Tıbbi Sosyal Hizmet Kongresi, 21-25 Aralık 2011, Antalya.

İletişim: semrasaruc@gmail.com semrasaruc@hotmail.com

Tarih: 07.01.2013